

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

5.1.2.e

Directoraat-generaal Agro
Directie Plantaardige Agroketens
en Voedselkwaliteit

Bezoekadres
Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Postadres
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Overheidsidentificatienr
00000001003214369000

T 070 379 8911 (algemeen)
F 070 378 6100 (algemeen)
www.rijksoverheid.nl/inv

Behandeld door
5.1.2.e

T 070 5.1.2.e
5.1.2.e@minlv.n

Ons kenmerk
DGA-PAV / 22473874

Uw kenmerk

Bijlage(n)

Datum - 04 OKT. 2022 -

Betreft Woo-deelbesluit 2b inzake hormoonverstorende stoffen

Besluit

Geachte 5.1.2.e

In uw verzoek van d.d. 09-10-2020, door mij ontvangen op 20-10-2020, heeft u het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (hierna: LNV) gevraagd informatie openbaar te maken inzake de risico's van gewasbeschermingsmiddelen.

Tijdens de behandeling van uw verzoek is aangegeven dat de beoordeling van uw verzoek meer tijd in beslag neemt dan vier weken, omdat het verzoek zo omvangrijk is en om aanvullende informatie is gevraagd. Hierover hebben meerdere gesprekken met u plaatsgevonden.

Dit besluit betreft een aanvulling op het eerdere genomen deelbesluit van 24 februari 2022. Het is mij niet gelukt om tijdig, zoals met u besproken op uiterlijk 1 augustus 2022, dit deelbesluit te nemen op uw verzoek. Met name de beoordeling, ordening en het gereedmaken van de documenten heeft door de hoeveelheid documenten langer geduurd dan verwacht. Daarvoor bied ik u mijn excuses aan.

Wettelijk kader

Ik behandel uw verzoek als een verzoek op grond van de Wet open overheid (Woo). De relevante artikelen uit de Woo kunt u vinden in bijlage 1 bij deze brief.

Inventarisatie documenten

Op basis van uw verzoek heb ik gezocht in de digitale archiefsystemen en e-mailboxen binnen het Ministerie van LNV. Voor alle zoekslagen is de periode 1-1-2011 tot 9-10-2020 gehanteerd.

Er zijn documenten aangetroffen

Bij deze aanvullende inventarisatie zijn meerdere documenten aangetroffen

Deze documenten zijn genoemd in de inventarislijst in bijlage 2 bij deze brief. In deze brief wordt vanaf nu verwezen naar de inventarislijst, zodat voor u duidelijk is wat ik per document heb besloten en waarom ik dit heb besloten.

Reeds openbare documenten

De Woo is niet van toepassing op documenten die al openbaar zijn. Een aantal documenten is reeds openbaar en staat op de inventarislijst als zodanig aangemerkt. Op de inventarislijst staat ook aangegeven waar u deze documenten kunt vinden.

Informatie die valt buiten de reikwijdte van uw verzoek

U heeft in uw verzoek aangegeven over welke aangelegenheid u informatie wilt ontvangen. Een aantal documenten gaat gedeeltelijk of in het geheel niet over de door u aangegeven aangelegenheid en raken niet de inhoud van het onderwerp "Hormoonverstorende stoffen in gewasbeschermingsmiddelen". Deze staan op de inventarislijst als zodanig aangemerkt. Deze informatie heb ik daarom uit de documenten verwijderd. Naast informatie die buiten de reikwijdte valt, zijn er ook documenten die al eerder zijn verstrekt, op 24 februari jl. Deze documenten worden met de term 'dubbel' aangegeven en maken daarom geen onderdeel uit van bijlage 3 (documentbundel Hormoonverstorende stoffen bij gewasbeschermingsmiddelen).

Besluit

Ik besluit een deel van de door u gevraagde informatie niet openbaar te maken. Per document is op de inventarislijst aangegeven welke uitzonderingsgronden zijn toegepast. Ook in de documenten wordt aan de hand van een code duidelijk gemaakt op welke grond de informatie is geweigerd. Onder het kopje 'Overwegingen' licht ik dit nader toe.

De inventarislijst maakt integraal onderdeel uit van het besluit.

Overwegingen

Als eerste wil ik u wijzen op het volgende.

Iedereen heeft het recht om overheidsinformatie op te kunnen vragen zonder daarbij een reden te hoeven aangeven. Dit staat in het artikel 1.1 van de Woo. Dit is een belangrijk recht van de burger. Daarbij is het uitgangspunt dat overheidsinformatie openbaar is, tenzij er uitzonderingsgronden zijn die dit beperken. De uitzonderingsgronden staan in hoofdstuk 5 van de Woo. Ik moet hierbij het algemeen belang van openbaarheid afwegen tegen de belangen die de uitzonderingsgronden beschermen. In het algemeen geldt hierbij de regel dat wanneer ik informatie aan u verstrek, het openbaar is voor een ieder.

Algemene uitgangspunten bij toetsing aan de uitzonderingsgronden

De toetsing aan de uitzonderingsgronden verloopt als volgt. Eerst kijk ik of een van de uitzonderingsgronden speelt. Dat doe ik meestal per alinea, soms per zin. Vervolgens kijk ik wat voor soort uitzonderingsgrond het is. Als het een absolute uitzonderingsgrond is, mag ik de informatie niet verstrekken. Als het een relatieve uitzonderingsgrond is, moet ik een afweging maken tussen het algemene belang van openbaarheid en het specifieke belang dat de uitzonderingsgrond beschermt.

Daarbij weegt het belang van openbaarheid zwaar. Als ik informatie weiger, moet ik goed motiveren waarom ik dat doe. Dat geldt nog sterker als de informatie ouder dan vijf jaar is.

Wanneer het gaat om informatie waar belangen van anderen bij betrokken zijn, moet ik hen de mogelijkheid geven om een zienswijze in te dienen. Dit betekent dat zij hun mening kunnen geven over of de informatie wel of niet openbaar gemaakt moet worden. Het is uiteindelijk aan mij om te beslissen of ik de informatie openbaar maak.

In de inventarislijst en op de documenten heb ik opgenomen welke uitzonderingsgronden van toepassing zijn.

Motivering

Relatieve weigeringsgronden

De volgende gronden zijn relatieve weigeringsgronden. Bij de toepassing van deze uitzonderingsgronden vindt een afweging plaats tussen het belang van openbaarmaking en het belang van bescherming van vertrouwelijke informatie.

De betrekkingen van Nederland met andere landen en staten en met internationale organisaties

Op grond van artikel 5.1. tweede lid, onder a, van de Woo

Wanneer openbaarmaking van informatie ervoor kan zorgen dat de relatie van de Staat met andere staten of internationale organisaties beschadigd raakt, kan ik besluiten om deze informatie niet openbaar te maken.

In diverse documenten staat informatie die de relatie van Nederland met andere staten of met internationale organisaties kan schaden. Deze Informatie is in het kader van Europese en internationale afstemming met Nederland vertrouwelijk gedeeld. Het gaat bijvoorbeeld om onder meer voorgenomen posities van lidstaten rondom besluitvorming. Het openbaar maken van deze informatie kan de betrekkingen met de betrokken staten en internationale organisaties schaden. Het is immers aannemelijk dat openbaarmaking van deze informatie de relatie met deze staten of internationale organisatie kan bemoeilijken.

Ik weeg het diplomatieke belang van de Staat zwaarder dan het belang van openbaarmaking. Om die reden maak ik deze informatie niet openbaar. Ik heb deze informatie onleesbaar gemaakt onder vermelding van: 5.1.2.a.

De eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer

Op grond van artikel 5.1, tweede lid, aanhef en onder e, van de Woo kan ik geen informatie openbaar maken als dit de persoonlijke levenssfeer schaadt en dit belang zwaarder weegt dan het belang van openbaarheid. Het gaat om persoonsgegevens die (indirect) te herleiden zijn tot een persoon zoals namen, e-mailadressen, telefoonnummers en functienamen. In de documenten, waarbij in de inventarislijst, in de kolom "Woo", 5.1.2.e staat vermeld, staan persoonsgegevens, zoals namen, e-mailadressen, functienamen en telefoonnummers. Ik vind het in dit geval belangrijk dat de identiteit van

betrokkene niet bekend wordt omdat dit zijn of haar privacy kan schenden. Dat vind ik niet wenselijk. Daarom maak ik deze persoonsgegevens niet openbaar.

DGA-PAV / 22473874

Het belang van het goed functioneren van de Staat, andere publiekrechtelijke lichamen of bestuursorganen

Op grond van artikel 5.1, tweede lid, aanhef en onder i, van de Woo kan ik geen informatie openbaar maken wanneer dit het goed functioneren van de Staat of andere overheden schaadt en dit belang zwaarder weegt dan het belang van openbaarheid. Bij bepaalde informatie uit de documenten, waarbij in de inventarislijst, in de kolom "Woo", 5.1.2.i staat vermeld, staat informatie die het functioneren van de Staat of andere overheden in gevaar zou kunnen brengen. Ik vind dat dit belang zwaarder moet wegen dan het belang van openbaarheid, omdat openbaarmaking van de desbetreffende passages op dit moment kan ertoe leiden dat het vertrouwen tussen organisaties geschaad kan worden. Daarom maak ik deze gegevens niet openbaar.

Wijze van openbaarmaking en publicatie

De documenten die (gedeeltelijk) openbaar worden, worden samen met deze brief digitaal aan u toegezonden.

Dit besluit en de documenten die voor iedereen (gedeeltelijk) openbaar worden, worden op www.rijksoverheid.nl gepubliceerd.

Vragen

Als u vragen heeft over de afhandeling van uw verzoek, dan kunt u contact opnemen met de behandelaar van uw verzoek. De contactgegevens vindt u rechtsboven op deze brief.

Ondertekening

De Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
namens deze:

5.1.2.e

Marije Beens
Directeur-generaal Agro

Bezwaarclausule

Een belanghebbende die bezwaar heeft tegen de weigering om informatie openbaar te maken kan binnen zes weken na de dag waarop dit is bekend gemaakt een bezwaarschrift indienen. Het bezwaarschrift moet door de indiener zijn ondertekend en bevat ten minste zijn naam en adres, de dagtekening, een omschrijving van het besluit waartegen het bezwaar is gericht en de gronden waarop het bezwaar rust. Dit bezwaarschrift moet worden gericht aan: de Minister van Economische Zaken en Klimaat, directie Wetgeving en Juridische Zaken, Postbus 20401, 2500 EK 's-Gravenhage. Dit besluit is verzonden op de in de aanhef vermelde datum.

Bijlage 1: relevante Woo-artikelen

Artikel 5.1 Uitzonderingen

DGA-PAV / 22473874

1. Het openbaar maken van informatie ingevolge deze wet blijft achterwege voor zover dit:
 - a) de eenheid van de Kroon in gevaar zou kunnen brengen;
 - b) de veiligheid van de Staat zou kunnen schaden;
 - c) bedrijfs- en fabricagegegevens betreft die door natuurlijke personen of rechtspersonen vertrouwelijk aan de overheid zijn meegedeeld;
 - d) persoonsgegevens betreft als bedoeld in paragraaf 3.1 onderscheidenlijk paragraaf 3.2 van de Uitvoeringswet Algemene verordening gegevensbescherming, tenzij de betrokkene uitdrukkelijk toestemming heeft gegeven voor de openbaarmaking van deze persoonsgegevens of deze persoonsgegevens kennelijk door de betrokkene openbaar zijn gemaakt;
 - e) nummers betreft die dienen ter identificatie van personen die bij wet of algemene maatregel van bestuur zijn voorgeschreven als bedoeld in artikel 46 van de Uitvoeringswet Algemene verordening gegevensbescherming, tenzij de verstrekking kennelijk geen inbreuk op de levenssfeer maakt.
2. Het openbaar maken van informatie blijft eveneens achterwege voor zover het belang daarvan niet opweegt tegen de volgende belangen:
 - a) de betrekkingen van Nederland met andere landen en staten en met internationale organisaties;
 - b) de economische of financiële belangen van de Staat, andere publiekrechtelijke lichamen of bestuursorganen, in geval van milieu-informatie slechts voor zover de informatie betrekking heeft op handelingen met een vertrouwelijk karakter;
 - c) de opsporing en vervolging van strafbare feiten;
 - d) de inspectie, controle en toezicht door bestuursorganen;
 - e) de eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer;
 - f) de bescherming van andere dan in het eerste lid, onderdeel c, genoemde concurrentiegevoelige bedrijfs- en fabricagegegevens;
 - g) de bescherming van het milieu waarop deze informatie betrekking heeft;
 - h) de beveiliging van personen en bedrijven en het voorkomen van sabotage;
 - i) het goed functioneren van de Staat, andere publiekrechtelijke lichamen of bestuursorganen.
3. Indien een verzoek tot openbaarmaking op een van de in het tweede lid genoemde gronden wordt afgewezen, bevat het besluit hiervoor een uitdrukkelijke motivering.
4. Openbaarmaking kan tijdelijk achterwege blijven, indien het belang van de geadresseerde van de informatie om als eerste kennis te nemen van de informatie dit kennelijk vereist. Het bestuursorgaan doet mededeling aan de verzoeker van de termijn waarbinnen de openbaarmaking alsnog zal geschieden.
5. In uitzonderlijke gevallen kan openbaarmaking van andere informatie dan milieu-informatie voorts achterwege blijven indien openbaarmaking onevenredige benadeling toebrengt aan een ander belang dan genoemd in het eerste of tweede lid en het algemeen belang van openbaarheid niet tegen deze benadeling opweegt. Het bestuursorgaan baseert een

beslissing tot achterwege laten van de openbaarmaking van enige informatie op deze grond ten aanzien van dezelfde informatie niet tevens op een van de in het eerste of tweede lid genoemde gronden.

6. Het openbaar maken van informatie blijft in afwijking van het eerste lid, onderdeel c, in geval van milieu-informatie eveneens achterwege voor zover daardoor het in het eerste lid, onderdeel c, genoemde belang ernstig geschaad wordt en het algemeen belang van openbaarheid van informatie niet opweegt tegen deze schade.
7. Het eerste en tweede lid zijn niet van toepassing op milieu-informatie die betrekking heeft op emissies in het milieu.

Bijlage 2: inventarislijst

DGA-PAV / 22473874

Nummer	Datum	Soort Document	Onderwerp	Verzender	Ontvanger	WOO,
1.	2017-01-11 17:38	E-mail	- 67 - FW_ Hormoonverstorende stoffen	LVN	LVN	5.1.2.e Deels openbaar
2.	2017-01-11 19:24	E-mail	- 41 - Oplegnota_bij_de_Kamerbrief_	LVN	LVN	5.1.2.e Deels openbaar
3.	2017-01-11 19:24	Nota	- 41a - Bijlage 1 Oplegnota_bij_de_Kamerbrief_			5.1.2.e Deels openbaar
4.	2017-01-12 21:02	E-mail	- 151 - Stemming_over_voorstellen_	LVN	LVN	5.1.2.e Deels openbaar
5.	2017-01-16 12:18	E-mail	- 16 - Tekstje hormoonverstorende stoffe	LVN	LVN	5.1.2.e Deels openbaar
6.	2017-01-16 18:33	E-mail	- 4 - RE_ Spreeklijn hormoonverstorende stoffen	LVN	LVN	5.1.2.e Deels openbaar
7.	2017-01-18 10:23	E-mail	- 105 - Hormoonverstorende stoffen mw Ouwehand	LVN	LVN	5.1.2.e Deels openbaar
8.	2017-01-18 10:26	E-mail	- 176 - Re_ Hormoonverstorende stoffen	LVN	LVN	5.1.2.e Deels openbaar
8.a	2017-01-18 10:40	E-mail	- 177 - RE_ Hormoonverstorende stoffen	LVN	LVN	5.1.2.e Deels openbaar
9.	2017-02-09 16:02	E-mail	- 68 - FW_ Hormoonverstorende stoffen	LVN	LVN	5.1.2.e Deels openbaar
9.a	2017-02-09 16:02	Factsheet	- 68a - Bijlage 1 FW_ Hormoonverstorende stoffen			Openbaar

9.b	2017-02-09 16:02	Docu ment	- 68b - Bijlage 2 FW_ Hormoonverstorende stoffen 20170209			Openbaar
10.	2017-02-10 15:16	E- mail	- 82 - FW_ VAO 170209 LVR	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
10.a	2017-02-10 15:16	Docu ment	- 82a - Bijlage 1 FW_ VAO 170209 LVR			5.1.2.e Deels Openbaar
11.	2017-02-14 18:14	E- mail	- 169 - RE_ Feromonen zijn geen hormoon	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
12.	2017-02-15 15:25	E- mail	- 106 - Hormoonverstorende stoffen 20170215	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
12.a	2017-02-15 15:25	Anne x	- 106a - Bijlage 1 Hormoonverstorende stoffen 20170215			Reeds Openbaar Zie ook: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32018R0605
12.b	2017-02-15 15:25	Anne x	- 106b - Bijlage 2 Hormoonverstorende stoffen 20170215			Zie 12.a
12.c	2017-02-15 15:25	Anne x	- 106c - Bijlage 3 Hormoonverstorende stoffen 20170215			Zie 12.a.
13.	2017-02-15 15:48	E- mail	- 101 - Hormoonverstorende stoffen AO LVR	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
14.	2017-02-15 17:10	E- mail	- 100 - Hormoonverstoordersbrief	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
15.	2017-02-15 21:11	E- mail	- 88 - Fwd_ ED criteria - advies Ctgb komt morgen	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
16.	2017-02-16 15:45	E- mail	- 44 - Wetenschappelijke_criteria 20170216	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
16.a	2017-02-16 15:45	Brief	- 44a - Bijlage 1 Wetenschappelijke_criteria 20170216			5.1.2.e Deels openbaar
17.	2017-02-17 08:10:53	E- mail	- 89 - Fwd_ Hormoonverstorende stoffen -20170217	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
18.	2017-02-17 17:49:21	E- mail	- 152 - Wetenschappelijke_criteria_voor_ide ntificatie	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar

DGA-PAV / 22473874

19.	2017-02-17 18:53:30	E-mail	- 49 - Wetenschappelijke_criteria_20170217	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
19.a	2017-02-17 18:53:30	Brief	- 49a - Bijlage 1 Wetenschappelijke_criteria_20170217			5.1.2.e Deels openbaar
20.	2017-02-17 19:42:06	E-mail	- 87 - Wetenschappelijke_criteria_20170217	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
20.a	2017-02-17 19:42:06	Brief	- 87a - Bijlage 1 Wetenschappelijke_criteria_20170217			5.1.2.e Deels openbaar
21.	2017-02-20 07:21:52	E-mail	- 157 - Wetenschappelijke_criteria_	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
22.	2017-02-20 07:26:10	E-mail	- 86 - Wetenschappelijke_criteria 20170220	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
22.a	2017-02-20 07:26:10	Brief	- 86a - Bijlage 1 Wetenschappelijke_criteria 20170220			5.1.2.e Deels openbaar
23.	2017-02-20 08:22:13	E-mail	- 156 - Wetenschappelijke_criteria_20170220	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
24.	2017-02-20 08:40:31	E-mail	- 155 - Wetenschappelijke_criteria_voor_identificatie_	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
25.	2017-02-20 08:51:23	E-mail	- 154 - Wetenschappelijke_criteria_20170220	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
26.	2017-02-20 09:13:57	E-mail	- 111 - Kamerbrief Hormoonverstorende stoffen2017	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
27.	2017-02-20 09:42:32	E-mail	- 153 - Wetenschappelijke_criteria 20170220	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
28.	2017-02-20 10:48:20	E-mail	- 158 - Wetenschappelijke_criteria_20170220	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
29.	2017-02-20 10:54:14	E-mail	- 188 - RE_ Kamerbrief Hormoonverstorende stoffen	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
29.a	20170220 10.54.14	Bijlage	- 188a - Bijlage 1 RE_ Kamerbrief			5.1.2.e Deels openbaar
29.b	2017-02-20 10:54:14	Nota	- 188b - Bijlage 2 RE_ Kamerbrief			5.1.2.a 5.1.2.e Deels openbaar
30.	2017-02-20 11:10:03	E-mail	- 74 - FW_ Kamerbrief Hormoonverstorende stoffen	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
30.a	2017-02-20 11:10:03	Brief	- 74a - Bijlage 1 FW_ Kamerbrief			5.1.2.e Deels openbaar
30.b	2017-02-20 11:10:03	Nota	- 74b - Bijlage 2 FW_ Kamerbrief			5.1.2.a 5.1.2.e

						Deels openbaar
31.	2017-02-20 11:11:19	E-mail	- 80 - FW_ Spoed_ Kamerbrief	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
32.	2017-02-20 11:56:03	E-mail	- 187 - RE_ Kamerbrief Hormoonverstorende stoffen	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
32.a	2017-02-20 11:56:03	Nota	- 187a - Bijlage 1 RE_ Kamerbrief			5.1.2.a 5.1.2.e Deels openbaar
32.b	2017-02-20 11:56:03	Brief	- 187b - Bijlage 2 RE_ Kamerbrief			5.1.2.e Deels openbaar
33.	2017-02-20 15:14:01	E-mail	- 133 - RE_ Contact DG's over Kamerbrief	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
34.	2017-02-20 15:48:15	E-mail	- 51 - Nota_aan_stas_- _Advies_	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
34.a	2017-02-20 15:48:15	Nota	- 51a- Bijlage 1 Nota_aan_stas_- _Advies_			5.1.2.a 5.1.2.e Deels openbaar
35.	2017-02-20 18:36:55	E-mail	- 70 - FW_ Kamerbrief hormoonverstorende stoffen	LNV	LNV	5.1.2.a 5.1.2.e Deels openbaar
36.	2017-02-21 11:54:06	E-mail	- 17 - Voorbereiding AO LVR morgen	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
37.	2017-02-21 07:20:10	E-mail	- 95 - Fwd_ Kamerbrief Hormoonverstorende stoffen	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
37.a	2017-02-21 07:20:10	Nota	- 95a - Bijlage 1 Fwd_ Kamerbrief Hormoonverstorende			5.1.2.a 5.1.2.e Deels openbaar
37.b	2017-02-21 07:20:10	Brief	- 95b - Bijlage 2 Fwd_ Kamerbrief Hormoonverstorende			5.1.2.e Deels openbaar
38.	2017-02-21 07:24:13	E-mail	- 93 - Fwd_ Kamerbrief EZ stemgedrag	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
39.	2017-02-21 08:15:45	E-mail	- 186 - RE_ Kamerbrief Hormoonverstorende stoffen	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
40.	2017-02-21 09:03:06	E-mail	- 20 - Brief hormoonverstoorders	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
41.	2017-02-21 12:08:50	E-mail	- 48 - Wetenschappelijke_criteria 20170221	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
41.a	2017-02-21 12:08:50	Brief	- 48a - Bijlage 1 Wetenschappelijke_criteria 20170221			5.1.2.e Deels openbaar
42.	2017-02-21 12:25:58	E-mail	- 184 - RE_ kamerbrief ED	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
43.	2017-02-21 12:38:04	E-mail	- 119 - RE_ aangepaste nota en Kamerbrief ED	LNV	LNV	5.1.2.a 5.1.2.e Deels openbaar

DGA-PAV / 22473874

44.	2017-02-21 13:49:35	E-mail	- 45 - Wetenschappelijke_criteria 20170221	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
44.a	2017-02-21 13:49:35	Brief	- 45a - Bijlage 1 Wetenschappelijke_criteria 20170221			5.1.2.e Deels openbaar
45.	2017-02-21 13:53:55	E-mail	- 46 - Wetenschappelijke_criteria 20170221	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
45.a	2017-02-21 13:53:55	Brief	- 46a - Bijlage 1 Wetenschappelijke_criteria 20170221			5.1.2.e Deels openbaar
46.	2017-02-21 14:18:55	E-mail	- 63 - Wetenschappelijke_criteria voor identificatie	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
46.a	2017-02-21 14:18:55	Brief	- 63a - Bijlage 1 Wetenschappelijke_criteria			5.1.2.e Deels openbaar
47.	2017-02-21 15:20:00	E-mail	- 110 - Kamerbrief hormoonverstorende stoffen	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
47.a	2017-02-21 15:20:00	Brief	- 110a - Bijlage 1 Kamerbrief hormoonverstorende stoffen			5.1.2.e Deels openbaar
47.b	2017-02-21 15:20:00	Nota	- 110b - Bijlage 2 Kamerbrief hormoonverstorende stoffen			5.1.2.a 5.1.2.e Deels openbaar
48.	2017-02-21 16:39:44	E-mail	- 72 - FW_ Kamerbrief hormoonverstorende stoffen	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
49.	2017-02-21 16:44:09	E-mail	- 71 - FW_ Kamerbrief hormoonverstorende stoffen	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
50.	2017-02-21 16:46:10	E-mail	- 73 - FW_ Kamerbrief hormoonverstorende stoffen	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
51.	2017-02-21 17:10:01	E-mail	- 185 - RE_ Kamerbrief Hormoonverstorende stoffen	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
52.	2017-02-21 17:15:40	E-mail	- 189 - RE_ Kamerbrief Hormoonverstorende stoffen	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
53.	2017-02-21 19:11:27	E-mail	- 13 - spreekloijn_AO-LVR_	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
53.a	2017-02-21 19:11:27	Document	- 13a - Bijlage 1 spreekloijn_AO-LVR_			Openbaar
54.	2017-02-21 19:45:27	E-mail	- 14 - spreekloijn_AO-LVR_criteria	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
54.a	2017-02-21 19:45:27	Document	- 14a - Bijlage 1 spreekloijn_AO-LVR_criteria			Openbaar
55.	2017-02-21 19:47:42	E-mail	- 5 - RE_ spreekloijn_AO-LVR_	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
56.	2017-02-22 07:47:28	E-mail	- 94 - Fwd_ Kamerbrief hormoonverstorende 201702	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
57.	2017-02-22 08:20:14	E-mail	- 42 - Wetenschappelijke_criteria_	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
57.a	2017-02-22 08:20:14	Brief	- 42a - Bijlage 1 Wetenschappelijke_criteria_			5.1.2.e Deels openbaar

DGA-PAV / 22473874

58.	2017-02-22 10:05:50	E-mail	- 50 - Wetenschappelijke_criteria_20170222	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
58.a	2017-02-22 10:05:50	Brief	- 50a - Bijlage 1 Wetenschappelijke_criteria_20170222			5.1.2.e Deels openbaar
59.	2017-02-22 11:14:11	E-mail	- 47 - Wetenschappelijke_criteria_20170222	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
59.a	2017-02-22 11:14:11	Brief	- 47a - Bijlage 1 Wetenschappelijke_criteria_20170222			5.1.2.e Deels openbaar
60.	2017-02-22 11:46:34	Document/ afbeelding	- 15 - Tekening bij uitleg hormoonverstoorders	LNV	LNV	Openbaar
61.	2017-02-22 14:36:36	E-mail	- 75 - FW_ MinvEZ_ Wetenschappelijke criteria	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
61.a	2017-02-22 14:36:36	Brief	- 75a - Bijlage 1 FW_ MinvEZ_ Wetenschappelijke criteria	LNV	LNV	Openbaar
61.b	2017-02-22 14:36:36	Annex	- 75b - Bijlage 2 FW_ MinvEZ_ Wetenschappelijke criteria			Reeds Openbaar Zie ook: 012.a https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32018R0605
61.c	2017-02-22 14:36:36	Annex	- 75c - Bijlage 3 FW_ MinvEZ_ Wetenschappelijke criteria			Reeds Openbaar Zie ook: 012.a https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32018R0605
62.	2017-02-22 15:28:36	E-mail	- 99 - hormoon - graag reactie	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
63.	2017-02-22 15:35:15	E-mail	- 175 - RE_ hormoon - graag reactie	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar

DGA-PAV / 22473874

64.	2017-02-22 15:48:27	E-mail	- 18 - antwoorden Hormoonverstorende stoffen	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
65.	2017-02-22 15:54:04	E-mail	- 57 - FW_ antwoorden Hormoonverstorende stoffen	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
66.	2017-02-27 10:06:51	E-mail	- 104 - Hormoonverstorende stoffen	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
67.	2017-03-01 09:46:37	E-mail	- 91 - Fwd_ Instructie criteria ED ppp bpr V02	LNV	LNV	5.1.2.a 5.1.2.e Deels openbaar
68.	2017-03-22 14:35:06	E-mail	- 6 - proposed ed criteria rivm	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
68.a	2017-03-22 14:35:06	Document	- 6a - Bijlage 1 proposed			Openbaar
69.	2017-03-23 18:07:40	E-mail	- 16 - Fwd_ speed_	LNV	LNV	5.1.2.e 5.1.2.i Deels openbaar
70.	2017-03-24 08:06:16	E-mail	- 17 - Re_ speed_ 1	LNV	LNV	5.1.2.e 5.1.2.i Deels openbaar
71.	2017-03-24 11:40:22	E-mail	- 24 - Spreeklijn Voorstel	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
71.a	2017-03-24 11:40:22	Document	- 24a - Bijlage 1 Spreeklijn Voorstel			Openbaar
72.	2017-03-24 16:31:00	E-mail	- 29 - Spreeklijn Voorstel EU	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
72.a	2017-03-24 16:31:00	Document	- 29a - Bijlage 1 Spreeklijn Voorstel EU			Openbaar (zie ook docnr. 71a)
73.	2017-03-27 12:07:47	E-mail	- 35 - RE_ Spreeklijn Voorstel EU	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
74.	2017-03-27 13:10:30	E-mail	- 36 - RE_ Spreeklijn Voorstel EUC	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
75.	2017-03-28 17:56:29	E-mail	- 53 - Bereikbaarheid morgen AO	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
76.	2017-05-04 11:06:31	E-mail	- 127 - Endocrine disruptors !!	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
77.	2017-05-04 11:17:49	E-mail	- 130 - RE_ Endocrine 1	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
77.a	2017-05-04 11:17:49	Annex	- 130a - Bijlage 1 RE_ Endocrine 1			Reeds Openbaar Zie ook: extension://elhekieabhbkmcefcobiddigicaadp/http://zoek.officiëlebekeendmakingen.nl/blq-800179.pdf

DGA-PAV / 22473874

77.b	2017-05-04 11:17:49	Anne x	- 130b - Bijlage 2 RE_ Endocrine 1			Reeds Openbaar Zie ook: amending Annex II to Regulation (EC) 1107/2009 by setting out scientific criteria for the
77.c	2017-05-04 11:17:49	Anne x	- 130c - Bijlage 3 RE_ Endocrine 1			Reeds Openbaar Zie ook: extension://elhekieabhbkmcefcobiddigicaadp/https://zoek.officiëlebekendmakingen.nl/blg-800179.pdf
78.	2017-05-15 15:37	E-mail	- 145 - Wetenschappelijke criteria 1	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
78.a	2017-05-15 15:37	Brief	- 145a - Bijlage 1 Wetenschappelijke			5.1.2.e Deels openbaar
78.b	2017-05-15 15:37	Nota	- 145b - Bijlage 2 Wetenschappelijke			5.1.2.a 5.1.2.e Deels openbaar
79.	15-5-2017: 15:46	E-mail	- 146 - Kamerbrief hormoon	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
80.	2017-05-15 15:52	E-mail	- 144 - Kamerbrief hormoon	LNV	LNV	5.1.2.a 5.1.2.e Deels openbaar
81.	2017-05-15 15:53	E-mail	- 143 - Wetenschappelijke criteria	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
82.	2017-05-15 15:54	E-mail	- 149 - Nota aan Stas	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
82.a	2017-05-15 15:54	Nota	- 149a - Bijlage 1 Nota aan Stas			Dubbel Zie ook: 78.b
83.	2017-05-15 15:56	E-mail	- 150 - FW Hormoonversto	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
84.	2017-05-15 15:57	E-mail	- 151 - FW Kamerbriefje	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
85.	2017-05-15 15:58	E-mail	- 148 - Aangenomen motie	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
86.a	2017-05-15 15:58	Document/ afbeelding	- 148a - Bijlage 1 Aangenomen motie			Openbaar

DGA-PAV / 22473874

86.b	2017-05-15 15:58	Docu ment/ afbeel ding	- 148b - Bijlage 2 Aangenomen motie			Openbaar
87.	2017-05-15 15:59	E- mail	- 155 - Criteria hormoon	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
87.a	2017-05-15 15:59	Brief	- 155a - Bijlage 1 Criteria hormoon			Reeds Openbaar Zie ook: https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-34510-6.html
88.	2017-05-15 16:00	E- mail	- 154 - FW Krachtenveld	LNV	LNV	5.1.2.a 5.1.2.e Deels openbaar
89.	2017-05-15 16:01	E- mail	- 152 - FW hormoonverst	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
90.	2017-05-15 16:01	E- mail	- 153 - FW Kamerbrief 1	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
91.	2017-06-07 15:20	E- mail	- 186 - Re Hormoonverstrend	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
92.	2017-06-07 16:43	E- mail	- 188 - Terugkoppeling AO	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
93.	2017-06-08 22:24	E- mail	- 191 - Kamerbrief 1	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
93.a	2017-06-08 22:24	Docu ment	- 191a - Bijlage 1 Kamerbrief 1			Buiten Reikwijdte
93.b	2017-06-08 22:24	Docu ment	- 191b - Bijlage 2 Kamerbrief 1			Openbaar
93.c	2017-06-08 22:24	Facts heet	- 191c - Bijlage 3 Kamerbrief 1			5.1.2.e Deels openbaar
93.d	2017-06-08 22:24	Motie	- 191d - Bijlage 4 Kamerbrief 1			Openbaar
93.e	2017-06-08 22:24	Docu ment	- 191e -Bijlage 5 Kamerbrief 1			Openbaar
94.	2017-06-08 22:31	E- mail	- 192 - Kamerbrief Hormoon 2	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
94.a	2017-06-08 22:31	Anne x	- 192a - Bijlage 1 Kamerbrief Hormoon 2			Reeds Openbaar Zie ook: extension://elhekieabhbkmcefcobjddigjaadp/https://zoek.officielebekendmakingen.nl/blq-800179.pdf

DGA-PAV / 22473874

						Zie ook: docnr. 77.a.
94.b	2017-06-08 22:31	Anne x	- 192b - Bijlage 2 Kamerbrief Hormoon 2			Reeds Openbaar Zie ook: extension://elhekieabhbkmcefcobiddigicaadp/http://zoek.officiëlebekendmakingen.nl/blq-800179.pdf Zie ook: docnr. 77.a.
94.c	2017-06-08 22:31	Anne x	- 192c - Bijlage 3 Kamerbrief Hormoon 2			Reeds Openbaar Zie ook: extension://elhekieabhbkmcefcobiddigicaadp/http://zoek.officiëlebekendmakingen.nl/blq-800179.pdf Zie ook: docnr. 77.a.
95.	2017-06-08 22:42	E-mail	- 190 - Hormoonverstoorders 3	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
95.a	2017-06-08 22:42	Same n- vattin g/ Anne x	- 190a - Bijlage 1 Hormoonverstoorders 3			Reeds openbaar Zie ook: extension://elhekieabhbkmcefcobiddigicaadp/http://health.ec.europa.eu/system/files/2017-05/20170517_ppsum_en_0.pdf
96.	2017-06-12 16:44	E-mail	- 194 - Re Behandelvoorbehoud	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
97.	2017-06-12 22:40	E-mail	- 197 - Stukje veegbrief	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
97.a	2017-06-12 22:40	Docu ment	- 197a - Bijlage 1 Stukje veegbrief			Openbaar
98.	2017-06-13 10:09	E-mail	- 195 - Re Behandelvoorbehoud	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar

DGA-PAV / 22473874

98.a	2017-06-13 10:09	Besluit	- 195a- Bijlage 1 Re Behandelvoorbehoud			Reeds openbaar Zie ook: https://www.tweedekamer.nl/downloads/document?id=2017D09483
98.b	2017-06-13 10:09	E-mail	- 195b- Bijlage 2 Re Behandelvoorbehoud	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
98.c	2017-06-13 10:09	Document	- 195b1- Bijlage 2.1 Re Behandelvoorbehoud			Openbaar
99.	2017-06-29 08:29	E-mail	- 288 - veegbrief graaf	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
100.	2017-06-29 08:41	E-mail	- 289 - veegbrief graag 1	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
101.	2017-06-29 09:05	E-mail	- 285 - VAO LVR	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
102.	2017-06-29 09:06	E-mail	- 287 - Tekst	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
103.	2017-06-29 10:01	E-mail	- 290 - CIRCABC	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
103.a	2017-06-29 10:01	Annex	- 290a - Bijlage 1 CIRCABC			Reeds Openbaar Zie ook: extension://elhekieabhbkmcefcobjddigicaadp/http://zoek.officiëlebekendmakingen.nl/blq-800179.pdf Zie ook: docnr. 77.a.
104.	2017-06-29 10:01	E-mail	- 291 - CIRCABC 1	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
104.a	2017-06-29 10:01	Annex	- 291a - Bijlage 1 CIRCABC 1			Reeds Openbaar Zie ook: extension://elhekieabhbkmcefcobjddigicaadp/http://zoek.officiëlebekendmakingen.nl/blq-800179.pdf Zie ook: docnr. 77.a.
105.	2017-06-29 10:18	E-mail	- 293 - Re tekst	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar

DGA-PAV / 22473874

105.a	2017-06-29 10:18	Anne x	- 293a - Bijlage 1 Re tekst			Reeds Openbaar Zie ook: extension://elhekieabhbkmcefcobiddigicaadp/http://zoek.officiëlebekeendmakingen.nl/blq-800179.pdf Zie ook: docnr. 77.a.
105.b	2017-06-29 10:18	Anne x	- 293b - Bijlage 2 Re tekst			Reeds Openbaar Zie ook: extension://elhekieabhbkmcefcobiddigicaadp/http://zoek.officiëlebekeendmakingen.nl/blq-800179.pdf Zie ook: docnr. 77.a.
106.	2017-06-29 13:13	E-mail	- 294 - Format VAO	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
106.a	2017-06-29 13:13	Document	- 294a - Bijlage 1 Format VAO			5.1.2.a Deels openbaar
107.	2017-06-29 13:29	E-mail	- 295 - VAO SPT	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
107.a	2017-06-29 13:29	Document	- 295a - Bijlage 1 VAO SPT			5.1.2.a Deels openbaar Dubbel zie ook 106.a.
108.	2017-06-29 13:55:02	E-mail	- 297 - RE_ Motie hormoonver	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
108.a	2017-06-29 13:55:02	Document	- 297a - Bijlage 1 RE_ Motie hormoonver			5.1.2.a Deels openbaar Dubbel zie ook 106.a.
108.b	2017-06-29 13:55:02	Document	- 297b - Bijlage 2 RE_ Motie hormoonver			Openbaar
109.	2017-06-29 14:21	E-mail	- 296 - Format VAO	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
109.a	2017-06-29 14:21	Document	- 296a - Bijlage 1 Format VAO			Deels Openbaar 5.1.2.a 5.1.2 e Dubbel zie ook 106.a.

DGA-PAV / 22473874

110.	2017-06-29 14:22:14	E-mail	- 300 - Format VAO	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
110.a	2017-06-29 14:22:14	Docu ment	- 300a - Bijlage 1 Format VAO			5.1.2.a Deels openbaar Zie ook 106.a.
110.b	2017-06-29 14:22:14	Docu ment	- 300b - Bijlage 2 Format VAO			Openbaar
111.	2017-06-29 15:51:43	E-mail	- 301 - RE VAO Hormoon	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
112.	2017-06-29 16:12:47	E-mail	- 302 - RE VAO Hormoon 1	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
113.	2017-07-04 11:15:53	E-mail	- 303 - Fwd SCPAFF	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
114.	2017-07-04 13:20:07	E-mail	- 304 - Fwd_ SCPAFF punt	LNV	LNV	5.1.2.a 5.1.2.e Deels openbaar
115.	2017-07-04 13:27:16	E-mail	- 306 - Re_ SCPAFF punt	LNV	LNV	5.1.2.a 5.1.2.e Deels openbaar
116.	2017-07-04 13:30:39	E-mail	- 305 - Info richting stas_	LNV	LNV	5.1.2.a 5.1.2.e Deels openbaar
117.	2017-07-04 13:31:27	E-mail	- 310 - RE_ Info richting	LNV	LNV	5.1.2.a 5.1.2.e Deels openbaar
118.	2017-07-04 13:35:15	E-mail	- 309 - Re_ Info richting	LNV	LNV	5.1.2.a 5.1.2.e Deels openbaar
119.	2017-07-04 13:42:48	E-mail	- 308 - RE_ Info richting stas	LNV	LNV	5.1.2.a 5.1.2.e Deels openbaar
120.	2017-07-04 15:20:27	E-mail	- 311 - RE_ Info richting Stas 1	LNV	LNV	5.1.2.a 5.1.2.e Deels openbaar
121.	2017-07-04 15:47:52	E-mail	- 313 - FW_ motie hormoonverst	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
122.	2017-07-04 15:53:22	E-mail	- 314 - FW_ motie hormoonverst 1	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
123.	2017-09-28 09:02:48	E-mail	- 387 - RE_ Factsheet 'omwonenden	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
124.	2017-10-02 10:19:34	E-mail	- 407 - Format VAO SPT	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
124.a	2017-10-02 10:19:34	Docu ment	- 407a - Bijlage 1 Format VAO SPT			5.1.2.a 5.1.2.e Deels openbaar

DGA-PAV / 22473874

125.	2017-10-04 19:09:39	E-mail	- 423 - Tweet door Nefyto	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
126.	2017-10-06 10:59:50	E-mail	- 425 - FW_ ED	LNV	LNV	5.1.2.a 5.1.2.e Deels openbaar
127.	2017-10-06 11:27:06	E-mail	- 427 - Re_ ED	LNV	LNV	5.1.2.a 5.1.2.e Deels openbaar
128.	2017-10-09 12:17:28	E-mail	- 430 - RE_ AOB	LNV	LNV	5.1.2.a 5.1.2.e Deels openbaar
129.	2017-10-16 15:56:07	E-mail	- 443 - RE_ vraag over National	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
130.	2017-11-13 09:40:36	E-mail	- 457 - FW_ Ter	LNV	LNV	5.1.2.a. 5.1.2.e Deels openbaar
131.	2017-11-29 18:29:55	E-mail	461 - Fwd_ Addendum to_ Invitation_Agenda	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
131.a	2017-11-29 18:29:55	Document	461a - Bijlage 1 Fwd_ Addendum to_ Invitation_Agenda			Reeds openbaar. Zie ook: extension://elhekieabhbkmcefcobjddigicaadp/https://food.ec.europa.eu/system/files/2018-03/sc_phyto_20171212_pppl_sum.pdf
132.	2017-11-30 08:30:19	E-mail	- 463 - Fwd_ CIRCABC	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
132.a	2017-11-30 08:30:19	Annex	- 463a - Bijlage 1 Fwd_ CIRCABC			Reeds Openbaar Zie ook: extension://elhekieabhbkmcefcobjddigicaadp/https://zoek.officiëlebekeendmakingen.nl/blq-800179.pdf Zie ook: docnr. 77.a.
133.	2017-11-30 08:31:41	E-mail	- 462 - Fwd_ CIRCABC	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
133.a	2017-11-30 08:31:41	Annex	- 462a - Bijlage 1 Fwd_ CIRCABC			Reeds Openbaar Zie ook:

DGA-PAV / 22473874

						extension://elhekieabhbkmcefcobjddigicaadp/https://zoek.officielebekendmakingen.nl/blg-800179.pdf Zie ook: docnr. 77.a.
134.	2017-12-05 12:25:33	E-mail	- 469 - FW_ neonicotinoiden	LNV	LNV	5.1.2.a 5.1.2.e Deels openbaar
135.	2017-12-05 14:31:41	E-mail	- 468 - FW_	LNV	LNV	Buiten Reikwijdte
135.a	2017-12-05 14:31:41	Nota	- 468a - Bijlage 1 FW_			Buiten Reikwijdte
136.	2017-12-06 10:40:30	E-mail	- 477 - oplegnota bij Kamerbrief	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
136.a	2017-12-06 10:40:30	Nota	- 477a - Bijlage 1 oplegnota			5.1.2.a 5.1.2.e Deels openbaar
137.	2017-12-06 15:42:25	E-mail	- 476 - oplegnota bij Kamerbrief EC	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
137.a	2017-12-06 15:42:25	Nota	- 476a - Bijlage 1 oplegnota			5.1.2.a 5.1.2.e Deels openbaar Zie ook: 136.a
138.	2017-12-07 11:27:38	E-mail	- 475 - oplegnota bij Kamerbrief	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
138.a	2017-12-07 11:27:38	Nota	- 475a - Bijlage 1 oplegnota			5.1.2.a 5.1.2.e Deels openbaar
139.	2017-12-07 11:34:44	E-mail	- 474 - FW_ Idee_	LNV	LNV	5.1.2.a 5.1.2.e Deels openbaar
139.a	2017-12-07 11:34:44	Annex	- 474a -			Reeds Openbaar Zie ook: extension://elhekieabhbkmcefcobjddigicaadp/https://zoek.officielebekendmakingen.nl/blg-800179.pdf Zie ook: docnr. 77.a.

DGA-PAV / 22473874

						Opmerkingen: 5.1.2.e
140.	2017-12-07 14:22:43	E-mail	- 479 - oplegnota 1	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
140.a	2017-12-07 14:22:43	Nota	- 479a - Bijlage 1 oplegnota 1			5.1.2.a 5.1.2.e Deels openbaar Zie ook: 136.a
141.	2017-12-07 15:11:26	E-mail	- 480 - MLNV_brief	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
141.a	2017-12-07 15:11:26	Brief	- 480a - Bijlage 1 MLNV_brief			5.1.2.e Deels openbaar
142.	2017-12-08 08:50:42	E-mail	- 484 - Opm kamerbrief ED	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
143.	2017-12-08 11:33:17	E-mail	- 481 - FW_ IenM	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
144.	2017-12-08 11:34:40	E-mail	- 483 - FW_ SCoPAFF	LNV	LNV	5.1.2.a 5.1.2.e Deels openbaar
145.	2017-12-11 08:54:36	E-mail	- 487 - FW_ brief PAV	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
146.	2017-12-11 09:03:14	E-mail	- 490 - RE_ brief PAV	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
147.	2017-12-11 09:19:45	E-mail	- 491 - Re_ brief PAV	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
148.	2017-12-13 12:09:56	E-mail	- 494 - Fwd_ Uitkomst	LNV	LNV	5.1.2.a 5.1.2.e Deels openbaar
149.	2017-12-22 11.27.37	E-mail	- 504 - RE_ Verzoek AO	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
149.a	2017-12-22 11.27.37	Convocatie	- 504a - Bijlage 1 RE_ Verzoek AO			Is een convocatie/agenda: het verslag is te vinden: https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/brieven_regering/detail?id=2018Z02173&did=2018D04393
149.b	2017-12-22 11.27.37	Factsheet	- 504b - Bijlage 2 RE_ Verzoek AO			Buiten Reikwijdte i.o.m. verzoeker
149.c	2017-12-22 11.27.37	Factsheet	- 504c - Bijlage 3 RE_ Verzoek AO			Openbaar
149.d	2017-12-22 11.27.37	Nota	- 504d - Bijlage 4 RE_ Verzoek AO			5.1.2.a 5.1.2.e

DGA-PAV / 22473874

						Deels openbaar
150.	2018-01-08 13.16.27	E-mail	- 506 - RE_ Voorlopige agenda's	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
150.a	2018-01-08 13:16:27	Provis ional Agen da	- 506a - Bijlage 1 RE_ Voorlopige			Reeds Openbaar Zie ook: extension://elhekieabhbkmcefcobjddigcaadp/https://www.consilium.europa.eu/media/32351/st_15966_2017_init_en.pdf
151.	2018-01-11 12:01:36	E-mail	- 508 - RE_ AO 180124 FTS	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
152.	2018-01-11 12:15:40	E-mail	- 510 - RE_ Verzoek AO-factsheet	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
153.	2018-01-15 10:02:35	E-mail	- 512 - RE_ Verzoek AO-factsheet	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
153.a	2018-01-15 10:02:35	Facts heet	- 512a - Bijlage 1 RE_ Verzoek			5.1.2.a 5.1.2.e Deels openbaar
154.	2018-01-15 10:05:26	E-mail	- 515 - RE_ Verzoek AO-factsheet	LNV	LNV	5.1.2.a 5.1.2.e Deels openbaar
154.a	2018-01-15 10:05:26	Facts heet	- 515a - Bijlage 1 RE_ Verzoek			5.1.2.a 5.1.2.e Deels openbaar
155.	2018-01-16 12:02:29	E-mail	- 514 - RE_ Verzoek AO-factsheet	LNV	LNV	5.1.2.a 5.1.2.e Deels openbaar
156.	2018-01-16 15:39:21	E-mail	- 513 - RE_ Verzoek AO-factsheet	LNV	LNV	5.1.2.a 5.1.2.e Deels openbaar
157.	2018-01-17 09:39:34	E-mail	- 519 - RE_ Verzoek AO-factsheet	LNV	LNV	5.1.2.a 5.1.2.e Deels openbaar
158.	2018-01-17 17:10:35	E-mail	- 523 - Vraag over FTS brief	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
158.a	2018-01-17 17:10:35	Facts heet	- 523a - Bijlage 1 Vraag over FTS brief			5.1.2.e Deels openbaar
159.	2018-01-17 17:29:04	E-mail	- 521 - RE_ Vraag over FTS	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
160.	2018-01-18 10:39:21	E-mail	- 522 - RE_ Vraag over FTS brief	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
161.	2018-02-11 18:04:28	E-mail	- 545 - Fwd_ NL inbreng	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar

DGA-PAV / 22473874

162.	2018-02-12 09:04:17	E-mail	- 543 - Fwd_ CIRCABC	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
162.a	2018-02-12 09:04:17	Anne x	- 543a - Bijlage 1 Fwd_ CIRCABC			Reeds Openbaar Zie ook: extension://elhekieabhbkmcefcobiddigicaadp/http://zoek.officiëlebekeendmakingen.nl/blq-800179.pdf Zie ook: docnr. 77.a.
163.	2018-02-15 14:52:44	E-mail	- 550 - FW_ EDs	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
163.a	2018-02-15 14:52:44	Amen ding Imple men- ting Regul ation (EU)	- 550a - Bijlage 1 FW_ EDs			Reeds openbaar Zie ook: extension://elhekieabhbkmcefcobiddigicaadp/http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018R1659&rid=6 Opmerkingen: 5.1.2.e Deels openbaar
164.	2018-02-22 13:12:45	E-mail	- 554 - EP notitie ED	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
164.a	2018-02-22 13:12:45	Docu ment	- 554a - Bijlage 1 EP notitie ED			Openbaar
165.	2018-03-05 07:50:17	E-mail	- 562 - Fwd_ korte deadline_	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
165.a	2018-03-05 07:50:17	Propo sal for a DIRE CTIVE OF	- 562a - Bijlage 1 Fwd_ korte deadline_			Reeds openbaar Zie ook: extension://elhekieabhbkmcefcobiddigicaadp/http://eur-

DGA-PAV / 22473874

		THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL				lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:8c5065b2-074f-11e8-b8f5-01aa75ed71a1.0016.02/DOC_1&format=PDF
165.b	2018-03-05 07:50:17	Beleidsfiche	- 562b - Bijlage 2 Fwd_ korte deadline			5.1.2.e Deels openbaar
166.	2018-03-07 11:33:31	E-mail	- 563 - info frankrijk			5.1.2.e Deels openbaar
166.a	2018-03-07 11:33:31	Brief/ Uitnodiging	- 563a - Bijlage 1 info frankrijk	LNV	LNV	Deelbesluit 2a Zie ook: https://www.rijksoverheid.nl/documenten/wob-verzoeken/2022/02/24/bsluit-op-wob-verzoek-hormoonverstorende-stoffen-in-gewasbeschermingsmiddelen#:~:text=Deelbesluit%20op%20Wob%20Dverzoek%20over%20gewasbeschermingsmiddelenbeleid,-Wob%20Dverzoek%20%7C%2024&text=Deelbesluit%20op%20een%20verzoek%20om,openbaarheid%20van%20bestuur%20(Wob).

DGA-PAV / 22473874

167.	2018-03-15 09:35:34	E-mail	- 566 - Re_ AGROfacts	LNV	LNV	Deels openbaar 5.1.2.e Zie ook: https://www.rijks-overheid.nl/docu-menten/wob-verzoeken/2022/02/24/besluit-op-wob-verzoek-hormoonverstorende-stoffen-in-gewasbeschermingsmiddelen#:~:text=Deelbesluit%20op%20Wob%20Dverzoek%20over%20gewasbeschermingsmiddelenbeleid,-Wob%20Dverzoek%20%7C%2024&text=Deelbesluit%20op%20een%20verzoek%20om,openbaarheid%20van%20bestuur%20(Wob).
168.	2018-06-04 13:12:37	E-mail	- 602 - Re_ E-mailen -	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
169.	2018-06-07 14:50:33	E-mail	- 600 - FW_ Finalized Guidance	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
170.	2019-01-25 11:51:14	E-mail	- 628 - FW_ dossiervorming	LNV	LNV	5.1.2.a 5.1.2.e Deels openbaar
171.	2019-01-30 10:44:03	E-mail	- 629 - RE_ dossiervorming	LNV	LNV	5.1.2.a 5.1.2.e Deels openbaar
172.	2019-01-30 10:58:11	E-mail	- 632 - RE_ dossiervorming en deadlines	LNV	LNV	5.1.2.a 5.1.2.e Deels openbaar
173.	2019-01-31 17:23:40	E-mail	- 630 - FW_ GA milieuraad	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
173.a	2019-01-31 17:23:40	Brief	- 630a - Bijlage 1 FW_ GA milieuraad			5.1.2.a. Deels openbaar Zie ook: https://www.parlement.com/id/vk

DGA-PAV / 22473874

						w4kmm3dryq/be sluitpunt_geanno teerde_agenda
173.b	2019-01-31 17:23:40	Brief	- 630b - Bijlage 2 FW_ GA milieuraad			5.1.2.a. Deels openbaar Zie ook: <a href="https://www.parliament.com/id/vk/w4kmm3dryq/be
sluitpunt_geanno
teerde_agenda">https://www.parliament.com/id/vk/w4kmm3dryq/be sluitpunt_geanno teerde_agenda
174.	2019-02-01 11:44:28	E-mail	- 633 - RE_ GA milieuraad	LNV	LNV	5.1.2.a 5.1.2.e Deels openbaar
175.	2019-04-30 19:58:20	E-mail	- 636 - RE_ Reporter Radio1	LNV	LNV	5.1.2.a 5.1.2.e Deels openbaar
176.	2019-05-01 09:06:57	E-mail	- 635 - RE_ Reporter Radio1	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
177.	2019-05-01 10:07:34	E-mail	- 634 - RE_ Reporter Radio1	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
178.	2019-05-01 13:00:36	E-mail	- 637 - RE_ Reporter Radio1	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
179.	2019-05-24 08:50:50	E-mail	- 641 - Brief_ - _beantwoording	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
180.	2019-05-29 08:27:30	E-mail	- 644 - beantwoording vragen	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
180.a	2019-05-29 08:27:30	Document	- 644a - Bijlage 1 beantwoording vragen			5.1.2.e Deels openbaar
181.	2019-05-29 10:35:16	E-mail	- 643 - DOMUS-19130730-v4	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
181.a	2019-05-29 10:35:16	Document	- 643a - Bijlage 1 DOMUS-19130730- v4			5.1.2.e Deels openbaar
182.	2019-05-29 10:48:25	E-mail	- 646 - RE_ DOMUS-19130730-v4	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
183.	2019-05-29 11:49:30	E-mail	- 642 - tk brief hvs 190529 opm	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar
183.a	2019-05-29 11:49:30	Document	- 642a - Bijlage 1 tk brief			5.1.2.e Deels openbaar
184.	2019-05-29 13:13:51	E-mail	- 645 - KVR	LNV	LNV	5.1.2.e Deels openbaar

Directoraat-generaal Agro
Directie Plantaardige
Agroketens en Voedselkwalite

DGA-PAV / 22473874

Van: 5.1.2.e
Aan: 5.1.2.e 5.1.2.e
Onderwerp: FW: Hormoonverstorende stoffen
Datum: woensdag 11 januari 2017 17:38:47

...ook voor jullie!!

Groet, 5.1.2.e

5.1.2.e

5.1.2.e

Ministry of Economic Affairs

DG Agriculture and Nature

Plant Health

P.O. Box 20401

NL 2500 EK The Hague

The Netherlands

**31 (0)70 5.1.2.e

5.1.2.e @minez.nl

Van: 5.1.2.e

Verzonden: woensdag 11 januari 2017 16:44

Aan: 5.1.2.e

5.1.2.e

CC: 5.1.2.e

Onderwerp: RE: Hormoonverstorende stoffen

De Kamer heeft tijdens de Regeling van Werkzaamheden voor het reces besloten om onderwerp hormoonverstorende stoffen te bespreken tijdens het AO volgende week, dus zal zeker aan de orde komen. Goed om dat dus mee te nemen in de voorbereidingen!

Groet,

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e

Verzonden: woensdag 11 januari 2017 16:36

Aan: 5.1.2.e

5.1.2.e

CC: 5.1.2.e

Onderwerp: RE: Hormoonverstorende stoffen

Uit betrouwbare bron heb ik vernomen dat de Kamer naar alle waarschijnlijkheid volgende week op de stvz hormoonverstorende stoffen terugkomt.

Ook zal de Kamer mogelijk nog willen vernemen hoe zij geïnformeerd wordt over de verdere implementatie en uitwerking van het plantgezondheidspakket. 5.1.2.e, zorg jij dat wij hiervoor nog een spreektekst komt tbv het AO?

Groeten,

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e

Verzonden: woensdag 11 januari 2017 12:41

Aan: 5.1.2.e

CC: 5.1.2.e

Onderwerp: Hormoonverstorende stoffen

Hoi allen,

5.1.2.e liep net bij me langs. 5.2.1 is, in samenwerking met BZ, I&M en VWS bezig met een brief aan de TK over stavaza hormoonverstorende stoffen. Deze gaat mogelijk begin volgende week uit. Omdat PvdD er steeds over begint dat de criteria voor hormoonverstorende stoffen mogelijk afgezwakt worden onder druk van handelspartners, wordt hierover ook een zin opgenomen. Mede gezien het feit dat handel op de Raadsagenda staat, achten wij de kans aanwezig dat de TK tijdens het AO LVR vragen zal stellen over de brief.

5.1.2.e heeft dit ook al besproken met 5.1.2.e. 5.1.2.e opperde dat 5.1.2.e aanschuift bij het vooroverleg voor het AO met de Stas. Wat denk jij hiervan, 5.1.2.e?

5.1.2.e houdt ons op de hoogte van de vorderingen. Dank je wel voor de heads up, 5.1.2.e. Mogelijk zullen we begin volgende week dus nog een brief en factsheet moeten toevoegen aan het AO-dossier. Dan weten we dat hierbij allemaal alvast ☺

5.1.2.e stelde verder voor dat we voor het AO wat Q&A's voorbereiden. Ik zal dat doen voor handel, en 5.1.2.e doet het voor AMTF/prijsvolatiliteit.

Groeten

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e
Aan: 5.1.2.e
Cc: 5.1.2.e
Onderwerp: DOMUS-#16199750-v3-
 Oplegnota_bij_de_Kamerbrief_nav_de_motie_over_het_parlementair_behandelveorbehoud_criteria_hormoonve
Datum: woensdag 11 januari 2017 19:24:13
Bijlagen: [DOMUS-#16199750-v3](#) ^[1]
[Oplegnota_bij_de_Kamerbrief_nav_de_motie_over_het_parlementair_behandelveorbehoud_criteria_hormoonve.doc](#) ^[2]

Hallo 5.1.2.e

~~Alvast de aangepaste~~ oplegnota voor de Kamerbrief motie behandelvoorbehoud op stemming ED criteria.

Helaas heb ik nog steeds niet de tekstpassage van BuZa. Zou ik vandaag nog krijgen, dus hopelijk komt die nog.....

Dus die passage ontbreekt nog steeds in de brief.

De slotalinea is aangepast, cf het uitgewerkte voorstel.

Vooralsnog lijkt IenM te kunnen instemmen met de Kamerbrief en lijn, morgen hoort 5.1.2.e definitief, ook vanuit VWS.

In de nota in de toelichting nog weer aanvullend uiteengezet hoe dat zit met de uitzonderingsclausule en wetenschappelijke verdeeldheid of beter diversiteit. Aangegeven dat EFSA, ECHA, RIVM en Ctgb het eens zijn. Ik stuur de nota meteen ook naar jou, zodat je kunt kijken of dit het nodige comfort biedt aan de stas.

Tenslotte: bij de collega's van ELVV aangegeven dat wij verwachten dat de criteria voor hormoonverstorende stoffen aan de orde zullen worden gesteld in het AO LVR. Zij bezien of het gewenst is dat ik eventueel aanschuif in het vooroverleg. Iig moeten we een spreeklijn uitwerken voor de stas tbv het AO lijkt me.

5.1.2.e ga jij daarmee alvast aan de slag?

Ministerie van Economische Zaken

TER ONDERTEKENING

Aan de Staatssecretaris

Directoraat-generaal Agro en Natuur
Directie Plantaardige Agroketens en Voedselkwaliteit

Auteur
5.1.2 e
T 070 5.1.2 e
5.1.2 e @minez.nl

Datum
22 december 2016

Kenmerk
DGAN-PAV / 16199750
BM 16199784

Kopie aan

Bijlage(n)
1

nota

Oplegnota bij de Kamerbrief n.a.v. de motie over het
parlementair behandelvoorbehoud criteria
hormoonverstorende stoffen

Parafenroute

DGAN
5.1.2 e
23-12-2016
BBR
5.1.2 e
22-12-2016

PAV, directeur
5.1.2 e
22-12-2016

Aanleiding

Tijdens de stemmingen naar aanleiding van het debat over de uitkomsten van de Europese Top van 15 en 16 december 2016 nam de Kamer de motie van het lid Ouwehand aan. Tijdens de Regeling van Werkzaamheden van 22 december 2016 heeft het lid Ouwehand verzocht om een debat over dit onderwerp en tevens om een brief hierover te ontvangen. Voor een apart debat was geen meerderheid, wel is besloten het onderwerp te betrekken bij het eerstvolgende AO Landbouw- en Visserijraad half januari. Het verzoek om een brief werd breed gesteund, waarbij tevens werd verzocht om in te gaan op berichtgeving van Euractiv over een bijeenkomst tussen de Commissie en een aantal landen, waaronder VS en Canada over de voorstellen. Met bijgaande brief reageert u hierop. De tekst over handelsverdragen is afgestemd met BZ.

Advies

U kunt de Kamerbrief ondertekenen.

Kernpunten

- Woensdag 21 december heeft de EC een extra vergadering van het permanente comité belegd. Tijdens deze vergadering is over de voorstellen gesproken met de lidstaten en met EFSA en ECHA, de twee Europese autoriteiten die zich buigen over de stoffenbeoordeling en die de criteria zullen gaan toepassen.
- Nederland heeft conform de motie een parlementair voorbehoud gemaakt.
- Op basis van discussie heeft de EC besloten niet te gaan stemmen.
- De EC gaat zich nu op verdere stappen beraden. Tot op heden is nog niet bekend wanneer zal worden gestemd, mogelijk in het eerste kwartaal van 2017.

Ontvangen BBR

Directoraat-generaal Agro en Natuur
Directie Plantaardige Agroketens en Voedselkwaliteit

Kenmerk
DGAN-PAV / 16199750

- In het aanstaande AO Landbouw- en Visserijraad van 18 januari zal de Kamer - naar het zich laat aanzien - op dit onderwerp terugkomen. U ontvangt hiervoor zoals gebruikelijk een nota en spreeklijnen.

Toelichting

De Kamer heeft tijdens de Regeling van Werkzaamheden gevraagd om in te gaan op berichtgeving van EurActiv. U geeft aan dat het u niet past om te reageren op wat er gezegd zou zijn tijdens een bijeenkomst waar uzelf niet aanwezig bent geweest.

Naar aanleiding van de andere motie van Ouwehand vroeg u om informatie over de wetenschappers die aangeven dat de criteria niet streng genoeg zouden zijn en waarop deze discussie stoelt.

De Europese Commissie (EC) heeft de criteria ontwikkelt langs wetenschappelijke lijnen en met behulp van wetenschappers, waaronder de Europese instituten EFSA en ECHA. De voorgestelde criteria zijn vervolgens ook aan de lidstaten voorgelegd in juni 2016. In Nederland kijken op alle voorstellen de wetenschappers van het RIVM en het Ctgb, als aangewezen toelatingsautoriteit mee. Aan hen vraagt u (expertise-)advies. Het Nederlandse standpunt berust op dat advies.

Hormoonverstoring is een zeer complexe zaak en ook wetenschappelijk is er veel discussie. Dat blijkt onder meer uit het feit dat wij in Europa de eersten in de wereld zijn die hierop wetgeving heeft gemaakt en stoffen zal beoordelen op hormoonverstoring. Als blijkt dat een stof hormoonverstorend is (de intrinsieke eigenschap bezit), zal deze ten principale niet kunnen worden goedgekeurd als werkzame stof onder de Gewasbeschermingsmiddelenverordening. Dat is de zogenoemde 'gevaarbenadering', in het Engels *hazard approach*. In de uitzonderingsclausule had de Europese wetgever voorzien dat er slechts bij aangetoonde "verwaarloosbare blootstelling" een goedkeuring mogelijk zou zijn. Intussen stelt de EC voor dat bij de uitzonderingsclausule een "verwaarloosbaar risico van blootstelling" moet zijn. Dit voorstel volgt één op één wat er nu al in de Biocidenverordening is vastgelegd en brengt beide wetgevingen in overeenstemming.

De wetenschappers vanuit EFSA en ECHA geven aan dat een beoordeling van stoffen aan de hand van de voorgestelde criteria mogelijk is en tevens ook dat een risicobeoordeling mogelijk is. Dat wordt ook door het Ctgb en het RIVM gesteund.

Er zijn wetenschappers, ook van bijvoorbeeld sommige lidstaatautoriteiten, die aangeven de nu door de EC voorgestelde uitzonderingsclausule een versoepeling te vinden, omdat in deze uitzonderingsclausule naar een risicobaseerde benadering wordt gegaan. Echter, er moet een verwaarloosbaar risico worden aangetoond. Daarbij wordt conform het toetsingskader niet alleen de intrinsieke eigenschap beoordeeld, maar ook de blootstelling in ogenschouw genomen.

Van: 5.1.2.e
Aan: 5.1.2.e
Onderwerp: RE: DOMUS-#16199713-v2-Stemming_over_voorstellen_van_de_Europese_Commissie_tan_criteria_voor_hormoonverstorende_stoffen
Datum: donderdag 12 januari 2017 21:02:48

Hoi 5.1.2.e,
 Snap dat we mogelijk iets moeten (toe-)geven, maar wil liever niet zo snel zwichten. Ik heb de rode tekst hieronder aangepast, maar de wijzigingen zijn niet zo goed zichtbaar. Moet je mogelijk dus copy/pasten.....
 Laatste zin kan ook in iets andere bewoording.

Groet, 5.1.2.e
 5.1.2.e
 5.1.2.e
 Ministry of Economic Affairs
 DG Agriculture and Nature
 Plant Health
 P O Box 20401
 NL 2500 EK The Hague
 The Netherlands
 **31 (0)70 5.1.2.e

5.1.2.e @minez.nl

Van: 5.1.2.e
Verzonden: donderdag 12 januari 2017 17:51
Aan: 5.1.2.e
Onderwerp: Fwd: DOMUS-#16199713-v2-Stemming_over_voorstellen_van_de_Europese_Commissie_tan_criteria_voor_hormoonverstorende_stoffen
 Ha 5.1.2.e

Ik kan leven met deze aanpassingen, m.u.v. het stukje in de laatste regel: ...of en zo ja ... ik stel voor om dat niet over te nemen. De EC is verplicht om met criteria te komen, in dat licht is het geen vraag.

Groet,
 5.1.2.e

Verstuurd vanaf mijn iPad

Begin doorgestuurd bericht:

Van: 5.1.2.e DGMI" 5.1.2.e @minienm.nl>
Datum: 12 januari 2017 17:22:05 CET
Aan: 5.1.2.e @minez.nl>
Kopie: 5.1.2.e DGMI" 5.1.2.e @minienm.nl>, 5.1.2.e - DGMI"
 5.1.2.e @minienm.nl>, 5.1.2.e - DGMI"
 5.1.2.e @minienm.nl>, 5.1.2.e @minvws.nl>, 5.1.2.e
 5.1.2.e @MINSZW.NL>, 5.1.2.e @minvws.nl>, 5.1.2.e
 5.1.2.e @minez.nl>
Onderwerp: DOMUS-#16199713-v2-Stemming_over_voorstellen_van_de_Europese_Commissie_tan_criteria_voor_hormoonverstorende_stoffen

Ha 5.1.2.e, zoals beloofd, hierbij onze suggesties. De tekstvoorstellen zijn uiteraard niet heilig, maar ze overnemen maakt het wel sneller. Ik weet niet of de track-changes behouden blijft in de bijlage.

... Naar aanleiding van het verloop van de vergadering heeft de EC besloten de criteria op dat moment niet in stemming te brengen. Sommige lidstaten hebben nog bezwaren tegen de criteria. De EC gaat zich nu op verdere stappen beraden. Tot op heden is nog niet bekend met welke aanpassingen de EC in haar volgende voorstellen zal komen en wanneer over deze voorstellen zal worden gestemd. ...

Ik zal de brief nu bij ons in procedure brengen met de rode tekst in vierkante haken. Die kunnen we verwijderen als iedereen akkoord is met een oplossing.

Fijne avond en met hartelijke groet, 5.1.2.e

Van: 5.1.2.e
Aan: 5.1.2.e
Onderwerp: Tekstje hormoonverstorende stoffe voor AO geannoteerde agenda LVRaad woensdag a.s.
Datum: maandag 16 januari 2017 12:18:00

Ha 5.1.2.e

Kan je strak even kijken naar een spreeklijn voor de stas over hormoonverstorende stoffen t.b.v. het AO LVRaad a.s. woensdag?

Groet,

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e
Aan: 5.1.2.e
Onderwerp: RE: Spreeklijn hormoonverstorende stoffen
Datum: maandag 16 januari 2017 18:33:16

...mooier geworden zo en duidelijke lijn!

Groet, 5.1.2.e

5.1.2.e

5.1.2.e

Ministry of Economic Affairs

DG Agriculture and Nature

Plant Health

P.O. Box 20401

NL 2500 EK The Hague

The Netherlands

**31 (0)70 5.1.2.e

5.1.2.e@minez.nl

Van: 5.1.2.e

Verzonden: maandag 16 januari 2017 13:47

Aan: 5.1.2.e

CC: 5.1.2.e

5.1.2.e

Onderwerp: Spreeklijn hormoonverstorende stoffen

Ha 5.1.2.e

Bijgevoegd de spreeklijn over hormoonverstorende stoffen voor het AO van woensdag a.s. Met akkoord van MT-lid 5.1.2.e.

Groet,

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e
Aan: 5.1.2.e
 5.1.2.e
Cc:
Onderwerp: Hormoonverstorende stoffen mw Ouwehand
Datum: woensdag 18 januari 2017 10:23:00

Mw Ouwehand
 Nederland kan niet akkoord gaan met het voorstel van de Europese Commissie
 Wil de uitzonderingsclausule uit het voorstel hebben.
De spreeklijn voor hormoonverstorende stoffen kan worden gebruikt als reactie.

Van: 5.1.2.e
Verzonden: woensdag 18 januari 2017 9:08
Aan: 5.1.2.e
CC: 5.1.2.e
 5.1.2.e
Onderwerp: RE: voooverleg?

Hoi 5.1.2.e
 Goed om te weten dat 5.1.2.e meeluisteren en klaar staan om vragen te
 beantwoorden. De spreeklijn hebben we paraat. Bij vragen zullen we mailen, maar als jullie zelf
 al direct een antwoord op de mail willen zetten (naar mij, 5.1.2.e
 en 5.1.2.e) is dat ook altijd welkom (in de drukte scheelt dat ons ook tijd ☺). Graag
 korte antwoorden, 2-3 bullets liefst (als de vraag dat toestaat).
 Groeten 5.1.2.e

Van: 5.1.2.e
Verzonden: dinsdag 17 januari 2017 18:46
Aan: 5.1.2.e
CC: 5.1.2.e
 5.1.2.e
Onderwerp: RE: voooverleg?

Hallo 5.1.2.e
 Morgen zullen bij het AO hier op kantoor vanuit gewasbescherming 5.1.2.e en
 5.1.2.e meeluisteren met het AO LVR. Jullie hebben de spreeklijn ontvangen.
 5.1.2.e heeft uiteraard ook de nota en Kamerbrief.
 Stas wilde graag nog de motie Ouwehand (zie brief) ook ontvangen, daar zou 5.1.2.e voor
 zorgen, meen ik.
 5.1.2.e zou nog een gesprek voeren met de PvdA (Henk Leenders) over de ED criteria.
 Zelf zal ik thuis in 5.1.2.e luisteren 5.1.2.e omdat ik daarvoor en daarnaar
 afspraken heb in 5.1.2.e
 Mochten er vragen komen op gebied van hormoonverstoorders luisteren wij meteen al actief
 uiteraard, maar geef svp aan als je extra inzet van ons nodig hebt of antwoorden.
 Groet, 5.1.2.e

5.1.2.e
 5.1.2.e
 Ministry of Economic Affairs
 DG Agriculture and Nature
 Plant Health
 P.O. Box 20401
 NL 2500 EK The Hague
 The Netherlands
 **31 (0)70 5.1.2.e
 5.1.2.e @minez.nl

Van: 5.1.2.e
Verzonden: dinsdag 17 januari 2017 10:10
Aan: 5.1.2.e
CC: 5.1.2.e
Onderwerp: Re: voooverleg?
 Hoi 5.1.2.e
 5.1.2.e vindt het prima als je aanschuift!
 Groeten 5.1.2.e

Op 17 jan. 2017 om 09:09 heeft 5.1.2.e @minez.nl het volgende geschreven:

Hoi 5.1.2.e ,

Goed dat je het nog even vraagt. Ik heb nog geen reactie van 5.1.2.e op die vraag. BBR vond het wel een goed idee, omdat de brief net uit is, toch? 5.1.2.e, wat denk jij?
Groeten 5.1.2.e

Op 17 jan. 2017 om 08:58 heeft 5.1.2.e
5.1.2.e @minez.nl> het volgende geschreven:

Hallo 5.1.2.e
Weet je al of ik vandaag nog moest aanschuiven bij het vooroverleg met de stas? (AO LVR; onderwerp hormoonverstoorders)

Groet, 5.1.2.e

5.1.2.e

5.1.2.e

Ministry of Economic Affairs

DG Agriculture and Nature

Plant Health

P.O. Box 20401

NL 2500 EK The Hague

The Netherlands

**31 (0)70 5.1.2.e

5.1.2.e @mines.nl

Van: 5.1.2.e
Aan: 5.1.2.e
Cc: 5.1.2.e
Onderwerp: Re: Hormoonverstorende stoffen mw Ouwehand
Datum: woensdag 18 januari 2017 10:26:36

Ze vroeg ook hoe nu verder

5.1.2.e
5.1.2.e

Directie Europees Landbouw- en Visserijbeleid en Voedselzekerheid
Ministerie van Economische Zaken

Op 18 jan. 2017 om 10:23 heeft 5.1.2.e [@minez.nl](mailto:minez.nl) het volgende geschreven:

Mw Ouwehand
 Nederland kan niet akkoord gaan met het voorstel van de Europese Commissie
 Wil de uitzonderingsclausule uit het voorstel hebben.
De spreeklijn voor hormoonverstorende stoffen kan worden gebruikt als reactie.

Van: 5.1.2.e
Verzonden: woensdag 18 januari 2017 9:08

Aan: 5.1.2.e
CC: 5.1.2.e

Onderwerp: RE: voooverleg?
 Hoi 5.1.2.e

Goed om te weten dat 5.1.2.e meeluisteren en klaar staan om vragen te beantwoorden. De spreeklijn hebben we paraat. Bij vragen zullen we mailen, maar als jullie zelf al direct een antwoord op de mail willen zetten (naar 5.1.2.e 5.1.2.e 5.1.2.e is dat ook altijd welkom (in de drukte scheelt dat ons ook tijd ☺). Graag korte antwoorden, 2-3 bullets liefst (als de vraag dat toestaat).
 Groeten 5.1.2.e

Van: 5.1.2.e
Verzonden: dinsdag 17 januari 2017 18:46

Aan: 5.1.2.e
CC: 5.1.2.e

Onderwerp: RE: voooverleg?
 Hallo 5.1.2.e

Morgen zullen bij het AO hier op kantoor vanuit gewasbescherming 5.1.2.e 5.1.2.e meeluisteren met het AO LVR. Jullie hebben de spreeklijn ontvangen. 5.1.2.e heeft uiteraard ook de nota en Kamerbrief. Stas wilde graag nog de motie Ouwehand (zie brief) ook ontvangen, daar zou 5.1.2.e voor zorgen, meen ik. 5.1.2.e zou nog een gesprek voeren met de PvdA (Henk Leenders) over de ED criteria. Zelf zal ik thuis ir 5.1.2.e luisteren 5.1.2.e omdat ik daarvoor er daarnaaf afspraken heb in 5.1.2.e Mochten er vragen komen op gebied van hormoonverstoorders luisteren wij meteen al actief uiteraard, maar geef svp aan als je extra inzet van ons nodig hebt of antwoorden.

Groet, 5.1.2.e
 5.1.2.e
 5.1.2.e

Ministry of Economic Affairs
 DG Agriculture and Nature
 Plant Health
 P.O. Box 20401
 NL 2500 EK The Hague

The Netherlands

**31 (0)70 5.1.2.e

5.1.2.e @minez.nl

Van: 5.1.2.e

Verzonden: dinsdag 17 januari 2017 10:10

Aan: 5.1.2.e

CC: 5.1.2.e

Onderwerp: Re: vooverleg?

Hoi 5.1.2.e

5.1.2.e vindt het prima als je aanschuift!

Groeten 5.1.2.e

Op 17 jan. 2017 om 09:09 heeft 5.1.2.e @minez.nl> het volgende geschreven:

Hoi 5.1.2.e,

Goed dat je het nog even vraagt. Ik heb nog geen reactie van 5.1.2.e op die vraag. BBR vond het wel een goed idee, omdat de brief net uit is, toch? 5.1.2.e - wat denk jij?

Groeten 5.1.2.e

Op 17 jan. 2017 om 08:58 heeft 5.1.2.e

5.1.2.e @minez.nl> het volgende geschreven:

Hallo 5.1.2.e

Weet je al of ik vandaag nog moest aanschuiven bij het vooroverleg met de stas? (AO LVR; onderwerp hormoonverstoorders)

Groet, 5.1.2.e

5.1.2.e

5.1.2.e

Ministry of Economic Affairs

DG Agriculture and Nature

Plant Health

P.O. Box 20401

NL 2500 EK The Hague

The Netherlands

**31 (0)70 5.1.2.e

5.1.2.e @minez.nl

Van: 5.1.2.e
Aan: 5.1.2.e
Cc: 5.1.2.e
Onderwerp: RE: Hormoonverstorende stoffen mw Ouwehand
Datum: woensdag 18 januari 2017 10:40:00

Mw Ouwehand
 Hoe verder met de criteria voor de hormoonverstorende stoffen?
 Zoals ik in mijn brief van gisteren heb aangegeven beraad de Europese Commissie zich nu op de verdere stappen.
 Het is nog niet bekend met welke aanpassingen de Europese Commissie in haar volgende voorstellen zal komen en wanneer daarover zal worden gestemd.
 Nederland maakt van dit moment gebruik om onze reactie op de laatste versie van de criteria bij de Europese Commissie voor het voetlicht te brengen. We blijven er op inzetten dat alle hormoonverstorende stoffen door criteria geïdentificeerd worden.

Van: 5.1.2.e
Verzonden: woensdag 18 januari 2017 10:27
Aan: 5.1.2.e
CC: 5.1.2.e
Onderwerp: Re: Hormoonverstorende stoffen mw Ouwehand
 Ze vroeg ook hoe nu verder

5.1.2.e
 5.1.2.e
 Directie Europees Landbouw- en Visserijbeleid en Voedselzekerheid
 Ministerie van Economische Zaken

Op 18 jan. 2017 om 10:23 heeft 5.1.2.e [@minez.nl](mailto:5.1.2.e@minez.nl) het volgende geschreven:

Mw Ouwehand
 Nederland kan niet akkoord gaan met het voorstel van de Europese Commissie
 Wil de uitzonderingsclausule uit het voorstel hebben.
De spreeklijn voor hormoonverstorende stoffen kan worden gebruikt als reactie.

Van: 5.1.2.e
Verzonden: woensdag 18 januari 2017 9:08
Aan: 5.1.2.e
CC: 5.1.2.e
Onderwerp: RE: vooverleg?

Hoi 5.1.2.e
 Goed om te weten dat 5.1.2.e meeluisteren en klaar staan om vragen te beantwoorden. De spreeklijn hebben we paraat. Bij vragen zullen we mailen, maar als jullie zelf al direct een antwoord op de mail willen zetten 5.1.2.e is dat ook altijd welkom (in de drukte scheelt dat ons ook tijd ☺). Graag korte antwoorden, 2-3 bullets liefst (als de vraag dat toestaat).
 Groeten 5.1.2.e

Van: 5.1.2.e
Verzonden: dinsdag 17 januari 2017 18:46
Aan: 5.1.2.e
CC: 5.1.2.e
Onderwerp: RE: vooverleg?

Hallo 5.1.2.e
 Morgen zullen bij het AO hier op kantoor vanuit gewasbescherming 5.1.2.e meeluisteren met het AO LVR. Jullie hebben de spreeklijn ontvangen. 5.1.2.e heeft uiteraard ook de nota en Kamerbrief.
 Stas wilde graag nog de motie Ouwehand (zie brief) ook ontvangen, daar zou 5.1.2.e voor zorgen, meen ik.
 5.1.2.e zou nog een gesprek voeren met de PvdA (Henk Leenders) over de ED criteria.
 Zelf zal ik thuis in 5.1.2.e luisteren 5.1.2.e omdat ik daarvoor er daarnaar afspraken heb in 5.1.2.e.

Mochten er vragen komen op gebied van hormoonverstoorders luisteren wij meteen al actief uiteraard, maar geef svp aan als je extra inzet van ons nodig hebt of antwoorden.

Groet, 5.1.2.e

5.1.2.e

5.1.2.e

Ministry of Economic Affairs

DG Agriculture and Nature

Plant Health

P.O. Box 20401

NL 2500 EK The Hague

The Netherlands

**31 (0)70 5.1.2.e

5.1.2.e @minez.nl

Van: 5.1.2.e

Verzonden: dinsdag 17 januari 2017 10:10

Aan: 5.1.2.e

CC: 5.1.2.e

Onderwerp: Re: voooverleg?

Hoi 5.1.2.e

5.1.2.e vindt het prima als je aanschuift!

Groeten 5.1.2.e

Op 17 jan. 2017 om 09:09 heeft 5.1.2.e @minez.nl> het volgende geschreven:

Hoi 5.1.2.e

Goed dat je het nog even vraagt. Ik heb nog geen reactie van 5.1.2.e op die vraag. BBR vond het wel een goed idee, omdat de brief net uit is, toch? 5.1.2.e, wat denk jij?

Groeten 5.1.2.e

Op 17 jan. 2017 om 08:58 heeft 5.1.2.e

5.1.2.e @minez.nl> het volgende geschreven:

Hallo 5.1.2.e

Weet je al of ik vandaag nog moest aanschuiven bij het vooroverleg met de stas? (AO LVR; onderwerp hormoonverstoorders)

Groet, 5.1.2.e

5.1.2.e

5.1.2.e

Ministry of Economic Affairs

DG Agriculture and Nature

Plant Health

P.O. Box 20401

NL 2500 EK The Hague

The Netherlands

**31 (0)70 5.1.2.e

5.1.2.e @minez.nl

Van: 5.1.2.e
Aan: 5.1.2.e
Cc: 5.1.2.e
Onderwerp: FW: Hormoonverstorende stoffen
Datum: donderdag 9 februari 2017 16:02:38
Bijlagen: [Format AO en Raad FTS incl. spreeklijn AO.doc](#)¹
[EXTRA 2 SPT Hormoonverstorende stoffen.doc](#)²

Hoi 5.1.2.e, ook voor jou natuurlijk!
 Zie e-mail hieronder.
 Vooroverleg met stas ging goed, maar wat een deceptie vanochtend in de TK: Ouwehand was er niet en ook geen PvdD.
 Zat ik daar voor niets.....
 Voordeel is dat stas nu weet dat er een nieuw COM voorstel is en wat het inhoud (volledige ontkoppeling van stemmen over criteria en stemming over de uitzonderingsclausule.
 In de criteria idd nu de stoffen opgenomen die geheel niet in aanmerking komen als geïdentificeerd ED, namelijk die geen humaan ED zijn maar intentioneel worden ingezet als 'insecticide'. Naast inwerken op vervelling van insecten of insectgroeiregulators dus ook bij feromonen.
 Daar zal IenM een punt van maken! Zij vinden dit niet passen in de criteria en willen dit elders hebben genoemd. Dat is voor ons niet gunstig, zeker nu de uitzonderingsclausule volgtijdelijk wordt gestemd en wij dus niet weten, of het verwaarloosbaar risico op blootstelling – analoog aan biociden – het gaat halen bij gwb!
 Daarop moeten we meteen 5.1.2.e meenemen, zodat 5.1.2. beslagen ten ijs kan richting communicatie met IenM 5.1.2.e Daar gaat vast contact op komen.
 5.1.2.e, ik zal proberen om een gesprekje te laten inplannen voor morgen.
 Ctgb moet aan de slag om met advies te kunnen komen asap (net als RIVM natuurlijk!)

Groet, 5.1.2.e

5.1.2.e

5.1.2.e

Ministry of Economic Affairs

DG Agriculture and Nature

Plant Health

P.O. Box 20401

NL 2500 EK The Hague

The Netherlands

**31 (0)70 5.1.2.e

5.1.2.e @minez.nl

Van: 5.1.2.e

Verzonden: donderdag 9 februari 2017 15:51

Aan: 5.1.2.e

Onderwerp: Hormoonverstorende stoffen

Hi 5.1.2.e,

Ik heb 5.1.2.e even gebeld. Er is inderdaad een nieuw voorstel over hormoonverstorende stoffen waarover de Kamer moet worden geïnformeerd, maar deze informatie moet mede namens Stas Dijkema aan de TK worden gestuurd. 5.1.2.e e.a. sturen daarom een aparte brief. 5.1.2.e houdt ons op de hoogte van de voortgang; als de brief op tijd voor het AO van de 22^e de Kamer bereikt zal ze ons ook een bijdrage voor het AO-dossier sturen. 5.1.2.e alvast bedankt daarvoor! Bijgevoegd het format dat we hier normaliter voor gebruiken en de spreektekst die jullie vorige keer hebben aangeleverd. Heel fijn als je eventuele updates en bijdragen i.v.m. mijn vakantie volgende week ook aan 5.1.2.e kunt sturen!

Groeten 5.1.2.e

5.1.2.e

Directie Europees Landbouw- en Visserijbeleid en Voedselzekerheid

Ministerie van Economische Zaken (EZ)

Bezuidenhoutseweg 73 | 2595 AC | Den Haag | A-Passage 4

Postbus 20401 | 2500 EK | Den Haag

5.1.2.e

5.1.2.e @minez.nl

Onderwerp lettergrootte 16, vet, cursief

- Lettergrootte 9, regelafstand 13pt, Verdana
- Gebruik bullets
- Vergeet niet de informatie in de titel en in de voettekst aan te passen aan uw eigen gegevens. De voettekst kunt u wijzigen door dubbel op de tekst te klikken.
- Liefst maximaal 1 A4!
- Schrijf afkortingen de eerste keer uit.

Kern

- Geef hier in enkele bullets de belangrijkste punten weer. Bijv. "De Europese Commissie zal een presentatie geven over het voorstel/rapport..."

Achtergrond en stand van zaken

-

Nederlands standpunt

-

Krachtenveld

Nationaal

- Geef hier informatie over het krachtenveld in de Tweede Kamer, en eventuele andere stakeholders (ngo's, bedrijfsleven)

Europees

- Geef hier informatie over het krachtenveld in de Raad, het Europees Parlement en de Europese Commissie, evenals eventuele andere stakeholders

Spreeklijn AO

- Geef hier een spreeklijn die als basis kan dienen tijdens het Algemeen Overleg in de Tweede Kamer. Bijv. "Nederland vindt het van belang dat ...".

Spreeklijn Hormoonverstorende stoffen AO Geannoteerde Agenda LVRaad 18-01-2017

De Europese Commissie heeft medio 2016 voorstellen gedaan voor wetenschappelijke criteria om hormoonverstorende stoffen te kunnen identificeren. Daarover heb ik uw Kamer geïnformeerd en met u van gedachten gewisseld. De laatste stand van zaken heb ik u per brief begin deze week gemeld.

Het kabinet streeft naar een hoog beschermingsniveau voor de veiligheid van mens en milieu. In de Europese Unie wordt bij de beoordeling of een stof hormoonverstorend is, een gevaarbenadering gevolgd. Als blijkt dat een stof hormoonverstorend is, dan zal deze ten principale niet worden goedgekeurd.

Slechts in de uitzonderingsclausule stelt de Europese Commissie voor om risico gebaseerd te beoordelen, waarbij voor een mogelijke goedkeuring een verwaarloosbaar risico moet worden, aangetoond, conform het wettelijk Europese toetsingskader. Dat is overigens analoog aan de huidige biocidenverordening.

Zoals gemeld in mijn brief van begin deze week is niet gestemd over de criteria en beraadt de Europese Commissie zich momenteel op verdere stappen. Tot op heden is niet bekend met welke aanpassingen de Europese Commissie in haar volgende voorstellen zal komen en wanneer daarover zal worden gestemd.

Die voorstellen voor de criteria ontwikkelt de Europese Commissie met behulp van de Europese wetenschappelijke autoriteiten EFSA en ECHA. Experts van RIVM en Ctgb adviseren het kabinet over de voorstellen van de Europese Commissie. Mede op basis van deze adviezen maak ik van de gelegenheid gebruik om de Europese Commissie onze reactie op de laatste versie van de criteria te geven.

Veder heb ik mij ingezet om de WHO-definitie van een hormoonverstorende stof als uitgangspunt voor de criteria te gebruiken. Ook heb ik ingebracht om de biologische plausibiliteit te gaan hantieren als operationalisering van causaliteit, waardoor het gemakkelijker wordt een stof te identificeren als hormoonverstorend. Daarnaast heb ik het belang van een uitvoeringsrichtsnoer bij de Europese Commissie benadrukt waardoor een geharmoniseerde beoordeling in de lidstaten mogelijk wordt en direct kan worden gebruikt als de criteria van kracht worden. Wij blijven er op inzetten dat alle hormoonverstorende stoffen met de wetenschappelijke criteria worden geïdentificeerd. Daarop zullen we alle nieuwe voorstellen van de Europese Commissie beoordelen.

Van: 5.1.2.e
Aan: 5.1.2.e
Onderwerp: FW: VAO 170209 LVR Verwacht Motie mw Ouwehand hormoonverstorende stoffen versie 4
Datum: vrijdag 10 februari 2017 15:16:28
Bijlagen: [VAO 170209 LVR Verwacht Motie mw Ouwehand hormoonverstorende stoffen versie 4.docx](#)¹

Hebbes!!!!

Zie aangehecht

5.1.2.e

5.1.2.e

Ministry of Economic Affairs

DG Agriculture and Nature

Plant Health

P.O. Box 20401

NL 2500 EK The Hague

The Netherlands

**31 (0)70 5.1.2.e

5.1.2.e @minez.nl

Van: 5.1.2.e

Verzonden: donderdag 9 februari 2017 11:12

Aan: 5.1.2.e

Onderwerp: VAO 170209 LVR Verwacht Motie mw Ouwehand hormoonverstorende stoffen versie 4

Motie (te verwachten strekking):

- Bij de criteria om hormoonverstorende stoffen te identificeren moet de uitzonderingsclausule worden geschrapt en de gevaarbenadering moet volledig worden gevolgd. De bewijslast mag niet zo zwaar zijn dat de hormoonverstoorders op de markt blijven.

Spreeklijn:

Ik ontraad de motie.

- De intentie van de Europese Commissie is te komen met duidelijke criteria op basis waarvan kan worden vastgesteld of een stof hormoonverstorend is. Die intentie steun ik. Samen met collega Dijksma van IenM heb ik eerder bij de Europese Commissie aangedrongen om snel tot deze criteria te komen.
- Bij de beoordeling van werkzame stoffen op de eigenschap "hormoonverstorend", wordt in de Gewasbeschermingsmiddelenverordening nu al een gevaarbenadering gevolgd. Dat betekent dat een geïdentificeerde hormoonverstorende stof in principe niet zal worden goedgekeurd.
- De Europese Commissie stelt nu voor om in uitzonderlijke gevallen risico gebaseerd te beoordelen, daarbij moet een verwaarloosbaar risico op blootstelling worden aangetoond, conform het wettelijke Europese toetsingskader.
- Deze werkwijze is overigens analoog aan de huidige Biocidenverordening.
- De Europese Commissie stelt nu voor om de uitzonderingsclausule bij gewasbescherming analoog aan de huidige biocidenverordening te maken. Dit houdt in dat de uitzonderingsclausule uitsluitend is voor stoffen waarvan een verwaarloosbaar risico is aangetoond, conform het wettelijke EU-toetsingskader.

- Overigens heb ik gisterennamiddag nieuwe voorstellen van de Europese Commissie ontvangen ten aanzien van de criteria voor identificatie van hormoonverstorende stoffen.
- Mijn experts bij RIVM en Ctgb kijken hiernaar. Ik zal u samen met collega Dijksma hierover zo spoedig mogelijk informeren per brief.
- Indien u wenst, kunnen we hierover van gedachten wisselen tijdens het AO-LVR van 22 februari.

Van: 5.1.2.e
Aan: 5.1.2.e
Onderwerp: RE: Feromonen zijn geen hormoonverstoorders
Datum: dinsdag 14 februari 2017 18:14:56

Prima, om ze eruit te halen! Genoeg andere (voorbeeld-)stoffen over die er ook uit gaan dan.
 COM gaat op mijn verzoek ook nog kijken om welke werkzame stoffen het gaat.....
 COM zegt trouwens ook dat zij het standpunt van IenM niet alleen zeeeeeeeer principieel vinden,
 maar ook extreem. Kennelijk niet vaak gehoord.....
 Vinden ook dat dit weinig doel treft.

Goed, morgen verder!

Groet 5.1.2.e

5.1.2.e

5.1.2.e

Ministry of Economic Affairs

DG Agriculture and Nature

Plant Health

P.O. Box 20401

NL 2500 EK The Hague

The Netherlands

**31 (0)70 5.1.2.e

5.1.2.e @minez.nl

Van: 5.1.2.e

Verzonden: dinsdag 14 februari 2017 17:32

Aan: 5.1.2.e

Onderwerp: Re: Feromonen zijn geen hormoonverstoorders

Ha 5.1.2.e

Ik stel voor nav het beticht van 5.1.2.e de nota en de brief aan te passen en de feromonen en de kationen er uit te halen.

Groet,

5.1.2.e

Verstuurd vanaf mijn iPad

Op 14 feb. 2017 om 17:22 heeft 5.1.2.e @ctqb.nl> het volgende geschreven:

Hallo 5.1.2.e

In ons telefoongesprek van vanochtend over de ED criteria beloofde ik terug te komen op de feromonen. Dat doe ik hierbij.

Voor de EU impact analyse zijn veel stoffen geanalyseerd op mogelijke ED eigenschappen.

Niet alles is effectief bekeken: men deed eerst een voorselectie waarbij o.a. de feromonen werden uitgesloten (zie blz. 88 van de [IA](#)).

Dat kan 2 dingen betekenen: of ze zijn evident ED, of juist naar alle waarschijnlijkheid nooit.

Desondanks is een feromoon 'erdoor geglipt' namelijk n-Tetradecylacetate.

Deze is wel gescreend maar komt verderop **niet** terug zijnde ED (= dus niet in tabel 2 op blz. 112).

Idem voor tricoseen (= biocide AS en vliegenferomoon: niet in tabel 5 op blz. 120): geen ED AS.

Nou zou je nog kunnen zeggen dat het volgens de EU geen EDC is op grond van de interim criteria.

Maar dat kan ik weerleggen omdat:

- a) De stof n-Tetradecylacetate überhaupt niet geclassificeerd is
- b) Ook de Amerikanen van mening zijn dat het onwaarschijnlijk is dat de stof, of eigenlijk alle vlinderferomonen ED effecten veroorzaken (bron:

https://www3.epa.gov/pesticides/chem_search/reg_actions/registration/decision_PC-000004_27-Feb-09.pdf

blz 10: *"Based on the weight of the evidence of available data, no endocrine system-related effects have been identified for SCLPs and none are expected. Available data further suggest that the active ingredient does not share any structural similarity to any known endocrine disruptor."*)

Een feromoon is een geurstofje dat het gedrag van de ontvanger beïnvloedt.

Hormonen kunnen worden ingezet om de ontvanger tot de gedraging aan te zetten (sexferomoon <> testosteron, paniekferomoon <> adrenaline, enz.).

Maar daarmee is het feromoon nog geen hormoonontregelaar.

Noch de vlinder, noch zijn nageslacht ondervinden blijvende schade als de vlinder werd blootgesteld aan een feromoon.

Feromonen zijn misschien triggers voor het ED-systeem, maar geen ontregelaars (commandment B).

Commandment A+C gaan i.m.o. sowieso niet op.

Kortom, ik denk **niet** dat feromonen vervallen zonder de uitzonderingsclausule voor EDC – milieu.

Idem voor kairomonen.

Daarmee suggereer ik niet dat de milieuclausule zondermeer overbodig is.

Het 'niet-tegenhouden-bij-de-poort' van bijv. innovatieve middelen die een ED MoA hebben en waarvan de risk assessment aantoont dat ze low risk voor de mens+milieu zijn, vind ik verdedigbaar.

Ik ken geen voorbeelden maar kan ook niet uitsluiten dat ze bestaan.

Eerlijkheid gebiedt me te zeggen dat in de EU impact analyse alleen 'conservatieve' suspects staan...

Ik hoop dat je hier wat aan hebt, 5.1.2 e

Van: 5.1.2.e
Aan: 5.1.2.e
Cc: 5.1.2.e
Onderwerp: Hormoonverstorende stoffen
Datum: woensdag 15 februari 2017 15:25:11
Bijlagen: [Pt. B.01.00.12020 PPP CRIT REV 2.1 clean.doc](#)¹
[Pt. B.01.00.12020 PPP CRIT REV 2.1 merged.doc](#)²
[Pt. B.01.00.12020 ANNEX PPP CRIT REV 2.1 clean.doc](#)³

Ha 5.1.2.e

Naar aanleiding van ons gesprekje zojuist:

- De (extra) vergadering SCoPAFF waar wordt gestemd gaat over de criteria om hormoonverstorende stoffen te identificeren is op 28-02-2017
- Bijgevoegd cf je verzoek de voorstellen van de EC

Met vriendelijke groet,

5.1.2.e

Brussels, **XXX**
SANTE-2016-12020-REV 2
C(2016) 3751 projet

DRAFT

COMMISSION REGULATION (EU) .../...

of **XXX**

**amending Annex II to Regulation (EC) 1107/2009 by setting out scientific criteria for the
determination of endocrine disrupting properties**

(Text with EEA relevance)

COMMISSION REGULATION (EU) .../...**of XXX****amending Annex II to Regulation (EC) 1107/2009 by setting out scientific criteria for the determination of endocrine disrupting properties**

(Text with EEA relevance)

THE EUROPEAN COMMISSION,

Having regard to the Treaty on the Functioning of the European Union,

Having regard to Regulation (EC) No 1107/2009 of the European Parliament and of the Council of 21 October 2009 concerning the placing of plant protection products on the market and repealing Council Directives 79/117/EEC and 91/414/EEC¹, and in particular Article 78(1)(a) and the second paragraph of point 3.6.5. of Annex II thereof,

Whereas:

- (1) Scientific criteria for the determination of endocrine disrupting properties of active substances, safeners and synergists, should be developed taking into account the objectives of Regulation (EC) No 1107/2009, which are to ensure a high level of protection of both human and animal health and the environment, in particular ensuring that substances or products placed on the market have no harmful effect on human or animal health or unacceptable effects on the environment, and to improve the functioning of the internal market while improving agricultural production.
- (2) In 2002, the World Health Organisation (WHO) through its International Programme for Chemical Safety proposed a definition for endocrine disruptors² and in 2009 a definition of adverse effects³. Those definitions have by now reached the widest consensus among scientists. The European Food Safety Authority ('the Authority') endorsed those definitions in its Scientific Opinion on endocrine disruptors adopted on 28 February 2013⁴ (hereinafter "the Scientific Opinion of the Authority"). It is also the view of the Scientific Committee on Consumer Safety⁵. It is therefore appropriate to base the criteria for the determination of endocrine disrupting properties on those WHO definitions.

¹ OJ L 309, 24.11.2009, p. 1.

² WHO/IPCS (World Health Organization/International Programme on Chemical Safety), 2002. Global Assessment of the State-of-the-science of Endocrine Disruptors. WHO/PCS/EDC/02.2, publicly available at http://www.who.int/ipcs/publications/new_issues/endocrine_disruptors/en/.

³ WHO/IPCS (World Health Organization/International Programme on Chemical Safety), 2009. Principles and Methods for the Risk Assessment of Chemicals in Food. Environmental Health Criteria 240, publicly available at <http://www.who.int/foodsafety/chem/principles/en/index1.html>.

⁴ "Scientific Opinion on the hazard assessment of endocrine disruptors: Scientific criteria for identification of endocrine disruptors and appropriateness of existing test methods for assessing effects mediated by these substances on human health and the environment", EFSA Journal 2013;11(3):3132, doi: 10.2903/j.efsa.2013.3132.

⁵ Scientific Committee on Consumer Safety, Memorandum on Endocrine disruptors, 16.12.2014 (SCCS/1544/14).

- (3) In order to implement those criteria, weight of evidence should be applied considering in particular the approach provided for in Regulation (EC) No 1272/2008 of the European Parliament and of the Council⁶ on the weight of evidence. Previous experience with the Guidance document on standardised test guidelines for evaluating chemicals for endocrine disruption of OECD⁷ should also be considered. In addition, the implementation of the criteria should be based on all relevant scientific evidence, including studies submitted in accordance with the current regulatory data requirements of Regulation (EC) No 1107/2009. These studies are mostly based on internationally agreed study protocols.
- (4) As the specific scientific criteria laid down by this Regulation reflect the current scientific and technical knowledge and are to be applied instead of the criteria currently set out in point 3.6.5. of Annex II to Regulation (EC) No 1107/2009, they should be provided for in that Annex.
- (5) In order to take into account the current scientific and technical knowledge, specific scientific criteria should also be specified in order to identify active substances, safeners or synergists having endocrine disrupting properties that may cause adverse effects on non-target organisms. Therefore point 3.8.2. of Annex II to Regulation (EC) No 1107/2009 should be amended to introduce these specific criteria. For active substances whose intended plant protection mode of action within the meaning of Commission Regulation (EU) No 283/2013 is to control target organisms via their endocrine system, this mode of action should not be considered for the identification of the endocrine disrupting properties for the taxonomic group to which the target organism belongs.
- (6) The Commission should assess, in light of the objectives of Regulation (EC) No 1107/2009, the experience gained from the application of the scientific criteria for the determination of endocrine disrupting properties introduced by the present Regulation.
- (7) The criteria for the determination of endocrine disrupting properties reflect the current state of scientific and technical knowledge and allow identifying active substances having endocrine disrupting properties more accurately. The new criteria should therefore apply as soon as possible, while taking into account the time necessary for Member States and the Authority to prepare for applying those criteria. Therefore, from [Date of application], those criteria should apply except where the relevant Committee has voted on the draft Regulation by [Date of application]. The Commission will consider the implications for each procedure pending under Regulation (EC) No 1107/2009 and, where necessary, take appropriate measures with due respect for the rights of the applicants. This may include a request for additional information from the applicant and/or for additional scientific input from the Rapporteur Member State and the Authority.
- (8) The measures provided for in this Regulation are in accordance with the opinion of the Standing Committee on Plants, Animals, Food and Feed,

⁶ Regulation (EC) No 1272/2008 of the European Parliament and of the Council of 16 December 2008 on classification, labelling and packaging of substances and mixtures, amending and repealing Directives 67/548/EEC and 1999/45/EC, and amending Regulation (EC) No 1907/2006 (OJ L 353, 31.12.2008, p. 1).

⁷ OECD Series on Testing and Assessment No. 150.

HAS ADOPTED THIS REGULATION:

Article 1

Annex II to Regulation (EC) No 1107/2009 is amended in accordance with the Annex to this Regulation.

Article 2

Point 3.6.5 and point 3.8.2 of Annex II to Regulation (EC) No 1107/2009, as amended by this Regulation, shall apply as of [date of application], except for procedures where the Committee has voted on the draft Regulation by [date of application].

Article 3

By [date of seven years from the date of application], the Commission shall assess, in light of the objectives of Regulation (EC) No 1107/2009, the experience gained from the application of the scientific criteria for the determination of endocrine disrupting properties introduced by the present Regulation.

Article 4

This Regulation shall enter into force on the twentieth day following that of its publication in the *Official Journal of the European Union*.

It shall apply from [6 months after date of EIF].

This Regulation shall be binding in its entirety and directly applicable in all Member States.

Done at Brussels,

For the Commission
The President
Jean-Claude JUNCKER

Brussels, **XXX**
SANTE-2016-12020-REV 2
C(2016) 3751 projet

DRAFT

COMMISSION REGULATION (EU) .../...

of **XXX**

**amending Annex II to Regulation (EC) 1107/2009 by setting out scientific criteria for the
determination of endocrine disrupting properties**

(Text with EEA relevance)

COMMISSION REGULATION (EU) .../...

of **XXX**

amending Annex II to Regulation (EC) 1107/2009 by setting out scientific criteria for the determination of endocrine disrupting properties

(Text with EEA relevance)

THE EUROPEAN COMMISSION,

Having regard to the Treaty on the Functioning of the European Union,

Having regard to Regulation (EC) No 1107/2009 of the European Parliament and of the Council of 21 October 2009 concerning the placing of plant protection products on the market and repealing Council Directives 79/117/EEC and 91/414/EEC¹, and in particular Article 78(1)(a) and the second paragraph of point 3.6.5. of Annex II thereof,

Whereas:

- (1) Scientific criteria for the determination of endocrine disrupting properties of active substances, safeners and synergists, should be developed taking into account the objectives of Regulation (EC) No 1107/2009, which are to ensure a high level of protection of both human and animal health and the environment, in particular ensuring that substances or products placed on the market have no harmful effect on human or animal health or unacceptable effects on the environment, and to improve the functioning of the internal market while improving agricultural production.
- (2) In 2002, the World Health Organisation (WHO) through its International Programme for Chemical Safety proposed a definition for endocrine disruptors² and in 2009 a definition of adverse effects³. Those definitions have by now reached the widest consensus among scientists. The European Food Safety Authority ('the Authority') endorsed those definitions in its Scientific Opinion on endocrine disruptors adopted on 28 February 2013⁴ (hereinafter "the Scientific Opinion of the Authority"). It is also the view of the Scientific Committee on Consumer Safety⁵. It is therefore appropriate to base the criteria for the determination of endocrine disrupting properties on those WHO definitions.

¹ OJ L 309, 24.11.2009, p. 1.

² WHO/IPCS (World Health Organization/International Programme on Chemical Safety), 2002. Global Assessment of the State-of-the-science of Endocrine Disruptors. WHO/PCS/EDC/02.2, publicly available at http://www.who.int/ipcs/publications/new_issues/endocrine_disruptors/en/.

³ WHO/IPCS (World Health Organization/International Programme on Chemical Safety), 2009. Principles and Methods for the Risk Assessment of Chemicals in Food. Environmental Health Criteria 240, publicly available at <http://www.who.int/foodsafety/chem/principles/en/index1.html>.

⁴ "Scientific Opinion on the hazard assessment of endocrine disruptors: Scientific criteria for identification of endocrine disruptors and appropriateness of existing test methods for assessing effects mediated by these substances on human health and the environment", EFSA Journal 2013;11(3):3132, doi: 10.2903/j.efsa.2013.3132.

⁵ Scientific Committee on Consumer Safety, Memorandum on Endocrine disruptors, 16.12.2014 (SCCS/1544/14).

- (3) In order to implement those criteria, weight of evidence should be applied considering in particular the approach provided for in Regulation (EC) No 1272/2008 of the European Parliament and of the Council⁶ on the weight of evidence. Previous experience with the Guidance document on standardised test guidelines for evaluating chemicals for endocrine disruption of OECD⁷ should also be considered. In addition, the implementation of the criteria should be based on all relevant scientific evidence, including studies submitted in accordance with the current regulatory data requirements of Regulation (EC) No 1107/2009. These studies are mostly based on internationally agreed study protocols.
- (4) As the specific scientific criteria laid down by this Regulation reflect the current scientific and technical knowledge and are to be applied instead of the criteria currently set out in point 3.6.5. of Annex II to Regulation (EC) No 1107/2009, they should be provided for in that Annex.
- (5) In order to take into account the current scientific and technical knowledge, specific scientific criteria should also be specified in order to identify active substances, safeners or synergists having endocrine disrupting properties that may cause adverse effects on non-target organisms. Therefore point 3.8.2. of Annex II to Regulation (EC) No 1107/2009 should be amended to introduce these specific criteria. For active substances whose intended plant protection mode of action within the meaning of Commission Regulation (EU) No 283/2013 is to control target organisms via their endocrine system, this mode of action should not be considered for the identification of the endocrine disrupting properties for the taxonomic group to which the target organism belongs.
- (6) The Commission should assess, in light of the objectives of Regulation (EC) No 1107/2009, the experience gained from the application of the scientific criteria for the determination of endocrine disrupting properties introduced by the present Regulation.
- (7) The criteria for the determination of endocrine disrupting properties reflect the current state of scientific and technical knowledge and allow identifying active substances having endocrine disrupting properties more accurately. The new criteria should therefore apply as soon as possible, while taking into account the time necessary for Member States and the Authority to prepare for applying those criteria. Therefore, from [Date of application], those criteria should apply except where the relevant Committee has voted on the draft Regulation by [Date of application]. The Commission will consider the implications for each procedure pending under Regulation (EC) No 1107/2009 and, where necessary, take appropriate measures with due respect for the rights of the applicants. This may include a request for additional information from the applicant and/or for additional scientific input from the Rapporteur Member State and the Authority.
- (8) The measures provided for in this Regulation are in accordance with the opinion of the Standing Committee on Plants, Animals, Food and Feed,

⁶ Regulation (EC) No 1272/2008 of the European Parliament and of the Council of 16 December 2008 on classification, labelling and packaging of substances and mixtures, amending and repealing Directives 67/548/EEC and 1999/45/EC, and amending Regulation (EC) No 1907/2006 (OJ L 353, 31.12.2008, p. 1).

⁷ OECD Series on Testing and Assessment No. 150.

HAS ADOPTED THIS REGULATION:

Article 1

Annex II to Regulation (EC) No 1107/2009 is amended in accordance with the Annex to this Regulation.

Article 2

Point 3.6.5 and point 3.8.2 of Annex II to Regulation (EC) No 1107/2009, as amended by this Regulation, shall apply as of [date of application], except for procedures where the Committee has voted on the draft Regulation by [date of application].

Article 3

By [date of seven years from the date of application], the Commission shall assess, in light of the objectives of Regulation (EC) No 1107/2009, the experience gained from the application of the scientific criteria for the determination of endocrine disrupting properties introduced by the present Regulation.

Article 4

This Regulation shall enter into force on the twentieth day following that of its publication in the *Official Journal of the European Union*.

It shall apply from [6 months after date of EIF].

This Regulation shall be binding in its entirety and directly applicable in all Member States.

Done at Brussels,

For the Commission
The President
Jean-Claude JUNCKER

Brussels, ~~XXX~~
SANTE-2016-12020-REV 2
C(2016) 3751 projet

ANNEX 1

DRAFT

ANNEX

to the

COMMISSION REGULATION (EU) .../...

**amending Annex II to Regulation (EC) 1107/2009 by setting out scientific criteria for the
determination of endocrine disrupting properties**

ANNEX

Annex II to Regulation (EC) No 1107/2009 is amended as follows:

- (1) In Point 3.6.5. the following paragraphs are added after the fourth paragraph:

"From [date of application], an active substance, safener or synergist shall be considered as having endocrine disrupting properties that may cause adverse effect in humans if, based on points (1) to (3) of the sixth paragraph it is a substance that meets all of the following criteria, unless there is evidence demonstrating that the adverse effects identified are not relevant to humans:

- (1) it shows an adverse effect in an intact organism or its progeny, which is a change in the morphology, physiology, growth, development, reproduction or life span of an organism, system or (sub)population that results in an impairment of functional capacity, an impairment of the capacity to compensate for additional stress or an increase in susceptibility to other influences;
- (2) it has an endocrine mode of action, i.e. it alters the function(s) of the endocrine system;
- (3) the adverse effect is a consequence of the endocrine mode of action.

The identification of an active substance, safener or synergist as having endocrine disrupting properties that may cause adverse effect in humans in accordance with the fifth paragraph shall be based on all of the following:

- (1) all available relevant scientific data (in vivo studies or adequately validated alternative test systems predictive of adverse effects in humans or animals; as well as in vivo, in vitro, or, if applicable, in silico studies informing about endocrine modes of action):
 - (a) scientific data generated in accordance with internationally agreed study protocols, in particular those listed in the Commission Communications in the framework of setting out the data requirements for active substances and plant protection products, in accordance with this Regulation;
 - (b) other scientific data selected applying a systematic review methodology, in particular following guidance on literature data which is listed in the Commission Communications in the framework of setting out the data requirements for active substances and plant protection products, in accordance with this Regulation;
- (2) an assessment of the available relevant scientific data based on a weight of evidence approach in order to establish whether the criteria set out in the fifth paragraph are fulfilled; in applying the weight of evidence determination, the assessment of the scientific evidence shall, in particular, consider all of the following factors:
 - (a) both positive and negative results;
 - (b) the relevance of the study designs, for the assessment of adverse effects and of the endocrine mode of action;

- (c) the biological plausibility of the link between the adverse effects and the endocrine mode of action;
 - (d) the quality and consistency of the data, considering the pattern and coherence of the results within and between studies of a similar design and across different species;
 - (e) the route of exposure, toxicokinetic and metabolism studies;
 - (f) the concept of the limit dose, and international guidelines on maximum recommended doses and for assessing confounding effects of excessive toxicity;
- (3) adverse effects that are non-specific secondary consequences of other toxic effects shall not be considered for the identification of the substance as endocrine disruptor."

- (2) In Point 3.8.2. the following paragraphs are added after the sole paragraph:

"From [date of application], an active substance, safener or synergist shall be considered as having endocrine disrupting properties that may cause adverse effects on non-target organisms if, based on points (1) to (4) of the third paragraph, it is a substance that meets all of the following criteria, unless there is evidence demonstrating that the adverse effects identified are not relevant at the (sub)population level for non-target organisms:

- (1) it shows an adverse effect in non-target organisms, which is a change in the morphology, physiology, growth, development, reproduction or life span of an organism, system or (sub)population that results in an impairment of functional capacity, an impairment of the capacity to compensate for additional stress or an increase in susceptibility to other influences;
- (2) it has an endocrine mode of action, i.e. it alters the function(s) of the endocrine system;
- (3) the adverse effect is a consequence of the endocrine mode of action.

The identification of an active substance, safener or synergist as having endocrine disrupting properties that may cause adverse effects on non-target organisms in accordance with the second paragraph shall be based on all of the following:

- (1) all available relevant scientific data (in vivo studies or adequately validated alternative test systems predictive of adverse effects in humans or animals; as well as in vivo, in vitro, or, if applicable, in silico studies informing about endocrine modes of action):
 - (a) scientific data generated in accordance with internationally agreed study protocols, in particular, those listed in the Commission Communications in the framework of setting out the data requirements for active substances and plant protection products, in accordance with this Regulation;
 - (b) other scientific data selected applying a systematic review methodology, in particular following guidance listed in the Commission Communications in the framework of setting out the data requirements

for active substances and plant protection products, in accordance with this Regulation;

- (2) an assessment of the available relevant scientific data based on a weight of evidence approach in order to establish whether the criteria set out in the second paragraph are fulfilled; in applying the weight of evidence determination, the assessment of the scientific evidence shall consider all of the following factors:
 - (a) both positive and negative results, discriminating between taxonomic groups (e.g. mammals, birds, fish, amphibians) where relevant;
 - (b) the relevance of the study design for the assessment of the adverse effects and its relevance at the (sub)population level, and for the assessment of the endocrine mode of action;
 - (c) the adverse effects on reproduction, growth/development, and other relevant adverse effects which are likely to impact on (sub)populations. Adequate, reliable and representative field or monitoring data and/or results from population models shall as well be considered where available;
 - (d) the biological plausibility of the link between the adverse effects and the endocrine mode of action;
 - (e) the quality and consistency of the data, considering the pattern and coherence of the results within and between studies of a similar design and across different taxonomic groups;
 - (f) the concept of the limit dose and international guidelines on maximum recommended doses and for assessing confounding effects of excessive toxicity.
- (3) Adverse effects that are non-specific secondary consequences of other toxic effects shall not be considered for the identification of the substance as endocrine disruptor with respect to non-target organisms;
- (4) If the intended plant protection mode of action of the active substance being assessed, within the meaning of point 3.6. of Part A of the Annex to Commission Regulation (EU) No 283/2013*, consists of controlling target organisms via their endocrine systems, the effect on organisms being of the same taxonomic phylum as the targeted one, shall not be considered for the identification of the substance as endocrine disruptor with respect to non-target organisms.

* Commission Regulation (EU) No 283/2013 setting out the data requirements for active substances, in accordance with Regulation (EC) No 1107/2009 of the European Parliament and of the Council concerning the placing of plant protection products on the market (OJ L 93, 3.4.2013, p. 1)."

Brussels, ~~XXX~~
SANTE-2016-12020-REV 2
C(2016) 3751 projet

ANNEX 1

DRAFT

ANNEX

to the

COMMISSION REGULATION (EU) .../...

**amending Annex II to Regulation (EC) 1107/2009 by setting out scientific criteria for the
determination of endocrine disrupting properties**

ANNEX

Annex II to Regulation (EC) No 1107/2009 is amended as follows:

- (1) In Point 3.6.5. the following paragraphs are added after the fourth paragraph:

"From [date of application], an active substance, safener or synergist shall be considered as having endocrine disrupting properties that may cause adverse effect in humans if, based on points (1) to (3) of the sixth paragraph it is a substance that meets all of the following criteria, unless there is evidence demonstrating that the adverse effects identified are not relevant to humans:

- (1) it shows an adverse effect in an intact organism or its progeny, which is a change in the morphology, physiology, growth, development, reproduction or life span of an organism, system or (sub)population that results in an impairment of functional capacity, an impairment of the capacity to compensate for additional stress or an increase in susceptibility to other influences;
- (2) it has an endocrine mode of action, i.e. it alters the function(s) of the endocrine system;
- (3) the adverse effect is a consequence of the endocrine mode of action.

The identification of an active substance, safener or synergist as having endocrine disrupting properties that may cause adverse effect in humans in accordance with the fifth paragraph shall be based on all of the following:

- (1) all available relevant scientific data (in vivo studies or adequately validated alternative test systems predictive of adverse effects in humans or animals; as well as in vivo, in vitro, or, if applicable, in silico studies informing about endocrine modes of action):
 - (a) scientific data generated in accordance with internationally agreed study protocols, in particular those listed in the Commission Communications in the framework of setting out the data requirements for active substances and plant protection products, in accordance with this Regulation;
 - (b) other scientific data selected applying a systematic review methodology, in particular following guidance on literature data which is listed in the Commission Communications in the framework of setting out the data requirements for active substances and plant protection products, in accordance with this Regulation;
- (2) an assessment of the available relevant scientific data based on a weight of evidence approach in order to establish whether the criteria set out in the fifth paragraph are fulfilled; in applying the weight of evidence determination, the assessment of the scientific evidence shall, in particular, consider all of the following factors:
 - (a) both positive and negative results;
 - (b) the relevance of the study designs, for the assessment of adverse effects and of the endocrine mode of action;

- (c) the biological plausibility of the link between the adverse effects and the endocrine mode of action;
 - (d) the quality and consistency of the data, considering the pattern and coherence of the results within and between studies of a similar design and across different species;
 - (e) the route of exposure, toxicokinetic and metabolism studies;
 - (f) the concept of the limit dose, and international guidelines on maximum recommended doses and for assessing confounding effects of excessive toxicity;
- (3) adverse effects that are non-specific secondary consequences of other toxic effects shall not be considered for the identification of the substance as endocrine disruptor."

- (2) In Point 3.8.2. the following paragraphs are added after the sole paragraph:

"From [date of application], an active substance, safener or synergist shall be considered as having endocrine disrupting properties that may cause adverse effects on non-target organisms if, based on points (1) to (4) of the third paragraph, it is a substance that meets all of the following criteria, unless there is evidence demonstrating that the adverse effects identified are not relevant at the (sub)population level for non-target organisms:

- (1) it shows an adverse effect in non-target organisms, which is a change in the morphology, physiology, growth, development, reproduction or life span of an organism, system or (sub)population that results in an impairment of functional capacity, an impairment of the capacity to compensate for additional stress or an increase in susceptibility to other influences;
- (2) it has an endocrine mode of action, i.e. it alters the function(s) of the endocrine system;
- (3) the adverse effect is a consequence of the endocrine mode of action.

The identification of an active substance, safener or synergist as having endocrine disrupting properties that may cause adverse effects on non-target organisms in accordance with the second paragraph shall be based on all of the following:

- (1) all available relevant scientific data (in vivo studies or adequately validated alternative test systems predictive of adverse effects in humans or animals; as well as in vivo, in vitro, or, if applicable, in silico studies informing about endocrine modes of action):
 - (a) scientific data generated in accordance with internationally agreed study protocols, in particular, those listed in the Commission Communications in the framework of setting out the data requirements for active substances and plant protection products, in accordance with this Regulation;
 - (b) other scientific data selected applying a systematic review methodology, in particular following guidance listed in the Commission Communications in the framework of setting out the data requirements

for active substances and plant protection products, in accordance with this Regulation;

- (2) an assessment of the available relevant scientific data based on a weight of evidence approach in order to establish whether the criteria set out in the second paragraph are fulfilled; in applying the weight of evidence determination, the assessment of the scientific evidence shall consider all of the following factors:
 - (a) both positive and negative results, discriminating between taxonomic groups (e.g. mammals, birds, fish, amphibians) where relevant;
 - (b) the relevance of the study design for the assessment of the adverse effects and its relevance at the (sub)population level, and for the assessment of the endocrine mode of action;
 - (c) the adverse effects on reproduction, growth/development, and other relevant adverse effects which are likely to impact on (sub)populations. Adequate, reliable and representative field or monitoring data and/or results from population models shall as well be considered where available;
 - (d) the biological plausibility of the link between the adverse effects and the endocrine mode of action;
 - (e) the quality and consistency of the data, considering the pattern and coherence of the results within and between studies of a similar design and across different taxonomic groups;
 - (f) the concept of the limit dose and international guidelines on maximum recommended doses and for assessing confounding effects of excessive toxicity.
- (3) Adverse effects that are non-specific secondary consequences of other toxic effects shall not be considered for the identification of the substance as endocrine disruptor with respect to non-target organisms;
- (4) If the intended plant protection mode of action of the active substance being assessed, within the meaning of point 3.6. of Part A of the Annex to Commission Regulation (EU) No 283/2013*, consists of controlling target organisms via their endocrine systems, the effect on organisms being of the same taxonomic phylum as the targeted one, shall not be considered for the identification of the substance as endocrine disruptor with respect to non-target organisms.

* Commission Regulation (EU) No 283/2013 setting out the data requirements for active substances, in accordance with Regulation (EC) No 1107/2009 of the European Parliament and of the Council concerning the placing of plant protection products on the market (OJ L 93, 3.4.2013, p. 1)."

Van: 5.1.2.e
Aan: 5.1.2.e
Cc: 5.1.2.e
Onderwerp: Hormoonverstorende stoffen - AO LVR volgende week
Datum: woensdag 15 februari 2017 15:48:49

Ha 5.1.2.e

Ik wilde je even laten weten dat er wat ontwikkelingen zijn op het dossier hormoonverstorende stoffen. De EC heeft vorige week donderdag haar nieuwe voorstellen uitgebracht en wil hier graag op 28 februari a.s. over gaan stemmen in het SCoPAFF.

Nu heeft de Kamer (Ouwehand) voorafgaand aan de stemming over de eerdere voorstellen in het SCoPAFF een motie ingediend waarin werd geconstateerd dat de Kamer de voorstellen nog niet had kunnen bespreken met het kabinet en de regering daarom werd verzocht om een parlementair voorbehoud te maken (wat vervolgens ook is gebeurd).

Om eenzelfde situatie ditmaal te voorkomen proberen we nu voor het AO LVR van a.s. woensdag een brief aan de Kamer te sturen over deze nieuwe voorstellen, zodat de Kamer tijdens het AO LVR nog de mogelijkheid heeft om zich hierover uit te spreken. Daarna heeft de Kamer dan eventueel dmv moties nog de mogelijkheid om de regering tot bepaalde actie te manen (bijv. wederom voorbehoud maken of tegenstemmen). Indien deze niet worden ingediend of niet door een meerderheid worden gesteund, lijkt het mij dat NL tijdens het SCoPAFF voor de voorstellen kan stemmen. Zie jij dit ook zo? Of denk je dat de stas hier anders in staat?

Lijkt mij goed om in ieder geval de PvdA weer mee te nemen in deze ontwikkelingen in aanloop naar het AO, indien daar behoefte aan is kan PAV hiervoor wat extra informatie aanleveren. Denk je dat ook nog actie richting de PvdD als meest vocale partij ook nog gewenst is?

Groet,

5.1.2.e

5.1.2.e

BBR – Team stas

070 5.1.2.e 06 5.1.2.e

Van: 5.12.e
Aan: 5.12.e
Onderwerp: Hormoonverstoordersbrief
Datum: woensdag 15 februari 2017 17:10:20

Hoi 5.12.e hoe ver staat het nu met de nota en de Kamerbrief? 5.12.e belde met de vraag wanneer zij een versie kunnen zien (desnoods met twee varianten). Hij kreeg niet de indruk dat we samen naar een oplossing aan het zoeken waren. Kunnen jullie mij updaten? Hebben we al een conceptvisie van Ctgb?

Dank
5.12.e

Verstuurd vanaf mijn iPhone

Van: 5.1.2.e
Aan: 5.1.2.e
Onderwerp: Fwd: ED criteria - advies Ctgb komt morgen
Datum: woensdag 15 februari 2017 21:11:50

5.1.2.e
 Ministry of Economic Affairs
 DG Agriculture and Fisheries
 The Hague, the Netherlands
 Verstuurd vanaf mijn iPhone

Begin doorgestuurd bericht:

Van: 5.1.2.e <5.1.2.e@ctgb.nl>
Datum: 15 februari 2017 19:09:00 CET
Aan: 5.1.2.e <5.1.2.e@minienm.nl>, 5.1.2.e <5.1.2.e@minez.nl>
Kopie: 5.1.2.e <5.1.2.e@ctgb.nl>
Onderwerp: ED criteria - advies Ctgb komt morgen

Beste 5.1.2.e

Het is net niet gelukt om de interne review van het concept Ctgb advies vandaag af te ronden. 5.1.2.e zal het morgen zsm naar jullie sturen.

Groet, 5.1.2.e

Van: 5.1.2.e
Aan: 5.1.2.e
Cc: 5.1.2.e
Onderwerp: DOMUS-#17024881-v1-Wetenschappelijke_criteria_voor_identificatie_van_hormoonverstorende_stoffen
Datum: donderdag 16 februari 2017 15:45:36
Bijlagen: [DOMUS-#17024881-v1-Wetenschappelijke_criteria_voor_identificatie_van_hormoonverstorende_stoffen](#) ¹
[\(3\) DOC2](#)

Hallo 5.1.2.e

Cc 5.1.2.e

5.1.2.e en ik hebben zo goed als mogelijk een eerste conceptbrief aan de TK gemaakt. Graag jullie scherpe blik, want we willen de brief snel delen met IenM. Dat kan dan het uitgangspunt zijn voor gesprek op directeursniveau. Dat was de wens van 5.1.2.e ('nette' escalatieladder).

5.1.2.e suggestie was om eventueel dan 5.1.2.e te laten bellen met 5.1.2.e. 5.1.2.e wilde graag de brief, als een uitgangspunt voor discussie. Vandaar dat er enige haast bij is.

Mochten 5.1.2.e er niet uitkomen wil 5.1.2.e zeker bellen met 5.1.2.e. 5.1.2.e was heel pragmatisch ingesteld, zo was 5.1.2.e idee..... ☺

5.1.2.e wil je zsm even 5.1.2.e vragen om hun advies, laatste paragraaf duidelijker te verwoorden? Zie voorstel voor e-mail in je in-box.

Groet, 5.1.2.e

Ministerie van Economische Zaken

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

De Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Binnenhof 4
2513 AA DEN HAAG

Datum
Betreft Wetenschappelijke criteria voor identificatie van hormoonverstorende stoffen

Geachte voorzitter,

Hierbij breng ik u - mede namens de staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu - op de hoogte van de recente ontwikkelingen ten aanzien van de criteria voor identificatie van hormoonverstorende stoffen bij gewasbeschermingsmiddelen en biociden. Deze criteria zijn door de Europese Commissie (EC) opgesteld op basis van de Verordening (EG) nr. 1107/2009 betreffende het op de markt brengen van gewasbeschermingsmiddelen en de Verordening (EU) 528/2012 betreffende het in de handel brengen en gebruik van biociden (hierna Gewasbeschermingsmiddelenverordening en Biocidenverordening).

De EC heeft op 8 februari 2017 aangepaste wetenschappelijk criteria om hormoonverstorende stoffen te identificeren voorgelegd aan de lidstaten. Deze nieuwe voorstellen stuur ik u toe¹, zij zullen met de lidstaten worden besproken op 28 februari 2017, waarbij de EC een stemming nastreeft voor de gewasbeschermingsmiddelenverordening.

De aangepaste voorstellen met de criteria zijn een vervolg op de eerdere voorstellen van de EC, waarover ik u heb geïnformeerd (Kamerstuk 34510-6 dd. 19-12-2016 en Kamerstuk 34510-7 dd. 17-01-2017). In de formulering van de criteria blijft de definitie van de WHO het uitgangspunt. Ongewijzigd is ook de verheldering van het gebruik van biologische plausibiliteit als operationalisering van causaliteit. Dat betekent dat het gemakkelijker wordt een stof te identificeren als hormoonverstorende stof.

Aanvullend stelt de EC in de huidige voorstellen voor, om enerzijds de toepassing van de criteria in het licht van de Gewasbeschermingsmiddelenverordening en de Biocidenverordening te evalueren na 7 jaar. Daarnaast stelt de EC voor de criteria in werking te laten treden 6 maanden na het van kracht worden van de criteria.

In tegenstelling tot de vorige voorstellen heeft de EC slechts het voorstel voor criteria ter tafel. Het voorstel om de uitzonderingsclausule van de

Directoraat-generaal Agro en Natuur
Directie Plantaardige Agroketens
en Voedselkwaliteit

Bezoekadres
Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Postadres
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Factuuradres
Postbus 16180
2500 BD Den Haag

Overheidsidentificatienr
00000001003214369000

T 070 51.2 e (algemeen)
www.rijksoverheid.nl/ez

Behandeld door
5.1.2 e

T 070 51.2 e
F 0
5.1.2 e

Ons kenmerk
DGAN-PAV / 17024881

Uw kenmerk

Bijlage(n)

¹ lin

Directoraat-generaal Agro en Natuur
 Directie Plantaardige Agroketens
 en Voedselkwaliteit

Ons kenmerk
 DGAN-PAV / 17024881

Gewasbeschermingsverordening in overeenstemming te brengen met de Biocidenverordening is losgekoppeld en staat nu niet op de agenda van de vergadering van 28 februari 2017.

De EC wil dit onderdeel op een later moment apart behandelen, zo is het voornemen. Daarnaast stelt de EC nu voor om onder de milieucriteria de mogelijkheid op te nemen om werkzame stoffen die specifiek bedoeld zijn om hormoonverstoring op bepaalde doelwitorganismen te werken – denk aan insectengroeiregulatoren of plantenhormonen – te kunnen beoordelen op basis van het wettelijk Europese toetsingskader voor gewasbeschermingsmiddelen.

Appreciatie

Algemeen

Nederland heeft al in december 2016 gepleit voor het samen behandelen en mogelijk ook stemmen van de beide voorstellen: criteria voor identificatie en de uitzonderingsclausule. De EC heeft echter anders beslist.

Gesteund door het advies van het College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Ctgb) en het Rijksinstituut voor Milieu (RIVM) kan het kabinet akkoord gaan met twee aanvullende voorstellen van de EC om de criteria om hormoonverstoringe stoffen te identificeren:

- na zeven jaren de toepassing van de criteria te evalueren
- met het voorstel om de inwerkingtreding van de criteria 6 maanden na het van kracht worden te laten ingaan. Op die manier kan er een uitvoeringsrichtsnoer voor de toelatingsautoriteiten klaar zijn, om een geharmoniseerde uitvoering te waarborgen. Dit was en is de inzet van het kabinet.

Aanpassing in milieucriterium van het EC voorstel

Onder de milieucriteria is nu als laatste toevoeging – punt (4) de mogelijkheid opgenomen om werkzame stoffen die specifiek bedoeld zijn om hormoonverstoring op bepaalde doelwitorganismen te werken – denk aan insectengroeiregulatoren of plantenhormonen – risicogebaseerd te kunnen beoordelen.

Het Ctgb laat mij weten dat deze toevoeging aan de 'eco-tox' paragraaf ten principale niet thuis hoort in de criteria, maar (pm advies Ctgb).....

Deze groep stoffen past juist goed in het huidige beleid om gewasbescherming verder te verduurzamen door hun specifieke werking en soms lage risico. Daarnaast zorgen deze stoffen voor de noodzakelijke diversiteit in het middelenpakket om zo resistentie te voorkomen. Uiteraard moeten ook deze werkzame stoffen en middelen worden beoordeeld op grond van het wettelijk Europese toetsingskader, alvorens een goedkeuring of toelating mogelijk is.

Het kabinet streeft ernaar om nu zo snel mogelijk de criteria vast te stellen. Verder kan dan ook de uitvoeringsrichtlijn snel worden afgerond, zodat de lidstaten een Europees geharmoniseerde beoordeling kunnen doen.

**Directoraat-generaal Agro en
Natuur**

Directie Plantaardige Agroketens
en Voedselkwaliteit

Ons kenmerk

DGAN-PAV / 17024881

Martijn van Dam
Staatssecretaris van Economische Zaken

Van: 5.1.2.e
Aan: 5.1.2.e
Onderwerp: Fwd: Hormoonverstorende stoffen - AO LVR volgende week
Datum: vrijdag 17 februari 2017 08:10:53

Duidelijk.....!!

Zie hieronder

5.1.2.e

Ministry of Economic Affairs
 DG Agriculture and Nature
 The Netherlands
 Verstuurd vanaf mijn iPad

Begin doorgestuurd bericht:

Van: 5.1.2.e @minez.nl>
Datum: 16 februari 2017 19:28:18 CET
Aan: 5.1.2.e @minez.nl>
Kopie: 5.1.2.e @minez.nl>
Onderwerp: Antw.:^[FSI] Hormoonverstorende stoffen - AO LVR volgende week^[PDF]

Nee. Martijn wil pas op het laatst zich met dergelijke zaken bemoeien. En hoeft ook pas geïnformeerd als hij zelf wat moet doen...

Thx!

Op 16 feb. 2017 om 19:11 heeft 5.1.2.e
 5.1.2.e @minez.nl> het volgende geschreven:

Hallo 5.1.2.e

Na overleg met 5.1.2.e nog een mail aan je, sorry voor de 'lawine'.

Intussen zijn we druk bezig met nota en Kamerbrief (concepten af), maar de afstemming met IenM gaat op dit moment (zeer) moeizaam.

We hebben intussen het niveau directeur bereikt en ook 5.1.2.e staat klaar om het stokje over te nemen, mochten 5.1.2.e er niet uitkomen.

Vraag an jou:

Schat je in dat de stas nu al zou willen worden geïnformeerd, omdat dit 'politiek' kan worden tussen hem en stas Dijkema?

Groet, 5.1.2.e

5.1.2.e

Ministry of Economic Affairs
 DG Agriculture and Nature
 The Netherlands

Verstuurd vanaf mijn iPad

Verstuurd vanaf mijn iPhone

Op 16 feb. 2017 om 10:31 heeft 5.1.2.e @minez.nl> het volgende geschreven:

Precies!!

Ken jullie ook niet anders ☺

Van: 5.1.2.e

Verzonden: donderdag 16 februari 2017 10:28

Aan: 5.1.2.e

CC: 5.1.2.e

Onderwerp: RE: Hormoonverstorende stoffen - AO LVR volgende week

Dank 5.1.2.e

We doen bij gwb hard ons best natuurlijk en zullen nauw met BBR blijven samenwerken om tot een 'overtuigende lijn' te komen, zoals altijd ☺ ☺ ☺

Groet, 5.1.2.e

5.1.2.e

5.1.2.e

Ministry of Economic Affairs

DG Agriculture and Nature

Plant Health

P.O. Box 20401

NL 2500 EK The Hague

The Netherlands

**31 (0)70 5.1.2.e

5.1.2.e @minez.nl

Van: 5.1.2.e

Verzonden: donderdag 16 februari 2017 10:23

Aan: 5.1.2.e

CC: 5.1.2.e

5.1.2.e

Onderwerp: RE: Hormoonverstorende stoffen - AO LVR volgende week

Gewoon onze lijn voor ao naar de kamer. Als er geen motie komt zijn we vrij naar eigen inzicht te handelen. Mar er komt wel een motie. Ik zal PvdA aan boord proberen te houden. Daarvoor is wel een overtuigende redeneerlijn in de brief nodig...

Van: 5.1.2.e

Verzonden: woensdag 15 februari 2017 15:49

Aan: 5.1.2.e

CC: 5.1.2.e

5.1.2.e

Onderwerp: Hormoonverstorende stoffen - AO LVR volgende week

Ha 5.1.2.e

Ik wilde je even laten weten dat er wat ontwikkelingen zijn op het dossier hormoonverstorende stoffen. De EC heeft vorige week donderdag haar nieuwe voorstellen uitgebracht en wil hier graag op 28 februari a.s. over gaan stemmen in het SCoPAFF.

Nu heeft de Kamer (Ouweland) voorafgaand aan de stemming over de eerdere voorstellen in het SCoPAFF een motie ingediend waarin werd geconstateerd dat de Kamer de voorstellen nog niet had kunnen bespreken met het kabinet en de regering daarom werd verzocht om een parlementair voorbehoud te maken (wat vervolgens ook is gebeurd).

Om eenzelfde situatie ditmaal te voorkomen proberen we nu voor het AO LVR van a.s. woensdag een brief aan de Kamer te sturen over deze nieuwe voorstellen, zodat de Kamer tijdens het AO LVR nog de

mogelijkheid heeft om zich hierover uit te spreken. Daarna heeft de Kamer dan eventueel dmv moties nog de mogelijkheid om de regering tot bepaalde actie te manen (bijv. wederom voorbehoud maken of tegenstemmen). Indien deze niet worden ingediend of niet door een meerderheid worden gesteund, lijkt het mij dat NL tijdens het SCoPAFF voor de voorstellen kan stemmen. Zie jij dit ook zo? Of denk je dat de stas hier anders in staat?

Lijkt mij goed om in ieder geval de PvdA weer mee te nemen in deze ontwikkelingen in aanloop naar het AO, indien daar behoefte aan is kan PAV hiervoor wat extra informatie aanleveren. Denk je dat ook nog actie richting de PvdD als meest vocale partij ook nog gewenst is?

Groet,

5.1.2.e

5.1.2.e

BBR - team stas

070 5.1.2.e / 06 5.1.2.e

Van: 5.1.2.e
Aan: 5.1.2.e
Onderwerp: Re: DOMUS-#17024881-v1-Wetenschappelijke_criteria_voor_identificatie_van_hormoonverstorende_stoffen (3).DOCX
Datum: vrijdag 17 februari 2017 17:49:21

Dit is mijn 5.1.2.e : 065.1.2.e . Voor het geval ik werk niet opneem.

Verstuurd vanaf mijn iPhone

Op 17 feb. 2017 om 17:48 heeft 5.1.2.e @minez.nl> het volgende geschreven:

Ha 5.1.2.e,

Ik ben er inmiddels vandoor. Zouden jullie mij willen bellen als jullie een versie hebben die akkoord is met 5.1.2.e Dan probeer ik er snel naar te kijken en dan stuur ik hem door naar 5.1.2.e En dan moeten we maar even kijken hoe ver we komen dit weekend en of stas er dit weekend nog naar kan kijken of dat we het maandag overdag aan hem voorleggen.

Groet,

5.1.2.e

Verstuurd vanaf mijn iPhone

Op 17 feb. 2017 om 16:56 heeft 5.1.2.e 5.1.2.e @minez.nl> het volgende geschreven:

Ha 5.1.2.e

Korte update. Momenteel weer overleg op directeuren niveau tussen EZ en IenM. Alles staat verder in de startblokken.

Gr

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e

Verzonden: vrijdag 17 februari 2017 16:04

Aan: 5.1.2.e

Onderwerp: RE: DOMUS-#17024881-v1-Wetenschappelijke_criteria_voor_identificatie_van_hormoonverstorende_stoffen 5.1.2.e

Daar twijfel ik niet aan!

Van: 5.1.2.e

Verzonden: vrijdag 17 februari 2017 16:04

Aan: 5.1.2.e

Onderwerp: RE: DOMUS-#17024881-v1-Wetenschappelijke_criteria_voor_identificatie_van_hormoonverstorende_stoffen (3).DOCX

We doen ons uiterste best 😊

Van: 5.1.2.e

Verzonden: vrijdag 17 februari 2017 16:01

Aan: 5.1.2.e

Onderwerp: RE: DOMUS-#17024881-v1-Wetenschappelijke_criteria_voor_identificatie_van_hormoonverstorende_stoffen (3).DOCX

Thanks voor de update en mooi dat er een opening uit is gekomen! Fijn als jullie mij op de hoogte willen houden, ik heb nl tegen 5.1.2.e gezegd dat brief eraan komt en zou mooi zijn als brief ook nog door gaat naar stas.

Groet,

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e

Verzonden: vrijdag 17 februari 2017 15:52

Aan: 5.1.2.e

Onderwerp: RE: DOMUS-#17024881-v1-

Wetenschappelijke_criteria_voor_identificatie_van_hormoonverstorende_stoffen
(3).DOCX

Ha 5.1.2.e

Korte update

We hebben overlegd op directie niveau met IenM. Daar is een opening uit gekomen. Die hebben we op medewerkers niveau uitgewerkt.

5.1.2.e belt momenteel met de collega's van de Europese Commissie (sinds ca 15.00 uur).

Kortom nog steeds werk in uitvoering.

Gr

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e

Verzonden: vrijdag 17 februari 2017 9:20

Aan: 5.1.2.e

CC: 5.1.2.e

Onderwerp: DOMUS-#17024881-v1-

Wetenschappelijke_criteria_voor_identificatie_van_hormoonverstorende_stoffen
(3).DOCX

Ha 5.1.2.e,

Hierbij alvast wat opmerkingen van mijn kant. Wat is de laatste update van de discussie met I&M? Er gaat misschien in de loop van de middag nog een tas, mooi als hij daarin mee kan. Anders zou het mooi zijn als er eind van de dag een versie ligt die ik naar de stas kan mailen. Alvast bedankt!

Groet,

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e
Aan: 5.1.2.e
Cc: 5.1.2.e
Onderwerp: DOMUS-#17024881-v1-
Wetenschappelijke_criteria_voor_identificatie_van_hormoonverstorende_stoffen.docx
Datum: vrijdag 17 februari 2017 18:53:30
Bijlagen: [DOMUS-#17024881-v1](#)1
[Wetenschappelijke_criteria_voor_identificatie_van_hormoonverstorende_stoffen.doc](#)2

Ha 5.1.2.e,
Bijgevoegd de brief aan de Tweede Kamer over de wetenschappelijke criteria voor identificatie van hormoonverstorende stoffen, die we zojuist hebben afgestemd met de collega's van IenM. Deze brief zit ook in DOMUS behandelmap 17027460. Ik zal het secretariaat verzoeken om maandagmorgen direct de behandelmap door te zetten.

Van 5.1.2.e ontvang je zo meteen in een apart e-mailberichtje de nota.

Dank voor je geduld en alvast een goed weekend.

5.1.2.e

Ministerie van Economische Zaken

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

De Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Binnenhof 4
2513 AA DEN HAAG

Datum
Betreft Wetenschappelijke criteria voor identificatie van hormoonverstorende stoffen

Geachte Voorzitter,

Hierbij breng ik u - mede namens de staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu - op de hoogte van de recente ontwikkelingen ten aanzien van de criteria voor identificatie van hormoonverstorende stoffen bij gewasbeschermingsmiddelen en biociden. Deze criteria zijn door de Europese Commissie (EC) opgesteld op basis van de Verordening (EG) nr. 1107/2009 betreffende het op de markt brengen van gewasbeschermingsmiddelen en de Verordening (EU) 528/2012 betreffende het in de handel brengen en gebruik van biociden (hierna Gewasbeschermingsmiddelenverordening en Biocidenverordening).

De EC heeft op 8 februari 2017 aangepaste wetenschappelijk criteria om hormoonverstorende stoffen te identificeren voorgelegd aan de lidstaten. Deze nieuwe voorstellen stuur ik u toe (bijlagen), zij zullen met de lidstaten worden besproken op 28 februari 2017, waarbij de EC een stemming nastreeft voor de gewasbeschermingsmiddelenverordening.

De aangepaste voorstellen met de criteria zijn een vervolg op de eerdere voorstellen van de EC, waarover ik u heb geïnformeerd (Kamerstuk 34510, nr.6 en Kamerstuk 34510, nr. 7). In de formulering van de criteria blijft de definitie van de WHO het uitgangspunt. Ongewijzigd is ook de verheldering van het gebruik van biologische plausibiliteit als operationalisering van causaliteit. Dat betekent dat het gemakkelijker wordt een stof te identificeren als hormoonverstorende stof.

Aanvullend stelt de EC in de huidige voorstellen voor, om enerzijds de toepassing van de criteria in het licht van de Gewasbeschermingsmiddelenverordening en de Biocidenverordening te evalueren binnen zeven jaar. Daarnaast stelt de EC voor de criteria in werking te laten treden zes maanden na het van kracht worden van de criteria.

In tegenstelling tot de vorige set voorstellen (criteria voor identificatie en de uitzonderingsclausule) legt de EC nu slechts het voorstel voor criteria aan de lidstaten voor. Het voorstel om de uitzonderingsclausule van de Gewasbeschermingsverordening in overeenstemming te brengen met de Biocidenverordening is losgekoppeld en staat nu niet op de agenda van de vergadering van 28 februari 2017.

Directoraat-generaal Agro en Natuur
Directie Plantaardige Agroketens
en Voedselkwaliteit

Bezoekadres
Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Postadres
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Factuuradres
Postbus 16180
2500 BD Den Haag

Overheidsidentificatienr
00000001003214369000

T 070 379 8911 (algemeen)
www.rijksoverheid.nl/ez

Behandeld door

5.1.2.e

T 070 5.1.2.e
M 06 5.1.2.e
5.1.2.e@minez.n

Ons kenmerk
DGAN-PAV / 17024881

Uw kenmerk

Bijlage(n)
2

Directoraat-generaal Agro en Natuur
 Directie Plantaardige Agroketens
 en Voedselkwaliteit

Ons kenmerk
 DGAN-PAV / 17024881

De EC wil dit onderdeel op een later moment apart behandelen, zo is het voornemen. Daarnaast stelt de EC nu voor om in de Gewasbeschermingsverordening onder de milieucriteria¹ de mogelijkheid op te nemen om werkzame stoffen die specifiek bedoeld zijn om hormoonverstorend op bepaalde doelwitorganismen te werken – denk aan insectengroeiregulatoren of plantenhormonen – zullen worden beoordeeld op basis van het reguliere Europese toetsingskader voor gewasbeschermingsmiddelen of biociden, in plaats van met de gevaarbenadering.

Appreciatie

Algemeen

Nederland heeft in december 2016 gepleit voor het samen behandelen van en mogelijk ook stemmen over beide voorstellen: criteria voor identificatie en de uitzonderingsclausule. De EC heeft echter anders besloten.

Gesteund door het advies van het College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Ctgb) en het Rijksinstituut voor Milieu (RIVM) kan het kabinet akkoord gaan met twee aanvullende voorstellen van de EC om de criteria om hormoonverstorende stoffen te identificeren:

- Binnen zeven jaar de toepassing van de criteria te evalueren;
- de inwerkingtreding van de criteria 6 maanden na het van kracht worden te laten ingaan. Op die manier kan er een uitvoeringsrichtsnoer voor de toelatingsautoriteiten klaar zijn, om een geharmoniseerde uitvoering te waarborgen. Dit was en is de inzet van het kabinet.

Aanpassing in milieucriterium van het EC voorstel

Onder de milieucriteria is nu als laatste toevoeging (paragraaf 3.8.2 punt (4)) de mogelijkheid opgenomen om werkzame stoffen die specifiek bedoeld zijn om hormoonverstorend op bepaalde doelwitorganismen te werken – denk aan insectengroeiregulatoren of plantenhormonen – risicogebaseerd te kunnen beoordelen. Het RIVM uit zijn zorgen over de brede formulering van de geboden mogelijkheid voor deze groep stoffen. Het Ctgb laat mij weten dat deze toevoeging aan de milieucriteria ten principale hier niet thuis hoort, maar dat het wel noodzakelijk is dat gewasbeschermingsmiddelen die specifiek bedoeld zijn om hormoonverstorend op bepaalde doelwitorganismen te werken toelaatbaar blijven op basis van een risicogebaseerde beoordeling. Het is daarom wenselijk dat het beoogde doel behouden blijft.

Deze groep stoffen past juist goed in het huidige beleid om gewasbescherming verder te verduurzamen door hun specifieke werking en soms lage risico.

Daarnaast zorgen deze stoffen voor de noodzakelijke diversiteit in het middelenpakket om zo resistentie te voorkomen. Uiteraard moeten ook deze werkzame stoffen en middelen worden beoordeeld op grond van het wettelijk Europese toetsingskader, alvorens een goedkeuring of toelating mogelijk is.

¹ Verordening (EG) Nr. 1107/2009 betreffende het op de markt brengen van gewasbeschermingsmiddelen, bijlage 2, paragraaf 3.8.2. punt (4)

Directoraat-generaal Agro en NatuurDirectie Plantaardige Agroketens
en Voedselkwaliteit**Ons kenmerk**

DGAN-PAV / 17024881

Het voorstel van de EC is niet wat het kabinet voor ogen stond, dat zijn namelijk criteria die zuiver zijn gericht op de identificatie van de hormoonverstorende stoffen. We zullen ons tot het uiterste inspannen om de voorgestelde toevoeging op een andere plek te positioneren. Mocht de inspanning onvoldoende resultaat hebben dan is het kabinet - alles overwegende - voornemens om alsnog in te stemmen met het EC voorstel. Het doel hiervan is te voorkomen dat een groep stoffen a priori wegvalt die juist verdere verduurzaming van gewasbescherming in de hand werkt en resistenties voorkomt door een veel smaller middelenpakket.

Het kabinet streeft ernaar om nu zo snel mogelijk de criteria vast te stellen. Verder kan dan ook de uitvoeringsrichtlijn worden afgerond, zodat de lidstaten gewasbeschermingsmiddelen geharmoniseerd kunnen beoordelen op moment van inwerkingtreding van de criteria.

Martijn van Dam
Staatssecretaris van Economische Zaken

Van: 5.1.2.e
Aan: 5.1.2.e
Cc: 5.1.2.e
Onderwerp: Fwd: DOMUS-#17024881-v1-Wetenschappelijke_criteria_voor_identificatie_van_hormoonverstorende_stoffen.docx
Datum: vrijdag 17 februari 2017 19:42:06
Bijlagen: [DOMUS-#17024881-v1-Wetenschappelijke_criteria_voor_identificatie_van_hormoonverstorende_stoffen.docx](#) [1]
[ATT00001.htm](#) [2]

5.1.2.e

Bijgaand de Kamerbrief over hormoonverstorende stoffen. Deze brief moet voor het AO LVR volgende week woensdag in de Kamer liggen. Zie jij kans hier dit weekend naar te kijken? Ik stuur je zo in een aparte mail een versie met mijn opmerkingen die ik zojuist aan de collega's van PAV heb gestuurd.

Groet,

5.1.2.e

Verstuurd vanaf mijn iPad

Begin doorgestuurd bericht:

Van: 5.1.2.e @minez.nl>
Datum: 17 februari 2017 18:53:29 CET
Aan: 5.1.2.e @minez.nl>
Kopie: 5.1.2.e @minez.nl> 5.1.2.e
 5.1.2.e @minez.nl>
Onderwerp: DOMUS-#17024881-v1-
 Wetenschappelijke_criteria_voor_identificatie_van_hormoonverstorende_stoffen.docx

Ha 5.1.2.e,

Bijgevoegd de brief aan de Tweede Kamer over de wetenschappelijke criteria voor identificatie van hormoonverstorende stoffen, die we zojuist hebben afgestemd met de collega's van IenM. Deze brief zit ook in DOMUS behandelmap 17027460. Ik zal het secretariaat verzoeken om maandagmorgen direct de behandelmap door te zetten.

Van 5.1.2.e ontvang je zo meteen in een apart e-mailberichtje de nota.

Dank voor je geduld en alvast een goed weekend.

5.1.2.e

Ministerie van Economische Zaken

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

De Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Binnenhof 4
2513 AA DEN HAAG

Datum
Betreft Wetenschappelijke criteria voor identificatie van hormoonverstorende stoffen

Geachte Voorzitter,

Hierbij breng ik u - mede namens de staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu - op de hoogte van de recente ontwikkelingen ten aanzien van de criteria voor identificatie van hormoonverstorende stoffen bij gewasbeschermingsmiddelen en biociden. Deze criteria zijn door de Europese Commissie (EC) opgesteld op basis van de Verordening (EG) nr. 1107/2009 betreffende het op de markt brengen van gewasbeschermingsmiddelen en de Verordening (EU) 528/2012 betreffende het in de handel brengen en gebruik van biociden (hierna Gewasbeschermingsmiddelenverordening en Biocidenverordening).

De EC heeft op 8 februari 2017 aangepaste wetenschappelijk criteria om hormoonverstorende stoffen te identificeren voorgelegd aan de lidstaten. Deze nieuwe voorstellen stuur ik u toe (bijlagen), zij zullen met de lidstaten worden besproken op 28 februari 2017, waarbij de EC een stemming nastreeft voor de gewasbeschermingsmiddelenverordening.

De aangepaste voorstellen met de criteria zijn een vervolg op de eerdere voorstellen van de EC, waarover ik u heb geïnformeerd (Kamerstuk 34510, nr.6 en Kamerstuk 34510, nr. 7). In de formulering van de criteria blijft de definitie van de WHO het uitgangspunt. Ongewijzigd is ook de verheldering van het gebruik van biologische plausibiliteit als operationalisering van causaliteit. Dat betekent dat het gemakkelijker wordt een stof te identificeren als hormoonverstorende stof.

Aanvullend stelt de EC in de huidige voorstellen voor, om enerzijds de toepassing van de criteria in het licht van de Gewasbeschermingsmiddelenverordening en de Biocidenverordening te evalueren binnen zeven jaar. Daarnaast stelt de EC voor de criteria in werking te laten treden zes maanden na het van kracht worden van de criteria.

In tegenstelling tot de vorige set voorstellen (criteria voor identificatie en de uitzonderingsclausule) legt de EC nu slechts het voorstel voor criteria aan de lidstaten voor. Het voorstel om de uitzonderingsclausule van de Gewasbeschermingsverordening in overeenstemming te brengen met de Biocidenverordening is losgekoppeld en staat nu niet op de agenda van de vergadering van 28 februari 2017.

Directoraat-generaal Agro en Natuur

Directie Plantaardige Agroketens en Voedselkwaliteit

Bezoekadres

Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Postadres

Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Factuuradres

Postbus 16180
2500 BD Den Haag

Overheidsidentificatienr

00000001003214369000

T 070 379 8911 (algemeen)

www.rijksoverheid.nl/ez

Behandeld door

5.1.2.e

T 070 5.1.2.e

M 06 5.1.2.e

5.1.2.e @minez.n

Ons kenmerk

DGAN-PAV / 17024881

Uw kenmerk

Bijlage(n)

2

Directoraat-generaal Agro en Natuur
Directie Plantaardige Agroketens
en Voedselkwaliteit

Ons kenmerk
DGAN-PAV / 17024881

De EC wil dit onderdeel op een later moment apart behandelen, zo is het voornemen. Daarnaast stelt de EC nu voor om in de Gewasbeschermingsverordening onder de milieucriteria¹ de mogelijkheid op te nemen om werkzame stoffen die specifiek bedoeld zijn om hormoonverstorend op bepaalde doelwitorganismen te werken – denk aan insectengroeiregulatoren of plantenhormonen – zullen worden beoordeeld op basis van het reguliere Europese toetsingskader voor gewasbeschermingsmiddelen of biociden, in plaats van met de gevaarbenadering.

Appreciatie

Algemeen

Nederland heeft in december 2016 gepleit voor het samen behandelen van en mogelijk ook stemmen over beide voorstellen: criteria voor identificatie en de uitzonderingsclausule. De EC heeft echter anders besloten.

Gesteund door het advies van het College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Ctgb) en het Rijksinstituut voor Milieu (RIVM) kan het kabinet akkoord gaan met twee aanvullende voorstellen van de EC om de criteria om hormoonverstorende stoffen te identificeren:

- Binnen zeven jaar de toepassing van de criteria te evalueren;
- de inwerkingtreding van de criteria 6 maanden na het van kracht worden te laten ingaan. Op die manier kan er een uitvoeringsrichtsnoer voor de toelatingsautoriteiten klaar zijn, om een geharmoniseerde uitvoering te waarborgen. Dit was en is de inzet van het kabinet.

Aanpassing in milieucriterium van het EC voorstel

Onder de milieucriteria is nu als laatste toevoeging (paragraaf 3.8.2 punt (4)) de mogelijkheid opgenomen om werkzame stoffen die specifiek bedoeld zijn om hormoonverstorend op bepaalde doelwitorganismen te werken – denk aan insectengroeiregulatoren of plantenhormonen – risicogebaseerd te kunnen beoordelen. Het RIVM uit zijn zorgen over de brede formulering van de geboden mogelijkheid voor deze groep stoffen. Het Ctgb laat mij weten dat deze toevoeging aan de milieucriteria ten principale hier niet thuis hoort, maar dat het wel noodzakelijk is dat gewasbeschermingsmiddelen die specifiek bedoeld zijn om hormoonverstorend op bepaalde doelwitorganismen te werken toelaatbaar blijven op basis van een risicogebaseerde beoordeling. Het is daarom wenselijk dat het beoogde doel behouden blijft.

Deze groep stoffen past juist goed in het huidige beleid om gewasbescherming verder te verduurzamen door hun specifieke werking en soms lage risico. Daarnaast zorgen deze stoffen voor de noodzakelijke diversiteit in het middelenpakket om zo resistentie te voorkomen. Uiteraard moeten ook deze werkzame stoffen en middelen worden beoordeeld op grond van het wettelijk Europese toetsingskader, alvorens een goedkeuring of toelating mogelijk is.

¹ Verordening (EG) Nr. 1107/2009 betreffende het op de markt brengen van gewasbeschermingsmiddelen, bijlage 2, paragraaf 3.8.2. punt (4)

Directoraat-generaal Agro en NatuurDirectie Plantaardige Agroketens
en Voedselkwaliteit**Ons kenmerk**

DGAN-PAV / 17024881

Het voorstel van de EC is niet wat het kabinet voor ogen stond, dat zijn namelijk criteria die zuiver zijn gericht op de identificatie van de hormoonverstorende stoffen. We zullen ons tot het uiterste inspannen om de voorgestelde toevoeging op een andere plek te positioneren. Mocht de inspanning onvoldoende resultaat hebben dan is het kabinet - alles overwegende - voornemens om alsnog in te stemmen met het EC voorstel. Het doel hiervan is te voorkomen dat een groep stoffen a priori wegvalt die juist verdere verduurzaming van gewasbescherming in de hand werkt en resistenties voorkomt door een veel smaller middelenpakket.

Het kabinet streeft ernaar om nu zo snel mogelijk de criteria vast te stellen. Verder kan dan ook de uitvoeringsrichtlijn worden afgerond, zodat de lidstaten gewasbeschermingsmiddelen geharmoniseerd kunnen beoordelen op moment van inwerkingtreding van de criteria.

Martijn van Dam
Staatssecretaris van Economische Zaken

Van: 5.1.2.e
 Aan: 5.1.2.e
 Cc: 5.1.2.e
 Onderwerp: Re: DOMUS-#17024881-v1-Wetenschappelijke_criteria_voor_identificatie_van_hormoonverstorende_stoffen
 Datum: maandag 20 februari 2017 07:21:52

Nee, dit nog niet gezien. Wel de opm op de nota.. die heb ik naar 5.1.2.e gestuurd gisteren laat.

Groet, 5.1.2.e

dr. 5.1.2.e
 Ministry of Economic Affairs
 DG Agriculture and Nature
 The Netherlands
 Verstuurd vanaf mijn iPad

Op 20 feb. 2017 om 07:05 heeft 5.1.2.e @minez.nl> het volgende geschreven:

Ha 5.1.2.e,

Hadden jullie het commentaar van 5.1.2.e al gekregen? Zo niet stuur ik het jullie hierbij toe. Sluit mij aan bij opmerking van 5.1.2.e dat het soms nog wat lastig te lezen is als je er niet zo goed in zit :). Zouden jullie 5.1.2.e opmerkingen (en mijn eerdere) willen verwerken en in de loop van de ochtend een schone versie willen aanleveren bij ons voor de stas? Als het kan voor 10u zou dat mooi zijn dan zitten mijn collega's bij de stas (ik zit zelf bij de BR). Zo niet dan leggen we het tussendoor even bij hem neer, hopelijk kan hij er dan tussen de bedrijven door vandaag naar kijken.

Alvast bedankt!

Groet,

5.1.2.e

Verstuurd vanaf mijn iPhone

Begin doorgestuurd bericht:

Van: 5.1.2.e @minez.nl>
 Datum: 19 februari 2017 23:01:24 CET
 Aan: 5.1.2.e @minez.nl>
 Onderwerp: Antw.:^[FBI] DOMUS-#17024881-v1-
 Wetenschappelijke_criteria_voor_identificatie_van_hormoonverstorende_stoffen^[FBI]

Zie opmerkingen in de brief. Leest nog erg moeilijk als je er niet goed in zit

Groet,

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e

Verzonden: vrijdag 17 februari 2017 19:43

Aan: 5.1.2.e

Onderwerp: Fwd: DOMUS-#17024881-v1-

Wetenschappelijke_criteria_voor_identificatie_van_hormoonverstorende_stoffen

5.1.2.e

Hierbij een versie waar hopelijk mijn opmerkingen zichtbaar zijn.

Groet en fijne avond,

5.1.2.e

Verstuurd vanaf mijn iPad

Begin doorgestuurd bericht:

Van: 5.1.2.e @minez.nl>
 Datum: 17 februari 2017 19:38:20 CET

Aan: 5.1.2.e [redacted]@minez.nl>, 5.1.2.e [redacted]@minez.nl>.
 5.1.2.e [redacted]@minez.nl>

Onderwerp: DOMUS-#17024881-v1-

Wetenschappelijke_criteria_voor_identificatie_van_hormoonverstorende_stoffen

5.1.2.e [redacted].

Hierbij mijn opmerkingen. Denk goed om te proberen nog iets duidelijker te maken hoe de criteria zich verhouden tot de uitzonderingsclausule. Dat komt niet echt duidelijk naar voren nu. Verder ook nog wat meer uitleg over hoe de milieucriteria terugkomen in het voorstel/zich verhouden tot de andere criteria. Deze term is zoals gezegd nieuw voor mij. Verder nog paar suggesties om passages te verduidelijken. Ook goed om nog even te kijken naar de precieze formulering van hoe het kabinet tegen de voorstellen kijkt, daar hebben jullie vast de meeste discussie met I&M over gehad, maar ik heb desondanks toch maar suggestie gedaan voor formulering. Kunnen jullie hier naar kijken wanneer jullie dat uitkomt (kan mij voorstellen dat jullie dit niet meer vanavond doen). Ik zal alvast doorsturen naar 5.1.2.e [redacted] en dan voeg ik ook deze versie met mijn opmerkingen toe.

Groet,

5.1.2.e [redacted]

<DOMUS-#17024881-v1-

Wetenschappelijke_criteria_voor_identificatie_van_hormoonverstorende_stoffen.docx>

Van: 5.1.2.e
Aan: 5.1.2.e
Onderwerp: Fwd: DOMUS-#17024881-v1-Wetenschappelijke_criteria_voor_identificatie_van_hormoonverstorende_stoffen
Datum: maandag 20 februari 2017 07:26:10
Bijlagen: [DOMUS-#17024881-v1-Wetenschappelijke_criteria_voor_identificatie_van_hormoonverstorende_stoffen.doc](#) [1]
[ATT00001.htm](#) [2]

Zie eerdere mails. Commentaar van DGS binnen, en van 5.1.2.e natuurlijk.

Wil jij svp meteen gaan verwerken?
 Heb nog overleg bijenstrategie deze ochtend vanaf 9 uur.

Bel gerust als je wilt. Ben straks nog even op 5.1.2.e
 Groet, 5.1.2.e

5.1.2.e
 Ministry of Economic Affairs
 DG Agriculture and Nature
 The Netherlands
 Verstuurd vanaf mijn iPad

Begin doorgestuurd bericht:

Van: 5.1.2.e @minez.nl>
Datum: 20 februari 2017 07:05:53 CET
Aan: 5.1.2.e @minez.nl>
Kopie: 5.1.2.e @minez.nl> 5.1.2.e
 5.1.2.e @minez.nl>
Onderwerp: Doorst.:^[f5] DOMUS-#17024881-v1-
 Wetenschappelijke_criteria_voor_identificatie_van_hormoonverstorende_stoffen^[PDF]

Ha 5.1.2.e,
 Hadden jullie het commentaar van 5.1.2.e al gekregen? Zo niet stuur ik het jullie hierbij toe. Sluit mij aan bij opmerking van 5.1.2.e dat het soms nog wat lastig te lezen is als je er niet zo goed in zit :). Zouden jullie 5.1.2.e opmerkingen (en mijn eerdere) willen verwerken en in de loop van de ochtend een schone versie willen aanleveren bij ons voor de stas? Als het kan voor 10u zou dat mooi zijn dan zitten mijn collega's bij de stas (ik zit zelf bij de BR). Zo niet dan leggen we het tussendoor even bij hem neer, hopelijk kan hij er dan tussen de bedrijven door vandaag naar kijken.
 Alvast bedankt!
 Groet,
 5.1.2.e

Verstuurd vanaf mijn iPhone

Begin doorgestuurd bericht:

Van: 5.1.2.e @minez.nl>
Datum: 19 februari 2017 23:01:24 CET
Aan: 5.1.2.e @minez.nl>
Onderwerp: Antw.:^[f5] DOMUS-#17024881-v1-
 Wetenschappelijke_criteria_voor_identificatie_van_hormoonverstorende_stoffen^[PDF]

Zie opmerkingen in de brief. Leest nog erg moeilijk als je er niet goed in zit

Groet,

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e
Verzonden: vrijdag 17 februari 2017 19:43
Aan: 5.1.2.e

Onderwerp: Fwd: DOMUS-#17024881-v1-
 Wetenschappelijke_criteria_voor_identificatie_van_hormoonverstorende_stoffen

5.1.2.e

Hierbij een versie waar hopelijk mijn opmerkingen zichtbaar zijn.

Groet en fijne avond,

5.1.2.e

Verstuurd vanaf mijn iPad

Begin doorgestuurd bericht:

Van: 5.1.2.e @minez.nl>

Datum: 17 februari 2017 19:38:20 CET

Aan: 5.1.2.e @minez.nl>, 5.1.2.e @minez.nl>.

5.1.2.e @minez.nl>

Onderwerp: DOMUS-#17024881-v1-

Wetenschappelijke_criteria_voor_identificatie_van_hormoonverstorende_stoffen

5.1.2.e

Hierbij mijn opmerkingen. Denk goed om te proberen nog iets duidelijker te maken hoe de criteria zich verhouden tot de uitzonderingsclausule. Dat komt niet echt duidelijk naar voren nu. Verder ook nog wat meer uitleg over hoe de milieucriteria terugkomen in het voorstel/zich verhouden tot de andere criteria. Deze term is zoals gezegd nieuw voor mij. Verder nog paar suggesties om passages te verduidelijken. Ook goed om nog even te kijken naar de precieze formulering van hoe het kabinet tegen de voorstellen kijkt, daar hebben jullie vast de meeste discussie met I&M over gehad, maar ik heb desondanks toch maar suggestie gedaan voor formulering. Kunnen jullie hier naar kijken wanneer jullie dat uitkomt (kan mij voorstellen dat jullie dit niet meer vanavond doen). Ik zal alvast doorsturen naar 5.1.2.e en dan voeg ik ook deze versie met mijn opmerkingen toe.

Groet,

5.1.2.e

Ministerie van Economische Zaken

Directoraat-generaal Agro en Natuur

Directie Plantaardige Agroketens en Voedselkwaliteit

BezoekadresBezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag**Postadres**Postbus 20401
2500 EK Den Haag**Factuuradres**Postbus 16180
2500 BD Den Haag**Overheidsidentificatienr**

00000001003214369000

T 070 379 8911 (algemeen)

www.rijksoverheid.nl/ez**Behandeld door**

5.1.2.e

T 070 5.1.2.e

M 06 5.1.2.e

5.1.2.e@minez.nl

Ons kenmerk

DGAN-PAV / 17024881

Uw kenmerk

Geachte Voorzitter,

Hierbij breng ik u - mede namens de staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu - op de hoogte van de recente ontwikkelingen ten aanzien van de criteria voor identificatie van hormoonverstorende stoffen bij gewasbeschermingsmiddelen en biociden. Deze criteria zijn door de Europese Commissie (EC) opgesteld op basis van de Verordening (EG) nr. 1107/2009 betreffende het op de markt brengen van gewasbeschermingsmiddelen en de Verordening (EU) 528/2012 betreffende het in de handel brengen en gebruik van biociden (hierna Gewasbeschermingsmiddelenverordening en Biocidenverordening).

De EC heeft op 8 februari 2017 aangepaste wetenschappelijk criteria om hormoonverstorende stoffen te identificeren voorgelegd aan de lidstaten. Deze nieuwe voorstellen stuur ik u toe (bijlagen). Zij zullen met de lidstaten worden besproken op 28 februari 2017, waarbij de EC een stemming nastreeft voor de gewasbeschermingsmiddelenverordening.

De aangepaste voorstellen met de criteria zijn een vervolg op de eerdere voorstellen van de EC, waarover ik u heb geïnformeerd (Kamerstuk 34510, nr. 6 en Kamerstuk 34510, nr. 7). In de formulering van de criteria blijft de definitie van de WHO het uitgangspunt. Ongewijzigd is ook de verheldering van het

Pagina: 64

 Nummer: 1 Auteur: 5.1.2.e Datum: 19-2-2017 23:00:00 +01'00'

In de hele brief wordt niet uitgelegd wat voor een criteria het hier betreft. Zou dat niet helpen in het helder krijgen waar het over gaat, het is al met al een moeilijk leesbaar verhaal als je er niet diep inzit....

 Nummer: 2 Auteur: 5.1.2.e Datum: 17-2-2017 19:17:00 +01'00'

Hier nog in een bijzinnetje wat deze definitie inhoudt.

Directoraat-generaal Agro en Natuur
Directie Plantaardige Agroketens en Voedselkwaliteit

Ons kenmerk
DGAN-PAV / 17024881

gebruik van biologische plausibiliteit als operationalisering van ¹can. Dat betekent dat het gemakkelijker wordt een stof te identificeren als hormoonverstorende stof.

Aanvullend stelt de EC in de huidige voorstellen voor, om de toepassing ²van de criteria in het licht van de Gewasbeschermingsmiddelenverordening en de Biocidenverordening binnen zeven jaar te evalueren. Daarnaast stelt de EC voor de criteria zes maanden na het van kracht worden ³van de criteria in werking te laten treden.

In tegenstelling tot de vorige set voorstellen (criteria voor identificatie en de ⁴uitzonderingsclausule) legt de EC nu slechts het voorstel voor criteria aan de lidstaten voor. Het voorstel om de uitzonderingsclausule van de Gewasbeschermingsverordening in overeenstemming te brengen met de Biocidenverordening is losgekoppeld en staat nu niet op de agenda van de vergadering van 28 februari 2017.

De EC wil dit onderdeel op een later moment apart behandelen, zo is het voornemen.

Daarnaast stelt de EC nu voor om in de Gewasbeschermingsverordening onder de ⁵mit. criteria¹ de mogelijkheid op te nemen om werkzame stoffen die specifiek bedoeld zijn om hormoonverstorend op bepaalde doelwitorganismen te werken – denk aan insectengroeiregulatoren of plantenhormonen – ⁶zullen worden beoordeeld op basis van het reguliere Europese toetsingskader voor gewasbeschermingsmiddelen of biociden, in plaats van met de ⁷gevolg nadering.

Appreciatie

Algemeen

Nederland heeft in december 2016 gepleit voor het samen behandelen van en mogelijk ook stemmen over beide voorstellen: criteria voor identificatie en de uitzonderingsclausule. De EC heeft echter anders besloten.

Gesteund door het advies van het College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Ctgb) en het Rijksinstituut voor Milieu (RIVM) kan het kabinet akkoord gaan met twee aanvullende voorstellen van de EC om de criteria om hormoonverstorende stoffen te identificeren:

- ☐ Binnen zeven jaar de toepassing van de criteria te evalueren;
- ☐ de inwerkingtreding van de criteria 6 maanden na het van kracht ⁸worden te laten ingaan. Op die manier kan er een uitvoeringsrichtsnoer voor de

¹ Verordening (EG) Nr. 1107/2009 betreffende het op de markt brengen van gewasbeschermingsmiddelen, bijlage 2, paragraaf 3.8.2. punt (4)

Pagina: 65

Nummer: 1 Auteur: 5.1.2.e Datum: 19-2-2017 22:47:00 +01'00'

Is dit te snappen voor kamerleden?

Nummer: 2 Auteur: 5.1.2.e Datum: 17-2-2017 19:17:00 +01'00'

Zijn niet twee verschillende kanten (wat je verwacht als je 'enerzijds' gebruikt)

Nummer: 3 Auteur: 5.1.2.e Datum: 19-2-2017 22:54:00 +01'00'

Van kracht worden is dus iets anders dan in werking treden? Dat behoeft iets meer uitleg lijkt mij. Of bedoel je het van kracht worden van de verordeing, dan dat toevoegen

Nummer: 4 Auteur: 5.1.2.e Datum: 17-2-2017 19:21:00 +01'00'

Denk dat we dit nog iets meer moeten omschrijven hoe dit in elkaar zit/hoe deze zich tot elkaar verhouden. Zijn het twee onderdelen van 1 voorstel, zijn het 2 aparte voorstellen?

Nummer: 5 Auteur: 5.1.2.e Datum: 17-2-2017 19:23:00 +01'00'

Kunnen we niet tussen haakjes zetten hoe deze criteria zich verhouden tot de rest van de criteria? Dat is mij niet duidelijk..

Nummer: 6 Auteur: 5.1.2.e Datum: 19-2-2017 22:50:00 +01'00'

Deze zin loopt zo niet.

Nummer: 7 Auteur: 5.1.2.e Datum: 19-2-2017 22:52:00 +01'00'

Dit laatste stuk gaat weer over criteria, hoort dat dan niet bij het eerste deel?

Nummer: 8 Auteur: 5.1.2.e Datum: 19-2-2017 22:54:00 +01'00'

Van de verordening?

Directoraat-generaal Agro en Natuur
Directie Plantaardige Agroketens en Voedselkwaliteit

Ons kenmerk
DGAN-PAV / 17024881

toelatingsautoriteiten klaar zijn, om een geharmoniseerde uitvoering te waarborgen. Dit was en is de inzet van het kabinet.

Aanpassing in milieucriterium van het EC voorstel

Onder de milieucriteria is nu als laatste toevoeging (paragraaf 3.8.2 punt (4)) de mogelijkheid opgenomen om werkzame stoffen die specifiek bedoeld zijn om hormoonverstorend op bepaalde doelwitorganismen te werken – denk aan insectengroeieregulatoren of plantenhormonen - risicogebaseerd te kunnen beoordelen. Het RIVM heeft laten weten zorgen te hebben over de brede formulering van de geboden mogelijkheid voor deze groep stoffen. Het Ctgb is van mening dat deze toevoeging aan de milieucriteria hier in principe niet thuis hoort, maar dat het wel noodzakelijk is dat gewasbeschermingsmiddelen die specifiek bedoeld zijn om hormoonverstorend op bepaalde doelwitorganismen te werken toelaatbaar blijven op basis van een risicogebaseerde beoordeling. Het is daarom wenselijk dat het beoogde doel behouden blijft.

Deze groep stoffen past juist goed in het huidige beleid om gewasbescherming verder te verduurzamen door hun specifieke werking en soms lage risico. Daarnaast zorgen deze stoffen voor de noodzakelijke diversiteit in het middelenpakket om zo resistentie te voorkomen. Uiteraard moeten ook deze werkzame stoffen en middelen worden beoordeeld op grond van het wettelijke Europese toetsingskader, alvorens een goedkeuring of toelating mogelijk is.

Het voorstel van de EC is niet wat het kabinet in eerste instantie voor ogen stond, dat zijn namelijk criteria die zuiver zijn gericht op de identificatie van de hormoonverstorende stoffen en dus niet met een toevoeging van milieucriteria (oid). We zullen ons tot het uiterste inspannen om de voorgestelde toevoeging op een andere plek te positioneren. Mocht de inspanning onvoldoende resultaat hebben dan is het kabinet - alles overwegende - voornemens om desondanks in te stemmen met het EC voorstel. Het doel hiervan is te voorkomen dat een groep stoffen a priori wegvalt die juist verdere verduurzaming van gewasbescherming in de hand werkt en resistenties voorkomt door een veel smaller middelenpakket.

Het kabinet streeft ernaar om nu zo snel mogelijk de criteria vast te stellen. Verder kan dan ook de uitvoeringsrichtlijn worden afgerond, zodat de lidstaten gewasbeschermingsmiddelen geharmoniseerd kunnen beoordelen op het moment van inwerkingtreding van de criteria.

6

Martijn van Dam
Staatssecretaris van Economische Zaken

Pagina: 66

 Nummer: 1 Auteur: 5.1.2.e Datum: 17-2-2017 19:28:00 +01'00'

Klinkt iets minder hard dan in principale

 Nummer: 2 Auteur: 5.1.2.e Datum: 17-2-2017 19:30:00 +01'00'

Dit is wel een stevig standpunt. Denken we er echt zo over? Als je het zo formuleert is het lastig om daarna te zeggen dat je wel voor gaat stemmen.

 Nummer: 3 Auteur: 5.1.2.e Datum: 19-2-2017 22:58:00 +01'00'

Ik vind dit geen duidelijke alinea, ik begrijp niet precies wat je hier wilt zeggen.

 Nummer: 4 Auteur: 5.1.2.e Datum: 19-2-2017 22:59:00 +01'00'

Welke wordt hier bedoeld? De milieu criteria??

 Nummer: 5 Auteur: 5.1.2.e Datum: 17-2-2017 19:32:00 +01'00'

Hier nog toevoegen dat het van belang is omdat we nu met tijdelijke criteria werken die eigenlijk niet geschikt zijn?

 Nummer: 6 Auteur: 5.1.2.e Datum: 17-2-2017 19:32:00 +01'00'

Hier nog als afsluiting toevoegen waarom we ten algemene voorstander zijn / waarom het goed is dat de criteria er komen?

Directoraat-generaal Agro en Natuur
Directie Plantaardige Agroketens en Voedselkwaliteit

Ons kenmerk
DGAN-PAV / 17024881

Van: 5.1.2.e
 Aan: 5.1.2.e
 Onderwerp: Re: DOMUS-#17024881-v1-Wetenschappelijke_criteria_voor_identificatie_van_hormoonverstorende_stoffen
 Datum: maandag 20 februari 2017 08:22:13

Hoi 5.1.2.e

Dank voor jullie inspanningen vrijdag! Ik kan de opmerkingen van 5.1.2.e niet lezen op de iPad en ben vanochtend buitenshuis voor een strategische nvva sessie. Kunnen jullie ermee uit de voeten? Heeft 5.1.2.e fundamentele wijzigingen? Frisse zin zo na het weekend.

Ps: 5.1.2.e stuur jij ook vanochtend de commentaarversie van het evaluatierapport naar 5.1.2.e Ik kwam die man bij de bakker tegen zaterdag en hij dacht dat er niets meer kwam... we hadden het vrijdag beloofd. Heb 5.1.2.e gemeld dat er vandaag nog commentaar zou komen.

Groeten,
 5.1.2.e

Verstuurd vanaf mijn iPad

Op 20 feb. 2017 om 07:21 heeft 5.1.2.e @minez.nl> het volgende geschreven:

Nee, dit nog niet gezien. Wel de opm op de nota.. die heb ik naar 5.1.2.e gestuurd gisteren laat.

Groet 5.1.2.e

5.1.2.e
 Ministry of Economic Affairs
 DG Agriculture and Nature
 The Netherlands
 Verstuurd vanaf mijn iPad

Op 20 feb. 2017 om 07:05 heeft 5.1.2.e @minez.nl> het volgende geschreven:

Ha 5.1.2.e,

Hadden jullie het commentaar van 5.1.2.e al gekregen? Zo niet stuur ik het jullie hierbij toe. Sluit mij aan bij opmerking van 5.1.2.e dat het soms nog wat lastig te lezen is als je er niet zo goed in zit :). Zouden jullie 5.1.2.e opmerkingen (en mijn eerdere) willen verwerken en in de loop van de ochtend een schone versie willen aanleveren bij ons voor de stas? Als het kan voor 10u zou dat mooi zijn dan zitten mijn collega's bij de stas (ik zit zelf bij de BR). Zo niet dan leggen we het tussendoor even bij hem neer, hopelijk kan hij er dan tussen de bedrijven door vandaag naar kijken.

Alvast bedankt!

Groet,
 5.1.2.e

Verstuurd vanaf mijn iPhone

Begin doorgestuurd bericht:

Van 5.1.2.e @minez.nl>
 Datum: 19 februari 2017 23:01:24 CET
 Aan: 5.1.2.e @minez.nl>
 Onderwerp: Antw.: [PDF] DOMUS-#17024881-v1-Wetenschappelijke_criteria_voor_identificatie_van_hormoonverstorende_stoffen [PDF]

Zie opmerkingen in de brief. Leest nog erg moeilijk als je er niet goed in zit

Groet,
 5.1.2.e
 Van: 5.1.2.e

Verzonden: vrijdag 17 februari 2017 19:43

5.1.2.e

Onderwerp: Fwd: DOMUS-#17024881-v1-

Wetenschappelijke_criteria_voor_identificatie_van_hormoonverstorende_stoffen

5.1.2.e

Hierbij een versie waar hopelijk mijn opmerkingen zichtbaar zijn.

Groet en fijne avond,

5.1.2.e

Verstuurd vanaf mijn iPad

Begin doorgestuurd bericht:

Van: 5.1.2.e @minez.nl>

Datum: 17 februari 2017 19:38:20 CET

Aan: 5.1.2.e @minez.nl>, 5.1.2.e @minez.nl>

5.1.2.e @minez.nl>

Onderwerp: DOMUS-#17024881-v1-

Wetenschappelijke_criteria_voor_identificatie_van_hormoonverstorende_stoffen

5.1.2.e

Hierbij mijn opmerkingen. Denk goed om te proberen nog iets duidelijker te maken hoe de criteria zich verhouden tot de uitzonderingsclausule. Dat komt niet echt duidelijk naar voren nu. Verder ook nog wat meer uitleg over hoe de milieucriteria terugkomen in het voorstel/zich verhouden tot de andere criteria. Deze term is zoals gezegd nieuw voor mij. Verder nog paar suggesties om passages te verduidelijken. Ook goed om nog even te kijken naar de precieze formulering van hoe het kabinet tegen de voorstellen kijkt, daar hebben jullie vast de meeste discussie met I&M over gehad, maar ik heb desondanks toch maar suggestie gedaan voor formulering. Kunnen jullie hier naar kijken wanneer jullie dat uitkomt (kan mij voorstellen dat jullie dit niet meer vanavond doen). Ik zal alvast doorsturen naar 5.1.2.e en dan voeg ik ook deze versie met mijn opmerkingen toe.

Groet,

5.1.2.e

<DOMUS-#17024881-v1-

Wetenschappelijke_criteria_voor_identificatie_van_hormoonverstorende_stoffen.docx>

Van: 5.1.2.e
 Aan: 5.1.2.e
 Onderwerp: RE: DOMUS-#17024881-v1-Wetenschappelijke_criteria_voor_identificatie_van_hormoonverstorende_stoffen
 Datum: maandag 20 februari 2017 08:40:31

Ha 5.1.2.e

Staccato reactie:

- Ik ben bezig met aanpassen vd brief en daarna nota
- Galanggroep heeft zaterdag begin vd middag onze reactie gehad.

Gr

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e

Verzonden: maandag 20 februari 2017 8:22

Aan: 5.1.2.e

Onderwerp: Re: DOMUS-#17024881-v1-Wetenschappelijke_criteria_voor_identificatie_van_hormoonverstorende_stoffen

Hoi 5.1.2.e

Dank voor jullie inspanningen vrijdag! Ik kan de opmerkingen van 5.1.2.e niet lezen op de ipad en ben vanochtend buitenshuis voor een strategische nvwa sessie. Kunnen jullie ermee uit de voeten? Heeft ze fundamentele wijzigingen? Frisse zin zo na het weekend.

Ps: 5.1.2.e stuur jij ook vanochtend de commentaarversie van het evaluatierapport naar 5.1.2.e Ik kwam die man bij de bakker tegen zaterdag en hij dacht dat er niets meer kwam... we hadden het vrijdag beloofd. Heb 5.1.2.e gemeld dat er vandaag nog commentaar zou komen.

Groeten,

5.1.2.e

Verstuurd vanaf mijn iPad

Op 20 feb. 2017 om 07:21 heeft 5.1.2.e @minez.nl> het volgende geschreven:

Nee, dit nog niet gezien. Wel de opm op de nota.. die heb ik naar 5.1.2.e gestuurd gisteren laat.

Groet, 5.1.2.e

5.1.2.e

Ministry of Economic Affairs

DG Agriculture and Nature

The Netherlands

Verstuurd vanaf mijn iPad

Op 20 feb. 2017 om 07:05 heeft 5.1.2.e @minez.nl> het volgende geschreven:

Ha 5.1.2.e

Hadden jullie het commentaar van 5.1.2.e al gekregen? Zo niet stuur ik het jullie hierbij toe. Sluit mij aan bij opmerking van 5.1.2.e dat het soms nog wat lastig te lezen is als je er niet zo goed in zit :). Zouden jullie haar opmerkingen (en mijn eerdere) willen verwerken en in de loop van de ochtend een schone versie willen aanleveren bij ons voor de stas? Als het kan voor 10u zou dat mooi zijn dan zitten mijn collega's bij de stas (ik zit zelf bij de BR). Zo niet dan leggen we het tussendoor even bij hem neer, hopelijk kan hij er dan tussen de bedrijven door vandaag naar kijken.

Alvast bedankt!

Groet,

5.1.2.e

Verstuurd vanaf mijn iPhone

Begin doorgestuurd bericht:

Van: 5.1.2.e @minez.nl>

Datum: 19 februari 2017 23:01:24 CET

Aan: 5.1.2.e @minez.nl>

Onderwerp: Antw.: DOMUS-#17024881-v1-Wetenschappelijke_criteria_voor_identificatie_van_hormoonverstorende_stoffen

Zie opmerkingen in de brief. Leest nog erg moeilijk als je er niet goed in zit.

Groet,

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e
 Verzonden: vrijdag 17 februari 2017 19:43
 Aan: 5.1.2.e
 Onderwerp: Fwd: DOMUS-#17024881-v1-
 Wetenschappelijke_criteria_voor_identificatie_van_hormoonverstorende_stoffen
 5.1.2.e

Hierbij een versie waar hopelijk mijn opmerkingen zichtbaar zijn.
 Groet en fijne avond,

5.1.2.e

Verstuurd vanaf mijn iPad

Begin doorgestuurd bericht:

Van: 5.1.2.e @minez.nl
 Datum: 17 februari 2017 19:38:20 CET
 Aan: 5.1.2.e @minez.nl; 5.1.2.e @minez.nl;
 5.1.2.e @minez.nl
 Onderwerp: DOMUS-#17024881-v1-
 Wetenschappelijke_criteria_voor_identificatie_van_hormoonverstorende_stoffen

5.1.2.e,
 Hierbij mijn opmerkingen. Denk goed om te proberen nog iets duidelijker te maken hoe de criteria zich verhouden tot de uitzonderingsclausule. Dat komt niet echt duidelijk naar voren nu. Verder ook nog wat meer uitleg over hoe de milieucriteria terugkomen in het voorstel/zich verhouden tot de andere criteria. Deze term is zoals gezegd nieuw voor mij. Verder nog paar suggesties om passages te verduidelijken. Ook goed om nog even te kijken naar de precieze formulering van hoe het kabinet tegen de voorstellen kijkt, daar hebben jullie vast de meeste discussie met I&M over gehad, maar ik heb desondanks toch maar suggestie gedaan voor formulering. Kunnen jullie hier naar kijken wanneer jullie dat uitkomt (kan mij voorstellen dat jullie dit niet meer vanavond doen). Ik zal alvast doorsturen naar 5.1.2.e en dan voeg ik ook deze versie met mijn opmerkingen toe.

Groet,

5.1.2.e

<DOMUS-#17024881-v1-
 Wetenschappelijke_criteria_voor_identificatie_van_hormoonverstorende_stoffen.docx>

Van: 5.1.2.e
 Aan: 5.1.2.e
 Onderwerp: RE: DOMUS-#17024881-v1-Wetenschappelijke_criteria_voor_identificatie_van_hormoonverstorende_stoffen
 Datum: maandag 20 februari 2017 08:51:23

Hallo 5.1.2.e,
 5.1.2.e is al aan de slag, we hebben eea doorgenomen.
 Nee, geen fundamentele wijzigingen, wel wil 5.1.2.e hier en daar extra toelichting/uitleg. Het is anders niet goed te begrijpen voor een buitenstaander, zo vindt 5.1.2.e dat is denk ik een heel terecht punt.
 Wordt dus (snel) aan gewerkt. Omdat eea spoedig deze ochtend de lijn in moet.

Groet, 5.1.2.e

5.1.2.e
 5.1.2.e

Ministry of Economic Affairs
 DG Agriculture and Nature
 Plant Health
 P O Box 20401
 NL 2500 EK The Hague
 The Netherlands

**31 (0)70 5.1.2.e

5.1.2.e @minez.nl

Van: 5.1.2.e
 Verzonden: maandag 20 februari 2017 8:22
 Aan: 5.1.2.e
 Onderwerp: Re: DOMUS-#17024881-v1-Wetenschappelijke_criteria_voor_identificatie_van_hormoonverstorende_stoffen
 Hoi 5.1.2.e

Dank voor jullie inspanningen vrijdag! Ik kan de opmerkingen van 5.1.2.e niet lezen op de ipad en ben vanochtend buitenshuis voor een strategische nvwa sessie. Kunnen jullie ermee uit de voeten? Heeft 5.1.2.e fundamentele wijzigingen? Frisse zin zo na het weekend.
 Ps: 5.1.2.e, stuur jij ook vanochtend de commentaarversie van het evaluatierapport naar 5.1.2.e Ik kwam die man bij de bakker tegen zaterdag en hij dacht dat er niets meer kwam... we hadden het vrijdag beloofd. Heb 5.1.2.e gemeld dat er vandaag nog commentaar zou komen.

Groeten,

5.1.2.e

Verstuurd vanaf mijn iPad

Op 20 feb. 2017 om 07:21 heeft 5.1.2.e @minez.nl> het volgende geschreven:

Nee, dit nog niet gezien. Wel de opm op de nota.. die heb ik naar 5.1.2.e gestuurd gisteren laat.

Groet, 5.1.2.e

5.1.2.e
 Ministry of Economic Affairs
 DG Agriculture and Nature
 The Netherlands
 Verstuurd vanaf mijn iPad

Op 20 feb. 2017 om 07:05 heeft 5.1.2.e @minez.nl> het volgende geschreven:

Ha 5.1.2.e

Hadden jullie het commentaar van 5.1.2.e al gekregen? Zo niet stuur ik het jullie hierbij toe. Sluit mij aan bij opmerking van 5.1.2.e dat het soms nog wat lastig te lezen is als je er niet zo goed in zit :). Zouden jullie haar opmerkingen (en mijn eerdere) willen verwerken en in de loop van de ochtend een schone versie willen aanleveren bij ons voor de stas? Als het kan voor 10u zou dat mooi zijn dan zitten mijn collega's bij de stas (ik zit zelf bij de BR). Zo niet dan leggen we het tussendoor even bij hem neer, hopelijk kan hij er dan tussen de bedrijven door vandaag naar kijken.

Alvast bedankt!

Groet,

5.1.2.e

Verstuurd vanaf mijn iPhone

Begin doorgestuurd bericht:

Van: 5.1.2.e [redacted]@minez.nl>

Datum: 19 februari 2017 23:01:24 CET

Aan: 5.1.2.e [redacted]@minez.nl>

Onderwerp: Antw.: Fwd: DOMUS-#17024881-v1-

Wetenschappelijke_criteria_voor_identificatie_van_hormoonverstorende_stoffen^{PDF}

Zie opmerkingen in de brief. Leest nog erg moeilijk als je er niet goed in zit.

Groet,

5.1.2.e [redacted]

Van: 5.1.2.e [redacted]

Verzonden: vrijdag 17 februari 2017 19:43

Aan: 5.1.2.e [redacted]

Onderwerp: Fwd: DOMUS-#17024881-v1-

Wetenschappelijke_criteria_voor_identificatie_van_hormoonverstorende_stoffen

5.1.2.e [redacted]

Hierbij een versie waar hopelijk mijn opmerkingen zichtbaar zijn.

Groet en fijne avond,

5.1.2.e [redacted]

Verstuurd vanaf mijn iPad

Begin doorgestuurd bericht:

Van: 5.1.2.e [redacted]@minez.nl>

Datum: 17 februari 2017 19:38:20 CET

Aan: 5.1.2.e [redacted]@minez.nl>, 5.1.2.e [redacted]@minez.nl>.

5.1.2.e [redacted]@minez.nl>

Onderwerp: DOMUS-#17024881-v1-

Wetenschappelijke_criteria_voor_identificatie_van_hormoonverstorende_stoffen

5.1.2.e [redacted]

Hierbij mijn opmerkingen. Denk goed om te proberen nog iets duidelijker te maken hoe de criteria zich verhouden tot de uitzonderingsclausule. Dat komt niet echt duidelijk naar voren nu. Verder ook nog wat meer uitleg over hoe de milieucriteria terugkomen in het voorstel/zich verhouden tot de andere criteria. Deze term is zoals gezegd nieuw voor mij. Verder nog paar suggesties om passages te verduidelijken. Ook goed om nog even te kijken naar de precieze formulering van hoe het kabinet tegen de voorstellen kijkt, daar hebben jullie vast de meeste discussie met I&M over gehad, maar ik heb desondanks toch maar suggestie gedaan voor formulering. Kunnen jullie hier naar kijken wanneer jullie dat uitkomt (kan mij voorstellen dat jullie dit niet meer vanavond doen). Ik zal alvast doorsturen naar 5.1.2.e [redacted] en dan voeg ik ook deze versie met mijn opmerkingen toe.

Groet,

5.1.2.e [redacted]

<DOMUS-#17024881-v1-

Wetenschappelijke_criteria_voor_identificatie_van_hormoonverstorende_stoffen.docx>

Van: 5.1.2.e
Aan: 5.1.2.e
Cc: 5.1.2.e
Onderwerp: Kamerbrief Hormoonverstorende stoffen
Datum: maandag 20 februari 2017 09:13:57

Dag 5.1.2.e

Krijg je niet te pakken dus vandaar even per mail: het zou mooi zijn als we rond 12u een versie bij de stas kunnen voorleggen, hij heeft van 12-12.30 nu nog een gaatje in zijn agenda zie ik. Aangezien 5.1.2.e nog wat opmerkingen had is het denk ik goed de laatste versie ook eerst nog even aan 5.1.2.e voor te leggen. 5.1.2.e zit alleen in de BR zodirect, maar wellicht dat ze er tijdens de vergadering even een blik op kan werpen. Zo niet dan moeten we even kijken of we hem alvast door doen of dat we hem iets later aan de stas voorleggen. Aangezien ik ook in de BR zit voor het verslag zou ik willen voorstellen dat jullie direct aan 5.1.2.e een versie sturen waar 5.1.2.e mee akkoord is, met mij in cc. Lukt dat?

Groet,

5.1.2.e

5.1.2.e

BBR – Team stas

5.1.2.e / 06 5.1.2.e

Van: 5.1.2.e
 Aan: 5.1.2.e
 Onderwerp: Re: DOMUS-#17024881-v1-Wetenschappelijke_criteria_voor_identificatie_van_hormoonverstorende_stoffen
 Datum: maandag 20 februari 2017 09:42:32

Hoi 5.1.2.e is de map in domus de bijgewerkte versie? Laat 5.1.2.e hem maar doorzetten svp.

Verstuurd vanaf mijn iPhone

Op 20 feb. 2017 om 08:40 heeft 5.1.2.e @minez.nl> het volgende geschreven:

Ha 5.1.2.e,
 Staccato reactie:
 <!--[if !supportLists]--><!--[endif]-->Ik ben bezig met aanpassen vd brief en daarna nota
 <!--[if !supportLists]--><!--[endif]-->Galanggroep heeft zaterdag begin vd middag onze reactie gehad

Gr

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e
 Verzonden: maandag 20 februari 2017 8:22
 Aan: 5.1.2.e
 Onderwerp: Re: DOMUS-#17024881-v1-Wetenschappelijke_criteria_voor_identificatie_van_hormoonverstorende_stoffen
 Hoi 5.1.2.e

Dank voor jullie inspanningen vrijdag! Ik kan de opmerkingen van 5.1.2.e niet lezen op de ipad en ben vanochtend buitenshuis voor een strategische nvwa sessie. Kunnen jullie ermee uit de voeten? Heeft 5.1.2.e fundamentele wijzigingen? Frisse zin zo na het weekend.
 Ps 5.1.2.e, stuur jij ook vanochtend de commentaarversie van het evaluatierapport naar 5.1.2.e Ik kwam die man bij de bakker tegen zaterdag en hij dacht dat er niets meer kwam... we hadden het vrijdag beloofd. Het 5.1.2.e gemeld dat er vandaag nog commentaar zou komen.

Groeten,
 5.1.2.e

Verstuurd vanaf mijn iPad

Op 20 feb. 2017 om 07:21 heeft 5.1.2.e @minez.nl> het volgende geschreven:

Nee, dit nog niet gezien. Wel de opm op de nota.. die heb ik naar 5.1.2.e gestuurd gisteren laat.

Groet, 5.1.2.e

5.1.2.e
 Ministry of Economic Affairs
 DG Agriculture and Nature
 The Netherlands
 Verstuurd vanaf mijn iPad

Op 20 feb. 2017 om 07:05 heeft 5.1.2.e @minez.nl> het volgende geschreven:

Ha 5.1.2.e,
 Hadden jullie het commentaar van 5.1.2.e al gekregen? Zo niet stuur ik het jullie hierbij toe. Sluit mij aan bij opmerking van 5.1.2.e dat het soms nog wat lastig te lezen is als je er niet zo goed in zit :). Zouden jullie 5.1.2.e opmerkingen (en mijn eerdere) willen verwerken en in de loop van de ochtend een schone versie willen aanleveren bij ons voor de stas? Als het kan voor 10u zou dat mooi zijn dan zitten mijn collega's bij de stas (ik zit zelf bij de BR). Zo niet dan leggen we het tussendoor even bij hem neer, hopelijk kan hij er dan tussen de bedrijven door vandaag naar kijken.

Alvast bedankt!

Groet,

5.1.2.e

Verstuurd vanaf mijn iPhone

Begin doorgestuurd bericht:

Van: 5.1.2.e @minez.nl>
 Datum: 19 februari 2017 23:01:24 CET
 Aan: 5.1.2.e @minez.nl>

Onderwerp: Antw. [REDACTED] DOMUS-#17024881-v1-
Wetenschappelijke_criteria_voor_identificatie_van_hormoonverstorende_stoffen[REDACTED].pdf

Zie opmerkingen in de brief. Leest nog erg moeilijk als je er niet goed in zit

Groet,

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e

Verzonden: vrijdag 17 februari 2017 19:43

Aan: 5.1.2.e

Onderwerp: Fwd: DOMUS-#17024881-v1-

Wetenschappelijke_criteria_voor_identificatie_van_hormoonverstorende_stoffen

5.1.2.e

Hierbij een versie waar hopelijk mijn opmerkingen zichtbaar zijn.

Groet en fijne avond,

5.1.2.e

Verstuurd vanaf mijn iPad

Begin doorgestuurd bericht:

Van: 5.1.2.e @minez.nl>

Datum: 17 februari 2017 19:38:20 CET

Aan 5.1.2.e @minez.nl>,

5.1.2.e @minez.nl>, 5.1.2.e @minez.nl>

Onderwerp: DOMUS-#17024881-v1-

Wetenschappelijke_criteria_voor_identificatie_van_hormoonverstorende_stoffen

5.1.2.e

Hierbij mijn opmerkingen. Denk goed om te proberen nog iets duidelijker te maken hoe de criteria zich verhouden tot de uitzonderingsclausule. Dat komt niet echt duidelijk naar voren nu. Verder ook nog wat meer uitleg over hoe de milieucriteria terugkomen in het voorstel/zich verhouden tot de andere criteria. Deze term is zoals gezegd nieuw voor mij. Verder nog paar suggesties om passages te verduidelijken. Ook goed om nog even te kijken naar de precieze formulering van hoe het kabinet tegen de voorstellen kijkt, daar hebben jullie vast de meeste discussie met I&M over gehad, maar ik heb desondanks toch maar suggestie gedaan voor formulering. Kunnen jullie hier naar kijken wanneer jullie dat uitkomt (kan mij voorstellen dat jullie dit niet meer vanavond doen). Ik zal alvast doorsturen naar 5.1.2.e en dan voeg ik ook deze versie met mijn opmerkingen toe.

Groet,

5.1.2.e

<DOMUS-#17024881-v1-

Wetenschappelijke_criteria_voor_identificatie_van_hormoonverstorende_stoffen.docx>

Van: 5.1.2.e
 Aan: 5.1.2.e
 Cc: 5.1.2.e
 Onderwerp: RE: DOMUS-#17024881-v1-Wetenschappelijke_criteria_voor_identificatie_van_hormoonverstorende_stoffen
 Datum: maandag 20 februari 2017 10:48:20

Ha,
 verzocht om een print van de aangepaste versie, die ligt sinds ca 09.45 bij 5.1.2.e. Daarna via DOMUS en e-mail naar BBR is het voornemen

Gr
 5.1.2.e

Van: 5.1.2.e
 Verzonden: maandag 20 februari 2017 9:43
 Aan: 5.1.2.e
 Onderwerp: Re: DOMUS-#17024881-v1-Wetenschappelijke_criteria_voor_identificatie_van_hormoonverstorende_stoffen
 Hoi 5.1.2.e, is de map in domus de bijgewerkte versie? Laat 5.1.2.e hem maar doorzetten svp.

Verstuurd vanaf mijn iPhone

Op 20 feb. 2017 om 08:40 heeft 5.1.2.e @minez.nl> het volgende geschreven:

Ha 5.1.2.e,
 Staccato reactie:
 • Ik ben bezig met aanpassen vd brief en daarna nota
 • Galanggroep heeft zaterdag begin vd middag onze reactie gehad.

Gr
 5.1.2.e

Van: 5.1.2.e
 Verzonden: maandag 20 februari 2017 8:22
 Aan: 5.1.2.e
 Onderwerp: Re: DOMUS-#17024881-v1-Wetenschappelijke_criteria_voor_identificatie_van_hormoonverstorende_stoffen
 Hoi 5.1.2.e

Dank voor jullie inspanningen vrijdag! Ik kan de opmerkingen van 5.1.2.e niet lezen op de ipad en ben vanochtend buitenshuis voor een strategische nvwa sessie. Kunnen jullie ermee uit de voeten? Heeft 5.1.2.e fundamentele wijzigingen? Frisse zin zo na het weekend.
 Ps: 5.1.2.e, stuur jij ook vanochtend de commentaarversie van het evaluatierapport naar 5.1.2.e. Ik kwam die man bij de bakker tegen zaterdag en hij dacht dat er niets meer kwam... we hadden het vrijdag beloofd. Heb 5.1.2.e gemeld dat er vandaag nog commentaar zou komen.
 Groeten,
 5.1.2.e

Verstuurd vanaf mijn iPad

Op 20 feb. 2017 om 07:21 heeft 5.1.2.e @minez.nl> het volgende geschreven:

Nee, dit nog niet gezien. Wel de opm op de nota.. die heb ik naar 5.1.2.e gestuurd gisteren laat.
 Groet, 5.1.2.e

5.1.2.e
 Ministry of Economic Affairs
 DG Agriculture and Nature
 The Netherlands
 Verstuurd vanaf mijn iPad

Op 20 feb. 2017 om 07:05 heeft 5.1.2.e @minez.nl> het volgende geschreven:

Ha 5.1.2.e,
 Hadden jullie het commentaar van 5.1.2.e al gekregen? Zo niet stuur ik het jullie hierbij toe. Sluit mij aan bij opmerking van 5.1.2.e dat het soms nog wat lastig te lezen is als je er niet zo goed in zit :). Zouden jullie 5.1.2.e opmerkingen (en mijn eerdere) willen verwerken en in de loop van de ochtend een schone versie willen aanleveren bij ons voor de stas? Als het kan voor 10u zou dat mooi zijn dan zitten mijn collega's bij de stas (ik zit zelf bij de BR). Zo niet dan leggen we het tussendoor even bij hem neer, hopelijk kan hij er dan tussen de bedrijven door vandaag naar kijken.
 Alvast bedankt!
 Groet,
 5.1.2.e

Verstuurd vanaf mijn iPhone

Begin doorgestuurd bericht:

Van: 5.1.2.e @minez.nl>
 Datum: 19 februari 2017 23:01:24 CET
 Aan: 5.1.2.e @minez.nl>
 Onderwerp: Antw.:^{PDF} DOMUS-#17024881-v1-
 Wetenschappelijke_criteria_voor_identificatie_van_hormoonverstorende_stoffen^{PDF}

Zie opmerkingen in de brief. Leest nog erg moeilijk als je er niet goed in z t.

Groet,

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e
 Verzonden: vrijdag 17 februari 2017 19:43
 Aan: 5.1.2.e
 Onderwerp: Fwd: DOMUS-#17024881-v1-
 Wetenschappelijke_criteria_voor_identificatie_van_hormoonverstorende_stoffen

5.1.2.e

Hierbij een versie waar hopelijk mijn opmerkingen zichtbaar zijn.
 Groet en fijne avond,

5.1.2.e

Verstuurd vanaf mijn iPad

Begin doorgestuurd bericht:

Van: 5.1.2.e @minez.nl>
 Datum: 17 februari 2017 19:38:20 CET
 Aan: 5.1.2.e @minez.nl>,
 5.1.2.e @minez.nl>, 5.1.2.e @minez.nl>
 Onderwerp: DOMUS-#17024881-v1-
 Wetenschappelijke_criteria_voor_identificatie_van_hormoonverstorende_stoffen

5.1.2.e

Hierbij mijn opmerkingen. Denk goed om te proberen nog iets duidelijker te maken hoe de criteria zich verhouden tot de uitzonderingsclausule. Dat komt niet echt duidelijk naar voren nu. Verder ook nog wat meer uitleg over hoe de milieucriteria terugkomen in het voorstel/zich verhouden tot de andere criteria. Deze term is zoals gezegd nieuw voor mij. Verder nog paar suggesties om passages te verduidelijken. Ook goed om nog even te kijken naar de precieze formulering van hoe het kabinet tegen de voorstellen kijkt, daar hebben jullie vast de meeste discussie met I&M over gehad, maar ik heb desondanks toch maar suggestie gedaan voor formulering. Kunnen jullie hier naar kijken wanneer jullie dat uitkomt (kan mij voorstellen dat jullie dit niet meer vanavond doen). Ik zal alvast doorsturen naar 5.1.2.e en dan voeg ik ook deze versie met mijn opmerkingen toe.

Groet,

5.1.2.e

<DOMUS-#17024881-v1-
 Wetenschappelijke_criteria_voor_identificatie_van_hormoonverstorende_stoffen.docx>

Van: 5.1.2.e
Aan: 5.1.2.e
Onderwerp: RE: Kamerbrief Hormoonverstorende stoffen
Datum: maandag 20 februari 2017 10:54:14
Bijlagen: [DOMUS-#17024881-v1](#)^[1]
[Wetenschappelijke criteria voor identificatie van hormoonverstorende stoffen](#)^[2]
[DOMUS-#17025248-v1-Nota aan stas](#)^[3]
[Advies over reactie naar TK over voorstellen van de Europese Commissie voor wetensch](#)^[4]

Ha 5.1.2.e
 Ik heb bij 5.1.2.e een aangepast versie gelegd, met ook de opmerkingen van 5.1.2.e erbij. Ik hoop snel reactie van 5.1.2.e te hebben. Bijgevoegd die versie ook voor jou.
 Gr
 5.1.2.e

Van: 5.1.2.e
Verzonden: maandag 20 februari 2017 9:14
Aan: 5.1.2.e
CC: 5.1.2.e
Onderwerp: Kamerbrief Hormoonverstorende stoffen
 Dag 5.1.2.e

Krijg je niet te pakken dus vandaar even per mail: het zou mooi zijn als we rond 12u een versie bij de stas kunnen voorleggen, hij heeft van 12-12.30 nu nog een gaatje in zijn agenda zie ik. Aangezien 5.2.1.e nog wat opmerkingen had is het denk ik goed de laatste versie ook eerst nog even aan 5.2.1.e voor te leggen. 5.1.2.e zit alleen in de BR zodirect, maar wellicht dat 5.2.1 er tijdens de vergadering even een blik op kan werpen. Zo niet dan moeten we even kijken of we hem alvast door doen of dat we hem iets later aan de stas voorleggen. Aangezien ik ook in de BR zit voor het verslag zou ik willen voorstellen dat jullie direct aan 5.1.2.e een versie sturen waar 5.1.2.e mee akkoord is, met mij in cc. Lukt dat?

Groet,

5.1.2.e

5.1.2.e

BBR – Team stas

070 5.1.2.e / 06 5.1.2.e

Ministerie van Economische Zaken

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

De Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Binnenhof 4
2513 AA DEN HAAG

Datum
Betreft Wetenschappelijke criteria voor identificatie van hormoonverstorende stoffen

Geachte Voorzitter,

Hierbij breng ik u - mede namens de staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu - op de hoogte van de recente ontwikkelingen ten aanzien van de criteria voor identificatie van hormoonverstorende stoffen bij gewasbeschermingsmiddelen en biociden. Deze criteria zijn door de Europese Commissie (EC) opgesteld op basis van de Verordening (EG) nr. 1107/2009 betreffende het op de markt brengen van gewasbeschermingsmiddelen en de Verordening (EU) 528/2012 betreffende het in de handel brengen en gebruik van biociden (hierna Gewasbeschermingsmiddelenverordening en Biocidenverordening).

De Gewasbeschermingsmiddelenverordening en de biocidenverordening bevatten ondermeer regels over het gebruik van hormoonverstorende stoffen in deze producten. Deze verordeningen schrijven voor dat de EC wetenschappelijke criteria vaststelt voor het identificeren van hormoonverstorende stoffen. Uitgangspunt voor de criteria is de definitie van een hormoonverstorende stof de WHO. Deze definitie is algemeen aanvaard door wetenschappers en niet-gouvernementele organisaties. Om een stof als hormoonverstorend voor mensen en/of andere organismen te kunnen aanwijzen, moet volgens deze definitie aangetoond worden dat de beïnvloeding van het hormoonstelsel tot nadelige effecten bij het intacte organisme leidt. Om een stof als hormoonverstorend voor het milieu te kunnen aanwijzen zijn de eisen vergelijkbaar, maar moet duidelijk zijn dat de nadelige effecten relevant zijn op populatieniveau. Omdat het moeilijk is om sluitend bewijs te leveren voor een oorzakelijk verband (causaliteit) stelt de EC voor om dit op basis van aannemelijkheid (biologische plausibiliteit) te beoordelen.

In zowel de Gewasbeschermingsverordening als in de Biocidenverordening worden werkzame stoffen met hormoonverstorende eigenschappen verboden op grond van de van de intrinsieke eigenschappen van de stof, de zogenoemde gevaarsbenadering. In beide verordening zijn echter uitzonderingsclausules opgenomen. De uitzonderingsclausules voor de Gewasbeschermingsmiddelenverordening en de Biocidenverordening zijn verschillend. De EC heeft steeds voorgesteld om deze uitzonderingen op één lijn te brengen.

Directoraat-generaal Agro en Natuur
Directie Plantaardige Agroketens en Voedselkwaliteit

Bezoekadres
Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Postadres
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Factuuradres
Postbus 16180
2500 BD Den Haag

Overheidsidentificatienr
00000001003214369000

T 070 379 8911 (algemeen)
www.rijksoverheid.nl/ez

Behandeld door

5.1.2.e

T 070 5.1.2.e
M 06 5.1.2.e
5.1.2.e@minez.n

Ons kenmerk
DGAN-PAV / 17024881

Uw kenmerk

Bijlage(n)
2

Directoraat-generaal Agro en Natuur

Directie Plantaardige Agroketens en Voedselkwaliteit

Ons kenmerk

DGAN-PAV / 17024881

De EC heeft op 8 februari 2017 aangepaste wetenschappelijk criteria om hormoonverstorende stoffen te identificeren voorgelegd aan de lidstaten. Deze nieuwe voorstellen stuur ik u toe (bijlagen). Zij zullen met de lidstaten worden besproken op 28 februari 2017, waarbij de EC een stemming nastreeft voor de Gewasbeschermingsmiddelenverordening.

De aangepaste voorstellen met de criteria zijn een vervolg op de eerdere voorstellen van de EC, waarover ik u heb geïnformeerd (Kamerstuk 34510, nr.6 en Kamerstuk 34510, nr. 7). In de formulering van de criteria blijft de definitie van de WHO het uitgangspunt. Ongewijzigd is ook de verheldering van het gebruik van biologische plausibiliteit als operationalisering van causaliteit. Dat betekent dat het gemakkelijker wordt een stof te identificeren als hormoonverstorende stof.

Aanvullend stelt de EC in de huidige voorstellen voor, om de toepassing van de criteria in het licht van de Gewasbeschermingsmiddelenverordening en de Biocidenverordening binnen zeven jaar te evalueren. Daarnaast stelt de EC voor dat de criteria zes maanden na het van kracht worden van de aanpassingen in de verordeningen met betrekking tot de wetenschappelijke criteria in werking treden.

In tegenstelling tot de vorige set voorstellen (de criteria voor identificatie van hormoonverstorende stoffen en de uitzonderingsclausule) legt de EC nu slechts het voorstel voor criteria aan de lidstaten voor. Het voorstel om de uitzonderingsclausule van de Gewasbeschermingsverordening in overeenstemming te brengen met de Biocidenverordening is losgekoppeld en staat nu niet op de agenda van de vergadering van 28 februari 2017. De EC wil dit onderdeel op een later moment apart behandelen, zo is het voornemen.

Daarnaast stelt de EC nu voor om in de Gewasbeschermingsverordening onder de milieucriteria¹ (dus niet onder de humane criteria) de mogelijkheid op te nemen om werkzame stoffen die specifiek bedoeld zijn om hormoonverstorend op bepaalde doelwitorganismen te werken – denk aan insectengroeiregulatoren of plantenhormonen - te beoordelen basis van het reguliere Europese toetsingskader voor gewasbeschermingsmiddelen of biociden.

AppreciatieAlgemeen

Nederland heeft in december 2016 gepleit voor het samen behandelen van en mogelijk ook stemmen over beide voorstellen: criteria voor identificatie en de uitzonderingsclausule. De EC heeft echter anders besloten.

Gesteund door het advies van het College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Ctgb) en het Rijksinstituut voor Milieu

¹ Verordening (EG) Nr. 1107/2009 betreffende het op de markt brengen van gewasbeschermingsmiddelen, bijlage 2, paragraaf 3.8.2. punt (4)

Directoraat-generaal Agro en Natuur
 Directie Plantaardige Agroketens
 en Voedselkwaliteit

Ons kenmerk
 DGAN-PAV / 17024881

(RIVM) kan het kabinet akkoord gaan met twee aanvullende voorstellen van de EC om de criteria om hormoonverstorende stoffen te identificeren:

- Binnen zeven jaar de toepassing van de criteria te evalueren;
- de inwerkingtreding van de criteria 6 maanden na het van kracht worden van de verordeningen te laten ingaan. Op die manier kan er een uitvoeringsrichtsnoer voor de toelatingsautoriteiten klaar zijn, om een geharmoniseerde uitvoering te waarborgen. Dit was en is de inzet van het kabinet.

Aanpassing in milieucriterium van het EC voorstel

Onder de milieucriteria is nu als laatste toevoeging (paragraaf 3.8.2 punt (4)) de mogelijkheid opgenomen om werkzame stoffen die specifiek bedoeld zijn om hormoonverstorend op bepaalde doelwitorganismen te werken – denk aan insectengroeiregulatoren of plantenhormonen – risicogebaseerd te kunnen beoordelen. Het RIVM heeft laten weten zorgen te hebben over de brede formulering van de geboden mogelijkheid voor deze groep stoffen. Het Ctgb is van mening dat deze toevoeging aan de milieucriteria hier in principe niet thuis hoort, maar dat het wel noodzakelijk is dat gewasbeschermingsmiddelen die specifiek bedoeld zijn om hormoonverstorend op bepaalde doelwitorganismen te werken toelaatbaar blijven op basis van een risicogebaseerde beoordeling. Het is daarom wenselijk dat het beoogde doel behouden blijft.

Deze groep stoffen past juist goed in het huidige beleid om gewasbescherming verder te verduurzamen door hun specifieke werking en soms lage risico.

Daarnaast zorgen deze stoffen voor de noodzakelijke diversiteit in het middelenpakket om zo resistentie te voorkomen. Uiteraard moeten ook deze werkzame stoffen en middelen worden beoordeeld op grond van het wettelijke Europese toetsingskader, alvorens een goedkeuring of toelating mogelijk is.

Het voorstel van de EC is niet wat het kabinet in eerste instantie voor ogen stond, dat zijn namelijk criteria die zuiver zijn gericht op de identificatie van de hormoonverstorende stoffen. Het heeft de voorkeur van het kabinet om de mogelijkheid om werkzame stoffen die specifiek bedoeld zijn om hormoonverstorend op bepaalde doelwitorganismen te werken op een andere plaats in de verordening op te nemen. We zullen ons tot het uiterste inspannen om de voorgestelde toevoeging op een andere plek te positioneren. Mocht de inspanning onvoldoende resultaat hebben dan is het kabinet – alles overwegende – voornemens om desondanks in te stemmen met het EC voorstel. Het doel hiervan is te voorkomen dat een groep stoffen a priori wegvalt die juist verdere verduurzaming van gewasbescherming in de hand werkt en resistenties voorkomt door een veel smaller middelenpakket.

Het kabinet streeft ernaar om nu zo snel mogelijk de criteria vast te stellen.

Daarmee kunnen de interim criteria die nu worden gebruikt vervangen voor de voorgestelde criteria, die een verbetering zijn.

Verder kan dan ook de uitvoeringsrichtlijn worden afgerond, zodat de lidstaten gewasbeschermingsmiddelen geharmoniseerd kunnen beoordelen op moment van inwerkingtreding van de criteria. Met de nu voorstelde criteria maken we een

**Directoraat-generaal Agro en
Natuur**
Directie Plantaardige Agroketens
en Voedselkwaliteit

Ons kenmerk
DGAN-PAV / 17024881

flinke stap voorwaarts om hormoonverstorende stoffen in de
Gewasbeschermings- en Biocidenverordening te kunnen identificeren.

Martijn van Dam
Staatssecretaris van Economische Zaken

Ministerie van Economische Zaken

TER ONDERTEKENING

Aan de Staatssecretaris

nota

Directoraat-generaal Agro en Natuur
Directie Plantaardige Agroketens en Voedselkwaliteit

Auteur
5.1.2.e
T 070 5.1.2.e
5.1.2.e@minez.n

Datum
13 februari 2017

Kenmerk
DGAN-PAV / 17025248

BM 17027460

Kopie aan

Bijlage(n)

Parafenroute

Paraaf	Paraaf	Paraaf
DGAN	5.1.2.e	5.1.2.e
	5.1.2.e	5.1.2.e
Medeparaaf	Medeparaaf	Medeparaaf

BBR-paraaf

Mede namens/met akkoord van Staatssecretaris van IenM

Aanleiding

De Europese Commissie (EC) heeft op 8 februari jongstleden nieuwe voorstellen bekend gemaakt voor wetenschappelijke criteria om hormoonverstorende stoffen te identificeren. De standpunten van IenM en EZ over de nieuwste voorstellen lopen uiteen.

Advies

Ik adviseer u in te stemmen met het voorstel van de EC en dit standpunt te bespreken met de staatssecretaris van IenM. U treft een voorstel aan om de Tweede Kamer per brief te informeren.

Kernpunten

- In de nu voorliggende criteria van de EC wordt onveranderd uitgegaan van de definitie van de WHO. De eerder voorgestelde verhelderingen handhaaft de EC en zijn in lijn met wat in december en januari jongstleden aan de Kamer is gemeld.
- Ten opzichte van het voorstel van de EC van medio december zijn er twee belangrijke veranderingen. De uitzonderingsclausule wordt niet in dit voorstel behandeld, maar apart op een later moment. Daarnaast stelt de EC voor om onder de milieucriteria de mogelijkheid op te nemen om werkzame stoffen die bedoeld zijn om hormoonverstorend te werken te kunnen beoordelen op toelaatbaarheid. Het betreft veelal stoffen die goed passen in de verduurzaming van gewasbescherming. EZ wil daarom deze mogelijkheid behouden. De EC ziet dit als een oplossing voor het niet in stemming brengen van de uitzonderingsclausule.
- Door de uitzonderingsclausule en de criteria apart van elkaar te behandelen is er geen mogelijkheid om met zekerheid uitzonderingen te borgen, anders dan

Ontvangen BBR

in de criteria zelf, zoals de EC voorstelt. IenM is van mening dat ten principale de uitzonderingen niet in de criteria thuis horen.

Toelichting

Voorstellen

- In de nu voorliggende criteria wordt onveranderd uitgegaan van de definitie van de WHO. Volgens de definitie moet worden aangetoond dat beïnvloeding van het hormoonstelsel tot nadelige effecten bij het intacte organisme leidt. Ongewijzigd is ook de verheldering van het gebruik van biologische plausibiliteit als operationaliseren van causaliteit. Dat betekent dat het gemakkelijker wordt een stof te identificeren als hormoonverstorend. Met deze lijn heeft u eerder ingestemd en dat gemeld – mede namens de staatssecretaris van IenM- aan de Tweede Kamer (Kamerstuk 34510-6 dd. 19-12-2016 en Kamerstuk 34510-7 dd. 17-01-2017 bijlagen).
 - Ten opzicht van het voorstel van de EC van medio december zijn in totaal vier veranderingen, waaronder de twee belangrijkste die onder het kopje kernpunten zijn genoemd:
 1. De EC stelt nu voor om de ervaringen met de criteria binnen zeven jaar te evalueren.
 2. En de inwerkingtreding van de criteria 6 maanden na van kracht worden van de verordening te laten ingaan.
- Nederland kan met deze twee nieuwe voorstellen instemmen.
3. Het voorstel over de uitzonderingsclausule waarmee de EC de Gewasbeschermingsmiddelenverordening in overeenstemming wil brengen met de Biocidenverordening (van verwaarloosbare blootstelling naar verwaarloosbare risico) ligt nu niet voor. De EC wil dit op een later moment apart behandelen.
 4. Daarnaast stelt de EC voor om onder de milieucriteria de mogelijkheid op te nemen werkzame stoffen die specifiek bedoeld zijn om hormoonverstorend te werken (bijvoorbeeld insectgroeiregulatoren voor het bestrijden van insecten), te kunnen beoordelen.
- Door beide voorstellen – de criteria en de uitzonderingsclausule – apart van elkaar te behandelen en de stemming niet tegelijkertijd te agenderen is er geen mogelijkheid om uitzonderingen met zekerheid te borgen, anders dan in de criteria zelf. De splitsing van beide voorstellen is ingegeven door een verzoek van enkele grote lidstaten, waaronder **5.1.2.a** (zie kopje krachtenveld).
 - Het ministerie van IenM is geen voorstander van instemmen met het huidige voorstel. Het standpunt is dat de wetenschappelijke criteria zuiver moeten zijn om hormoonverstorende stoffen te kunnen identificeren. Dit is een principieel en in die zin een begrijpelijk vertrekpunt. Het voorstel van de EC bevat in ogen van IenM nu een uitzonderingsbepaling voor werkzame stoffen die specifiek bedoeld zijn om hun hormoonverstorende werking, die niet in de criteria thuishoort. Volgens IenM moeten uitzonderingen op een andere plaats in de regelgeving worden geregeld. Daarnaast is IenM van mening dat deze

Directoraat-generaal Agro en Natuur
Directie Plantaardige Agroketens en Voedselkwaliteit

Kenmerk
DGAN-PAV / 17025248

vast te stellen criteria ook in andere wetgeving moet kunnen worden gebruikt, zoals in REACH (wetgeving over chemicaliën).

- EZ is van mening dat stoffen die specifiek bedoeld en ontwikkeld zijn om hormoonverstorend te werken tegen doelgroep-plaagorganismen en daarom ook een belangrijke groep gewasbeschermingsmiddelen zijn, denk aan insectengroei-regulatoren of ook planthormonen, zoals bloei- en groei-regulatoren. Deze stoffen passen in de verduurzaming van gewasbescherming, door hun specificiteit en soms lage risico's.
- Uiteraard moeten ook deze stoffen en middelen worden beoordeeld op grond van het wettelijk Europees toetsingskader, alvorens een goedkeuring of toelating mogelijk is. Daarin voorziet het voorstel van de EC.

Krachtenveld

- Het Europese Parlement (EP) maakt bezwaar tegen het wijzigen van de uitzonderingsclausule. Ook de lidstaten 5.1.2.a, 5.1.2.a en 5.1.2.a vinden dat de EC geen mandaat heeft om de uitzonderingsclausule van de Gewasbeschermingsmiddelenverordening aan te passen onder de comitologie. Deze lidstaten zullen ook de nu voorgestelde criteria niet steunen.
- 5.1.2.a kan het voorstel voor de criteria naar het zich nu laat aanzien steunen, maar wil de uitzonderingsclausule - die het EC niet meer voorlegt - niet steunen. Borging van het vermijden van het ongewenste effect dat stofgroepen zoals insectgroeiregulatoren en plantenhormonen zonder beoordeling wegvallen, ligt nu in het voorstel van de EC onder de milieuparagraaf in de Annex-aanpassing, laatste punt (4), onder 3.8.2 Dit is een door 5.1.2.a ingebracht punt.
- Ook andere grote lidstaten kunnen de criteria naar verwachting steunen, waaronder 5.1.2.a, 5.1.2.a en 5.1.2.a. Het 5.1.2.a wil heel graag de uitzonderingen goed geregeld zien en daarom is hun positie onduidelijk. Veel kleinere lidstaten, met name in Oost-Europa kijken naar 5.1.2.a en het 5.1.2.a.

Opties

- Nederland stemt tégen het hele voorstel. In dat geval is de kans reëel dat er geen gekwalificeerde meerderheid in het permanent comité is en er dus geen criteria kunnen worden vastgesteld. De EC kan dan besluiten de huidige interim criteria te handhaven, zoals opgenomen in de Gewasbeschermingsmiddelenverordening. Deze interim criteria zijn niet 'fit for purpose' en ook niet wetenschappelijk actueel, zo is het advies van Ctgb en RIVM. Dit is onwenselijk en strijdig met de Nederlandse inzet voor een hoog beschermingsniveau overigens is ook IenM het hiermee eens. Ik adviseer u daarom niet tegen te stemmen.
- Nederland stemt vóór de criteria, mits de bepaling (4) in de Annex onder punt 3.8.3. door de EC wordt verwijderd. (Het IenM standpunt). Zij bepleiten dat deze bepaling wordt toegevoegd aan de tekst van de uitzonderingsclausule. Naar verwachting haalt dit voorstel van de EC echter geen gekwalificeerde meerderheid. Ook is de vraag of de EC een dergelijk Nederlands voorstel zou willen volgen, gezien de positie van enkele grote lidstaten, waaronder

Directoraat-generaal Agro en Natuur
Directie Plantaardige Agroketens en Voedselkwaliteit

Kenmerk
DGAN-PAV / 17025248

5.1.2.a Ik adviseer u dan ook deze positie van IenM niet te steunen, omdat gewenste stoffen die passen in de verduurzaming van gewasbescherming dan niet meer kunnen worden beoordeeld en goedgekeurd.

- Nederland stemt in met het hele voorstel van de EC. (Het EZ standpunt) Daarmee is het mogelijk om de stoffen goed te keuren met een specifiek beoogd hormoonverstorend effect tegendoelwitorganismen, mits het risico aanvaardbaar is. Deze stoffen passen in de verduurzaming van gewasbescherming.
- Ik adviseer u in te stemmen met het Ec voorstel, maar bij de Ec te bepleiten voor een andere positionering in het voorstel van de mogelijkheid om de bewuste groep specifieke stoffen te kunnen beoordelen. Hiermee stemt IenM in. Dit is verwoord in de voorliggende Kmaerbrief.

Proces

- Op 8 februari jongstleden heeft de EC aangepaste voorstellen voor wetenschappelijke criteria in hormoonverstorende stoffen te identificeren bekend gemaakt.
- U heeft toegezegd de Tweede Kamer te informeren zodra de EC nieuwe voorstellen heeft gedaan. Op 22 februari aanstaande is er een AO ter voorbereiding op de Landbouw en Visserijraad. Ik verwacht dat de Kamer met u over de hormoonverstorende stoffen wil spreken. Ter informatie stuurt u de bijgevoegde te ondertekenen brief aan de Kamer met de voorstellen van de EC en het standpunt van het kabinet.
- Op 21 december 2016 heeft de EC een extra vergadering van het permanente comité belegd. Tijdens deze vergadering is over de conceptcriteria voor hormoonverstorende stoffen gesproken met de lidstaten, EFSA en ECHA. Nederland heeft tijdens deze vergadering conform de motie van het lid Ouwehand aangegeven niet te kunnen stemmen, mocht het ter stemming komen. Naar aanleiding van het verloop van deze vergadering, waarin de lidstaten nogmaals hun standpunten naar voren brachten, heeft de EC besloten de criteria op dat moment niet in stemming te brengen.
- Het RIVM en het Ctgb adviseren u in technische zin. Zij melden dat ze kunnen instemmen met de twee aanvullende voorstellen van de EC:
 1. na zeven jaren de toepassing van de criteria te evalueren
 2. met het voorstel om de inwerkingtreding van de criteria zes maanden na het van kracht worden van de verordening te laten ingaan. Op die manier kan er een uitvoeringsrichtlijn voor de toelatingsautoriteiten klaar zijn, om een geharmoniseerde uitvoering te waarborgen. Dit laatste was en is inzet van het kabinet.

Verder meldt het Ctgb ook dat de onder de milieucriteria nu als laatste toevoeging – punt (4) de mogelijkheid is opgenomen om werkzame stoffen die specifiek bedoeld zijn om hormoonverstorend op bepaalde doelwitorganismen te werken – denk aan insectengroeiregulators of plantenhormonen - risicogebaseerd te kunnen beoordelen.

**Directoraat-generaal Agro en
Natuur**
Directie Plantaardige Agroketens
en Voedselkwaliteit

Kenmerk
DGAN-PAV / 17025248

Het Ctgb meldt dat deze toevoeging aan de milieuparagraaf ten principale niet thuis hoort in de criteria, maar wel noodzakelijk is voor een risicogebaseerde beoordeling die wenselijk is en daarom overeind zou moeten blijven.

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e
Aan: 5.1.2.e
Onderwerp: FW: Kamerbrief Hormoonverstorende stoffen
Datum: maandag 20 februari 2017 11:10:03
Bijlagen: [DOMUS-#17024881-v1](#)^[1]
[Wetenschappelijke criteria voor identificatie van hormoonverstorende stoffen](#).DOC^[2]
[DOMUS-#17025248-v1-Nota aan stas](#)^[3]
[Advies over reactie naar TK over voorstellen van de Europese Commissie voor wetensch.](#).DOC^[4]

Van: 5.1.2.e
Verzonden: maandag 20 februari 2017 10:54
Aan: 5.1.2.e
Onderwerp: RE: Kamerbrief Hormoonverstorende stoffen
Ha: 5.1.2.e
 Ik heb bij 5.1.2.e een aangepast versie gelegd, met ook de opmerkingen van 5.1.2.e erbij. Ik hoop snel reactie van 5.1.2.e te hebben. Bijgevoegd die versie ook voor jou.
 Gr
 5.1.2.e

Van: 5.1.2.e
Verzonden: maandag 20 februari 2017 9:14
Aan: 5.1.2.e
CC: 5.4.2.e 5.1.2.e
Onderwerp: Kamerbrief Hormoonverstorende stoffen
 Dag 5.1.2.e,
 Krijg je niet te pakken dus vandaar even per mail: het zou mooi zijn als we rond 12u een versie bij de stas kunnen voorleggen, hij heeft van 12-12.30 nu nog een gaatje in 5.1.2.e agenda zie ik. Aangezien 5.1.2.e nog wat opmerkingen had is het denk ik goed de laatste versie ook eerst nog even aan 5.1.2.e voor te leggen. 5.1.2.e zit alleen in de BR zodirect, maar wellicht dat 5.2.1 er tijdens de vergadering even een blik op kan werpen. Zo niet dan moeten we even kijken of we 5.1.2.e alvast door doen of dat we hem iets later aan de stas voorleggen. Aangezien ik ook in de BR zit voor het verslag zou ik willen voorstellen dat jullie direct aan 5.1.2.e een versie sturen waar 5.1.2.e mee akkoord is, met mij in cc. Lukt dat?
 Groet,
 5.1.2.e
 5.1.2.e
 BBR – Team stas
 070 5.1.2.e / 06 5.1.2.e

Ministerie van Economische Zaken

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

De Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Binnenhof 4
2513 AA DEN HAAG

Datum
Betreft Wetenschappelijke criteria voor identificatie van hormoonverstorende stoffen

Geachte Voorzitter,

Hierbij breng ik u - mede namens de staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu - op de hoogte van de recente ontwikkelingen ten aanzien van de criteria voor identificatie van hormoonverstorende stoffen bij gewasbeschermingsmiddelen en biociden. Deze criteria zijn door de Europese Commissie (EC) opgesteld op basis van de Verordening (EG) nr. 1107/2009 betreffende het op de markt brengen van gewasbeschermingsmiddelen en de Verordening (EU) 528/2012 betreffende het in de handel brengen en gebruik van biociden (hierna Gewasbeschermingsmiddelenverordening en Biocidenverordening).

De Gewasbeschermingsmiddelenverordening en de biocidenverordening bevatten ondermeer regels over het gebruik van hormoonverstorende stoffen in deze producten. Deze verordeningen schrijven voor dat de EC wetenschappelijke criteria vaststelt voor het identificeren van hormoonverstorende stoffen. Uitgangspunt voor de criteria is de definitie van een hormoonverstorende stof de WHO. Deze definitie is algemeen aanvaard door wetenschappers en niet-gouvernementele organisaties. Om een stof als hormoonverstorend voor mensen en/of andere organismen te kunnen aanwijzen, moet volgens deze definitie aangetoond worden dat de beïnvloeding van het hormoonstelsel tot nadelige effecten bij het intacte organisme leidt. Om een stof als hormoonverstorend voor het milieu te kunnen aanwijzen zijn de eisen vergelijkbaar, maar moet duidelijk zijn dat de nadelige effecten relevant zijn op populatieniveau. Omdat het moeilijk is om sluitend bewijs te leveren voor een oorzakelijk verband (causaliteit) stelt de EC voor om dit op basis van aannemelijkheid (biologische plausibiliteit) te beoordelen.

In zowel de Gewasbeschermingsverordening als in de Biocidenverordening worden werkzame stoffen met hormoonverstorende eigenschappen verboden op grond van de van de intrinsieke eigenschappen van de stof, de zogenoemde gevaarsbenadering. In beide verordening zijn echter uitzonderingsclausules opgenomen. De uitzonderingsclausules voor de Gewasbeschermingsmiddelenverordening en de Biocidenverordening zijn verschillend. De EC heeft steeds voorgesteld om deze uitzonderingen op één lijn te brengen.

Directoraat-generaal Agro en Natuur
Directie Plantaardige Agroketens en Voedselkwaliteit

Bezoekadres
Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Postadres
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Factuuradres
Postbus 16180
2500 BD Den Haag

Overheidsidentificatienr
00000001003214369000

T 070 379 8911 (algemeen)
www.rijksoverheid.nl/ez

Behandeld door

5.1.2.e

T 070 5.1.2.e

M 06 5.1.2.e

5.1.2.e @minez.n

Ons kenmerk
DGAN-PAV / 17024881

Uw kenmerk

Bijlage(n)
2

Directoraat-generaal Agro en Natuur

Directie Plantaardige Agroketens en Voedselkwaliteit

Ons kenmerk

DGAN-PAV / 17024881

De EC heeft op 8 februari 2017 aangepaste wetenschappelijk criteria om hormoonverstorende stoffen te identificeren voorgelegd aan de lidstaten. Deze nieuwe voorstellen stuur ik u toe (bijlagen). Zij zullen met de lidstaten worden besproken op 28 februari 2017, waarbij de EC een stemming nastreeft voor de Gewasbeschermingsmiddelenverordening.

De aangepaste voorstellen met de criteria zijn een vervolg op de eerdere voorstellen van de EC, waarover ik u heb geïnformeerd (Kamerstuk 34510, nr.6 en Kamerstuk 34510, nr. 7). In de formulering van de criteria blijft de definitie van de WHO het uitgangspunt. Ongewijzigd is ook de verheldering van het gebruik van biologische plausibiliteit als operationalisering van causaliteit. Dat betekent dat het gemakkelijker wordt een stof te identificeren als hormoonverstorende stof.

Aanvullend stelt de EC in de huidige voorstellen voor, om de toepassing van de criteria in het licht van de Gewasbeschermingsmiddelenverordening en de Biocidenverordening binnen zeven jaar te evalueren. Daarnaast stelt de EC voor dat de criteria zes maanden na het van kracht worden van de aanpassingen in de verordeningen met betrekking tot de wetenschappelijke criteria in werking treden.

In tegenstelling tot de vorige set voorstellen (de criteria voor identificatie van hormoonverstorende stoffen en de uitzonderingsclausule) legt de EC nu slechts het voorstel voor criteria aan de lidstaten voor. Het voorstel om de uitzonderingsclausule van de Gewasbeschermingsverordening in overeenstemming te brengen met de Biocidenverordening is losgekoppeld en staat nu niet op de agenda van de vergadering van 28 februari 2017. De EC wil dit onderdeel op een later moment apart behandelen, zo is het voornemen.

Daarnaast stelt de EC nu voor om in de Gewasbeschermingsverordening onder de milieucriteria¹ (dus niet onder de humane criteria) de mogelijkheid op te nemen om werkzame stoffen die specifiek bedoeld zijn om hormoonverstorend op bepaalde doelwitorganismen te werken – denk aan insectengroeiregulatoren of plantenhormonen - te beoordelen basis van het reguliere Europese toetsingskader voor gewasbeschermingsmiddelen of biociden.

AppreciatieAlgemeen

Nederland heeft in december 2016 gepleit voor het samen behandelen van en mogelijk ook stemmen over beide voorstellen: criteria voor identificatie en de uitzonderingsclausule. De EC heeft echter anders besloten.

Gesteund door het advies van het College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Ctgb) en het Rijksinstituut voor Milieu

¹ Verordening (EG) Nr. 1107/2009 betreffende het op de markt brengen van gewasbeschermingsmiddelen, bijlage 2, paragraaf 3.8.2. punt (4)

Directoraat-generaal Agro en Natuur
Directie Plantaardige Agroketens
en Voedselkwaliteit

Ons kenmerk
DGAN-PAV / 17024881

(RIVM) kan het kabinet akkoord gaan met twee aanvullende voorstellen van de EC om de criteria om hormoonverstorende stoffen te identificeren:

- Binnen zeven jaar de toepassing van de criteria te evalueren;
- de inwerkingtreding van de criteria 6 maanden na het van kracht worden van de verordeningen te laten ingaan. Op die manier kan er een uitvoeringsrichtsnoer voor de toelatingsautoriteiten klaar zijn, om een geharmoniseerde uitvoering te waarborgen. Dit was en is de inzet van het kabinet.

Aanpassing in milieucriterium van het EC voorstel

Onder de milieucriteria is nu als laatste toevoeging (paragraaf 3.8.2 punt (4)) de mogelijkheid opgenomen om werkzame stoffen die specifiek bedoeld zijn om hormoonverstorend op bepaalde doelwitorganismen te werken – denk aan insectengroeiregulatoren of plantenhormonen – risicogebaseerd te kunnen beoordelen. Het RIVM heeft laten weten zorgen te hebben over de brede formulering van de geboden mogelijkheid voor deze groep stoffen. Het Ctgb is van mening dat deze toevoeging aan de milieucriteria hier in principe niet thuis hoort, maar dat het wel noodzakelijk is dat gewasbeschermingsmiddelen die specifiek bedoeld zijn om hormoonverstorend op bepaalde doelwitorganismen te werken toelaatbaar blijven op basis van een risicogebaseerde beoordeling. Het is daarom wenselijk dat het beoogde doel behouden blijft.

Deze groep stoffen past juist goed in het huidige beleid om gewasbescherming verder te verduurzamen door hun specifieke werking en soms lage risico.

Daarnaast zorgen deze stoffen voor de noodzakelijke diversiteit in het middelenpakket om zo resistentie te voorkomen. Uiteraard moeten ook deze werkzame stoffen en middelen worden beoordeeld op grond van het wettelijke Europese toetsingskader, alvorens een goedkeuring of toelating mogelijk is.

Het voorstel van de EC is niet wat het kabinet in eerste instantie voor ogen stond, dat zijn namelijk criteria die zuiver zijn gericht op de identificatie van de hormoonverstorende stoffen. Het heeft de voorkeur van het kabinet om de mogelijkheid om werkzame stoffen die specifiek bedoeld zijn om hormoonverstorend op bepaalde doelwitorganismen te werken op een andere plaats in de verordening op te nemen. We zullen ons tot het uiterste inspannen om de voorgestelde toevoeging op een andere plek te positioneren. Mocht de inspanning onvoldoende resultaat hebben dan is het kabinet – alles overwegende – voornemens om desondanks in te stemmen met het EC voorstel. Het doel hiervan is te voorkomen dat een groep stoffen a priori wegvalt die juist verdere verduurzaming van gewasbescherming in de hand werkt en resistenties voorkomt door een veel smaller middelenpakket.

Het kabinet streeft ernaar om nu zo snel mogelijk de criteria vast te stellen.

Daarmee kunnen de interim criteria die nu worden gebruikt vervangen voor de voorgestelde criteria, die een verbetering zijn.

Verder kan dan ook de uitvoeringsrichtlijn worden afgerond, zodat de lidstaten gewasbeschermingsmiddelen geharmoniseerd kunnen beoordelen op moment van inwerkingtreding van de criteria. Met de nu voorstelde criteria maken we een

**Directoraat-generaal Agro en
Natuur**
Directie Plantaardige Agroketens
en Voedselkwaliteit

Ons kenmerk
DGAN-PAV / 17024881

flinke stap voorwaarts om hormoonverstorende stoffen in de
Gewasbeschermings- en Biocidenverordening te kunnen identificeren.

Martijn van Dam
Staatssecretaris van Economische Zaken

Ministerie van Economische Zaken

TER ONDERTEKENING

Aan de Staatssecretaris

nota

Directoraat-generaal Agro en Natuur
Directie Plantaardige Agroketens en Voedselkwaliteit

Auteur
5.1.2.e
T 070 5.1.2.e
5.1.2.e@minez.n

Datum
13 februari 2017

Kenmerk
DGAN-PAV / 17025248

BM 17027460

Kopie aan

Bijlage(n)

Parafenroute

Paraaf	Paraaf	Paraaf
DGAN	5.1.2.e	5.1.2.e
	5.1.2.e	5.1.2.e
Medeparaaf	Medeparaaf	Medeparaaf

BBR-paraaf

Mede namens/met akkoord van Staatssecretaris van IenM

Aanleiding

De Europese Commissie (EC) heeft op 8 februari jongstleden nieuwe voorstellen bekend gemaakt voor wetenschappelijke criteria om hormoonverstorende stoffen te identificeren. De standpunten van IenM en EZ over de nieuwste voorstellen lopen uiteen.

Advies

Ik adviseer u in te stemmen met het voorstel van de EC en dit standpunt te bespreken met de staatssecretaris van IenM. U treft een voorstel aan om de Tweede Kamer per brief te informeren.

Kernpunten

- In de nu voorliggende criteria van de EC wordt onveranderd uitgegaan van de definitie van de WHO. De eerder voorgestelde verhelderingen handhaaft de EC en zijn in lijn met wat in december en januari jongstleden aan de Kamer is gemeld.
- Ten opzichte van het voorstel van de EC van medio december zijn er twee belangrijke veranderingen. De uitzonderingsclausule wordt niet in dit voorstel behandeld, maar apart op een later moment. Daarnaast stelt de EC voor om onder de milieucriteria de mogelijkheid op te nemen om werkzame stoffen die bedoeld zijn om hormoonverstorend te werken te kunnen beoordelen op toelaatbaarheid. Het betreft veelal stoffen die goed passen in de verduurzaming van gewasbescherming. EZ wil daarom deze mogelijkheid behouden. De EC ziet dit als een oplossing voor het niet in stemming brengen van de uitzonderingsclausule.
- Door de uitzonderingsclausule en de criteria apart van elkaar te behandelen is er geen mogelijkheid om met zekerheid uitzonderingen te borgen, anders dan

Ontvangen BBR

Directoraat-generaal Agro en Natuur
Directie Plantaardige Agroketens en Voedselkwaliteit

Kenmerk
DGAN-PAV / 17025248

in de criteria zelf, zoals de EC voorstelt. IenM is van mening dat ten principale de uitzonderingen niet in de criteria thuis horen.

Toelichting

Voorstellen

- In de nu voorliggende criteria wordt onveranderd uitgegaan van de definitie van de WHO. Volgens de definitie moet worden aangetoond dat beïnvloeding van het hormoonstelsel tot nadelige effecten bij het intacte organisme leidt. Ongewijzigd is ook de verheldering van het gebruik van biologische plausibiliteit als operationaliseren van causaliteit. Dat betekent dat het gemakkelijker wordt een stof te identificeren als hormoonverstorend. Met deze lijn heeft u eerder ingestemd en dat gemeld – mede namens de staatssecretaris van IenM- aan de Tweede Kamer (Kamerstuk 34510-6 dd. 19-12-2016 en Kamerstuk 34510-7 dd. 17-01-2017 bijlagen).
 - Ten opzicht van het voorstel van de EC van medio december zijn in totaal vier veranderingen, waaronder de twee belangrijkste die onder het kopje kernpunten zijn genoemd:
 1. De EC stelt nu voor om de ervaringen met de criteria binnen zeven jaar te evalueren.
 2. En de inwerkingtreding van de criteria 6 maanden na van kracht worden van de verordening te laten ingaan.
- Nederland kan met deze twee nieuwe voorstellen instemmen.
3. Het voorstel over de uitzonderingsclausule waarmee de EC de Gewasbeschermingsmiddelenverordening in overeenstemming wil brengen met de Biocidenverordening (van verwaarloosbare blootstelling naar verwaarloosbare risico) ligt nu niet voor. De EC wil dit op een later moment apart behandelen.
 4. Daarnaast stelt de EC voor om onder de milieucriteria de mogelijkheid op te nemen werkzame stoffen die specifiek bedoeld zijn om hormoonverstorend te werken (bijvoorbeeld insectgroeiregulatoren voor het bestrijden van insecten), te kunnen beoordelen.
- Door beide voorstellen – de criteria en de uitzonderingsclausule – apart van elkaar te behandelen en de stemming niet tegelijkertijd te agenderen is er geen mogelijkheid om uitzonderingen met zekerheid te borgen, anders dan in de criteria zelf. De splitsing van beide voorstellen is ingegeven door een verzoek van enkele grote lidstaten, waaronder **5.1.2.a** (zie kopje krachtenveld).
 - Het ministerie van IenM is geen voorstander van instemmen met het huidige voorstel. Het standpunt is dat de wetenschappelijke criteria zuiver moeten zijn om hormoonverstorende stoffen te kunnen identificeren. Dit is een principieel en in die zin een begrijpelijk vertrekpunt. Het voorstel van de EC bevat in ogen van IenM nu een uitzonderingsbepaling voor werkzame stoffen die specifiek bedoeld zijn om hun hormoonverstorende werking, die niet in de criteria thuishoort. Volgens IenM moeten uitzonderingen op een andere plaats in de regelgeving worden geregeld. Daarnaast is IenM van mening dat deze

Directoraat-generaal Agro en Natuur
Directie Plantaardige Agroketens en Voedselkwaliteit

Kenmerk
DGAN-PAV / 17025248

vast te stellen criteria ook in andere wetgeving moet kunnen worden gebruikt, zoals in REACH (wetgeving over chemicaliën).

- EZ is van mening dat stoffen die specifiek bedoeld en ontwikkeld zijn om hormoonverstorend te werken tegen doelgroep-plaagorganismen en daarom ook een belangrijke groep gewasbeschermingsmiddelen zijn, denk aan insectengroei-regulatoren of ook planthormonen, zoals bloei- en groei-regulatoren. Deze stoffen passen in de verduurzaming van gewasbescherming, door hun specificiteit en soms lage risico's.
- Uiteraard moeten ook deze stoffen en middelen worden beoordeeld op grond van het wettelijk Europees toetsingskader, alvorens een goedkeuring of toelating mogelijk is. Daarin voorziet het voorstel van de EC.

Krachtenveld

- Het Europese Parlement (EP) maakt bezwaar tegen het wijzigen van de uitzonderingsclausule. Ook de lidstaten 5.1.2.a, 5.1.2.a en 5.1.2.a vinden dat de EC geen mandaat heeft om de uitzonderingsclausule van de Gewasbeschermingsmiddelenverordening aan te passen onder de comitologie. Deze lidstaten zullen ook de nu voorgestelde criteria niet steunen.
- 5.1.2.a kan het voorstel voor de criteria naar het zich nu laat aanzien steunen, maar wil de uitzonderingsclausule - die het EC niet meer voorlegt - niet steunen. Borging van het vermijden van het ongewenste effect dat stofgroepen zoals insectgroei-regulatoren en plantenhormonen zonder beoordeling wegvallen, ligt nu in het voorstel van de EC onder de milieuparagraaf in de Annex-aanpassing, laatste punt (4), onder 3.8.2 Dit is een door 5.1.2.a ingebracht punt.
- Ook andere grote lidstaten kunnen de criteria naar verwachting steunen, waaronder 5.1.2.a, 5.1.2.a en 5.1.2.a. Het 5.1.2.a wil heel graag de uitzonderingen goed geregeld zien en daarom is hun positie onduidelijk. Veel kleinere lidstaten, met name in Oost-Europa kijken naar 5.1.2.a en het 5.1.2.a.

Opties

- Nederland stemt tégen het hele voorstel. In dat geval is de kans reëel dat er geen gekwalificeerde meerderheid in het permanent comité is en er dus geen criteria kunnen worden vastgesteld. De EC kan dan besluiten de huidige interim criteria te handhaven, zoals opgenomen in de Gewasbeschermingsmiddelenverordening. Deze interim criteria zijn niet 'fit for purpose' en ook niet wetenschappelijk actueel, zo is het advies van Ctgb en RIVM. Dit is onwenselijk en strijdig met de Nederlandse inzet voor een hoog beschermingsniveau overigens is ook IenM het hiermee eens. Ik adviseer u daarom niet tegen te stemmen.
- Nederland stemt vóór de criteria, mits de bepaling (4) in de Annex onder punt 3.8.3. door de EC wordt verwijderd. (Het IenM standpunt). Zij bepleiten dat deze bepaling wordt toegevoegd aan de tekst van de uitzonderingsclausule. Naar verwachting haalt dit voorstel van de EC echter geen gekwalificeerde meerderheid. Ook is de vraag of de EC een dergelijk Nederlands voorstel zou willen volgen, gezien de positie van enkele grote lidstaten, waaronder

Directoraat-generaal Agro en Natuur
Directie Plantaardige Agroketens en Voedselkwaliteit

Kenmerk
DGAN-PAV / 17025248

5.1.2.a - Ik adviseer u dan ook deze positie van IenM niet te steunen, omdat gewenste stoffen die passen in de verduurzaming van gewasbescherming dan niet meer kunnen worden beoordeeld en goedgekeurd.

- Nederland stemt in met het hele voorstel van de EC. (Het EZ standpunt) Daarmee is het mogelijk om de stoffen goed te keuren met een specifiek beoogd hormoonverstorend effect tegendoelwitorganismen, mits het risico aanvaardbaar is. Deze stoffen passen in de verduurzaming van gewasbescherming.
- Ik adviseer u in te stemmen met het Ec voorstel, maar bij de Ec te bepleiten voor een andere positionering in het voorstel van de mogelijkheid om de bewuste groep specifieke stoffen te kunnen beoordelen. Hiermee stemt IenM in. Dit is verwoord in de voorliggende Kmaerbrief.

Proces

- Op 8 februari jongstleden heeft de EC aangepaste voorstellen voor wetenschappelijke criteria in hormoonverstorende stoffen te identificeren bekend gemaakt.
- U heeft toegezegd de Tweede Kamer te informeren zodra de EC nieuwe voorstellen heeft gedaan. Op 22 februari aanstaande is er een AO ter voorbereiding op de Landbouw en Visserijraad. Ik verwacht dat de Kamer met u over de hormoonverstorende stoffen wil spreken. Ter informatie stuurt u de bijgevoegde te ondertekenen brief aan de Kamer met de voorstellen van de EC en het standpunt van het kabinet.
- Op 21 december 2016 heeft de EC een extra vergadering van het permanente comité belegd. Tijdens deze vergadering is over de conceptcriteria voor hormoonverstorende stoffen gesproken met de lidstaten, EFSA en ECHA. Nederland heeft tijdens deze vergadering conform de motie van het lid Ouwehand aangegeven niet te kunnen stemmen, mocht het ter stemming komen. Naar aanleiding van het verloop van deze vergadering, waarin de lidstaten nogmaals hun standpunten naar voren brachten, heeft de EC besloten de criteria op dat moment niet in stemming te brengen.
- Het RIVM en het Ctgb adviseren u in technische zin. Zij melden dat ze kunnen instemmen met de twee aanvullende voorstellen van de EC:
 1. na zeven jaren de toepassing van de criteria te evalueren
 2. met het voorstel om de inwerkingtreding van de criteria zes maanden na het van kracht worden van de verordening te laten ingaan. Op die manier kan er een uitvoeringsrichtlijn voor de toelatingsautoriteiten klaar zijn, om een geharmoniseerde uitvoering te waarborgen. Dit laatste was en is inzet van het kabinet.

Verder meldt het Ctgb ook dat de onder de milieucriteria nu als laatste toevoeging – punt (4) de mogelijkheid is opgenomen om werkzame stoffen die specifiek bedoeld zijn om hormoonverstorend op bepaalde doelwitorganismen te werken – denk aan insectengroeiregulators of plantenhormonen - risicogebaseerd te kunnen beoordelen.

**Directoraat-generaal Agro en
Natuur**
Directie Plantaardige Agroketens
en Voedselkwaliteit

Kenmerk
DGAN-PAV / 17025248

Het Ctgb meldt dat deze toevoeging aan de milieuparagraaf ten principale niet thuis hoort in de criteria, maar wel noodzakelijk is voor een risicogebaseerde beoordeling die wenselijk is en daarom overeind zou moeten blijven.

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e
Aan: 5.1.2.e
Onderwerp: FW: Spoed: Kamerbrief Hormoonverstorende stoffen
Datum: maandag 20 februari 2017 11:11:19

5.1.2.e
 5.1.2.e
 Ministry of Economic Affairs
 DG Agriculture and Nature
 Plant Health
 P.O. Box 20401
 NL 2500 EK The Hague
 The Netherlands
 **31 (0)70 5.1.2.e
 5.1.2.e @minez.nl

-----Oorspronkelijk bericht-----

Van: 5.1.2.e @minienm.nl
Verzonden: maandag 20 februari 2017 10:49
Aan: 5.1.2.e
CC: 5.1.2.e
Onderwerp: RE: Spoed: Kamerbrief Hormoonverstorende stoffen

Ha 5.1.2.e

De raderen lopen hier helaas niet zo snel. Kamerbrief hormoonverstorende stoffen is wel bij mij aangekondigd, maar nog niet gearriveerd. Brief Voedseltop heb ik zojuist opnieuw naar gevraagd, die heb ik ook nog niet gezien.

Overigens is de Stas in het buitenland, ze is morgenmiddag pas terug.

Gr.,

5.1.2.e

-----Oorspronkelijk bericht-----

Van: 5.1.2.e @minez.nl
Verzonden: maandag 20 februari 2017 7:11
Aan: 5.1.2.e - DBO
CC: 5.1.2.e
Onderwerp: Spoed: Kamerbrief Hormoonverstorende stoffen

Ha 5.1.2.e,

Als het goed is zit er een Kamerbrief bij jullie in de lijn over hormoonverstorende stoffen. Commissie heeft onlangs nieuwe voorstellen gepubliceerd en daar willen we de Kamer vandaag over informeren (ivm het AO LVR woensdag). Is het mogelijk dat jullie die vandaag met spoed aan jullie stas voorleggen?

Alvast bedankt!

Groet,

5.1.2.e

Ps. Ik heb volgens mij helaas nog geen groen licht van jullie ontvangen voor de Kamerbrief slotverklaring Voedseltop. Klopt dat? Weet jij waar die hangt?

Verstuurd vanaf mijn iPhone

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is gezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen. De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message. The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is toegezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen. De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message. The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

Van: 5.1.2.e
Aan: 5.1.2.e
Cc: 5.1.2.e
Onderwerp: RE: Kamerbrief Hormoonverstorende stoffen
Datum: maandag 20 februari 2017 11:56:03
Bijlagen: [DOMUS-#17025248-v1-Nota aan stas](#) [1]
[Advies over reactie naar TK over voorstellen van de Europese Commissie voor wetensch](#) [2]
[DOMUS-#17024881-v1](#) [3]
[Wetenschappelijke criteria voor identificatie van hormoonverstorende stoffen.DOC](#) [4]

Ha 5.1.2.e
 Bijgevoegd brief en nota over HVS. Komt via DOMUS naar BBR, bij deze alvast de documenten voor jou. 5.1.2.e is akkoord.

Groet

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e
Verzonden: maandag 20 februari 2017 9:14
Aan: 5.1.2.e
CC: 5.1.2.e
Onderwerp: Kamerbrief Hormoonverstorende stoffen
Dag 5.1.2.e

Krijg je niet te pakken dus vandaar even per mail: het zou mooi zijn als we rond 12u een versie bij de stas kunnen voorleggen, hij heeft van 12-12.30 nu nog een gaatje in zijn agenda zie ik. Aangezien 5.1.2.e nog wat opmerkingen had is het denk ik goed de laatste versie ook eerst nog even aan 5.1.2.e voor te leggen. 5.1.2.e zit alleen in de BR zodirect, maar wellicht dat 5.1.2.e er tijdens de vergadering even een blik op kan werpen. Zo niet dan moeten we even kijken of we hem alvast door doen of dat we hem iets later aan de stas voorleggen. Aangezien ik ook in de BR zit voor het verslag zou ik willen voorstellen dat jullie direct aan 5.1.2.e een versie sturen waar 5.1.2.e mee akkoord is, met mij in cc. Lukt dat?

Groet,

5.1.2.e

5.1.2.e

BBR – Team stas

070 5.1.2.e / 06 5.1.2.e

Ministerie van Economische Zaken

TER ONDERTEKENING

Aan de Staatssecretaris

nota

Directoraat-generaal Agro en Natuur
Directie Plantaardige Agroketens en Voedselkwaliteit

Auteur
5.1.2.e
T 070 5.1.2.e
5.1.2.e@minez.n

Datum
13 februari 2017

Kenmerk
DGAN-PAV / 17025248

BM 17027460

Kopie aan

Bijlage(n)

Parafenroute

Paraaf	Paraaf dig. akkoord 20/2	Paraaf dig. akkoord 20/2
DGAN	5.1.2.e	5.1.2.e
	5.1.2.e	5.1.2.e
Medeparaaf	Medeparaaf	Medeparaaf

BBR-paraaf

Mede namens/met akkoord van Staatssecretaris van IenM

Aanleiding

De Europese Commissie (EC) heeft op 8 februari jongstleden nieuwe voorstellen bekend gemaakt voor wetenschappelijke criteria om hormoonverstorende stoffen te identificeren. De standpunten van IenM en EZ over de nieuwste voorstellen lopen uiteen.

Advies

Ik adviseer u in te stemmen met het voorstel van de EC en dit standpunt te bespreken met de staatssecretaris van IenM. U treft een voorstel aan om de Tweede Kamer per brief te informeren.

Kernpunten

- In de nu voorliggende criteria van de EC wordt onveranderd uitgegaan van de definitie van de WHO. De eerder voorgestelde verhelderingen handhaaft de EC en deze zijn in lijn met wat in december en januari jongstleden aan de Kamer is gemeld.
- Ten opzichte van het voorstel van de EC van medio december zijn er twee belangrijke veranderingen. De uitzonderingsclausule wordt niet in dit voorstel behandeld, maar apart op een later moment. Daarnaast stelt de EC voor om onder de milieucriteria de mogelijkheid op te nemen om werkzame stoffen die bedoeld zijn om hormoonverstorend te werken te kunnen beoordelen op toelaatbaarheid. Het betreft veelal stoffen die goed passen in de verduurzaming van gewasbescherming. EZ wil daarom deze mogelijkheid behouden. De EC ziet dit als een oplossing voor het niet in stemming brengen van de uitzonderingsclausule en zo ook enkele grote lidstaten.
- Door de uitzonderingsclausule en de criteria apart van elkaar te behandelen is er geen mogelijkheid om met zekerheid uitzonderingen te borgen, anders dan

Ontvangen BBR

Directoraat-generaal Agro en Natuur
Directie Plantaardige Agroketens en Voedselkwaliteit

Kenmerk
DGAN-PAV / 17025248

in de criteria zelf, zoals de EC voorstelt. IenM is van mening dat ten principale de uitzonderingen niet in de criteria thuis horen.

Toelichting

Voorstellen

- In de nu voorliggende criteria wordt onveranderd uitgegaan van de definitie van de WHO. Volgens de definitie moet worden aangetoond dat beïnvloeding van het hormoonstelsel tot nadelige effecten bij het intacte organisme leidt. Ongewijzigd is ook de verheldering van het gebruik van biologische plausibiliteit als operationaliseren van causaliteit. Dat betekent dat het gemakkelijker wordt een stof te identificeren als hormoonverstorend. Met deze lijn heeft u eerder ingestemd en dat gemeld – mede namens de staatssecretaris van IenM- aan de Tweede Kamer (Kamerstuk 34510-6 dd. 19-12-2016 en Kamerstuk 34510-7 dd. 17-01-2017 bijlagen).
 - Ten opzicht van het voorstel van de EC van medio december zijn in totaal vier veranderingen, waaronder de twee belangrijkste die onder het kopje kernpunten zijn genoemd:
 1. De EC stelt nu voor om de ervaringen met de criteria binnen zeven jaar te evalueren.
 2. En de inwerkingtreding van de criteria 6 maanden na van kracht worden van de verordening te laten ingaan.
- Nederland kan met deze twee nieuwe voorstellen instemmen.
3. Het voorstel over de uitzonderingsclausule waarmee de EC de Gewasbeschermingsmiddelenverordening in overeenstemming wil brengen met de Biocidenverordening (van verwaarloosbare blootstelling naar verwaarloosbare risico) ligt nu niet voor. De EC wil dit op een later moment apart behandelen.
 4. Daarnaast stelt de EC voor om onder de milieucriteria de mogelijkheid op te nemen werkzame stoffen die specifiek bedoeld zijn om hormoonverstorend te werken (bijvoorbeeld insectgroeiregulatoren voor het bestrijden van insecten), te kunnen beoordelen.
- Door beide voorstellen – de criteria en de uitzonderingsclausule – apart van elkaar te behandelen en de stemming niet tegelijkertijd te agenderen is er geen mogelijkheid om uitzonderingen met zekerheid te borgen, anders dan in de criteria zelf. De splitsing van beide voorstellen is ingegeven door een verzoek van enkele grote lidstaten, waaronder **5.1.2.a** (zie kopje krachtenveld).
 - Het ministerie van IenM is geen voorstander van instemmen met het huidige voorstel. Het standpunt is dat de wetenschappelijke criteria zuiver moeten zijn om hormoonverstorende stoffen te kunnen identificeren. Dit is een principieel en in die zin een begrijpelijk vertrekpunt. Het voorstel van de EC bevat in ogen van IenM nu een uitzonderingsbepaling voor werkzame stoffen die specifiek bedoeld zijn om hun hormoonverstorende werking, die niet in de criteria thuishoort. Volgens IenM moeten uitzonderingen op een andere plaats in de regelgeving worden geregeld. Daarnaast is IenM van mening dat deze

Directoraat-generaal Agro en Natuur
Directie Plantaardige Agroketens en Voedselkwaliteit

Kenmerk
DGAN-PAV / 17025248

vast te stellen criteria ook in andere wetgeving moet kunnen worden gebruikt, zoals in REACH (wetgeving over chemicaliën).

- EZ is van mening dat stoffen die specifiek bedoeld en ontwikkeld zijn om hormoonverstorend te werken tegen doelgroep-plaagorganismen en daarom ook een belangrijke groep gewasbeschermingsmiddelen zijn, denk aan insectengroei-regulatoren of ook planthormonen, zoals bloei- en groei-regulatoren. Deze stoffen passen in de verduurzaming van gewasbescherming, door hun specificiteit en soms lage risico's.
- Uiteraard moeten ook deze stoffen en middelen worden beoordeeld op grond van het wettelijk Europees toetsingskader, alvorens een goedkeuring of toelating mogelijk is. Daarin voorziet het voorstel van de EC.

Krachtenveld

- Het Europese Parlement (EP) maakt bezwaar tegen het wijzigen van de uitzonderingsclausule. Ook de lidstaten 5.1.2.a, 5.1.2.a en 5.1.2.a vinden dat de EC geen mandaat heeft om de uitzonderingsclausule van de Gewasbeschermingsmiddelenverordening aan te passen onder de comitologie. Deze lidstaten zullen ook de nu voorgestelde criteria niet steunen.
- 5.1.2.a kan het voorstel voor de criteria naar het zich nu laat aanzien steunen, maar wil de uitzonderingsclausule - die het EC niet meer voorlegt - niet steunen. Borging van het vermijden van het ongewenste effect dat stofgroepen zoals insectgroeiregulatoren en plantenhormonen zonder beoordeling wegvallen, ligt nu in het voorstel van de EC onder de milieuparagraaf in de Annex-aanpassing, laatste punt (4), onder 3.8.2 Dit is een door 5.1.2.a ingebracht punt.
- Ook andere grote lidstaten kunnen de criteria naar verwachting steunen, waaronder 5.1.2.a, 5.1.2.a en 5.1.2.a. Het 5.1.2.a wil heel graag de uitzonderingen goed geregeld zien en daarom is hun positie onduidelijk. Veel kleinere lidstaten, met name in Oost-Europa kijken naar 5.1.2.a en het 5.1.2.a.

Opties

- Nederland stemt tégen het hele voorstel. In dat geval is de kans reëel dat er geen gekwalificeerde meerderheid in het permanent comité is en er dus geen criteria kunnen worden vastgesteld. De EC kan dan besluiten de huidige interim criteria te handhaven, zoals opgenomen in de Gewasbeschermingsmiddelenverordening. Deze interim criteria zijn niet 'fit for purpose' en ook niet wetenschappelijk actueel, zo is het advies van Ctgb en RIVM. Dit is onwenselijk en strijdig met de Nederlandse inzet voor een hoog beschermingsniveau overigens is ook IenM het hiermee eens. Ik adviseer u om daarom niet tegen het voorstel te stemmen.
- Nederland stemt vóór de criteria, mits de bepaling (4) in de Annex onder punt 3.8.3. door de EC wordt verwijderd. (Het IenM standpunt). Zij bepleiten dat deze bepaling wordt toegevoegd aan de tekst van de uitzonderingsclausule. Naar verwachting haalt dit voorstel van de EC echter geen gekwalificeerde meerderheid. Ook is de vraag of de EC een dergelijk Nederlands voorstel zou willen volgen, gezien de positie van enkele grote lidstaten, waaronder

Directoraat-generaal Agro en Natuur
Directie Plantaardige Agroketens en Voedselkwaliteit

Kenmerk
DGAN-PAV / 17025248

5.1.2.a Ik adviseer u dan ook deze positie van IenM niet te steunen, omdat gewenste stoffen die passen in de verduurzaming van gewasbescherming dan niet meer kunnen worden beoordeeld en goedgekeurd.

- Nederland stemt in met het hele voorstel van de EC. (Het EZ standpunt) Daarmee is het mogelijk om de stoffen goed te keuren met een specifiek beoogd hormoonverstorend effect tegen doelwitorganismen, mits het risico aanvaardbaar is. Deze stoffen passen in de verduurzaming van gewasbescherming.
- Ik adviseer u in te stemmen met het EC voorstel, maar bij de EC te pleiten voor een andere positionering in het voorstel van de mogelijkheid om de bewuste groep specifieke stoffen te kunnen beoordelen. Hiermee stemt IenM in. Dit is verwoord in de voorliggende Kamerbrief.

Proces

- Op 8 februari jongstleden heeft de EC aangepaste voorstellen voor wetenschappelijke criteria in hormoonverstorende stoffen te identificeren bekend gemaakt.
- U heeft toegezegd de Tweede Kamer te informeren zodra de EC nieuwe voorstellen heeft gedaan. Op 22 februari aanstaande is er een AO ter voorbereiding op de Landbouw en Visserijraad. Ik verwacht dat de Kamer met u over de hormoonverstorende stoffen wil spreken. Ter informatie stuurt u de bijgevoegde te ondertekenen brief aan de Kamer met de voorstellen van de EC en het standpunt van het kabinet.
- Op 21 december 2016 heeft de EC een extra vergadering van het permanente comité belegd. Tijdens deze vergadering is over de conceptcriteria voor hormoonverstorende stoffen gesproken met de lidstaten, EFSA en ECHA. Nederland heeft tijdens deze vergadering conform de motie van het lid Ouwehand aangegeven niet te kunnen stemmen, mocht het ter stemming komen. Naar aanleiding van het verloop van deze vergadering, waarin de lidstaten nogmaals hun standpunten naar voren brachten, heeft de EC besloten de criteria op dat moment niet in stemming te brengen.
- Het RIVM en het Ctgb adviseren u in technische zin. Zij melden dat ze kunnen instemmen met de twee aanvullende voorstellen van de EC:
 1. na zeven jaren de toepassing van de criteria te evalueren
 2. met het voorstel om de inwerkingtreding van de criteria zes maanden na het van kracht worden van de verordening te laten ingaan. Op die manier kan er een uitvoeringsrichtlijn voor de toelatingsautoriteiten klaar zijn, om een geharmoniseerde uitvoering te waarborgen. Dit laatste was en is inzet van het kabinet.

Verder meldt het Ctgb ook dat de onder de milieucriteria nu als laatste toevoeging – punt (4) de mogelijkheid is opgenomen om werkzame stoffen die specifiek bedoeld zijn om hormoonversturend op bepaalde doelwitorganismen te werken – denk aan insectengroeiregulators of plantenhormonen - risicogebaseerd te kunnen beoordelen.

**Directoraat-generaal Agro en
Natuur**
Directie Plantaardige Agroketens
en Voedselkwaliteit

Kenmerk
DGAN-PAV / 17025248

Het Ctgb meldt dat deze toevoeging aan de milieuparagraaf in principe niet thuis hoort in de criteria, maar wel noodzakelijk is voor een risicogebaseerde beoordeling die wenselijk is en daarom overeind zou moeten blijven.

5.1.2.e

Ministerie van Economische Zaken

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

De Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Binnenhof 4
2513 AA DEN HAAG

Datum
Betreft Wetenschappelijke criteria voor identificatie van hormoonverstorende stoffen

Geachte Voorzitter,

Hierbij breng ik u - mede namens de staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu - op de hoogte van de recente ontwikkelingen ten aanzien van de criteria voor identificatie van hormoonverstorende stoffen bij gewasbeschermingsmiddelen en biociden. Deze criteria zijn door de Europese Commissie (EC) opgesteld op basis van de Verordening (EG) nr. 1107/2009 betreffende het op de markt brengen van gewasbeschermingsmiddelen en de Verordening (EU) 528/2012 betreffende het in de handel brengen en gebruik van biociden (hierna Gewasbeschermingsmiddelenverordening en Biocidenverordening).

De Gewasbeschermingsmiddelenverordening en de Biocidenverordening bevatten ondermeer regels over het gebruik van hormoonverstorende stoffen in deze producten. De verordeningen schrijven voor dat de EC wetenschappelijke criteria vaststelt voor het identificeren van hormoonverstorende stoffen. Uitgangspunt voor de criteria is de WHO definitie van een hormoonverstorende stof. Deze definitie is algemeen aanvaard door wetenschappers en niet-gouvernementele organisaties. Om een stof als hormoonverstorend voor mensen en/of andere organismen te kunnen aanwijzen, moet volgens deze definitie aangetoond worden dat de beïnvloeding van het hormoonstelsel tot nadelige effecten bij het intacte organisme leidt. Om een stof als hormoonverstorend voor het milieu te kunnen aanwijzen zijn de eisen vergelijkbaar, maar moet duidelijk zijn dat de nadelige effecten relevant zijn op populatieniveau. Omdat het moeilijk is om sluitend bewijs te leveren voor een oorzakelijk verband (causaliteit) stelt de EC voor om dit op basis van aannemelijkheid (biologische plausibiliteit) te beoordelen.

In zowel de Gewasbeschermingsmiddelenverordening als in de Biocidenverordening worden werkzame stoffen met hormoonverstorende eigenschappen verboden op grond van de van de intrinsieke eigenschappen van de stof, de zogenoemde gevaarsbenadering. In beide verordening zijn echter uitzonderingsclausules opgenomen. De uitzonderingsclausules voor de Gewasbeschermingsmiddelenverordening en de Biocidenverordening zijn verschillend. De EC heeft steeds voorgesteld om deze uitzonderingen op één lijn te brengen.

Directoraat-generaal Agro en Natuur
Directie Plantaardige Agroketens
en Voedselkwaliteit

Bezoekadres
Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Postadres
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Factuuradres
Postbus 16180
2500 BD Den Haag

Overheidsidentificatienr
00000001003214369000

T 070 379 8911 (algemeen)
www.rijksoverheid.nl/ez

Behandeld door

5.1.2.e

T 070 5.1.2.e
M 06 5.1.2.e
5.1.2.e@minez.n

Ons kenmerk
DGAN-PAV / 17024881

Uw kenmerk

Bijlage(n)
2

Directoraat-generaal Agro en Natuur
Directie Plantaardige Agroketens
en Voedselkwaliteit

Ons kenmerk
DGAN-PAV / 17024881

De EC heeft op 8 februari 2017 aangepaste wetenschappelijk criteria om hormoonverstorende stoffen te identificeren voorgelegd aan de lidstaten. Deze nieuwe voorstellen stuur ik u toe (bijlagen). Zij zullen met de lidstaten worden besproken op 28 februari 2017, waarbij de EC een stemming nastreeft voor de Gewasbeschermingsmiddelenverordening.

De aangepaste voorstellen met de criteria zijn een vervolg op de eerdere voorstellen van de EC, waarover ik u heb geïnformeerd (Kamerstuk 34510, nr.6 en Kamerstuk 34510, nr. 7). In de formulering van de criteria blijft de definitie van de WHO het uitgangspunt. Ongewijzigd is ook de verheldering van het gebruik van biologische plausibiliteit als operationalisering van causaliteit. Dat betekent dat het gemakkelijker wordt een stof te identificeren als hormoonverstorende stof.

Aanvullend stelt de EC in de huidige voorstellen voor, om de toepassing van de criteria in het licht van de Gewasbeschermingsmiddelenverordening en de Biocidenverordening binnen zeven jaar te evalueren. Daarnaast stelt de EC voor dat de criteria zes maanden na het van kracht worden van de aanpassingen in de verordeningen, daadwerkelijk in werking treden.

In tegenstelling tot de vorige set voorstellen (de criteria voor identificatie van hormoonverstorende stoffen en de uitzonderingsclausule) legt de EC nu slechts het voorstel voor criteria aan de lidstaten voor. Het voorstel om de uitzonderingsclausule van de Gewasbeschermingsverordening in overeenstemming te brengen met de Biocidenverordening is losgekoppeld en staat nu niet op de agenda van de vergadering van 28 februari 2017. De EC wil dit onderdeel op een later moment apart behandelen, zo is het voornemen.

Daarnaast stelt de EC nu voor om in de Gewasbeschermingsmiddelenverordening onder de milieucriteria¹ (dus niet onder de humane-criteria) de mogelijkheid op te nemen om werkzame stoffen die specifiek bedoeld zijn om hormoonverstorend op bepaalde doelwitorganismen te werken – denk aan insectengroeiregulatoren of plantenhormonen - te beoordelen basis van het reguliere Europese toetsingskader voor gewasbeschermingsmiddelen of biociden.

Appreciatie

Algemeen

Nederland heeft in december 2016 gepleit voor het samen behandelen van en mogelijk ook stemmen over beide voorstellen: criteria voor identificatie en de uitzonderingsclausule. De EC heeft echter anders besloten.

Gesteund door het advies van het College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Ctgb) en het Rijksinstituut voor Milieu

¹ Verordening (EG) Nr. 1107/2009 betreffende het op de markt brengen van gewasbeschermingsmiddelen, bijlage 2, paragraaf 3.8.2. punt (4)

Directoraat-generaal Agro en Natuur
Directie Plantaardige Agroketens
en Voedselkwaliteit

Ons kenmerk
DGAN-PAV / 17024881

(RIVM) kan het kabinet akkoord gaan met twee aanvullende voorstellen van de EC om de criteria om hormoonverstorende stoffen te identificeren:

- Binnen zeven jaar de toepassing van de criteria te evalueren;
- de inwerkingtreding van de criteria 6 maanden na het van kracht worden van de verordeningen daadwerkelijk te laten ingaan. Op die manier kan er een uitvoeringsrichtsnoer voor de toelatingsautoriteiten klaar zijn, om een geharmoniseerde uitvoering te waarborgen. Dit was en is de inzet van het kabinet.

Aanpassing in milieucriterium van het EC voorstel

Onder de milieucriteria is nu als laatste toevoeging (paragraaf 3.8.2 punt (4)) de mogelijkheid opgenomen om werkzame stoffen die specifiek bedoeld zijn om hormoonverstorend op bepaalde doelwitorganismen te werken – denk aan insectengroeiregulatoren of plantenhormonen – risicogebaseerd te kunnen beoordelen. Het RIVM heeft laten weten zorgen te hebben over de brede formulering van de geboden mogelijkheid voor deze groep stoffen. Het Ctgb is van mening dat deze toevoeging aan de milieucriteria hier in principe niet thuis hoort, maar dat het wel noodzakelijk is dat gewasbeschermingsmiddelen die specifiek bedoeld zijn om hormoonverstorend op bepaalde doelwitorganismen te werken toelaatbaar blijven op basis van een risicogebaseerde beoordeling.

Deze groep stoffen past namelijk goed in het huidige beleid om gewasbescherming verder te verduurzamen door hun specifieke werking en soms lage risico. Daarnaast zorgen deze stoffen voor de noodzakelijke diversiteit in het middelenpakket om zo resistentie te voorkomen. Uiteraard moeten ook deze werkzame stoffen en middelen worden beoordeeld op grond van het wettelijke Europese toetsingskader, alvorens een goedkeuring of toelating mogelijk is.

Het heeft de voorkeur van het kabinet om de mogelijkheid om werkzame stoffen die specifiek bedoeld zijn om hormoonverstorend op bepaalde doelwitorganismen te werken op te nemen. Gelet op de bezwaren van het RIVM en het Ctgb dient dit wel te gebeuren op een aparte plaats in de verordening, onderscheiden van de criteria. We zullen ons tot het uiterste inspannen om de voorgestelde toevoeging op een andere plek te positioneren. Mocht de inspanning onvoldoende resultaat hebben dan is het kabinet – alles overwegende – voornemens om desondanks in te stemmen met het EC voorstel. Het doel hiervan is te voorkomen dat een groep stoffen a priori wegvalt die juist verdere verduurzaming van gewasbescherming in de hand werkt en resistenties voorkomt.

Het kabinet streeft ernaar om nu zo snel mogelijk de criteria vast te stellen.

Daarmee kunnen de interim criteria die nu worden gebruikt vervangen voor de voorgestelde criteria, die een verbetering zijn.

Verder kan dan ook de uitvoeringsrichtlijn worden afgerond, zodat de lidstaten gewasbeschermingsmiddelen geharmoniseerd kunnen beoordelen op moment van inwerkingtreding van de criteria. Met de nu voorstelde criteria maken we een flinke stap voorwaarts om hormoonverstorende stoffen in de Gewasbeschermings- en Biocidenverordening te kunnen identificeren.

Martijn van Dam
Staatssecretaris van Economische Zaken

**Directoraat-generaal Agro en
Natuur**
Directie Plantaardige Agroketens
en Voedselkwaliteit

Ons kenmerk
DGAN-PAV / 17024881

Van: 5.1.2.e
Aan: 5.1.2.e
Cc: 5.1.2.e
Onderwerp: RE: Contact DG's over Kamerbrief
Datum: maandag 20 februari 2017 15:14:01

Miltje komt richting DGS, met cc aan 5.1.2.e

5.1.2.e

5.1.2.e

Ministry of Economic Affairs

DG Agriculture and Nature

Plant Health

P.O. Box 20401

NL 2500 EK The Hague

The Netherlands

**31 (0)70 5.1.2.e

5.1.2.e@minez.nl

Van: 5.1.2.e)

Verzonden: maandag 20 februari 2017 14:46

Aan: 5.1.2.e

CC: 5.1.2.e

Onderwerp: Contact DG's over Kamerbrief

Collega's,

Ik sprak net even met bestuursondersteuning van I&M over de Kamerbrief om even te bespreken hoe we het proces kunnen bespoedigen, mede aangezien Dijksma in het buitenland is. Ik begreep van hem dat beleid bij hem op de lijn was gekomen over de 'geschilpunten' in de nieuwe versie van de brief. We bespraken dat het wellicht het handigst is als de DG's even contact hebben, ook omdat de opmerkingen van 5.1.2.e kwamen. Als de DG's er uit zijn kan bestuursondersteuning namelijk ook met positief advies de brief aan Dijksma voorleggen. Ik heb de bal even daar gelegd, dus dat indien hun DG het eens is met hun opmerkingen dat zij even contact leggen. Goed als jullie 5.1.2.e dus even op de hoogte brengen van welke punten er nu nog open staan en jullie appreciatie erbij (waar kunnen we wel mee akkoord gaan en waar niet mee). Dan heeft ^{5.1.2} dat achter de hand.

Alvast bedankt,

Groet,

5.1.2.e

5.1.2.e

BBR – Team stas

070 5.1.2.e / 06 5.1.2.e

Van: 5.1.2.e
Aan: 5.1.2.e
Onderwerp: DOMUS-#17025248-v1-Nota_aan_stas -
_Advies_over_reactie_naar_TK_over_voorstellen_van_de_Eurpese_Commissie_voor_wetenscah (3).docx
Datum: maandag 20 februari 2017 15:48:15
Bijlagen: [DOMUS-#17025248-v1-Nota_aan_stas](#) [1]
[_Advies_over_reactie_naar_TK_over_voorstellen_van_de_Eurpese_Commissie_voor_wetenscah \(3\).doc](#) [2]

Ha 5.1.2.e,

Kan nog iets helderder wat mij betreft, zie bijgaand. Moeten even duidelijk maken dat we een compromis hebben bereikt met I&M, kopje opties hoeft dan ook niet meer wat mij betreft. Daarnaast geprobeerd nog iets duidelijker te maken wat de wijzingen zijn tov eerdere voorstellen. Hoor graag wat jullie hiervan vinden.

Groet,

5.1.2.e

Ministerie van Economische Zaken

TER ONDERTEKENING

Aan de Staatssecretaris

Directoraat-generaal Agro en Natuur
Directie Plantaardige Agroketens en Voedselkwaliteit

Auteur
5.1.2.e
T 070 5.1.2.e
5.1.2.e@minez.n

Datum
13 februari 2017

Kenmerk
DGAN-PAV / 17025248

BM 17027460

Kopie aan

Bijlage(n)

nota

Parafenroute

Paraaf DGAN	Paraaf dig. akkoord 20/2 5.1.2.e	Paraaf dig. akkoord 20/2 5.1.2.e
Medeparaaf	Medeparaaf 5.1.2.e	Medeparaaf 5.1.2.e

BBR-paraaf

Mede namens/met akkoord van Staatssecretaris van IenM

Aanleiding

De Europese Commissie (EC) heeft op 8 februari jongstleden nieuwe voorstellen bekend gemaakt voor wetenschappelijke criteria om hormoonverstorende stoffen te identificeren.

Advies

Ik adviseer u in te stemmen met het voorstel van de EC ^{maac}er bij de EC wel voor te pleiten dat de mogelijkheid om bepaalde stoffen ¹zonderen op een andere plek in de voorstellen wordt opgenomen (zie hieronder). U treft een voorstel aan om de Tweede Kamer per brief te informeren.

Kernpunten

- In de nu voorliggende criteria van de EC wordt onveranderd uitgegaan van de definitie van de WHO. De eerder voorgestelde verhelderingen handhaaft de EC en deze zijn in lijn met wat in december en januari jongstleden aan de Kamer is gemeld.
- Ten opzichte van het voorstel van de EC van medio december zijn er twee belangrijke veranderingen. De uitzonderingsclausule wordt niet in dit voorstel behandeld, maar apart op een later moment. Daarnaast stelt de EC voor om onder de milieucriteria de mogelijkheid op te nemen om werkzame stoffen die bedoeld zijn om hormoonverstorend te werken te kunnen beoordelen op toelaatbaarheid. Het betreft veelal stoffen die goed passen in de verduurzaming van gewasbescherming. EZ wil daarom deze mogelijkheid behouden. De EC ziet dit als een oplossing voor het niet in stemming brengen van de uitzonderingsclausule en zo ook enkele grote lidstaten.
- Door de uitzonderingsclausule en de criteria apart van elkaar te behandelen is er geen mogelijkheid om met zekerheid uitzonderingen te borgen, anders dan

Ontvangen BBR

Pagina: 113

 Nummer: 1 Auteur: 5.1.2.e) Datum: 20-2-2017 15:46:00 +01'00'

Klopt dit zo?

Directoraat-generaal Agro en Natuur
Directie Plantaardige Agroketens en Voedselkwaliteit

Kenmerk
DGAN-PAV / 17025248

in de criteria zelf, zoals de EC voorstelt. IenM is van mening dat ten principale de uitzonderingen niet in de criteria thuis horen.

Toelichting

Voorstellen

- In de nu voorliggende criteria wordt onveranderd uitgegaan van de definitie van de WHO. Volgens de definitie moet worden aangetoond dat beïnvloeding van het hormoonstelsel tot nadelige effecten bij het intacte organisme leidt. Ongewijzigd is ook de verheldering van het gebruik van biologische plausibiliteit als operationaliseren van causaliteit. Dat betekent dat het gemakkelijker wordt een stof te identificeren als hormoonverstorend. Met deze lijn heeft u eerder ingestemd en dat gemeld – mede namens de staatssecretaris van IenM- aan de Tweede Kamer (Kamerstuk 34510-6 dd. 19-12-2016 en Kamerstuk 34510-7 dd. 17-01-2017 bijlagen).
 - Ten opzichte van het voorstel van de EC van medio december zijn er in totaal vier wijzigingen aangebracht. De twee belangrijkste die hierboven al zijn genoemd:
 1. Het voorstel over de uitzonderingsclausule waarmee de EC de Gewasbeschermingsmiddelenverordening in overeenstemming wil brengen met de Biocidenverordening (van verwaarloosbare blootstelling naar verwaarloosbare risico) ligt nu niet voor. De EC wil dit op een later moment apart behandelen.
 2. Daarnaast stelt de EC voor om onder de milieucriteria de mogelijkheid op te nemen werkzame stoffen die specifiek bedoeld zijn om hormoonverstorend te werken (bijvoorbeeld insectgroeiregulatoren voor het bestrijden van insecten), te kunnen beoordelen.
 - En daarnaast nog twee andere wijzigingen:
 3. De EC stelt nu voor om de ervaringen met de criteria binnen zeven jaar te evalueren.
 4. En de inwerkingtreding van de criteria 6 maanden na van kracht worden van de verordening te laten ingaan.
- Nederland kan ook met deze twee nieuwe voorstellen instemmen.
1.
 - Door beide voorstellen – de criteria en de uitzonderingsclausule – apart van elkaar te behandelen en de stemming niet tegelijkertijd te agenderen is er geen mogelijkheid om uitzonderingen met zekerheid te borgen, anders dan in de criteria zelf. De splitsing van beide voorstellen is ingegeven door een verzoek van enkele grote lidstaten, waaronder **5.1.2.a** (zie kopje krachtenveld).
 - Het ministerie van IenM is geen voorstander van instemmen met het huidige voorstel. Het standpunt is dat de wetenschappelijke criteria zuiver moeten zijn om hormoonverstorende stoffen te kunnen identificeren. Dit is een principieel en in die zin een begrijpelijk vertrekpunt. Het voorstel van de EC bevat in ogen van IenM nu een uitzonderingsbepaling voor werkzame stoffen die specifiek bedoeld zijn om hun hormoonverstorende werking, die niet in de criteria thuishoort. Volgens IenM moeten uitzonderingen op een andere plaats in de regelgeving worden geregeld. Daarnaast is IenM van mening dat deze

Directoraat-generaal Agro en Natuur
Directie Plantaardige Agroketens en Voedselkwaliteit

Kenmerk
DGAN-PAV / 17025248

vast te stellen criteria ook in andere wetgeving moet kunnen worden gebruikt, zoals in REACH (wetgeving over chemicaliën).

- EZ is van mening dat stoffen die specifiek bedoeld en ontwikkeld zijn om hormoonverstorend te werken tegen doelgroep-plaagorganismen en daarom ook een belangrijke groep gewasbeschermingsmiddelen zijn, denk aan insectengroei-regulatoren of ook planthormonen, zoals bloei- en groei-regulatoren. Deze stoffen passen in de verduurzaming van gewasbescherming, door hun specificiteit en soms lage risico's.
- Uiteraard moeten ook deze stoffen en middelen worden beoordeeld op grond van het wettelijk Europees toetsingskader, alvorens een goedkeuring of toelating mogelijk is. Daarin voorziet het voorstel van de EC.
- Na interdepartementale afstemming is uiteindelijk overeenstemming bereikt over een compromis: instemmen met het voorstel, maar bij de EC in het voorveld te pleiten voor een andere positionering in het voorstel van de mogelijkheid om de bewuste groep specifieke stoffen te kunnen beoordelen. Hiermee stemt IenM in. Dit compromis is verwoord in de voorliggende Kamerbrief.

Krachtenveld

- Het Europese Parlement (EP) maakt bezwaar tegen het wijzigen van de uitzonderingsclausule. Ook de lidstaten 5.1.2.a, 5.1.2.d en 5.1.2.a vinden dat de EC geen mandaat heeft om de uitzonderingsclausule van de Gewasbeschermingsmiddelenverordening aan te passen onder de comitologie. Deze lidstaten zullen ook de nu voorgestelde criteria niet steunen.
- 5.1.2.a kan het voorstel voor de criteria naar het zich nu laat aanzien steunen, maar wil de uitzonderingsclausule - die het EC niet meer voorlegt - niet steunen. Borging van het vermijden van het ongewenste effect dat stofgroepen zoals insectgroei-regulatoren en plantenhormonen zonder beoordeling wegvallen, ligt nu in het voorstel van de EC onder de milieuparagraaf in de Annex-aanpassing, laatste punt (4), onder 3.8.2 Dit is een door 5.1.2.a ingebracht punt.
- Ook andere grote lidstaten kunnen de criteria naar verwachting steunen, waaronder 5.1.2.a, 5.1.2.a en 5.1.2.a. Het 5.1.2.a wil heel graag de uitzonderingen goed geregeld zien en daarom is hun positie onduidelijk. Veel kleinere lidstaten, met name in Oost-Europa kijken naar 5.1.2.a en het 5.1.2.a.

Opties

Proces

- Op 8 februari jongstleden heeft de EC aangepaste voorstellen voor wetenschappelijke criteria in hormoonverstorende stoffen te identificeren bekend gemaakt.
- U heeft toegezegd de Tweede Kamer te informeren zodra de EC nieuwe voorstellen heeft gedaan. Op 22 februari aanstaande is er een AO ter voorbereiding op de Landbouw en Visserijraad. Ik verwacht dat de Kamer met u over de hormoonverstorende stoffen wil spreken. Ter informatie stuurt u de

Pagina: 115

 Nummer: 1 Auteur: 5.1.2.e) Datum: 20-2-2017 15:46:00 +01'00'
Wat bedoelen we hiermee?

 Nummer: 2 Auteur: 5.1.2.e Datum: 20-2-2017 15:46:00 +01'00'
Dit kopje is niet meer nodig, nu er een compromis is bereikt toch?

**Directoraat-generaal Agro en
Natuur**
Directie Plantaardige Agroketens
en Voedselkwaliteit

Kenmerk
DGAN-PAV / 17025248

bijgevoegde te ondertekenen brief aan de Kamer met de voorstellen van de EC en het standpunt van het kabinet.

- Op 21 december 2016 heeft de EC een extra vergadering van het permanente comité belegd. Tijdens deze vergadering is over de conceptcriteria voor hormoonverstorende stoffen gesproken met de lidstaten, EFSA en ECHA. Nederland heeft tijdens deze vergadering conform de motie van het lid Ouwehand aangegeven niet te kunnen stemmen, mocht het ter stemming komen. Naar aanleiding van het verloop van deze vergadering, waarin de lidstaten nogmaals hun standpunten naar voren brachten, heeft de EC besloten de criteria op dat moment niet in stemming te brengen.
- Het RIVM en het Ctgb adviseren u in technische zin. Zij melden dat ze kunnen instemmen met de twee aanvullende voorstellen van de EC:
 1. na zeven jaren de toepassing van de criteria te evalueren
 2. met het voorstel om de inwerkingtreding van de criteria zes maanden na het van kracht worden van de verordening te laten ingaan. Op die manier kan er een uitvoeringsrichtlijn voor de toelatingsautoriteiten klaar zijn, om een geharmoniseerde uitvoering te waarborgen. Dit laatste was en is inzet van het kabinet.

Verder meldt het Ctgb ook dat de onder de milieucriteria nu als laatste toevoeging punt (4) de mogelijkheid er is om werkzame stoffen die specifiek bedoeld zijn om hormoonverstorend op bepaalde doelwitorganismen te werken – denk aan insectengroeiregulatoren of plantenhormonen – risicogebaseerd te kunnen beoordelen.

Het Ctgb meldt dat deze toevoeging aan de milieuparagraaf in principe niet thuis hoort in de criteria, maar wel noodzakelijk is voor een risicogebaseerde beoordeling die wenselijk is en daarom overeind zou moeten blijven.

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e
Aan: 5.1.2.e
Onderwerp: FW: Kamerbrief hormoonverstorende stoffen - discussie met I&M
Datum: maandag 20 februari 2017 18:36:55

5.1.2.e
 5.1.2.e
 Ministry of Economic Affairs
 DG Agriculture and Nature
 Plant Health
 P.O. Box 20401
 NL 2500 EK The Hague
 The Netherlands
 **31 (0)70 5.1.2.e
 5.1.2.e @minez.nl

Van: 5.1.2.e
Verzonden: maandag 20 februari 2017 18:27

Aan: 5.1.2.e

CC: 5.1.2.e

Onderwerp: Kamerbrief hormoonverstorende stoffen - discussie met I&M

Ha 5.1.2.e

5.1.2.e mailde je vorige week over de Kamerbrief met hormoonverstorende stoffen. Er was discussie met I&M over hoe we als NL aankijken tegen de nieuwe voorstellen en hoe we daarover zouden stemmen indien de Commissie deze de 28^e ter tafel brengt. De discussie richt zich op de zogeheten uitzonderingsclausule. De commissie heeft in de nieuwe voorstellen besloten om de voorstellen voor de criteria en de voorstellen voor de uitzonderingsclausule los te trekken, maar tegelijkertijd onder de criteria wel een soort uitzonderingsbepaling op te nemen. I&M is principieel tegenstander van deze oplossing en vindt dat deze extra bepaling niet in de criteria thuis hoort. Zij willen daarom dat NL tegen de voorstellen stemt, tenzij de commissie dit punt weer terug verandert. 5.1.2.e schat in dat dit niet haalbaar is, omdat het 5.1.2.a uit elkaar is getrokken. Afgelopen vrijdag is er op directeursniveau overeenstemming bereikt over een compromis, maar I&M laat net weten dat hun DG daar niet mee kan leven en wil dat NL tegen de voorstellen stemt. 5.1.2.e schakelt hierover nu met 5.1.2.e om te kijken of de twee DG's nog contact kunnen hebben vanavond, maar ik wilde dit alvast bij je signaleren en polsen of de stas hierover met Dijksma wil bellen. Het gaat namelijk ook over het punt hoe je je richting de Kamer opstelt, aangezien a.s. woensdag waarschijnlijk de laatste mogelijkheid is dat de Kamer zich kan uitspreken over de voorstellen, voordat deze de 28^e worden besproken. Needless to say dat het ook erg krap wordt voor a.s. woensdag.

Hoor graag hoe je hierover denkt.

Groet,

5.1.2.e

5.1.2.e

BBR – Team stas

070 5.1.2.e / 06 5.1.2.e

Van: 5.1.2.e
Aan: 5.1.2.e
Cc: 5.1.2.e
Onderwerp: Voorbereiding AO LVR morgen - hormoonverstorende stoffen
Datum: dinsdag 21 februari 2017 11:54:06

Ha 5.1.2.e,

Ik weet dat jullie momenteel ontzettend druk zijn met de Kamerbrief, maar ter voorbereiding op het AO LVR morgen hebben we nog een spreeklijn + factsheet nodig voor het onderwerp hormoonverstorende stoffen. Lukt het jullie om dat voor het einde van de dag aan te leveren (met akkoord van 5.1.2.e)?

Alvast bedankt,

Groet,

5.1.2.e

5.1.2.e

BBR – Team stas

070 5.1.2.e / 06 5.1.2.e

Van: 5.1.2.e
Aan: 5.1.2.e
Cc: 5.1.2.e
Onderwerp: Fwd: Kamerbrief Hormoonverstorende stoffen
Datum: dinsdag 21 februari 2017 07:20:10
Bijlagen: [DOMUS-#17025248-v1-Nota aan stas](#) [1]
[Advies over reactie naar TK over voorstellen van de Europese Commissie voor wetensch](#) [2]
[ATT00001.htm](#) [3]
[DOMUS-#17024881-v1](#) [4]
[Wetenschappelijke criteria voor identificatie van hormoonverstorende stoffen](#) [5]
[ATT00002.htm](#) [6]

Hallo 5.1.2.e,

Zie hieronder de laatste versies van oplegnota en Kamerbrief over hormoonverstorende stoffen.

Helaas zijn we er niet uit met IenM; vrijdag dachten we op ons niveau een compromis te hebben bereikt, maar dat bleek maandag niet goed te gaan. Gisteren wederom geschakeld op directeursniveau en vanochtend zullen de DG's met elkaar bellen. Brief moet dringend uit (zoals jullie uiteraard zullen begrijpen), kijken of dat wil lukken deze ochtend. BBR en PA zijn uiteraard ook betrokken en ingeschakeld.

Jullie horen verder vandaag!

Kunnen jullie svp nog de tijden doorgeven van AO-LVR morgen en het eventuele vooroverleg? Als voorbereiding hormoonverstoorders - mocht de brief tijdig uitgaan - kunnen nota en brief dienen.

Wij moeten nog een spreeklijn maken.....

Groet,

5.1.2.e

5.1.2.e

Ministry of Economic Affairs
 DG Agriculture and Nature
 The Netherlands
 Verstuurd vanaf mijn iPad

Begin doorgestuurd bericht:

Van: 5.1.2.e @minez.nl>
Datum: 20 februari 2017 11:56:02 CET
Aan: 5.1.2.e @minez.nl>
Kopie: 5.1.2.e @minez.nl>, 5.1.2.e @minez.nl>, 5.1.2.e @minez.nl>
Onderwerp: Antw.: FSI Kamerbrief Hormoonverstorende stoffen PDK

Ha 5.1.2.e,

Bijgevoegd brief en nota over HVS. Komt via DOMUS naar BBR, bij deze alvast de documenten voor jou. 5.1.2.e is akkoord.

Groet

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e

Verzonden: maandag 20 februari 2017 9:14

Aan: 5.1.2.e)

CC: 5.1.2.e

5.1.2.e

Onderwerp: Kamerbrief Hormoonverstorende stoffen

Dag 5.1.2.e

Krijg je niet te pakken dus vandaar even per mail: het zou mooi zijn als we rond 12u een versie bij de stas kunnen voorleggen, hij heeft van 12-12.30 nu nog een gaatje in zijn agenda zie ik. Aangezien 5.1.2.e nog wat opmerkingen had is het denk ik goed de laatste versie ook eerst nog even aan 5.1.2.e voor te leggen.

5.1.2.e zit alleen in de BR zodirect, maar wellicht dat ze er tijdens de vergadering even een blik op kan werpen. Zo niet dan moeten we even kijken of we 5.1.2.e alvast door doen of dat we hem iets later aan de stas voorleggen. Aangezien ik ook in de BR zit voor het verslag zou ik willen voorstellen dat jullie direct aan 5.1.2.e een versie sturen waar 5.1.2.e mee akkoord is, met mij in cc. Lukt dat?

Groet,

5.1.2.e

5.1.2.e

BBR – Team stas

070 5.1.2.e / 06 5.1.2.e

Ministerie van Economische Zaken

TER ONDERTEKENING

Aan de Staatssecretaris

nota

Directoraat-generaal Agro en Natuur
Directie Plantaardige Agroketens en Voedselkwaliteit

Auteur
5.1.2.e
T 070 5.1.2.e
5.1.2.e@minez.n

Datum
13 februari 2017

Kenmerk
DGAN-PAV / 17025248

BM 17027460

Kopie aan

Bijlage(n)

Parafenroute

Paraaf	Paraaf dig. akkoord 20/2	Paraaf dig. akkoord 20/2
DGAN	5.1.2.e	5.1.2.e
Medeparaaf	Medeparaaf	Medeparaaf

BBR-paraaf

Mede namens/met akkoord van Staatssecretaris van IenM

Aanleiding

De Europese Commissie (EC) heeft op 8 februari jongstleden nieuwe voorstellen bekend gemaakt voor wetenschappelijke criteria om hormoonverstorende stoffen te identificeren. De standpunten van IenM en EZ over de nieuwste voorstellen lopen uiteen.

Advies

Ik adviseer u in te stemmen met het voorstel van de EC en dit standpunt te bespreken met de staatssecretaris van IenM. U treft een voorstel aan om de Tweede Kamer per brief te informeren.

Kernpunten

- In de nu voorliggende criteria van de EC wordt onveranderd uitgegaan van de definitie van de WHO. De eerder voorgestelde verhelderingen handhaaft de EC en deze zijn in lijn met wat in december en januari jongstleden aan de Kamer is gemeld.
- Ten opzichte van het voorstel van de EC van medio december zijn er twee belangrijke veranderingen. De uitzonderingsclausule wordt niet in dit voorstel behandeld, maar apart op een later moment. Daarnaast stelt de EC voor om onder de milieucriteria de mogelijkheid op te nemen om werkzame stoffen die bedoeld zijn om hormoonverstorend te werken te kunnen beoordelen op toelaatbaarheid. Het betreft veelal stoffen die goed passen in de verduurzaming van gewasbescherming. EZ wil daarom deze mogelijkheid behouden. De EC ziet dit als een oplossing voor het niet in stemming brengen van de uitzonderingsclausule en zo ook enkele grote lidstaten.
- Door de uitzonderingsclausule en de criteria apart van elkaar te behandelen is er geen mogelijkheid om met zekerheid uitzonderingen te borgen, anders dan

Ontvangen BBR

in de criteria zelf, zoals de EC voorstelt. IenM is van mening dat ten principale de uitzonderingen niet in de criteria thuis horen.

Toelichting

Voorstellen

- In de nu voorliggende criteria wordt onveranderd uitgegaan van de definitie van de WHO. Volgens de definitie moet worden aangetoond dat beïnvloeding van het hormoonstelsel tot nadelige effecten bij het intacte organisme leidt. Ongewijzigd is ook de verheldering van het gebruik van biologische plausibiliteit als operationaliseren van causaliteit. Dat betekent dat het gemakkelijker wordt een stof te identificeren als hormoonverstorend. Met deze lijn heeft u eerder ingestemd en dat gemeld – mede namens de staatssecretaris van IenM- aan de Tweede Kamer (Kamerstuk 34510-6 dd. 19-12-2016 en Kamerstuk 34510-7 dd. 17-01-2017 bijlagen).
- Ten opzicht van het voorstel van de EC van medio december zijn in totaal vier veranderingen, waaronder de twee belangrijkste die onder het kopje kernpunten zijn genoemd:
 1. De EC stelt nu voor om de ervaringen met de criteria binnen zeven jaar te evalueren.
 2. En de inwerkingtreding van de criteria 6 maanden na van kracht worden van de verordening te laten ingaan.
 Nederland kan met deze twee nieuwe voorstellen instemmen.
 3. Het voorstel over de uitzonderingsclausule waarmee de EC de Gewasbeschermingsmiddelenverordening in overeenstemming wil brengen met de Biocidenverordening (van verwaarloosbare blootstelling naar verwaarloosbare risico) ligt nu niet voor. De EC wil dit op een later moment apart behandelen.
 4. Daarnaast stelt de EC voor om onder de milieucriteria de mogelijkheid op te nemen werkzame stoffen die specifiek bedoeld zijn om hormoonverstorend te werken (bijvoorbeeld insectgroeiregulatoren voor het bestrijden van insecten), te kunnen beoordelen.
- Door beide voorstellen – de criteria en de uitzonderingsclausule – apart van elkaar te behandelen en de stemming niet tegelijkertijd te agenderen is er geen mogelijkheid om uitzonderingen met zekerheid te borgen, anders dan in de criteria zelf. De splitsing van beide voorstellen is ingegeven door een verzoek van enkele grote lidstaten, waaronder **5.1.2.a** (zie kopje krachtenveld).
- Het ministerie van IenM is geen voorstander van instemmen met het huidige voorstel. Het standpunt is dat de wetenschappelijke criteria zuiver moeten zijn om hormoonverstorende stoffen te kunnen identificeren. Dit is een principieel en in die zin een begrijpelijk vertrekpunt. Het voorstel van de EC bevat in ogen van IenM nu een uitzonderingsbepaling voor werkzame stoffen die specifiek bedoeld zijn om hun hormoonverstorende werking, die niet in de criteria thuishoort. Volgens IenM moeten uitzonderingen op een andere plaats in de regelgeving worden geregeld. Daarnaast is IenM van mening dat deze

Directoraat-generaal Agro en Natuur
 Directie Plantaardige Agroketens en Voedselkwaliteit

Kenmerk
 DGAN-PAV / 17025248

vast te stellen criteria ook in andere wetgeving moet kunnen worden gebruikt, zoals in REACH (wetgeving over chemicaliën).

- EZ is van mening dat stoffen die specifiek bedoeld en ontwikkeld zijn om hormoonverstorend te werken tegen doelgroep-plaagorganismen en daarom ook een belangrijke groep gewasbeschermingsmiddelen zijn, denk aan insectengroeiregulatoren of ook planthormonen, zoals bloei- en groeiregulatoren. Deze stoffen passen in de verduurzaming van gewasbescherming, door hun specificiteit en soms lage risico's.
- Uiteraard moeten ook deze stoffen en middelen worden beoordeeld op grond van het wettelijk Europees toetsingskader, alvorens een goedkeuring of toelating mogelijk is. Daarin voorziet het voorstel van de EC.

Krachtenveld

- Het Europese Parlement (EP) maakt bezwaar tegen het wijzigen van de uitzonderingsclausule. Ook de lidstaten 5.1.2.a, 5.1.2.a en 5.1.2.a vinden dat de EC geen mandaat heeft om de uitzonderingsclausule van de Gewasbeschermingsmiddelenverordening aan te passen onder de comitologie. Deze lidstaten zullen ook de nu voorgestelde criteria niet steunen.
- 5.1.2.a kan het voorstel voor de criteria naar het zich nu laat aanzien steunen, maar wil de uitzonderingsclausule - die het EC niet meer voorlegt - niet steunen. Borging van het vermijden van het ongewenste effect dat stofgroepen zoals insectgroeiregulatoren en plantenhormonen zonder beoordeling wegvallen, ligt nu in het voorstel van de EC onder de milieuparagraaf in de Annex-aanpassing, laatste punt (4), onder 3.8.2 Dit is een door 5.1.2.a ingebracht punt.
- Ook andere grote lidstaten kunnen de criteria naar verwachting steunen, waaronder 5.1.2.a, 5.1.2.a en 5.1.2.a. Het 5.1.2.a wil heel graag de uitzonderingen goed geregeld zien en daarom is hun positie onduidelijk. Veel kleinere lidstaten, met name in Oost-Europa kijken naar 5.1.2.a en het 5.1.2.a.

Opties

- Nederland stemt tégen het hele voorstel. In dat geval is de kans reëel dat er geen gekwalificeerde meerderheid in het permanent comité is en er dus geen criteria kunnen worden vastgesteld. De EC kan dan besluiten de huidige interim criteria te handhaven, zoals opgenomen in de Gewasbeschermingsmiddelenverordening. Deze interim criteria zijn niet 'fit for purpose' en ook niet wetenschappelijk actueel, zo is het advies van Ctgb en RIVM. Dit is onwenselijk en strijdig met de Nederlandse inzet voor een hoog beschermingsniveau overigens is ook IenM het hiermee eens. Ik adviseer u om daarom niet tegen het voorstel te stemmen.
- Nederland stemt vóór de criteria, mits de bepaling (4) in de Annex onder punt 3.8.3. door de EC wordt verwijderd. (Het IenM standpunt). Zij bepleiten dat deze bepaling wordt toegevoegd aan de tekst van de uitzonderingsclausule. Naar verwachting haalt dit voorstel van de EC echter geen gekwalificeerde meerderheid. Ook is de vraag of de EC een dergelijk Nederlands voorstel zou willen volgen, gezien de positie van enkele grote lidstaten, waaronder

Directoraat-generaal Agro en Natuur
Directie Plantaardige Agroketens en Voedselkwaliteit

Kenmerk
DGAN-PAV / 17025248

5.1.2.a - Ik adviseer u dan ook deze positie van IenM niet te steunen, omdat gewenste stoffen die passen in de verduurzaming van gewasbescherming dan niet meer kunnen worden beoordeeld en goedgekeurd.

- Nederland stemt in met het hele voorstel van de EC. (Het EZ standpunt) Daarmee is het mogelijk om de stoffen goed te keuren met een specifiek beoogd hormoonverstorend effect tegen doelwitorganismen, mits het risico aanvaardbaar is. Deze stoffen passen in de verduurzaming van gewasbescherming.
- Ik adviseer u in te stemmen met het EC voorstel, maar bij de EC te pleiten voor een andere positionering in het voorstel van de mogelijkheid om de bewuste groep specifieke stoffen te kunnen beoordelen. Hiermee stemt IenM in. Dit is verwoord in de voorliggende Kamerbrief.

Proces

- Op 8 februari jongstleden heeft de EC aangepaste voorstellen voor wetenschappelijke criteria in hormoonverstorende stoffen te identificeren bekend gemaakt.
- U heeft toegezegd de Tweede Kamer te informeren zodra de EC nieuwe voorstellen heeft gedaan. Op 22 februari aanstaande is er een AO ter voorbereiding op de Landbouw en Visserijraad. Ik verwacht dat de Kamer met u over de hormoonverstorende stoffen wil spreken. Ter informatie stuurt u de bijgevoegde te ondertekenen brief aan de Kamer met de voorstellen van de EC en het standpunt van het kabinet.
- Op 21 december 2016 heeft de EC een extra vergadering van het permanente comité belegd. Tijdens deze vergadering is over de conceptcriteria voor hormoonverstorende stoffen gesproken met de lidstaten, EFSA en ECHA. Nederland heeft tijdens deze vergadering conform de motie van het lid Ouwehand aangegeven niet te kunnen stemmen, mocht het ter stemming komen. Naar aanleiding van het verloop van deze vergadering, waarin de lidstaten nogmaals hun standpunten naar voren brachten, heeft de EC besloten de criteria op dat moment niet in stemming te brengen.
- Het RIVM en het Ctgb adviseren u in technische zin. Zij melden dat ze kunnen instemmen met de twee aanvullende voorstellen van de EC:
 1. na zeven jaren de toepassing van de criteria te evalueren
 2. met het voorstel om de inwerkingtreding van de criteria zes maanden na het van kracht worden van de verordening te laten ingaan. Op die manier kan er een uitvoeringsrichtlijn voor de toelatingsautoriteiten klaar zijn, om een geharmoniseerde uitvoering te waarborgen. Dit laatste was en is inzet van het kabinet.

Verder meldt het Ctgb ook dat de onder de milieucriteria nu als laatste toevoeging – punt (4) de mogelijkheid is opgenomen om werkzame stoffen die specifiek bedoeld zijn om hormoonversturend op bepaalde doelwitorganismen te werken – denk aan insectengroeiregulators of plantenhormonen - risicogebaseerd te kunnen beoordelen.

**Directoraat-generaal Agro en
Natuur**
Directie Plantaardige Agroketens
en Voedselkwaliteit

Kenmerk
DGAN-PAV / 17025248

Het Ctgb meldt dat deze toevoeging aan de milieuparagraaf in principe niet thuis hoort in de criteria, maar wel noodzakelijk is voor een risicogebaseerde beoordeling die wenselijk is en daarom overeind zou moeten blijven.

5.1.2.e

Ministerie van Economische Zaken

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

De Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Binnenhof 4
2513 AA DEN HAAG

Datum
Betreft Wetenschappelijke criteria voor identificatie van hormoonverstorende stoffen

Geachte Voorzitter,

Hierbij breng ik u - mede namens de staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu - op de hoogte van de recente ontwikkelingen ten aanzien van de criteria voor identificatie van hormoonverstorende stoffen bij gewasbeschermingsmiddelen en biociden. Deze criteria zijn door de Europese Commissie (EC) opgesteld op basis van de Verordening (EG) nr. 1107/2009 betreffende het op de markt brengen van gewasbeschermingsmiddelen en de Verordening (EU) 528/2012 betreffende het in de handel brengen en gebruik van biociden (hierna Gewasbeschermingsmiddelenverordening en Biocidenverordening).

De Gewasbeschermingsmiddelenverordening en de Biocidenverordening bevatten ondermeer regels over het gebruik van hormoonverstorende stoffen in deze producten. De verordeningen schrijven voor dat de EC wetenschappelijke criteria vaststelt voor het identificeren van hormoonverstorende stoffen. Uitgangspunt voor de criteria is de WHO definitie van een hormoonverstorende stof. Deze definitie is algemeen aanvaard door wetenschappers en niet-gouvernementele organisaties. Om een stof als hormoonverstorend voor mensen en/of andere organismen te kunnen aanwijzen, moet volgens deze definitie aangetoond worden dat de beïnvloeding van het hormoonstelsel tot nadelige effecten bij het intacte organisme leidt. Om een stof als hormoonverstorend voor het milieu te kunnen aanwijzen zijn de eisen vergelijkbaar, maar moet duidelijk zijn dat de nadelige effecten relevant zijn op populatieniveau. Omdat het moeilijk is om sluitend bewijs te leveren voor een oorzakelijk verband (causaliteit) stelt de EC voor om dit op basis van aannemelijkheid (biologische plausibiliteit) te beoordelen.

In zowel de Gewasbeschermingsmiddelenverordening als in de Biocidenverordening worden werkzame stoffen met hormoonverstorende eigenschappen verboden op grond van de van de intrinsieke eigenschappen van de stof, de zogenoemde gevaarsbenadering. In beide verordening zijn echter uitzonderingsclausules opgenomen. De uitzonderingsclausules voor de Gewasbeschermingsmiddelenverordening en de Biocidenverordening zijn verschillend. De EC heeft steeds voorgesteld om deze uitzonderingen op één lijn te brengen.

Directoraat-generaal Agro en Natuur
Directie Plantaardige Agroketens
en Voedselkwaliteit

Bezoekadres
Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Postadres
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Factuuradres
Postbus 16180
2500 BD Den Haag

Overheidsidentificatienr
00000001003214369000

T 070 379 8911 (algemeen)
www.rijksoverheid.nl/ez

Behandeld door

5.1.2.e

T 5.1.2.e

M 065.1.2.e

5.1.2.e@minez.n

Ons kenmerk
DGAN-PAV / 17024881

Uw kenmerk

Bijlage(n)
2

Directoraat-generaal Agro en NatuurDirectie Plantaardige Agroketens
en Voedselkwaliteit**Ons kenmerk**

DGAN-PAV / 17024881

De EC heeft op 8 februari 2017 aangepaste wetenschappelijk criteria om hormoonverstorende stoffen te identificeren voorgelegd aan de lidstaten. Deze nieuwe voorstellen stuur ik u toe (bijlagen). Zij zullen met de lidstaten worden besproken op 28 februari 2017, waarbij de EC een stemming nastreeft voor de Gewasbeschermingsmiddelenverordening.

De aangepaste voorstellen met de criteria zijn een vervolg op de eerdere voorstellen van de EC, waarover ik u heb geïnformeerd (Kamerstuk 34510, nr.6 en Kamerstuk 34510, nr. 7). In de formulering van de criteria blijft de definitie van de WHO het uitgangspunt. Ongewijzigd is ook de verheldering van het gebruik van biologische plausibiliteit als operationalisering van causaliteit. Dat betekent dat het gemakkelijker wordt een stof te identificeren als hormoonverstorende stof.

Aanvullend stelt de EC in de huidige voorstellen voor, om de toepassing van de criteria in het licht van de Gewasbeschermingsmiddelenverordening en de Biocidenverordening binnen zeven jaar te evalueren. Daarnaast stelt de EC voor dat de criteria zes maanden na het van kracht worden van de aanpassingen in de verordeningen, daadwerkelijk in werking treden.

In tegenstelling tot de vorige set voorstellen (de criteria voor identificatie van hormoonverstorende stoffen en de uitzonderingsclausule) legt de EC nu slechts het voorstel voor criteria aan de lidstaten voor. Het voorstel om de uitzonderingsclausule van de Gewasbeschermingsverordening in overeenstemming te brengen met de Biocidenverordening is losgekoppeld en staat nu niet op de agenda van de vergadering van 28 februari 2017. De EC wil dit onderdeel op een later moment apart behandelen, zo is het voornemen.

Daarnaast stelt de EC nu voor om in de Gewasbeschermingsmiddelenverordening onder de milieucriteria¹ (dus niet onder de humane-criteria) de mogelijkheid op te nemen om werkzame stoffen die specifiek bedoeld zijn om hormoonverstorend op bepaalde doelwitorganismen te werken – denk aan insectengroeiregulatoren of plantenhormonen - te beoordelen basis van het reguliere Europese toetsingskader voor gewasbeschermingsmiddelen of biociden.

AppreciatieAlgemeen

Nederland heeft in december 2016 gepleit voor het samen behandelen van en mogelijk ook stemmen over beide voorstellen: criteria voor identificatie en de uitzonderingsclausule. De EC heeft echter anders besloten.

Gesteund door het advies van het College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Ctgb) en het Rijksinstituut voor Milieu

¹ Verordening (EG) Nr. 1107/2009 betreffende het op de markt brengen van gewasbeschermingsmiddelen, bijlage 2, paragraaf 3.8.2. punt (4)

Directoraat-generaal Agro en Natuur
 Directie Plantaardige Agroketens
 en Voedselkwaliteit

Ons kenmerk
 DGAN-PAV / 17024881

(RIVM) kan het kabinet akkoord gaan met twee aanvullende voorstellen van de EC om de criteria om hormoonverstorende stoffen te identificeren:

- Binnen zeven jaar de toepassing van de criteria te evalueren;
- de inwerkingtreding van de criteria 6 maanden na het van kracht worden van de verordeningen daadwerkelijk te laten ingaan. Op die manier kan er een uitvoeringsrichtsnoer voor de toelatingsautoriteiten klaar zijn, om een geharmoniseerde uitvoering te waarborgen. Dit was en is de inzet van het kabinet.

Aanpassing in milieucriterium van het EC voorstel

Onder de milieucriteria is nu als laatste toevoeging (paragraaf 3.8.2 punt (4)) de mogelijkheid opgenomen om werkzame stoffen die specifiek bedoeld zijn om hormoonverstorend op bepaalde doelwitorganismen te werken – denk aan insectengroeiregulatoren of plantenhormonen – risicogebaseerd te kunnen beoordelen. Het RIVM heeft laten weten zorgen te hebben over de brede formulering van de geboden mogelijkheid voor deze groep stoffen. Het Ctgb is van mening dat deze toevoeging aan de milieucriteria hier in principe niet thuis hoort, maar dat het wel noodzakelijk is dat gewasbeschermingsmiddelen die specifiek bedoeld zijn om hormoonverstorend op bepaalde doelwitorganismen te werken toelaatbaar blijven op basis van een risicogebaseerde beoordeling.

Deze groep stoffen past namelijk goed in het huidige beleid om gewasbescherming verder te verduurzamen door hun specifieke werking en soms lage risico. Daarnaast zorgen deze stoffen voor de noodzakelijke diversiteit in het middelenpakket om zo resistentie te voorkomen. Uiteraard moeten ook deze werkzame stoffen en middelen worden beoordeeld op grond van het wettelijke Europese toetsingskader, alvorens een goedkeuring of toelating mogelijk is.

Het heeft de voorkeur van het kabinet om de mogelijkheid om werkzame stoffen die specifiek bedoeld zijn om hormoonverstorend op bepaalde doelwitorganismen te werken op te nemen. Gelet op de bezwaren van het RIVM en het Ctgb dient dit wel te gebeuren op een aparte plaats in de verordening, onderscheiden van de criteria. We zullen ons tot het uiterste inspannen om de voorgestelde toevoeging op een andere plek te positioneren. Mocht de inspanning onvoldoende resultaat hebben dan is het kabinet – alles overwegende – voornemens om desondanks in te stemmen met het EC voorstel. Het doel hiervan is te voorkomen dat een groep stoffen a priori wegvalt die juist verdere verduurzaming van gewasbescherming in de hand werkt en resistenties voorkomt.

Het kabinet streeft ernaar om nu zo snel mogelijk de criteria vast te stellen.

Daarmee kunnen de interim criteria die nu worden gebruikt vervangen voor de voorgestelde criteria, die een verbetering zijn.

Verder kan dan ook de uitvoeringsrichtlijn worden afgerond, zodat de lidstaten gewasbeschermingsmiddelen geharmoniseerd kunnen beoordelen op moment van inwerkingtreding van de criteria. Met de nu voorstelde criteria maken we een flinke stap voorwaarts om hormoonverstorende stoffen in de Gewasbeschermings- en Biocidenverordening te kunnen identificeren.

Martijn van Dam
Staatssecretaris van Economische Zaken

**Directoraat-generaal Agro en
Natuur**
Directie Plantaardige Agroketens
en Voedselkwaliteit

Ons kenmerk
DGAN-PAV / 17024881

Van: 5.1.2.e
 Aan: 5.1.2.e
 Onderwerp: Fwd: Kamerbrief EZ stemgedrag criteria HVS - IenM
 Datum: dinsdag 21 februari 2017 07:24:13

Ter info. Tot vanmiddag!

Verstuurd vanaf mijn iPhone

Begin doorgestuurd bericht:

Van: 5.1.2.e @minez.nl>
 Datum: 20 februari 2017 22:14:46 CET
 Aan: 5.1.2.e @minez.nl>
 Kopie: 5.1.2.e @minez.nl>
 Onderwerp: Antw.: Kamerbrief EZ stemgedrag criteria HVS - IenM

Met 5.1.2.e contact gehad. Maar wij constateren dat 5.1.2.e even moeten bellen. Dat doet 5.1.2.e morgenvroeg. Ik heb 5.1.2.e helemaal kunnen bijpraten. 5.1.2.e

Verstuurd vanaf mijn iPhone

Op 20 feb. 2017 om 19:37 heeft 5.1.2.e @minez.nl> het volgende geschreven:

Niet goed, terug bij af. Je zegt zo in de Kamerbrief dat als de Cie niet de clause uit de criteria haalt, we tegen stemmen.

Verstuurd vanaf mijn iPhone

Op 20 feb. 2017 om 19:34 heeft 5.1.2.e @minez.nl> het volgende geschreven:

Wat vonden wij van deze wijzigingen?

Verstuurd vanaf mijn iPhone

Op 20 feb. 2017 om 18:32 heeft 5.1.2.e @minez.nl> het volgende geschreven:

Zie onderstaande e-mail vanuit IenM en aangehecht weer nieuwe voorstellen.

Groet, 5.1.2.e
 5.1.2.e
 5.1.2.e
 Ministry of Economic Affairs
 DG Agriculture and Nature
 Plant Health
 P.O. Box 20401
 NL 2500 EK The Hague
 The Netherlands
 **31 (0)70 5.1.2.e
 5.1.2.e @minez.nl

Van: 5.1.2.e DGMI
 5.1.2.e @minienm.nl
 Verzonden: maandag 20 februari 2017 18:20
 Aan: 5.1.2.e
 CC: 5.1.2.e - DGMI
 Onderwerp: Kamerbrief EZ stemgedrag criteria HVS - IenM

Beste 5.1.2.e

Hierbij sturen we jullie onze voorgestelde wijzigingen op de Kamerbrief die zijn voorgesteld door onze dg.

Tevens is onze stas (onderweg vanuit Aruba) hiervan op de hoogte gesteld. We verwachten dat zij morgen rond het middaguur in NL zal arriveren.

groeten 5.1.2.e

Ministerie van Infrastructuur en Milieu | Directie Veiligheid en Risico's
Plesmanweg 1-6
Postbus 20901 | 2500 EX | Den Haag

M 05.1.2.e
5.1.2.e @minienm.nl

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is toegezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen. De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message. The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

<compromis voorstel dgMI DOMUS-#17024881-v1-
Wetenschappelijke_criteria_voor_identificatie_van_hormoonverstorende_stoffen
(3).docx>

Van: 5.1.2.e
Aan: 5.1.2.e
Cc: 5.1.2.e
Onderwerp: RE: Kamerbrief Hormoonverstorende stoffen
Datum: dinsdag 21 februari 2017 08:15:45

Goedemorgen 5.1.2.e

Dank voor je bericht, en voor deze update en bijdragen. Hopelijk lukt het vandaag met de brief! We zullen de nota en brief achter de hand houden in het AO. Een spreeklijn is, zeker als de brief vandaag of morgen uit gaat, welkom.

Het vooroverleg was gisteren al. Het AO is morgen van 14.30 tot 18.00 uur (een uur langer omdat er ook veel over mest gesproken zal worden). Kunnen we jou jij of iemand uit je team benaderen bij vragen? Of leek het BBR handig als je meegaat? (de tafel zit meen ik wel al vrij vol met mensen van mest)

Vriendelijke groeten,

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e

Verzonden: dinsdag 21 februari 2017 7:20

Aan: 5.1.2.e

CC: 5.1.2.e

Onderwerp: Fwd: Kamerbrief Hormoonverstorende stoffen

Hallo 5.1.2.e

Zie hieronder de laatste versies van oplegnota en Kamerbrief over hormoonverstorende stoffen. Helaas zijn we er niet uit met IenM; vrijdag dachten we op ons niveau een compromis te hebben bereikt, maar dat bleek maandag niet goed te gaan. Gisteren wederom geschakeld op directeursniveau en vanochtend zullen de DG's met elkaar bellen. Brief moet dringend uit (zoals jullie uiteraard zullen begrijpen), kijken of dat wil lukken deze ochtend. BBR en PA zijn uiteraard ook betrokken en ingeschakeld.

Jullie horen verder vandaag!

Kunnen jullie svp nog de tijden doorgeven van AO-LVR morgen en het eventuele vooroverleg?

Als voorbereiding hormoonverstoorders - mocht de brief tijdig uitgaan - kunnen nota en brief dienen.

Wij moeten nog een spreeklijn maken.....

Groet,

5.1.2.e

5.1.2.e

Ministry of Economic Affairs

DG Agriculture and Nature

The Netherlands

Verstuurd vanaf mijn iPad

Begin doorgestuurd bericht:

Van: 5.1.2.e @minez.nl>

Datum: 20 februari 2017 11:56:02 CET

Aan: 5.1.2.e @minez.nl>

Kopie: 5.1.2.e @minez.nl>, 5.1.2.e @minez.nl>, 5.1.2.e

5.1.2.e @minez.nl>, 5.1.2.e

5.1.2.e @minez.nl>

Onderwerp: Antw. afst Kamerbrief Hormoonverstorende stoffen PDF

Ha 5.1.2.e,

Bijgevoegd brief en nota over HVS. Komt via DOMUS naar BBR, bij deze alvast de documenten voor jou. 5.1.2.e is akkoord.

Groet

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e

Verzonden: maandag 20 februari 2017 9:14

Aan: 5.1.2.e

CC: 5.1.2.e

5.1.2.e

Onderwerp: Kamerbrief Hormoonverstorende stoffen

Dag 5.1.2.e

Krijg je niet te pakken dus vandaar even per mail: het zou mooi zijn als we rond 12u een versie bij de stas kunnen voorleggen, hij heeft van 12-12.30 nu nog een gaatje in zijn agenda zie ik. Aangezien 5.1.2.e nog wat opmerkingen had is het

denk ik goed de laatste versie ook eerst nog even aan 5.1.2.e voor te leggen.
5.1.2.e zit alleen in de BR zodirect, maar wellicht dat ze er tijdens de vergadering even een blik op kan werpen. Zo niet dan moeten we even kijken of we hem alvast door doen of dat we hem iets later aan de stas voorleggen. Aangezien ik ook in de BR zit voor het verslag zou ik willen voorstellen dat jullie direct aan 5.1.2.e een versie sturen waar 5.1.2.e mee akkoord is, met mij in cc. Lukt dat?

Groet,

5.1.2.e

5.1.2.e

BBR – Team stas

070 5.1.2.e / 06 5.1.2.e

Van: 5.1.2.e
Aan: 5.1.2.e
Onderwerp: Brief hormoonverstoorders
Datum: dinsdag 21 februari 2017 09:03:06

Hi 5.1.2.e
Terugkoppeling van het gesprek met 5.1.2.e

Brief graag aanpassen tbv check door 5.1.2.e en mij rond een uur of een:

- meer het europees krachtenveld aangeven: wat gebeurt er als we de cie vragen de zaak uit elkaar te halen
- duidelijk het rivm/ctgb advies naar voren laten komen (volgens rivm onacceptabel?)
- volgens ienm is de uitzondering te ruim gedefinieerd, er zou bv ook rattengif onder vallen?

Sorry, beetje kort, onze sessie is al begonnen...

Verstuurd vanaf mijn iPad

Van: 5.1.2.e
Aan: 5.1.2.e
Onderwerp: DOMUS-#17024881-v1-
Wetenschappelijke_criteria_voor_identificatie_van_hormoonverstorende_stoffen.docx
Datum: dinsdag 21 februari 2017 12:08:50
Bijlagen: [DOMUS-#17024881-v1](#)¹
[Wetenschappelijke_criteria_voor_identificatie_van_hormoonverstorende_stoffen.docx](#)²

Ha,
Betreft aangepaste versie van HVS brief aan de TK.
5.1.2.e

Ministerie van Economische Zaken

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

De Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Binnenhof 4
2513 AA DEN HAAG

Datum
Betreft Wetenschappelijke criteria voor identificatie van hormoonverstorende stoffen

Geachte Voorzitter,

Hierbij breng ik u - mede namens de staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu - op de hoogte van de recente ontwikkelingen ten aanzien van de criteria voor identificatie van hormoonverstorende stoffen bij gewasbeschermingsmiddelen en biociden. Deze criteria zijn door de Europese Commissie (EC) opgesteld op basis van de Verordening (EG) nr. 1107/2009 betreffende het op de markt brengen van gewasbeschermingsmiddelen en de Verordening (EU) 528/2012 betreffende het in de handel brengen en gebruik van biociden (hierna Gewasbeschermingsmiddelenverordening en Biocidenverordening).

De Gewasbeschermingsmiddelenverordening en de Biocidenverordening bevatten onder meer regels over het gebruik van hormoonverstorende stoffen in deze producten. De verordeningen schrijven voor dat de EC wetenschappelijke criteria vaststelt voor het identificeren van hormoonverstorende stoffen. Uitgangspunt voor de criteria is de WHO definitie van een hormoonverstorende stof. Deze definitie is algemeen aanvaard door wetenschappers en niet-gouvernementele organisaties. Om een stof als hormoonverstorend voor mensen en/of andere organismen te kunnen aanwijzen, moet volgens deze definitie aangetoond worden dat de beïnvloeding van het hormoonstelsel tot nadelige effecten bij het intacte organisme leidt. Om een stof als hormoonverstorend voor het milieu te kunnen aanwijzen zijn de eisen vergelijkbaar, maar moet duidelijk zijn dat de nadelige effecten relevant zijn op populatieniveau. Omdat het moeilijk is om sluitend bewijs te leveren voor een oorzakelijk verband (causaliteit) stelt de EC voor om dit op basis van aannemelijkheid (biologische plausibiliteit) te beoordelen.

In zowel de Gewasbeschermingsmiddelenverordening als in de Biocidenverordening worden werkzame stoffen met hormoonverstorende eigenschappen verboden op grond van de van de intrinsieke eigenschappen van de stof, de zogenoemde gevaarsbenadering. In beide verordening zijn echter uitzonderingsclausules opgenomen. De uitzonderingsclausules voor de Gewasbeschermingsmiddelenverordening en de Biocidenverordening zijn verschillend. De EC heeft steeds voorgesteld om deze uitzonderingen op één lijn te brengen.

Directoraat-generaal Agro en Natuur
Directie Plantaardige Agroketens en Voedselkwaliteit

Bezoekadres
Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Postadres
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Factuuradres
Postbus 16180
2500 BD Den Haag

Overheidsidentificatienr
00000001003214369000

T 070 379 8911 (algemeen)
www.rijksoverheid.nl/ez

Behandeld door

5.1.2.e
T 070 5.1.2.e
M 06 5.1.2.e
5.1.2.e@minez.n

Ons kenmerk
DGAN-PAV / 17024881

Uw kenmerk

Bijlage(n)
2

Directoraat-generaal Agro en Natuur
Directie Plantaardige Agroketens
en Voedselkwaliteit

Ons kenmerk
DGAN-PAV / 17024881

De EC heeft op 8 februari 2017 aangepaste wetenschappelijk criteria om hormoonverstorende stoffen te identificeren voorgelegd aan de lidstaten. Deze nieuwe voorstellen stuur ik u toe (bijlagen). Zij zullen met de lidstaten worden besproken op 28 februari 2017, waarbij de EC een stemming nastreeft voor de Gewasbeschermingsmiddelenverordening.

De aangepaste voorstellen met de criteria zijn een vervolg op de eerdere voorstellen van de EC, waarover ik u heb geïnformeerd (Kamerstuk 34510, nr.6 en Kamerstuk 34510, nr. 7). In de formulering van de criteria blijft de definitie van de WHO het uitgangspunt. Ongewijzigd is ook de verheldering van het gebruik van biologische plausibiliteit als operationalisering van causaliteit. Dat betekent dat het gemakkelijker wordt een stof te identificeren als hormoonverstorende stof.

Aanvullend stelt de EC in de huidige voorstellen voor:

- Om de toepassing van de criteria in het licht van de Gewasbeschermingsmiddelenverordening en de Biocidenverordening binnen zeven jaar te evalueren.
- Dat de criteria daadwerkelijk in werking treden zes maanden na het van kracht worden van de aanpassingen in de verordeningen..
- In tegenstelling tot de vorige set voorstellen (namelijk de criteria voor identificatie van hormoonverstorende stoffen en de uitzonderingsclausule) legt de EC nu slechts het voorstel voor criteria aan de lidstaten voor. Het voorstel om de uitzonderingsclausule van de Gewasbeschermingsverordening in overeenstemming te brengen met de Biocidenverordening is losgekoppeld en staat nu niet op de agenda van de vergadering van 28 februari 2017. De EC heeft het voornemen dit onderdeel op een later moment apart te behandelen,.
- In de Gewasbeschermingsmiddelenverordening onder de milieucriteria¹ (dus niet onder de humane-criteria) de mogelijkheid op te nemen om werkzame stoffen die specifiek bedoeld zijn om hormoonverstorend op bepaalde doelwitorganismen te werken - denk aan insectengroeiregulatoren of plantenhormonen - te beoordelen op basis van het reguliere Europese toetsingskader voor gewasbeschermingsmiddelen of biociden, **dit in plaats van een gevaarbenadering.**

Appreciatie

Algemeen

Nederland heeft in december 2016 gepleit voor het samen behandelen van en mogelijk ook stemmen over beide voorstellen: criteria voor identificatie en de uitzonderingsclausule. De EC heeft echter anders besloten.

Gesteund door het advies van het College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Ctgb) en het Rijksinstituut voor Milieu (RIVM) kan het kabinet akkoord gaan met twee aanvullende voorstellen van de EC om de criteria om hormoonverstorende stoffen te identificeren:

¹ Verordening (EG) Nr. 1107/2009 betreffende het op de markt brengen van gewasbeschermingsmiddelen, bijlage 2, paragraaf 3.8.2. punt (4)

Directoraat-generaal Agro en Natuur
Directie Plantaardige Agroketens en Voedselkwaliteit

Ons kenmerk
DGAN-PAV / 17024881

- Binnen zeven jaar de toepassing van de criteria te evalueren;
- De criteria daadwerkelijk in werking te laten treden 6 maanden na het van kracht worden van de verordeningen.. Op die manier kan er een uitvoeringsrichtsnoer voor de toelatingsautoriteiten klaar zijn, om een geharmoniseerde uitvoering te waarborgen. Hiervoor zal Nederland - op advies van het Ctgb - blijven pleiten. Dit laatste was en blijft de inzet van het kabinet.

Aanpassing in milieucriterium van het EC voorstel

Onder de milieucriteria is nu als laatste toevoeging (paragraaf 3.8.2 punt (4)) de mogelijkheid opgenomen om werkzame stoffen die specifiek bedoeld zijn om hormoonverstorend op bepaalde doelwitorganismen te werken – denk aan insectengroeieregulatoren of plantenhormonen - risicogebaseerd te kunnen beoordelen. Het RIVM heeft laten weten grote zorgen te hebben over de brede formulering van de geboden mogelijkheid voor deze groep stoffen en de huidige voorgestelde formulering niet acceptabel te vinden. Het Ctgb is van mening dat deze toevoeging aan de milieucriteria hier in principe niet thuis hoort en verplaatst zou moeten worden. Het Ctgb laat echter weten dat de hier geboden mogelijkheid noodzakelijk is om een op de stof gerichte risicogebaseerde beoordelingen uit te voeren die specifiek bedoeld zijn om hormoonverstorend op bepaalde doelwitorganismen te werken. Deze groep stoffen past namelijk goed in het huidige beleid om gewasbescherming verder te verduurzamen door hun specifieke werking en soms lage risico. Daarnaast zorgen deze stoffen voor de noodzakelijke diversiteit in het middelenpakket om zo resistentie te voorkomen. Uiteraard moeten ook deze werkzame stoffen en middelen altijd worden beoordeeld op grond van het wettelijke Europese toetsingskader, alvorens een goedkeuring of toelating mogelijk is.

Het heeft de voorkeur van het kabinet om de mogelijkheid om werkzame stoffen die specifiek bedoeld zijn om hormoonverstorend op bepaalde doelwitorganismen te werken op te nemen. Gelet op de bezwaren van het RIVM en het Ctgb dient dit wel te gebeuren op een aparte plaats in de verordening, onderscheiden van de criteria. De EC voorstellen voor criteria zouden immers zuiver zijn gericht op de identificatie van hormoonverstorende stoffen. We zullen ons tot het uiterste inspannen om de voorgestelde toevoeging op een andere plek te positioneren. Mocht die inspanning onvoldoende resultaat hebben dan is het kabinet - alles overwegende – voornemens om desondanks in te stemmen met het EC voorstel. Het doel hiervan is te voorkomen dat een groep stoffen a priori wegvalt die juist verdere verduurzaming van gewasbescherming in de hand werkt en resistenties voorkomt.

Directoraat-generaal Agro en NatuurDirectie Plantaardige Agroketens
en Voedselkwaliteit**Ons kenmerk**

DGAN-PAV / 17024881

Het kabinet streeft ernaar om nu zo snel mogelijk de criteria vast te stellen. Daarmee kunnen de interim criteria die nu worden gebruikt vervangen voor de voorgestelde criteria, die een verbetering zijn. Verder kan dan ook de uitvoeringsrichtlijn worden afgerond, zodat de lidstaten gewasbeschermingsmiddelen geharmoniseerd kunnen beoordelen op moment van inwerkingtreding van de criteria. Met de nu voorstelde criteria maken we een flinke stap voorwaarts om hormoonverstorende stoffen in de Gewasbeschermings- en Biocidenverordening te kunnen identificeren.

Martijn van Dam
Staatssecretaris van Economische Zaken

Van: 5.1.2.e
Aan: 5.1.2.e
Cc: 5.1.2.e
Onderwerp: RE: kamerbrief ED
Datum: dinsdag 21 februari 2017 12:25:58

Ha beiden,

Dank voor de nieuwe versie. Het is duidelijk dat de passage over de aanpassing van de milieucriteria het meest gevoelige gedeelte is. Als ik het lees zoals het er nu staat (met duidelijke kritiek van RIVM en Ctgb) is het lastig vol te houden dat we desondanks voor willen stemmen. Als we daar inderdaad bij blijven denk ik dat we nog wel iets sterker moeten aanzetten waarom we dat doen. Nu is die passage overwegend kritisch en gaan we dan vrij hak op de tak over naar de conclusie dat NL toch voor kan stemmen. Goed om daar nog even naar te kijken denk ik.

Groet,

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e
Verzonden: dinsdag 21 februari 2017 12:13
Aan: 5.1.2.e
CC: 5.1.2.e
Onderwerp: kamerbrief ED
 En de Kamerbrief.....
 Groet, 5.1.2.e
 5.1.2.e
 5.1.2.e
 Ministry of Economic Affairs
 DG Agriculture and Nature
 Plant Health
 P.O. Box 20401
 NL 2500 EK The Hague
 The Netherlands
 **31 (0)70 5.1.2.e
 5.1.2.e @minez.nl

Van: 5.1.2.e
Aan: 5.1.2.e
Cc: 5.1.2.e
Onderwerp: RE: aangepaste nota en Kamerbrief ED
Datum: dinsdag 21 februari 2017 12:38:04

Hoi 5.1.2.e,

Naar aanleiding van onderstaande: vooralsnog ga ik er vanuit dat jullie eruit zijn/komen met I&M en dat er in de loop van de dag een versie aan de stas kan worden voorgelegd waar ambtelijk akkoord over is. Indien het jouw inschatting/die van 5.1.2.e is dat dit niet het geval is en contact op niveau van de stas nodig is, dan is het goed als dit signaal vanuit jullie aan hem wordt gegeven. Hij ziet Dijksma tijdens het VAO zodirect dus indien het echt nodig is kunnen ze dan nog eventueel hierover spreken.

Groet,

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e
Verzonden: dinsdag 21 februari 2017 12:22

Aan: 5.1.2.e
CC: 5.1.2.e
Onderwerp: aangepaste nota en Kamerbrief ED

Beste 5.1.2.e,

Aangehecht de aangepaste Nota en Kamerbrief (met wijzigingen aan).

Hierbij is –zoals nagevraagd en gecheckt met 5.1.2.e – de Kamerbrief NIET van insteek veranderd. (Instemmen)

Mocht dat anders liggen, dan horen we het graag zsm. Ook is dit nog NIET met IenM besproken (ligt boven ons niveau...).

Dank voor jullie reactie zsm!

Groet,

5.1.2.e

Als kleine service hieronder nog de drie gevraagd tekstblokken apart (zoals nu in de nota):

EU krachtenveld:

Krachtenveld

- Het Europese Parlement (EP) maakt bezwaar tegen het wijzigen van de uitzonderingsclausule in de gewasbeschermingsmiddelenverordening. Ook de lidstaten 5.1.2.a, 5.1.2.a en 5.1.2.a vinden dat de EC geen mandaat heeft om de uitzonderingsclausule van de Gewasbeschermingsmiddelenverordening aan te passen onder de huidige comitologieprocedure. Deze lidstaten zullen tevens de nu door de EC voorgestelde criteria niet steunen.
 - 5.1.2.a kan het voorstel voor de criteria naar het zich laat aanzien steunen, maar wil de uitzonderingsclausule – die het EC niet meer voorlegt – niet steunen. 5.1.2.a heeft gepleit voor het uit elkaar trekken van beide EC voorstellen, dat is dus gebeurd. Borging van het vermijden van het ongewenste effect dat stofgroepen zoals insectgroeiregulators en plantenhormonen zonder beoordeling wegvallen, ligt nu in het criteriavoorstel van de EC onder de milieuparagraaf in de Annex-aanpassing, laatste punt (4), onder 3.8.2 Dit is een door 5.1.2.a ingebracht punt en werd gesteund door bijvoorbeeld 5.1.2.a en 5.1.2.a.
 - Ook andere grote lidstaten kunnen de criteria naar verwachting steunen, waaronder 5.1.2.a, 5.1.2.a en 5.1.2.a. Het 5.1.2.e wil heel graag juist de uitzonderingen goed geregeld zien (de twee EC voorstellen in één pakket) en daarom is hun positie onduidelijk. Veel kleinere lidstaten, met name in Oost-Europa kijken naar 5.1.2.a en het 5.1.2.a.
 - De posities van de meeste lidstaten zijn op dit moment niet openbaar gemaakt en liggen ook (nog) niet vast.
- RIVM/Ctgb advies incl 'ruime definitie':**
- Het RIVM en het Ctgb adviseren u in technische zin. Zij melden dat ze kunnen instemmen met twee aanvullende voorstellen van de EC:
 1. na zeven jaren de toepassing van de criteria te evalueren
 2. met het voorstel om de inwerkingtreding van de criteria zes maanden na het van kracht worden van de verordening te laten ingaan. Op die manier kan er een uitvoeringsrichtlijn voor de toelatingsautoriteiten klaar zijn, om een geharmoniseerde uitvoering te waarborgen. Dit laatste was en is inzet van het

kabinet.

Zowel RIVM als ook Ctgb geven aan dat beide verordening in overeenstemming zouden moeten worden gebracht – dit is ook de intentie van de EU – voor wat betreft de uitzonderingsclausule.

Deze zou moeten gaan naar 'verwaarloosbaar risico op blootstelling', zoals in de Biocidenverordening, in plaats van 'verwaarloosbare blootstelling', zoals nu in de gewasbeschermingsmiddelenverordening is vastgelegd. Dit is ook het Nederlandse standpunt.

Echter, het EC voorstel voor de aanpassing van de uitzonderingsclausule in de gewasbeschermingsmiddelenverordening ligt nu niet voor.

Verder meldt het Ctgb ook dat de onder de milieucriteria nu als laatste toevoeging punt (4) de mogelijkheid er is om werkzame stoffen die specifiek bedoeld zijn om hormoonversturend op bepaalde doelwitorganismen te werken – denk aan insectengroeiregulatoren of plantenhormonen - risicogebaseerd te kunnen beoordelen.

Het Ctgb meldt dat deze toevoeging aan de milieuparagraaf in principe niet thuis hoort in de criteria, maar wel noodzakelijk is voor een risicogebaseerde beoordeling die wenselijk is en daarom overeind zou moeten blijven. Het RIVM is het hiermee niet eens, zij vinden de tekst niet acceptabel en te breed geformuleerd.

4de kernpunt nota:

Door de uitzonderingsclausule en de criteria apart van elkaar te behandelen is er geen mogelijkheid om met zekerheid uitzonderingen te borgen, anders dan in de criteria zelf, zoals de EC voorstelt. IenM is van mening dat in principe de uitzonderingen niet in de criteria thuis horen. Dit wordt gesteund door het advies van RIVM en Ctgb. Ctgb geeft echter aan dat ondanks deze constatering de geboden mogelijkheid wenselijk en noodzakelijk is om een stof risicogebaseerd te kunnen beoordelen

5.1.2.e

5.1.2.e

Ministry of Economic Affairs

DG Agriculture and Nature

Plant Health

P.O. Box 20401

NL 2500 EK The Hague

The Netherlands

**31 (0)70 5.1.2.e

5.1.2.e @minez.nl

Van: 5.1.2.e
Aan: 5.1.2.e
Onderwerp: DOMUS-#17024881-v1-Wetenschappelijke_criteria_voor_identificatie_van_hormoonverstorende_stoffen
clean.docx
Datum: dinsdag 21 februari 2017 13:49:35
Bijlagen: [DOMUS-#17024881-v1-Wetenschappelijke_criteria_voor_identificatie_van_hormoonverstorende_stoffen](#) ¹
[clean.docx](#) ²

Ministerie van Economische Zaken

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

De Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Binnenhof 4
2513 AA DEN HAAG

Datum
Betreft Wetenschappelijke criteria voor identificatie van hormoonverstorende stoffen

Geachte Voorzitter,

Hierbij breng ik u - mede namens de staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu - op de hoogte van de recente ontwikkelingen ten aanzien van de criteria voor identificatie van hormoonverstorende stoffen bij gewasbeschermingsmiddelen en biociden. Deze criteria zijn door de Europese Commissie (EC) opgesteld op basis van de Verordening (EG) nr. 1107/2009 betreffende het op de markt brengen van gewasbeschermingsmiddelen en de Verordening (EU) 528/2012 betreffende het in de handel brengen en gebruik van biociden (hierna Gewasbeschermingsmiddelenverordening en Biocidenverordening).

De Gewasbeschermingsmiddelenverordening en de Biocidenverordening bevatten onder meer regels over het gebruik van hormoonverstorende stoffen in deze producten. De verordeningen schrijven voor dat de EC wetenschappelijke criteria vaststelt voor het identificeren van hormoonverstorende stoffen. Uitgangspunt voor de criteria is de WHO definitie van een hormoonverstorende stof. Deze definitie is algemeen aanvaard door wetenschappers en niet-gouvernementele organisaties. Om een stof als hormoonverstorend voor mensen en/of andere organismen te kunnen aanwijzen, moet volgens deze definitie aangetoond worden dat de beïnvloeding van het hormoonstelsel tot nadelige effecten bij het intacte organisme leidt. Om een stof als hormoonverstorend voor het milieu te kunnen aanwijzen zijn de eisen vergelijkbaar, maar moet duidelijk zijn dat de nadelige effecten relevant zijn op populatieniveau. Omdat het moeilijk is om sluitend bewijs te leveren voor een oorzakelijk verband (causaliteit) stelt de EC voor om dit op basis van aannemelijkheid (biologische plausibiliteit) te beoordelen.

In zowel de Gewasbeschermingsmiddelenverordening als in de Biocidenverordening worden werkzame stoffen met hormoonverstorende eigenschappen verboden op grond van de van de intrinsieke eigenschappen van de stof, de zogenoemde gevaarsbenadering. In beide verordening zijn echter uitzonderingsclausules opgenomen. De uitzonderingsclausules voor de Gewasbeschermingsmiddelenverordening en de Biocidenverordening zijn verschillend. De EC heeft steeds voorgesteld om deze uitzonderingen op één lijn te brengen.

Directoraat-generaal Agro en Natuur
Directie Plantaardige Agroketens
en Voedselkwaliteit

Bezoekadres
Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Postadres
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Factuuradres
Postbus 16180
2500 BD Den Haag

Overheidsidentificatienr
00000001003214369000

T 070 379 8911 (algemeen)
www.rijksoverheid.nl/ez

Behandeld door

5.1.2.e

T 070 5.1.2.e
M 06 5.1.2.e
5.1.2.e@minez.n

Ons kenmerk
DGAN-PAV / 17024881

Uw kenmerk

Bijlage(n)
2

Directoraat-generaal Agro en Natuur
Directie Plantaardige Agroketens en Voedselkwaliteit

Ons kenmerk
DGAN-PAV / 17024881

De EC heeft op 8 februari 2017 aangepaste wetenschappelijk criteria om hormoonverstorende stoffen te identificeren voorgelegd aan de lidstaten. Deze nieuwe voorstellen stuur ik u toe (bijlagen). Zij zullen met de lidstaten worden besproken op 28 februari 2017, waarbij de EC een stemming nastreeft voor de Gewasbeschermingsmiddelenverordening.

De aangepaste voorstellen met de criteria zijn een vervolg op de eerdere voorstellen van de EC, waarover ik u heb geïnformeerd (Kamerstuk 34510, nr.6 en Kamerstuk 34510, nr. 7). In de formulering van de criteria blijft de definitie van de WHO het uitgangspunt. Ongewijzigd is ook de verheldering van het gebruik van biologische plausibiliteit als operationalisering van causaliteit. Dat betekent dat het gemakkelijker wordt een stof te identificeren als hormoonverstorende stof.

Aanvullend stelt de EC in de huidige voorstellen voor:

- Om de toepassing van de criteria in het licht van de Gewasbeschermingsmiddelenverordening en de Biocidenverordening binnen zeven jaar te evalueren.
- Dat de criteria daadwerkelijk in werking treden zes maanden na het van kracht worden van de aanpassingen in de verordeningen..
- In tegenstelling tot de vorige set voorstellen (namelijk de criteria voor identificatie van hormoonverstorende stoffen en de uitzonderingsclausule) legt de EC nu slechts het voorstel voor criteria aan de lidstaten voor. Het voorstel om de uitzonderingsclausule van de Gewasbeschermingsverordening in overeenstemming te brengen met de Biocidenverordening is losgekoppeld en staat nu niet op de agenda van de vergadering van 28 februari 2017. De EC heeft het voornemen dit onderdeel op een later moment apart te behandelen,.
- In de Gewasbeschermingsmiddelenverordening onder de milieucriteria¹ (dus niet onder de humane-criteria) de mogelijkheid op te nemen om werkzame stoffen die specifiek bedoeld zijn om hormoonverstorend op bepaalde doelwitorganismen te werken - denk aan insectengroeiregulatoren of plantenhormonen - te beoordelen op basis van het reguliere Europese toetsingskader voor gewasbeschermingsmiddelen of biociden, **dit in plaats van een gevaarbenadering.**

Appreciatie

Algemeen

Nederland heeft in december 2016 gepleit voor het samen behandelen van en mogelijk ook stemmen over beide voorstellen: criteria voor identificatie en de uitzonderingsclausule. De EC heeft echter anders besloten.

Gesteund door het advies van het College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Ctgb) en het Rijksinstituut voor Milieu (RIVM) kan het kabinet akkoord gaan met twee aanvullende voorstellen van de EC om de criteria om hormoonverstorende stoffen te identificeren:

¹ Verordening (EG) Nr. 1107/2009 betreffende het op de markt brengen van gewasbeschermingsmiddelen, bijlage 2, paragraaf 3.8.2. punt (4)

Directoraat-generaal Agro en Natuur
 Directie Plantaardige Agroketens
 en Voedselkwaliteit

Ons kenmerk
 DGAN-PAV / 17024881

- Binnen zeven jaar de toepassing van de criteria te evalueren;
- De criteria daadwerkelijk in werking te laten treden 6 maanden na het van kracht worden van de verordeningen.. Op die manier kan er een uitvoeringsrichtsnoer voor de toelatingsautoriteiten klaar zijn, om een geharmoniseerde uitvoering te waarborgen. Hiervoor zal Nederland - op advies van het Ctgb - blijven pleiten.

Aanpassing in milieucriterium van het EC voorstel

Onder de milieucriteria is nu als laatste toevoeging (paragraaf 3.8.2 punt (4)) de mogelijkheid opgenomen om werkzame stoffen die specifiek bedoeld zijn om hormoonverstorend op bepaalde doelwitorganismen te werken – denk aan insectengroeiregulatoren of plantenhormonen - risicogebaseerd te kunnen beoordelen. Het RIVM heeft laten weten grote zorgen te hebben over de brede formulering van de geboden mogelijkheid voor deze groep stoffen en de huidige voorgestelde formulering niet acceptabel te vinden. Het Ctgb is van mening dat deze toevoeging aan de milieucriteria in principe niet thuis hoort op deze plaats in de Annex, maar wel van wezenlijk belang is. Deze groep stoffen past namelijk goed in het huidige beleid om gewasbescherming verder te verduurzamen door hun specifieke werking en soms lage risico. Daarnaast zorgen deze stoffen voor de noodzakelijke diversiteit in het middelenpakket om zo resistentie te voorkomen. Uiteraard moeten ook deze werkzame stoffen en middelen altijd individueel worden beoordeeld op grond van het wettelijke Europese toetsingskader, alvorens een goedkeuring of toelating mogelijk is. Daarmee worden de zorgen van het RIVM ondervangen.

Het heeft de voorkeur van het kabinet om de mogelijkheid om werkzame stoffen die specifiek bedoeld zijn om hormoonverstorend op bepaalde doelwitorganismen te werken op te nemen. Gelet op de bezwaren van het RIVM en het Ctgb dient dit wel te gebeuren op een aparte plaats in de verordening, onderscheiden van de criteria. De EC voorstellen voor criteria zouden immers zuiver zijn gericht op de identificatie van hormoonverstorende stoffen. We zullen ons tot het uiterste inspannen om de voorgestelde toevoeging op een andere plek te positioneren. Mocht die inspanning onvoldoende resultaat hebben dan is het kabinet - alles overwegende - voornemens om desondanks in te stemmen met het EC voorstel. Het doel hiervan is te voorkomen dat een groep stoffen a priori wegvalt die juist verdere verduurzaming van gewasbescherming in de hand werkt en resistenties voorkomt.

Directoraat-generaal Agro en NatuurDirectie Plantaardige Agroketens
en Voedselkwaliteit**Ons kenmerk**

DGAN-PAV / 17024881

Het kabinet streeft ernaar om nu zo snel mogelijk de criteria vast te stellen. Daarmee kunnen de interim criteria die nu worden gebruikt vervangen voor de voorgestelde criteria, die een verbetering zijn. Verder kan dan ook de uitvoeringsrichtlijn worden afgerond, zodat de lidstaten gewasbeschermingsmiddelen geharmoniseerd kunnen beoordelen op moment van inwerkingtreding van de criteria. Met de nu voorstelde criteria maken we een flinke stap voorwaarts om hormoonverstorende stoffen in de Gewasbeschermings- en Biocidenverordening te kunnen identificeren.

Martijn van Dam
Staatssecretaris van Economische Zaken

Van: 5.1.2.e
Aan: 5.1.2.e
Cc: 5.1.2.e
Onderwerp: DOMUS-#17024881-v1-Wetenschappelijke_criteria_voor_identificatie_van_hormoonverstorende_stoffen
schoon
Datum: dinsdag 21 februari 2017 13:53:55
Bijlagen: [DOMUS-#17024881-v1-Wetenschappelijke_criteria_voor_identificatie_van_hormoonverstorende_stoffen](#) 1
[schoon.doc](#) 2

Hi 5.1.2.e
Hier de schone versie van de brief.
Groeten,
5.1.2.e

Ministerie van Economische Zaken

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

De Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Binnenhof 4
2513 AA DEN HAAG

Datum

Betreft Wetenschappelijke criteria voor identificatie van hormoonverstorende stoffen

Geachte Voorzitter,

Hierbij breng ik u - mede namens de staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu - op de hoogte van de recente ontwikkelingen ten aanzien van de criteria voor identificatie van hormoonverstorende stoffen bij gewasbeschermingsmiddelen en biociden. Deze criteria zijn door de Europese Commissie (EC) opgesteld op basis van de Verordening (EG) nr. 1107/2009 betreffende het op de markt brengen van gewasbeschermingsmiddelen en de Verordening (EU) 528/2012 betreffende het in de handel brengen en gebruik van biociden (hierna Gewasbeschermingsmiddelenverordening en Biocidenverordening).

De Gewasbeschermingsmiddelenverordening en de Biocidenverordening bevatten onder meer regels over het gebruik van hormoonverstorende stoffen in deze producten. De verordeningen schrijven voor dat de EC wetenschappelijke criteria vaststelt voor het identificeren van hormoonverstorende stoffen. Uitgangspunt voor de criteria is de WHO definitie van een hormoonverstorende stof. Deze definitie is algemeen aanvaard door wetenschappers en niet-gouvernementele organisaties. Om een stof als hormoonverstorend voor mensen en/of andere organismen te kunnen aanwijzen, moet volgens deze definitie aangetoond worden dat de beïnvloeding van het hormoonstelsel tot nadelige effecten bij het intacte organisme leidt. Om een stof als hormoonverstorend voor het milieu te kunnen aanwijzen zijn de eisen vergelijkbaar, maar moet duidelijk zijn dat de nadelige effecten relevant zijn op populatieniveau. Omdat het moeilijk is om sluitend bewijs te leveren voor een oorzakelijk verband (causaliteit) stelt de EC voor om dit op basis van aannemelijkheid (biologische plausibiliteit) te beoordelen.

In zowel de Gewasbeschermingsmiddelenverordening als in de Biocidenverordening worden werkzame stoffen met hormoonverstorende eigenschappen verboden op grond van de van de intrinsieke eigenschappen van de stof, de zogenoemde gevaarsbenadering. In beide verordening zijn echter uitzonderingsclausules opgenomen. De uitzonderingsclausules voor de Gewasbeschermingsmiddelenverordening en de Biocidenverordening zijn verschillend. De EC heeft steeds voorgesteld om deze uitzonderingen op één lijn te brengen.

Directoraat-generaal Agro en Natuur

Directie Plantaardige Agroketens en Voedselkwaliteit

Bezoekadres

Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Postadres

Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Factuuradres

Postbus 16180
2500 BD Den Haag

Overheidsidentificatienr

00000001003214369000

T 070 379 8911 (algemeen)

www.rijksoverheid.nl/ez

Behandeld door

5.1.2.e

T 070 5.1.2.e

M 06 5.1.2.e

5.1.2.e@minez.n

Ons kenmerk

DGAN-PAV / 17024881

Uw kenmerk

Bijlage(n)

2

Directoraat-generaal Agro en Natuur
Directie Plantaardige Agroketens en Voedselkwaliteit

Ons kenmerk
DGAN-PAV / 17024881

De EC heeft op 8 februari 2017 aangepaste wetenschappelijk criteria om hormoonverstorende stoffen te identificeren voorgelegd aan de lidstaten. Deze nieuwe voorstellen stuur ik u toe (bijlagen). Zij zullen met de lidstaten worden besproken op 28 februari 2017, waarbij de EC een stemming nastreeft voor de Gewasbeschermingsmiddelenverordening.

De aangepaste voorstellen met de criteria zijn een vervolg op de eerdere voorstellen van de EC, waarover ik u heb geïnformeerd (Kamerstuk 34510, nr.6 en Kamerstuk 34510, nr. 7). In de formulering van de criteria blijft de definitie van de WHO het uitgangspunt. Ongewijzigd is ook de verheldering van het gebruik van biologische plausibiliteit als operationalisering van causaliteit. Dat betekent dat het gemakkelijker wordt een stof te identificeren als hormoonverstorende stof.

Aanvullend stelt de EC in de huidige voorstellen voor:

- Om de toepassing van de criteria in het licht van de Gewasbeschermingsmiddelenverordening en de Biocidenverordening binnen zeven jaar te evalueren.
- Dat de criteria daadwerkelijk in werking treden zes maanden na het van kracht worden van de aanpassingen in de verordeningen..
- In tegenstelling tot de vorige set voorstellen (namelijk de criteria voor identificatie van hormoonverstorende stoffen en de uitzonderingsclausule) legt de EC nu slechts het voorstel voor criteria aan de lidstaten voor. Het voorstel om de uitzonderingsclausule van de Gewasbeschermingsverordening in overeenstemming te brengen met de Biocidenverordening is losgekoppeld en staat nu niet op de agenda van de vergadering van 28 februari 2017. De EC heeft het voornemen dit onderdeel op een later moment apart te behandelen,.
- In de Gewasbeschermingsmiddelenverordening onder de milieucriteria¹ (dus niet onder de humane-criteria) de mogelijkheid op te nemen om werkzame stoffen die specifiek bedoeld zijn om hormoonverstorend op bepaalde doelwitorganismen te werken - denk aan insectengroeiregulatoren of plantenhormonen - te beoordelen op basis van het reguliere Europese toetsingskader voor gewasbeschermingsmiddelen of biociden, **dit in plaats van een gevaarbenadering.**

Appreciatie

Algemeen

Nederland heeft in december 2016 gepleit voor het samen behandelen van en mogelijk ook stemmen over beide voorstellen: criteria voor identificatie en de uitzonderingsclausule. De EC heeft echter anders besloten.

Gesteund door het advies van het College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Ctgb) en het Rijksinstituut voor Milieu (RIVM) kan het kabinet akkoord gaan met twee aanvullende voorstellen van de EC om de criteria om hormoonverstorende stoffen te identificeren:

¹ Verordening (EG) Nr. 1107/2009 betreffende het op de markt brengen van gewasbeschermingsmiddelen, bijlage 2, paragraaf 3.8.2. punt (4)

Directoraat-generaal Agro en Natuur
Directie Plantaardige Agroketens
en Voedselkwaliteit

Ons kenmerk
DGAN-PAV / 17024881

- Binnen zeven jaar de toepassing van de criteria te evalueren;
- De criteria daadwerkelijk in werking te laten treden 6 maanden na het van kracht worden van de verordeningen.. Op die manier kan er een uitvoeringsrichtsnoer voor de toelatingsautoriteiten klaar zijn, om een geharmoniseerde uitvoering te waarborgen. Hiervoor zal Nederland - op advies van het Ctgb - blijven pleiten.

Aanpassing in milieucriterium van het EC voorstel

Onder de milieucriteria is nu als laatste toevoeging (paragraaf 3.8.2 punt (4)) de mogelijkheid opgenomen om werkzame stoffen die specifiek bedoeld zijn om hormoonverstorend op bepaalde doelwitorganismen te werken – denk aan insectengroeiregulatoren of plantenhormonen - risicogebaseerd te kunnen beoordelen. Het RIVM heeft laten weten grote zorgen te hebben over de brede formulering van de geboden mogelijkheid voor deze groep stoffen en de huidige voorgestelde formulering niet acceptabel te vinden. Het Ctgb is van mening dat deze toevoeging aan de milieucriteria in principe niet thuis hoort op deze plaats in de Annex, maar wel van wezenlijk belang is. Deze groep stoffen past namelijk goed in het huidige beleid om gewasbescherming verder te verduurzamen door hun specifieke werking en soms lage risico. Daarnaast zorgen deze stoffen voor de noodzakelijke diversiteit in het middelenpakket om zo resistentie te voorkomen. Uiteraard moeten ook deze werkzame stoffen en middelen altijd individueel worden beoordeeld op grond van het wettelijke Europese toetsingskader, alvorens een goedkeuring of toelating mogelijk is. Daarmee worden de zorgen van het RIVM ondervangen.

Het heeft de voorkeur van het kabinet om de mogelijkheid om werkzame stoffen die specifiek bedoeld zijn om hormoonverstorend op bepaalde doelwitorganismen te werken op te nemen. Gelet op de bezwaren van het RIVM en het Ctgb dient dit wel te gebeuren op een aparte plaats in de verordening, onderscheiden van de criteria. De EC voorstellen voor criteria zouden immers zuiver zijn gericht op de identificatie van hormoonverstorende stoffen. We zullen ons tot het uiterste inspannen om de voorgestelde toevoeging op een andere plek te positioneren. Mocht die inspanning onvoldoende resultaat hebben dan is het kabinet - alles overwegende - voornemens om desondanks in te stemmen met het EC voorstel. Het doel hiervan is te voorkomen dat een groep stoffen a priori wegvalt die juist verdere verduurzaming van gewasbescherming in de hand werkt en resistenties voorkomt.

Directoraat-generaal Agro en NatuurDirectie Plantaardige Agroketens
en Voedselkwaliteit**Ons kenmerk**

DGAN-PAV / 17024881

Het kabinet streeft ernaar om nu zo snel mogelijk de criteria vast te stellen. Daarmee kunnen de interim criteria die nu worden gebruikt vervangen voor de voorgestelde criteria, die een verbetering zijn. Verder kan dan ook de uitvoeringsrichtlijn worden afgerond, zodat de lidstaten gewasbeschermingsmiddelen geharmoniseerd kunnen beoordelen op moment van inwerkingtreding van de criteria. Met de nu voorstelde criteria maken we een flinke stap voorwaarts om hormoonverstorende stoffen in de Gewasbeschermings- en Biocidenverordening te kunnen identificeren.

Martijn van Dam
Staatssecretaris van Economische Zaken

Van: 5.1.2.e
Aan: 5.1.2.e
Onderwerp: FW: DOMUS-#17024881-v1-
Wetenschappelijke_criteria_voor_identificatie_van_hormoonverstorende_stoffen_schoon
Datum: dinsdag 21 februari 2017 14:18:55
Bijlagen: [DOMUS-#17024881-v1-Wetenschappelijke_criteria_voor_identificatie_van_hormoonverstorende_stoffen_schoon.docx](#)¹
[schoon.docx](#)²

[Ook voor jou.....](#)

Van: 5.1.2.e
Verzonden: dinsdag 21 februari 2017 13:54
Aan: 5.1.2.e
CC: 5.1.2.e
Onderwerp: DOMUS-#17024881-v1-
Wetenschappelijke_criteria_voor_identificatie_van_hormoonverstorende_stoffen_schoon
Hi 5.1.2.e
Hier de schone versie van de brief.
Groeten,
5.1.2.e

Ministerie van Economische Zaken

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

De Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Binnenhof 4
2513 AA DEN HAAG

Datum

Betreft Wetenschappelijke criteria voor identificatie van hormoonverstorende stoffen

Geachte Voorzitter,

Hierbij breng ik u - mede namens de staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu - op de hoogte van de recente ontwikkelingen ten aanzien van de criteria voor identificatie van hormoonverstorende stoffen bij gewasbeschermingsmiddelen en biociden. Deze criteria zijn door de Europese Commissie (EC) opgesteld op basis van de Verordening (EG) nr. 1107/2009 betreffende het op de markt brengen van gewasbeschermingsmiddelen en de Verordening (EU) 528/2012 betreffende het in de handel brengen en gebruik van biociden (hierna Gewasbeschermingsmiddelenverordening en Biocidenverordening).

De Gewasbeschermingsmiddelenverordening en de Biocidenverordening bevatten onder meer regels over het gebruik van hormoonverstorende stoffen in deze producten. De verordeningen schrijven voor dat de EC wetenschappelijke criteria vaststelt voor het identificeren van hormoonverstorende stoffen. Uitgangspunt voor de criteria is de WHO definitie van een hormoonverstorende stof. Deze definitie is algemeen aanvaard door wetenschappers en niet-gouvernementele organisaties. Om een stof als hormoonverstorend voor mensen en/of andere organismen te kunnen aanwijzen, moet volgens deze definitie aangetoond worden dat de beïnvloeding van het hormoonstelsel tot nadelige effecten bij het intacte organisme leidt. Om een stof als hormoonverstorend voor het milieu te kunnen aanwijzen zijn de eisen vergelijkbaar, maar moet duidelijk zijn dat de nadelige effecten relevant zijn op populatieniveau. Omdat het moeilijk is om sluitend bewijs te leveren voor een oorzakelijk verband (causaliteit) stelt de EC voor om dit op basis van aannemelijkheid (biologische plausibiliteit) te beoordelen.

In zowel de Gewasbeschermingsmiddelenverordening als in de Biocidenverordening worden werkzame stoffen met hormoonverstorende eigenschappen verboden op grond van de van de intrinsieke eigenschappen van de stof, de zogenoemde gevaarsbenadering. In beide verordening zijn echter uitzonderingsclausules opgenomen. De uitzonderingsclausules voor de Gewasbeschermingsmiddelenverordening en de Biocidenverordening zijn verschillend. De EC heeft steeds voorgesteld om deze uitzonderingen op één lijn te brengen.

Directoraat-generaal Agro en Natuur

Directie Plantaardige Agroketens
en Voedselkwaliteit

Bezoekadres

Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Postadres

Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Factuuradres

Postbus 16180
2500 BD Den Haag

Overheidsidentificatienr

00000001003214369000

T 070 379 8911 (algemeen)

www.rijksoverheid.nl/ez

Behandeld door

5.1.2.e

T 070 5.1.2.e

M 06 5.1.2.e

5.1.2.e@minez.n

Ons kenmerk

DGAN-PAV / 17024881

Uw kenmerk**Bijlage(n)**

2

Directoraat-generaal Agro en Natuur
Directie Plantaardige Agroketens en Voedselkwaliteit

Ons kenmerk
DGAN-PAV / 17024881

De EC heeft op 8 februari 2017 aangepaste wetenschappelijk criteria om hormoonverstorende stoffen te identificeren voorgelegd aan de lidstaten. Deze nieuwe voorstellen stuur ik u toe (bijlagen). Zij zullen met de lidstaten worden besproken op 28 februari 2017, waarbij de EC een stemming nastreeft voor de Gewasbeschermingsmiddelenverordening.

De aangepaste voorstellen met de criteria zijn een vervolg op de eerdere voorstellen van de EC, waarover ik u heb geïnformeerd (Kamerstuk 34510, nr.6 en Kamerstuk 34510, nr. 7). In de formulering van de criteria blijft de definitie van de WHO het uitgangspunt. Ongewijzigd is ook de verheldering van het gebruik van biologische plausibiliteit als operationalisering van causaliteit. Dat betekent dat het gemakkelijker wordt een stof te identificeren als hormoonverstorende stof.

Aanvullend stelt de EC in de huidige voorstellen voor:

- Om de toepassing van de criteria in het licht van de Gewasbeschermingsmiddelenverordening en de Biocidenverordening binnen zeven jaar te evalueren.
- Dat de criteria daadwerkelijk in werking treden zes maanden na het van kracht worden van de aanpassingen in de verordeningen..
- In tegenstelling tot de vorige set voorstellen (namelijk de criteria voor identificatie van hormoonverstorende stoffen en de uitzonderingsclausule) legt de EC nu slechts het voorstel voor criteria aan de lidstaten voor. Het voorstel om de uitzonderingsclausule van de Gewasbeschermingsverordening in overeenstemming te brengen met de Biocidenverordening is losgekoppeld en staat nu niet op de agenda van de vergadering van 28 februari 2017. De EC heeft het voornemen dit onderdeel op een later moment apart te behandelen,.
- In de Gewasbeschermingsmiddelenverordening onder de milieucriteria¹ (dus niet onder de humane-criteria) de mogelijkheid op te nemen om werkzame stoffen die specifiek bedoeld zijn om hormoonverstorend op bepaalde doelwitorganismen te werken - denk aan insectengroeiregulatoren of plantenhormonen - te beoordelen op basis van het reguliere Europese toetsingskader voor gewasbeschermingsmiddelen of biociden, **dit in plaats van een gevaarbenadering.**

Appreciatie

Algemeen

Nederland heeft in december 2016 gepleit voor het samen behandelen van en mogelijk ook stemmen over beide voorstellen: criteria voor identificatie en de uitzonderingsclausule. De EC heeft echter anders besloten.

Gesteund door het advies van het College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Ctgb) en het Rijksinstituut voor Milieu (RIVM) kan het kabinet akkoord gaan met twee aanvullende voorstellen van de EC om de criteria om hormoonverstorende stoffen te identificeren:

¹ Verordening (EG) Nr. 1107/2009 betreffende het op de markt brengen van gewasbeschermingsmiddelen, bijlage 2, paragraaf 3.8.2. punt (4)

Directoraat-generaal Agro en Natuur
 Directie Plantaardige Agroketens
 en Voedselkwaliteit

Ons kenmerk
 DGAN-PAV / 17024881

- Binnen zeven jaar de toepassing van de criteria te evalueren;
- De criteria daadwerkelijk in werking te laten treden 6 maanden na het van kracht worden van de verordeningen.. Op die manier kan er een uitvoeringsrichtsnoer voor de toelatingsautoriteiten klaar zijn, om een geharmoniseerde uitvoering te waarborgen. Hiervoor zal Nederland - op advies van het Ctgb - blijven pleiten.

Aanpassing in milieucriterium van het EC voorstel

Onder de milieucriteria is nu als laatste toevoeging (paragraaf 3.8.2 punt (4)) de mogelijkheid opgenomen om werkzame stoffen die specifiek bedoeld zijn om hormoonverstorend op bepaalde doelwitorganismen te werken – denk aan insectengroeiregulatoren of plantenhormonen - risicogebaseerd te kunnen beoordelen. Het RIVM heeft laten weten grote zorgen te hebben over de brede formulering van de geboden mogelijkheid voor deze groep stoffen en de huidige voorgestelde formulering niet acceptabel te vinden. Het Ctgb is van mening dat deze toevoeging aan de milieucriteria in principe niet thuis hoort op deze plaats in de Annex, maar wel van wezenlijk belang is. Deze groep stoffen past namelijk goed in het huidige beleid om gewasbescherming verder te verduurzamen door hun specifieke werking en soms lage risico. Daarnaast zorgen deze stoffen voor de noodzakelijke diversiteit in het middelenpakket om zo resistentie te voorkomen. Uiteraard moeten ook deze werkzame stoffen en middelen altijd individueel worden beoordeeld op grond van het wettelijke Europese toetsingskader, alvorens een goedkeuring of toelating mogelijk is. Daarmee worden de zorgen van het RIVM ondervangen.

Het heeft de voorkeur van het kabinet om de mogelijkheid om werkzame stoffen die specifiek bedoeld zijn om hormoonverstorend op bepaalde doelwitorganismen te werken op te nemen. Gelet op de bezwaren van het RIVM en het Ctgb dient dit wel te gebeuren op een aparte plaats in de verordening, onderscheiden van de criteria. De EC voorstellen voor criteria zouden immers zuiver zijn gericht op de identificatie van hormoonverstorende stoffen. We zullen ons tot het uiterste inspannen om de voorgestelde toevoeging op een andere plek te positioneren. Mocht die inspanning onvoldoende resultaat hebben dan is het kabinet - alles overwegende - voornemens om desondanks in te stemmen met het EC voorstel. Het doel hiervan is te voorkomen dat een groep stoffen a priori wegvalt die juist verdere verduurzaming van gewasbescherming in de hand werkt en resistenties voorkomt.

Directoraat-generaal Agro en NatuurDirectie Plantaardige Agroketens
en Voedselkwaliteit**Ons kenmerk**

DGAN-PAV / 17024881

Het kabinet streeft ernaar om nu zo snel mogelijk de criteria vast te stellen. Daarmee kunnen de interim criteria die nu worden gebruikt vervangen voor de voorgestelde criteria, die een verbetering zijn. Verder kan dan ook de uitvoeringsrichtlijn worden afgerond, zodat de lidstaten gewasbeschermingsmiddelen geharmoniseerd kunnen beoordelen op moment van inwerkingtreding van de criteria. Met de nu voorstelde criteria maken we een flinke stap voorwaarts om hormoonverstorende stoffen in de Gewasbeschermings- en Biocidenverordening te kunnen identificeren.

Martijn van Dam
Staatssecretaris van Economische Zaken

Van: 5.1.2.e
Aan: 5.1.2.e
Cc: 5.1.2.e
Onderwerp: Kamerbrief hormoonverstorende stoffen en oplegnota
Datum: dinsdag 21 februari 2017 15:20:00
Bijlagen: [DOMUS-#17024881-v1-Wetenschappelijke criteria voor identificatie van hor...doc1](#)
[DOMUS-#17025248-v1-Nota aan stas - Advies over reactie naar TK over voor...doc2](#)
Prioriteit: Hoog

Beste 5.1.2.e

Op verzoek van 5.1.2.e de laatste versies van Kamerbrief en oplegnota over de EC voorstellen voor criteria voor hormoonverstorende stoffen.

5.1.2.e heeft nogmaals met 5.1.2.e gebeld. Zij zijn erop uitgekomen dat er een aanpassing komt in de Kamerbrief onder het kopje Appreciatie; aanpassing in milieucriterium. Daar valt de zin weg, waarbij we eerder hadden aangegeven dat - na een uiterste inspanning bij de EC voor een andere plek - wij zouden instemmen.

Voor je gemak heb ik de plek geel gemaakt, daar waar de zin eerst aansloot.

Het is dus nu in de Kamerbrief niet duidelijk gemaakt of we instemmen met het EC voorstel. Morgen kan de staatssecretaris in het AO-LVR echter wel hierop bevraagd worden. Hij moet dan uiteraard antwoorden. Daarvoor is een spreeklijn in de maak. Moeilijkheid is nu, dat we er in wezen niet uit zijn gekomen met IenM (wel over de Kamerbrief, maar niet over de Nederlandse positie).

VWS stemt ambtelijk overigens in met Kamerbrief en zij zouden ook akkoord zijn met instemmen in Brussel.

Als je akkoord bent melden wij dat bij IenM; zij leggen dan de Kamerbrief ook voor aan stas Dijkssma.

Groet,

5.1.2.e

5.1.2.e

Ministry of Economic Affairs

DG Agriculture and Nature

Plant Health

P.O. Box 20401

NL 2500 EK The Hague

The Netherlands

**31 (0)70 5.1.2.e

5.1.2.e @minez.nl

Ministerie van Economische Zaken

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

De Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Binnenhof 4
2513 AA DEN HAAG

Datum

Betreft Wetenschappelijke criteria voor identificatie van hormoonverstorende stoffen

Geachte Voorzitter,

Hierbij breng ik u - mede namens de staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu - op de hoogte van de recente ontwikkelingen ten aanzien van de criteria voor identificatie van hormoonverstorende stoffen bij gewasbeschermingsmiddelen en biociden. Deze criteria zijn door de Europese Commissie (EC) opgesteld op basis van de Verordening (EG) nr. 1107/2009 betreffende het op de markt brengen van gewasbeschermingsmiddelen en de Verordening (EU) 528/2012 betreffende het in de handel brengen en gebruik van biociden (hierna Gewasbeschermingsmiddelenverordening en Biocidenverordening).

De Gewasbeschermingsmiddelenverordening en de Biocidenverordening bevatten onder meer regels over het gebruik van hormoonverstorende stoffen in deze producten. De verordeningen schrijven voor dat de EC wetenschappelijke criteria vaststelt voor het identificeren van hormoonverstorende stoffen. Uitgangspunt voor de criteria is de WHO definitie van een hormoonverstorende stof. Deze definitie is algemeen aanvaard door wetenschappers en niet-gouvernementele organisaties. Om een stof als hormoonverstorend voor mensen en/of andere organismen te kunnen aanwijzen, moet volgens deze definitie aangetoond worden dat de beïnvloeding van het hormoonstelsel tot nadelige effecten bij het intacte organisme leidt. Om een stof als hormoonverstorend voor het milieu te kunnen aanwijzen zijn de eisen vergelijkbaar, maar moet duidelijk zijn dat de nadelige effecten relevant zijn op populatieniveau. Omdat het moeilijk is om sluitend bewijs te leveren voor een oorzakelijk verband (causaliteit) stelt de EC voor om dit op basis van aannemelijkheid (biologische plausibiliteit) te beoordelen.

In zowel de Gewasbeschermingsmiddelenverordening als in de Biocidenverordening worden werkzame stoffen met hormoonverstorende eigenschappen verboden op grond van de van de intrinsieke eigenschappen van de stof, de zogenoemde gevaarsbenadering. In beide verordening zijn echter uitzonderingsclausules opgenomen. De uitzonderingsclausules voor de Gewasbeschermingsmiddelenverordening en de Biocidenverordening zijn verschillend. De EC heeft steeds voorgesteld om deze uitzonderingen op één lijn te brengen.

Directoraat-generaal Agro en Natuur

Directie Plantaardige Agroketens en Voedselkwaliteit

Bezoekadres

Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Postadres

Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Factuuradres

Postbus 16180
2500 BD Den Haag

Overheidsidentificatienr

00000001003214369000

T 070 379 8911 (algemeen)

www.rijksoverheid.nl/ez

Behandeld door

5.1.2.e

T 070 5.1.2.e

M 06 5.1.2.e

5.1.2.e@minez.n

Ons kenmerk

DGAN-PAV / 17024881

Uw kenmerk

Bijlage(n)

2

Directoraat-generaal Agro en Natuur
Directie Plantaardige Agroketens
en Voedselkwaliteit

Ons kenmerk
DGAN-PAV / 17024881

De EC heeft op 8 februari 2017 aangepaste wetenschappelijk criteria om hormoonverstorende stoffen te identificeren voorgelegd aan de lidstaten. Deze nieuwe voorstellen stuur ik u toe (bijlagen). Zij zullen met de lidstaten worden besproken op 28 februari 2017, waarbij de EC een stemming nastreeft voor de Gewasbeschermingsmiddelenverordening.

De aangepaste voorstellen met de criteria zijn een vervolg op de eerdere voorstellen van de EC, waarover ik u heb geïnformeerd (Kamerstuk 34510, nr.6 en Kamerstuk 34510, nr. 7). In de formulering van de criteria blijft de definitie van de WHO het uitgangspunt. Ongewijzigd is ook de verheldering van het gebruik van biologische plausibiliteit als operationalisering van causaliteit. Dat betekent dat het gemakkelijker wordt een stof te identificeren als hormoonverstorende stof.

Aanvullend stelt de EC in de huidige voorstellen voor:

- Om de toepassing van de criteria in het licht van de Gewasbeschermingsmiddelenverordening en de Biocidenverordening binnen zeven jaar te evalueren.
- Dat de criteria daadwerkelijk in werking treden zes maanden na het van kracht worden van de aanpassingen in de verordeningen.
- In tegenstelling tot de vorige set voorstellen (namelijk de criteria voor identificatie van hormoonverstorende stoffen en de uitzonderingsclausule) legt de EC nu slechts het voorstel voor criteria aan de lidstaten voor. Het voorstel om de uitzonderingsclausule van de Gewasbeschermingsverordening in overeenstemming te brengen met de Biocidenverordening is losgekoppeld en staat nu niet op de agenda van de vergadering van 28 februari 2017. De EC heeft het voornemen dit onderdeel op een later moment apart te behandelen.
- In de Gewasbeschermingsmiddelenverordening onder de milieucriteria¹ (dus niet onder de humane-criteria) de mogelijkheid op te nemen om werkzame stoffen die specifiek bedoeld zijn om hormoonverstorend op bepaalde doelwitorganismen te werken - denk aan insectengroeiregulatoren of plantenhormonen - te beoordelen op basis van het reguliere Europese toetsingskader voor gewasbeschermingsmiddelen of biociden, dit in plaats van een gevaarbenadering.

Appreciatie

Algemeen

Nederland heeft in december 2016 gepleit voor het samen behandelen van en mogelijk ook stemmen over beide voorstellen: criteria voor identificatie en de uitzonderingsclausule. De EC heeft echter anders besloten.

Gesteund door het advies van het College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Ctgb) en het Rijksinstituut voor Milieu (RIVM) kan het kabinet akkoord gaan met twee aanvullende voorstellen van de EC om de criteria om hormoonverstorende stoffen te identificeren:

¹ Verordening (EG) Nr. 1107/2009 betreffende het op de markt brengen van gewasbeschermingsmiddelen, bijlage 2, paragraaf 3.8.2. punt (4)

Directoraat-generaal Agro en Natuur
Directie Plantaardige Agroketens
en Voedselkwaliteit

Ons kenmerk
DGAN-PAV / 17024881

- Binnen zeven jaar de toepassing van de criteria te evalueren.
- De criteria daadwerkelijk in werking te laten treden 6 maanden na het van kracht worden van de verordeningen. Op die manier kan er een uitvoeringsrichtsnoer voor de toelatingsautoriteiten klaar zijn, om een geharmoniseerde uitvoering te waarborgen. Hiervoor zal Nederland - op advies van het Ctgb - blijven pleiten.

Aanpassing in milieucriterium van het EC voorstel

Onder de milieucriteria is nu als laatste toevoeging (paragraaf 3.8.2 punt (4)) de mogelijkheid opgenomen om werkzame stoffen die specifiek bedoeld zijn om hormoonverstorend op bepaalde doelwitorganismen te werken – denk aan insectengroeiregulatoren of plantenhormonen - risicogebaseerd te kunnen beoordelen. Het RIVM heeft laten weten grote zorgen te hebben over de brede formulering van de geboden mogelijkheid voor deze groep stoffen en de huidige voorgestelde formulering niet acceptabel te vinden. Het Ctgb is van mening dat deze toevoeging aan de milieucriteria in principe niet thuis hoort op deze plaats in de Annex, maar wel van wezenlijk belang is. Deze groep stoffen past namelijk goed in het huidige beleid om gewasbescherming verder te verduurzamen door hun specifieke werking en soms lage risico. Daarnaast zorgen deze stoffen voor de noodzakelijke diversiteit in het middelenpakket om zo resistentie te voorkomen. Uiteraard moeten ook deze werkzame stoffen en middelen altijd individueel worden beoordeeld op grond van het wettelijke Europese toetsingskader, alvorens een goedkeuring of toelating mogelijk is.

Het heeft de voorkeur van het kabinet om de mogelijkheid om werkzame stoffen die specifiek bedoeld zijn om hormoonverstorend op bepaalde doelwitorganismen te werken op te nemen. Gelet op de bezwaren van het RIVM en het Ctgb dient dit wel te gebeuren op een aparte plaats in de verordening, onderscheiden van de criteria. De EC voorstellen voor criteria zouden immers zuiver zijn gericht op de identificatie van hormoonverstorende stoffen. We zullen ons tot het uiterste inspannen om de voorgestelde toevoeging op een andere plek te positioneren.

Het kabinet streeft ernaar om nu zo snel mogelijk de criteria vast te stellen. Daarmee kunnen de interim criteria die nu worden gebruikt vervangen voor de voorgestelde criteria, die een verbetering zijn.

Verder kan dan ook de uitvoeringsrichtlijn worden afgerond, zodat de lidstaten gewasbeschermingsmiddelen geharmoniseerd kunnen beoordelen op moment van inwerkingtreding van de criteria. Met de nu voorstelde criteria maken we een flinke stap voorwaarts om hormoonverstorende stoffen in de Gewasbeschermings- en Biocidenverordening te kunnen identificeren.

Martijn van Dam
Staatssecretaris van Economische Zaken

Ministerie van Economische Zaken

TER ONDERTEKENING

Aan de Staatssecretaris

Directoraat-generaal Agro en Natuur
Directie Plantaardige Agroketens en Voedselkwaliteit

Auteur
5.1.2.e
T 070 5.1.2.e
5.1.2.e@minez.n

Datum
13 februari 2017

Kenmerk
DGAN-PAV / 17025248

BM 17027460

Kopie aan

Bijlage(n)

nota

Parafenroute

Paraaf	Paraaf dig. akkoord 20/2	Paraaf dig. akkoord 20/2
DGAN	5.1.2.e	5.1.2.e
Medeparaaf	Medeparaaf	Medeparaaf

BBR-paraaf

Mede namens/met akkoord van Staatssecretaris van IenM

Aanleiding

De Europese Commissie (EC) heeft op 8 februari jongstleden nieuwe voorstellen bekend gemaakt voor wetenschappelijke criteria om hormoonverstorende stoffen te identificeren.

Advies

Ik adviseer u in te stemmen met het voorstel van de EC maar er bij de EC wel voor te pleiten dat de mogelijkheid om bepaalde stoffen uit te zonderen op een andere plek in de voorstellen wordt opgenomen (zie hieronder). U treft een voorstel aan om de Tweede Kamer per brief te informeren.

Kernpunten

- In de nu voorliggende criteria van de EC wordt onveranderd uitgegaan van de definitie van de WHO. De eerder voorgestelde verhelderingen handhaaft de EC en deze zijn in lijn met wat in december en januari jongstleden aan de Kamer is gemeld.
- Ten opzichte van het voorstel van de EC van medio december zijn er twee belangrijke veranderingen. De uitzonderingsclausule wordt niet in dit voorstel behandeld, maar apart op een later moment.
- Daarnaast stelt de EC voor om onder de milieucriteria nu wel de mogelijkheid op te nemen om werkzame stoffen die juist bedoeld zijn om hormoonverstorend te werken te kunnen beoordelen op toelaatbaarheid. Het betreft veelal stoffen die goed passen in de verduurzaming van gewasbescherming. EZ wil daarom deze mogelijkheid behouden. De EC ziet dit als een oplossing voor het niet in stemming brengen van de uitzonderingsclausule en zo zien ook enkele grote lidstaten dit, zoals 5.1.2.a en 5.1.2.a.

Ontvangen BBR

Directoraat-generaal Agro en Natuur
Directie Plantaardige Agroketens en Voedselkwaliteit

Kenmerk
DGAN-PAV / 17025248

- De EC stelt voor om de mogelijkheid voor uitzonderingen te borgen in de criteria, omdat de twee voorstellen voor de uitzonderingsclausule en de criteria apart van elkaar worden behandeld. IenM is van mening dat in principe de uitzonderingen niet in de criteria thuis horen. Dit wordt gesteund door het advies van RIVM en Ctgb. Ctgb geeft echter aan dat ondanks deze constatering de geboden mogelijkheid wenselijk en noodzakelijk is om een stof risicogebaseerd te kunnen beoordelen. De in de uitzonderingsclausule betrokken stoffen zijn belangrijk voor verduurzaming.
- Het RIVM uit zorgen over de (te brede) formulering van de mogelijkheid voor uitzondering, echter daar staat tegenover dat er altijd een individuele beoordeling is van elke stof en middel conform toetsingskaders.

Toelichting

Voorstellen

- In de nu voorliggende criteria wordt onveranderd uitgegaan van de definitie van de WHO. Volgens de definitie moet worden aangetoond dat beïnvloeding van het hormoonstelsel tot nadelige effecten bij het intacte organisme leidt. Ongewijzigd is ook de verheldering van het gebruik van biologische plausibiliteit als operationaliseren van causaliteit. Dat betekent dat het gemakkelijker wordt een stof te identificeren als hormoonverstorend. Met deze lijn heeft u eerder ingestemd en dat gemeld – mede namens de staatssecretaris van IenM- aan de Tweede Kamer (Kamerstuk 34510-6 dd. 19-12-2016 en Kamerstuk 34510-7 dd. 17-01-2017 bijlagen).
- Ten opzichte van het voorstel van de EC van medio december zijn er in totaal vier wijzigingen aangebracht. De twee belangrijkste die hierboven al zijn genoemd:
 1. Het voorstel over de uitzonderingsclausule waarmee de EC de Gewasbeschermingsmiddelenverordening in overeenstemming wil brengen met de Biocidenverordening (van verwaarloosbare blootstelling naar verwaarloosbare risico) ligt nu niet voor. De EC wil dit op een later moment apart behandelen.
 2. Daarnaast stelt de EC voor om onder de milieucriteria de mogelijkheid op te nemen werkzame stoffen die specifiek bedoeld zijn om hormoonverstorend te werken (bijvoorbeeld insectgroeiregulators voor het bestrijden van insecten), te kunnen beoordelen.

En daarnaast nog twee andere wijzigingen:

3. De EC stelt nu voor om de ervaringen met de criteria binnen zeven jaar te evalueren.
4. En de inwerkingtreding van de criteria 6 maanden na van kracht worden van de verordening te laten ingaan.

Nederland kan ook met deze twee nieuwe voorstellen instemmen.

- Door beide voorstellen – de criteria en de uitzonderingsclausule – apart van elkaar te behandelen en de stemming niet tegelijkertijd te agenderen is er geen mogelijkheid om uitzonderingen met zekerheid te borgen, anders dan in

Directoraat-generaal Agro en Natuur
Directie Plantaardige Agroketens en Voedselkwaliteit

Kenmerk
DGAN-PAV / 17025248

de criteria zelf. De splitsing van beide voorstellen is ingegeven door een verzoek van enkele grote lidstaten, waaronder **5.1.2.a** (zie kopje krachtenveld).

- Het ministerie van IenM is geen voorstander van instemmen met het huidige voorstel. Het standpunt is dat de wetenschappelijke criteria zuiver moeten zijn om hormoonverstorende stoffen te kunnen identificeren. Dit is een principeel en in die zin een begrijpelijk vertrekpunt. Het voorstel van de EC bevat in ogen van IenM nu een uitzonderingsbepaling voor werkzame stoffen die specifiek bedoeld zijn om hormoonverstorend te werken. Dit hoort niet in de criteria thuis. Volgens IenM moeten uitzonderingen op een andere plaats in de regelgeving worden geregeld. Daarnaast is IenM van mening dat deze vast te stellen criteria ook in andere wetgeving moet kunnen worden gebruikt, zoals in REACH (wetgeving over chemicaliën).
- EZ is van mening dat stoffen die specifiek bedoeld en ontwikkeld zijn om hormoonverstorend te werken tegen doelgroep-plaagorganismen en een belangrijke groep gewasbeschermingsmiddelen zijn, denk aan insectengroeieregulatoren of ook planthormonen, zoals bloei- en groeieregulatoren. Deze stoffen passen bovendien in de verduurzaming van gewasbescherming, door hun specificiteit en soms lage risico's.
- Uiteraard moeten ook deze stoffen en middelen eerst en altijd worden beoordeeld op grond van het wettelijk Europees toetsingskader, alvorens een goedkeuring of toelating mogelijk is. Daarin voorziet het voorstel van de EC.
- Na interdepartementale afstemming is uiteindelijk overeenstemming met IenM bereikt om het Nederlandse stemgedrag niet te vermelden. Bij de EC zal ambtelijk voorafgaand aan de stemming worden gepleit voor een andere positionering in het voorstel van de mogelijkheid om de bewuste groep specifieke stoffen te kunnen beoordelen. Dit compromis is verwoord in de voorliggende Kamerbrief.
- VWS is ambtelijk akkoord met de Kamerbrief en ook met instemmen met het EC voorstel.

Krachtenveld

- Het Europese Parlement (EP) maakt bezwaar tegen het wijzigen van de uitzonderingsclausule in de gewasbeschermingsmiddelenverordening. Ook de lidstaten **5.1.2.a** vinden dat de EC geen mandaat heeft om de uitzonderingsclausule van de Gewasbeschermingsmiddelenverordening aan te passen onder de huidige comitologieprocedure. Deze lidstaten zullen tevens de nu door de EC voorgestelde criteria niet steunen.
- **5.1.2.a** kan het voorstel voor de criteria naar het zich laat aanzien steunen, maar wil de uitzonderingsclausule - die het EC niet meer voorlegt - niet steunen. **5.1.2.a** heeft gepleit voor het uit elkaar trekken van beide EC voorstellen, dat is dus gebeurd. Borging van het vermijden van het ongewenste effect dat stofgroepen zoals insectgroeieregulatoren en plantenhormonen zonder beoordeling wegvallen, ligt nu in het criteriavoorstel van de EC onder de milieuparagraaf in de Annex-aanpassing, laatste punt (4),

Directoraat-generaal Agro en Natuur
Directie Plantaardige Agroketens en Voedselkwaliteit

Kenmerk
DGAN-PAV / 17025248

onder 3.8.2 Dit is een door 5.1.2.a ingebracht punt en werd gesteund door bijvoorbeeld 5.1.2.a.

- Ook andere grote lidstaten kunnen de criteria naar verwachting steunen, waaronder 5.1.2.a. Het 5.1.2.a wil heel graag juist de uitzonderingen goed geregeld zien (de twee EC voorstellen in één pakket) en daarom is hun positie onduidelijk. Veel kleinere lidstaten, met name in Oost-Europa kijken naar 5.1.2.a en het 5.1.2.a.
- De posities van de meeste lidstaten zijn op dit moment niet openbaar gemaakt en liggen ook (nog) niet vast.

Proces

- Op 8 februari jongstleden heeft de EC aangepaste voorstellen voor wetenschappelijke criteria in hormoonverstorende stoffen te identificeren bekend gemaakt.
- U heeft toegezegd de Tweede Kamer te informeren zodra de EC nieuwe voorstellen heeft gedaan. Op 22 februari aanstaande is er een AO ter voorbereiding op de Landbouw en Visserijraad. Ik verwacht dat de Kamer met u over de hormoonverstorende stoffen wil spreken. Ter informatie stuurt u de bijgevoegde te ondertekenen brief aan de Kamer met de voorstellen van de EC en het standpunt van het kabinet.
- Op 21 december 2016 heeft de EC een extra vergadering van het permanente comité belegd. Tijdens deze vergadering is over de conceptcriteria voor hormoonverstorende stoffen gesproken met de lidstaten, EFSA en ECHA. Nederland heeft tijdens deze vergadering conform de motie van het lid Ouwehand aangegeven niet te kunnen stemmen, mocht het ter stemming komen. Naar aanleiding van het verloop van deze vergadering, waarin de lidstaten nogmaals hun standpunten naar voren brachten, heeft de EC besloten de criteria op dat moment niet in stemming te brengen.
- Het RIVM en het Ctgb adviseren u in technische zin. Zij melden dat ze kunnen instemmen met twee aanvullende voorstellen van de EC:
 1. na zeven jaren de toepassing van de criteria te evalueren
 2. met het voorstel om de inwerkingtreding van de criteria zes maanden na het van kracht worden van de verordening te laten ingaan. Op die manier kan er een uitvoeringsrichtlijn voor de toelatingsautoriteiten klaar zijn, om een geharmoniseerde uitvoering te waarborgen. Dit laatste was en is inzet van het kabinet.

Verder meldt het Ctgb ook dat de onder de milieucriteria nu als laatste toevoeging punt (4) de mogelijkheid er is om werkzame stoffen die specifiek bedoeld zijn om hormoonverstorend op bepaalde doelwitorganismen te werken – denk aan insectengroeiregulatoren of plantenhormonen – risicogebaseerd te kunnen beoordelen.

Het Ctgb meldt dat deze toevoeging aan de milieuparagraaf in principe niet thuis hoort in de criteria, maar wel noodzakelijk is voor een risicogebaseerde beoordeling die wenselijk is en daarom overeind zou moeten blijven. Het RIVM is

**Directoraat-generaal Agro en
Natuur**
Directie Plantaardige Agroketens
en Voedselkwaliteit

Kenmerk
DGAN-PAV / 17025248

het hiermee niet eens, zij vinden de tekst niet acceptabel en te breed geformuleerd.

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e
Aan: 5.1.2.e
Onderwerp: FW: Kamerbrief hormoonverstorende stoffen en oplegnota
Datum: dinsdag 21 februari 2017 16:39:44

5.1.2.e
 5.1.2.e
 Ministry of Economic Affairs
 DG Agriculture and Nature
 Plant Health
 P.O. Box 20401
 NL 2500 EK The Hague
 The Netherlands
 **31 (0)70 5.1.2.e
 5.1.2.e @minez.nl

Van: 5.1.2.e
Verzonden: dinsdag 21 februari 2017 16:21
Aan: 5.1.2.e
CC: 5.1.2.e
Onderwerp: Re: Kamerbrief hormoonverstorende stoffen en oplegnota

5.1.2.e, over de spreektekst voor morgen: zojuist met 5.1.2.e gesproken. 5.1.2.e zegt: ook morgen hoeft de Stas niet aan te geven hoe hij laat stemmen. Het delen van onze primaire inzet is voldoende. Net als in brief. 5.1.2.e

Verstuurd vanaf mijn iPhone

Op 21 feb. 2017 om 15:19 heeft 5.1.2.e @minez.nl> het volgende geschreven:

Beste 5.1.2.e,
 Op verzoek van 5.1.2.e de laatste versies van Kamerbrief en oplegnota over de EC voorstellen voor criteria voor hormoonverstorende stoffen. 5.1.2.e heeft nogmaals met 5.1.2.e gebeld. Zij zijn erop uitgekomen dat er een aanpassing komt in de Kamerbrief onder het kopje Appreciatie; aanpassing in milieucriterium. Daar valt de zin weg, waarbij we eerder hadden aangegeven dat - na een uiterste inspanning bij de EC voor een andere plek - wij zouden instemmen.
 Voor je gemak heb ik de plek geel gemaakt, daar waar de zin eerst aansloot. Het is dus nu in de Kamerbrief niet duidelijk gemaakt of we instemmen met het EC voorstel.
 Morgen kan de staatssecretaris in het AO-LVR echter wel hierop bevestigd worden. Hij moet dan uiteraard antwoorden. Daarvoor is een spreeklijn in de maak. Moeilijkheid is nu, dat we er in wezen niet uit zijn gekomen met IenM (wel over de Kamerbrief, maar niet over de Nederlandse positie).
 VWS stemt ambtelijk overigens in met Kamerbrief en zij zouden ook akkoord zijn met instemmen in Brussel.
 Als je akkoord bent melden wij dat bij IenM; zij leggen dan de Kamerbrief ook voor aan stas Dijkema.

Groet,
 5.1.2.e
 Ministry of Economic Affairs
 DG Agriculture and Nature
 Plant Health
 P.O. Box 20401
 NL 2500 EK The Hague
 The Netherlands
 **31 (0)70 5.1.2.e
 @minez.nl

<DOMUS-#17024881-v1-
 Wetenschappelijke_criteria_voor_identificatie_van_hor....docx>
 <DOMUS-#17025248-v1-Nota_aan_stas_-
 _Advies_over_reactie_naar_TK_over_voor....docx>

Van: 5.1.2.e
Aan: 5.1.2.e
Onderwerp: FW: Kamerbrief hormoonverstorende stoffen en oplegnota
Datum: dinsdag 21 februari 2017 16:44:09

Zie hieronder: antw 5.1.2.e

Ministry of Economic Affairs

DG Agriculture and Nature

Plant Health

P.O. Box 20401

NL 2500 EK The Hague

The Netherlands

**31 (0)70 5.1.2.e

5.1.2.e @minez.nl

Van: 5.1.2.e

Verzonden: dinsdag 21 februari 2017 16:43

Aan: 5.1.2.e

CC: 5.1.2.e

Onderwerp: RE: Kamerbrief hormoonverstorende stoffen en oplegnota

Dank 5.1.2.e Wij hadden net dezelfde conclusie. Als de kamer aandringt, kan hij ook wellicht nog het dilemma verder uitleggen en iets meer zeggen over het krachtenveld in Europa: een uitzondering op deze plek is niet de bedoeling, maar het verkrijgen van deze uitzondering is wel belangrijk voor verduurzaming. Alternatief is wellicht dat er helemaal geen criteria komen, ook niet wenselijk. Andere lidstaten zijn er ook nog niet allemaal uit. Sommige grote lidstaten steunen dit voorstel om bovenstaande redenen toch.

Groeten,

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e

Verzonden: dinsdag 21 februari 2017 16:21

Aan: 5.1.2.e

CC: 5.1.2.e

Onderwerp: Re: Kamerbrief hormoonverstorende stoffen en oplegnota

5.1.2.e, over de spreektekst voor morgen: zojuist met 5.1.2.e gesproken. 5.1.2.e zegt: ook morgen hoeft de Stas niet aan te geven hoe hij laat stemmen. Het delen van onze primaire inzet is voldoende. Net als in brief. 5.1.2.e

Verstuurd vanaf mijn iPhone

Op 21 feb. 2017 om 15:19 heeft 5.1.2.e @minez.nl> het volgende geschreven:

Beste 5.1.2.e,

Op verzoek van 5.1.2.e de laatste versies van Kamerbrief en oplegnota over de EC voorstellen voor criteria voor hormoonverstorende stoffen. 5.1.2.e heeft nogmaals met 5.1.2.e gebeld. Zij zijn erop uitgekomen dat er een aanpassing komt in de Kamerbrief onder het kopje Appreciatie; aanpassing in milieucriterium. Daar valt de zin weg, waarbij we eerder hadden aangegeven dat - na een uiterste inspanning bij de EC voor een andere plek - wij zouden instemmen.

Voor je gemak heb ik de plek geel gemaakt, daar waar de zin eerst aansloot. Het is dus nu in de Kamerbrief niet duidelijk gemaakt of we instemmen met het EC voorstel.

Morgen kan de staatssecretaris in het AO-LVR echter wel hierop bevestigd worden. Hij moet dan uiteraard antwoorden. Daarvoor is een spreeklijn in de maak.

Moeilijkheid is nu, dat we er in wezen niet uit zijn gekomen met IenM (wel over de Kamerbrief, maar niet over de Nederlandse positie).

VWS stemt ambtelijk overigens in met Kamerbrief en zij zouden ook akkoord zijn met instemmen in Brussel.

Als je akkoord bent melden wij dat bij IenM; zij leggen dan de Kamerbrief ook voor aan stas Dijkema.

Groet,

5.1.2.e

Ministry of Economic Affairs
DG Agriculture and Nature
Plant Health

P.O. Box 20401

NL 2500 EK The Hague

The Netherlands

**31 (0)705.1.2.e

[@minez.nl](mailto:minez.nl)

<DOMUS-#17024881-v1-

Wetenschappelijke_criteria_voor_identificatie_van_hor....docx>

<DOMUS-#17025248-v1-Nota_aan_stas_-

_Advies_over_reactie_naar_TK_over_voor....docx>

Van: 5.1.2.e
Aan: 5.1.2.e
Onderwerp: FW: Kamerbrief hormoonverstorende stoffen en oplegnota
Datum: dinsdag 21 februari 2017 16:46:10

Zie hieronder van 5.1.2.e

5.1.2.e

DG Agriculture and Nature

Plant Health

P.O. Box 20401

NL 2500 EK The Hague

The Netherlands

**31 (0)70 5.1.2.e

@minez.nl

Van: 5.1.2.e

Verzonden: dinsdag 21 februari 2017 16:45

Aan: 5.1.2.e

CC: 5.1.2.e

Onderwerp: Re: Kamerbrief hormoonverstorende stoffen en oplegnota

5.1.2.e

Heb het hier even met 5.1.2.e besproken maar aanvullend contact met I&M is voor nu niet nodig. Er is overeenstemming over de brief en 5.1.2.e counterpart verwacht dat 5.1.2.e daar ook mee in kan stemmen. Hoe NL eventueel stemt tijdens het scopaff hoeven we volgens 5.1.2.e niet aan de Kamer te melden omdat Kamer daar niet over gaat. We kunnen daar ruimte voor onszelf houden. 5.1.2.e, goed om even dat lijntje met 5.1.2.e af te stemmen. Ik zal brief dan zo aan stas sturen.

Groet,

5.1.2.e

Verstuurd vanaf mijn iPhone

Op 21 feb. 2017 om 16:05 heeft 5.1.2.e @minez.nl> het volgende geschreven:

Zie hieronder antwoord 5.1.2.e

5.1.2.e

Ministry of Economic Affairs

DG Agriculture and Fisheries

The Hague, the Netherlands

Verstuurd vanaf mijn iPhone

Begin doorgestuurd bericht:

Van: 5.1.2.e @minez.nl>

Datum: 21 februari 2017 15:52:54 CET

Aan: 5.1.2.e @minez.nl>

Onderwerp: Antw. [re:] Kamerbrief hormoonverstorende stoffen en oplegnota

Ik kan niet lezen voor half 6, zit in vergadering. Doe maar door met de opmerking dat ik parallel lees.

Heeft het nog zin dat ik bel met 5.1.2.e, of anders dat stas contact heeft met stas

Dijksma?

Groet,

5.1.2.e

Verstuurd vanaf mijn iPad

Op 21 feb. 2017 om 15:19 heeft 5.1.2.e

5.1.2.e @minez.nl> het volgende geschreven:

Beste 5.1.2.e.

Op verzoek van 5.1.2.e de laatste versies van Kamerbrief en oplegnota over de EC voorstellen voor criteria voor hormoonverstorende stoffen.

5.1.2.e heeft nogmaals met 5.1.2.e gebeld. Zij zijn erop uitgekomen dat er een aanpassing komt in de Kamerbrief onder het kopje Appreciatie; aanpassing in milieucriterium. Daar valt de zin weg, waarbij we eerder hadden aangegeven dat - na een uiterste inspanning bij de EC voor een andere plek - wij zouden instemmen. Voor je gemak heb ik de plek geel gemaakt, daar waar de zin eerst aansloot.

Het is dus nu in de Kamerbrief niet duidelijk gemaakt of we instemmen met het EC voorstel.

Morgen kan de staatssecretaris in het AO-LVR echter wel hierop bevraagd worden. Hij moet dan uiteraard antwoorden. Daarvoor is een spreeklijn in de maak.

Moeilijkheid is nu, dat we er in wezen niet uit zijn gekomen met IenM (wel over de Kamerbrief, maar niet over de Nederlandse positie).

VWS stemt ambtelijk overigens in met Kamerbrief en zij zouden ook akkoord zijn met instemmen in Brussel.

Als je akkoord bent melden wij dat bij IenM; zij leggen dan de Kamerbrief ook voor aan stas Dijkma.

Groet,

5.1.2.e

5.1.2.e

Ministry of Economic Affairs

DG Agriculture and Nature

Plant Health

P.O. Box 20401

NL 2500 EK The Hague

The Netherlands

**31 (0)705.1.2.e

5.1.2.e @minez.nl

<DOMUS-#17024881-v1-

Wetenschappelijke_criteria_voor_identificatie_van_hor....docx>

<DOMUS-#17025248-v1-Nota_aan_stas_-

_Advies_over_reactie_naar_TK_over_voor....docx>

Van: 5.1.2.e
Aan: 5.1.2.e
Cc: 5.1.2.e
Onderwerp: RE: Kamerbrief Hormoonverstorende stoffen
Datum: dinsdag 21 februari 2017 17:10:01

Hoi 5.1.2.e

Kun je aangeven wat de stavaza is van de brief? Dan weet ik of we nog iets moeten meenemen in het AO-ambtenarendossier.

Alvast bedankt voor je reactie!

Groeten 5.1.2.e

Van: 5.1.2.e

Verzonden: dinsdag 21 februari 2017 8:16

Aan: 5.1.2.e

CC: 5.1.2.e

Onderwerp: RE: Kamerbrief Hormoonverstorende stoffen

Goedemorgen 5.1.2.e

Dank voor je bericht, en voor deze update en bijdragen. Hopelijk lukt het vandaag met de brief! We zullen de nota en brief achter de hand houden in het AO. Een spreeklijn is, zeker als de brief vandaag of morgen uit gaat, welkom.

Het vooroverleg was gisteren al. Het AO is morgen van 14.30 tot 18.00 uur (een uur langer omdat er ook veel over mest gesproken zal worden). Kunnen we jou jij of iemand uit je team benaderen bij vragen? Of leek het BBR handig als je meegaat? (de tafel zit meen ik wel al vrij vol met mensen van mest)

Vriendelijke groeten,

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e

Verzonden: dinsdag 21 februari 2017 7:20

Aan: 5.1.2.e

CC: 5.1.2.e

Onderwerp: Fwd: Kamerbrief Hormoonverstorende stoffen

Hallo 5.1.2.e,

Zie hieronder de laatste versies van oplegnota en Kamerbrief over hormoonverstorende stoffen. Helaas zijn we er niet uit met IenM; vrijdag dachten we op ons niveau een compromis te hebben bereikt, maar dat bleek maandag niet goed te gaan. Gisteren wederom geschakeld op directeursniveau en vanochtend zullen de DG's met elkaar bellen. Brief moet dringend uit (zoals jullie uiteraard zullen begrijpen), kijken of dat wil lukken deze ochtend. BBR en PA zijn uiteraard ook betrokken en ingeschakeld.

Jullie horen verder vandaag!

Kunnen jullie svp nog de tijden doorgeven van AO-LVR morgen en het eventuele vooroverleg?

Als voorbereiding hormoonverstoorders - mocht de brief tijdig uitgaan - kunnen nota en brief dienen.

Wij moeten nog een spreeklijn maken.....

Groet,

5.1.2.e

Ministry of Economic Affairs

DG Agriculture and Nature

The Netherlands

Verstuurd vanaf mijn iPad

Begin doorgestuurd bericht:

Van: 5.1.2.e @minez.nl>

Datum: 20 februari 2017 11:56:02 CET

Aan: 5.1.2.e @minez.nl>

Kopie: 5.1.2.e @minez.nl>, 5.1.2.e @minez.nl>, 5.1.2.e

5.1.2.e @minez.nl>, 5.1.2.e

5.1.2.e @minez.nl>

Onderwerp: Antw. [PSI] Kamerbrief Hormoonverstorende stoffen PDF

Ha 5.1.2.e

Bijgevoegd brief en nota over HVS. Komt via DOMUS naar BBR, bij deze alvast de documenten voor jou. 5.1.2.e is akkoord.

Groet

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e

Verzonden: maandag 20 februari 2017 9:14

Aan: 5.1.2.e

CC: 5.1.2.e

Onderwerp: Kamerbrief Hormoonverstorende stoffen

Dag 5.1.2.e,

Krijg je niet te pakken dus vandaar even per mail: het zou mooi zijn als we rond 12u een versie bij de stas kunnen voorleggen, hij heeft van 12-12.30 nu nog een gaatje in 5.1.2.e agenda zie ik. Aangezien 5.1.2.e nog wat opmerkingen had is het denk ik goed de laatste versie ook eerst nog even aan 5.1.2.e voor te leggen.

5.1.2.e zit alleen in de BR zodirect, maar wellicht dat ze er tijdens de vergadering even een blik op kan werpen. Zo niet dan moeten we even kijken of we hem alvast door doen of dat we hem iets later aan de stas voorleggen. Aangezien ik ook in de BR zit voor het verslag zou ik willen voorstellen dat jullie direct aan 5.1.2.e een versie sturen waar 5.1.2.e mee akkoord is, met mij in cc. Lukt dat?

Groet,

5.1.2.e

5.1.2.e

BBR – Team stas

070 5.1.2.e / 06 5.1.2.e

Van: 5.1.2.e
Aan: 5.1.2.e
Cc: 5.1.2.e
Onderwerp: RE: Kamerbrief Hormoonverstorende stoffen
Datum: dinsdag 21 februari 2017 17:15:40

Hallo 5.1.2.e, collega's
 Wij zijn druk bezig en op hoog niveau aan het overleggen met IenM.
 Kamerbrief komt er, maar moet nog langs stassen (nu).
 We zijn ook druk bezig met een spreeklijn voor morgen, die ook langs DG gaat.
 5.1.2.e weten dit al en zijn meegenomen.
 Ik ga morgenmiddag klaar zitten vanaf 14.30. 5.1.2.e vroeg het al.
 Groet, 5.1.2.e
 5.1.2.e

Ministry of Economic Affairs
 DG Agriculture and Nature
 Plant Health
 P.O. Box 20401
 NL 2500 EK The Hague
 The Netherlands
 **31 (0)70 5.1.2.e
 5.1.2.e @minez.nl

Van: 5.1.2.e
Verzonden: dinsdag 21 februari 2017 17:10
Aan: 5.1.2.e
CC: 5.1.2.e
Onderwerp: RE: Kamerbrief Hormoonverstorende stoffen
 Hoi 5.1.2.e

Kun je aangeven wat de stavaza is van de brief? Dan weet ik of we nog iets moeten meenemen in het AO-ambtenarendossier.
 Alvast bedankt voor je reactie!
 Groeten 5.1.2.e

Van: 5.1.2.e
Verzonden: dinsdag 21 februari 2017 8:16
Aan: 5.1.2.e
CC: 5.1.2.e
Onderwerp: RE: Kamerbrief Hormoonverstorende stoffen
 Goedemorgen 5.1.2.e

Dank voor je bericht, en voor deze update en bijdragen. Hopelijk lukt het vandaag met de brief!
 We zullen de nota en brief achter de hand houden in het AO. Een spreeklijn is, zeker als de brief vandaag of morgen uit gaat, welkom.
 Het vooroverleg was gisteren al. Het AO is morgen van 14.30 tot 18.00 uur (een uur langer omdat er ook veel over mest gesproken zal worden). Kunnen we jou jij of iemand uit je team benaderen bij vragen? Of leek het BBR handig als je meegaat? (de tafel zit meen ik wel al vrij vol met mensen van mest)
 Vriendelijke groeten,
 5.1.2.e

Van: 5.1.2.e
Verzonden: dinsdag 21 februari 2017 7:20
Aan: 5.1.2.e
CC: 5.1.2.e
Onderwerp: Fwd: Kamerbrief Hormoonverstorende stoffen
 Hallo 5.1.2.e

Zie hieronder de laatste versies van oplegnota en Kamerbrief over hormoonverstorende stoffen. Helaas zijn we er niet uit met IenM; vrijdag dachten we op ons niveau een compromis te hebben bereikt, maar dat bleek maandag niet goed te gaan. Gisteren wederom geschakeld op directeursniveau en vanochtend zullen de DG's met elkaar bellen. Brief moet dringend uit (zoals jullie uiteraard zullen begrijpen), kijken of dat wil lukken deze ochtend. BBR en PA zijn uiteraard ook betrokken en ingeschakeld.
 Jullie horen verder vandaag!
 Kunnen jullie svp nog de tijden doorgeven van AO-LVR morgen en het eventuele vooroverleg?
 Als voorbereiding hormoonverstoorders - mocht de brief tijdig uitgaan - kunnen nota en brief dienen.
 Wij moeten nog een spreeklijn maken.....

Groet,
 5.1.2.e
 5.1.2.e
 Ministry of Economic Affairs
 DG Agriculture and Nature
 The Netherlands
 Verstuurd vanaf mijn iPad

Begin doorgestuurd bericht:

Van: 5.1.2.e <[redacted]@minez.nl>
Datum: 20 februari 2017 11:56:02 CET
Aan: 5.1.2.e <[redacted]@minez.nl>
Kopie: 5.1.2.e <[redacted]@minez.nl>, 5.1.2.e <[redacted]@minez.nl>, 5.1.2.e <[redacted]@minez.nl>
Onderwerp: Antw.:^{FSI} Kamerbrief Hormoonverstorende stoffen^{PDI}

Ha 5.1.2.e,
 Bijgevoegd brief en nota over HVS. Komt via DOMUS naar BBR, bij deze alvast de documenten voor jou. 5.1.2.e is akkoord.

Groet

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e
Verzonden: maandag 20 februari 2017 9:14
Aan: 5.1.2.e
CC: 5.1.2.e

5.1.2.e
Onderwerp: Kamerbrief Hormoonverstorende stoffen

Dag 5.1.2.e,

Krijg je niet te pakken dus vandaar even per mail: het zou mooi zijn als we rond 12u een versie bij de stas kunnen voorleggen, hij heeft van 12-12.30 nu nog een gaatje in zijn agenda zie ik. Aangezien 5.1.2.e nog wat opmerkingen had is het denk ik goed de laatste versie ook eerst nog even aan 5.1.2.e voor te leggen. 5.2.1.e zit alleen in de BR zodirect, maar wellicht dat ze er tijdens de vergadering even een blik op kan werpen. Zo niet dan moeten we even kijken of we hem alvast door doen of dat we hem iets later aan de stas voorleggen. Aangezien ik ook in de BR zit voor het verslag zou ik willen voorstellen dat jullie direct aan 5.1.2.e een versie sturen waar 5.1.2.e mee akkoord is, met mij in cc. Lukt dat?

Groet,

5.1.2.e

BBR – Team stas

070 5.1.2.e / 06 5.1.2.e

Van: 5.1.2.e
Aan: 5.1.2.e
Cc: 5.1.2.e
Onderwerp: spreeklojn_AO-LVR_criteria-hormoonverstoorders
Datum: dinsdag 21 februari 2017 19:11:27
Bijlagen: [spreeklojn_AO-LVR_criteria-hormoonverstoorders.doc](#)¹

5.1.2.e zie aangehecht.

Kun jij nog even scherp kijken?

Met de 'scheidslijn' aangegeven, waar die eerst zou kunnen stoppen.

Dank alvast,

Groet, 5.1.2.e

- Ik heb van de Europese Commissie nieuwe voorstellen ontvangen ten aanzien van de criteria voor identificatie van hormoonverstorende stoffen. U bent hierover per brief geïnformeerd.
- De intentie van de Europese Commissie is te komen met duidelijke criteria op basis waarvan kan worden vastgesteld of een stof hormoonverstorend is. Die intentie steun ik. Samen met collega Dijksma van IenM heb ik eerder bij de Europese Commissie aangedrongen om snel tot deze criteria te komen. Deze zullen de huidige interim criteria vervangen, die niet meer wetenschappelijk actueel zijn.
- De Europese Commissie stelt ten opzichte van de voorstellen in december jongstleden op vier punten een wijziging voor:
 1. De Europese Commissie stelt voor de ervaringen met de criteria binnen zeven jaar te evalueren
 2. De criteria treden daadwerkelijk in werking zes maanden nadat de verordening van kracht is.
Deze twee voorstellen steun ik.
 3. Eerder heeft de Europese Commissie in een apart voorstel de uitzonderingsclausule aangepast, om zodoende de Gewasbeschermingsmiddelenverordening in overeenstemming te brengen met de Biocidenverordening. Deze uitzonderingsclausule is echter nu niet op de agenda.

De Europese Commissie wil die op een later moment apart behandelen.

- Nederland heeft in december 2016 gepleit om de criteria en de uitzonderingsclausule samen te behandelen. De Europese Commissie heeft echter anders besloten.

4. De Europese Commissie stelt voor om onder de milieucriteria de mogelijkheid op te nemen bepaalde werkzame stoffen te kunnen beoordelen. Stoffen namelijk die specifiek bedoeld zijn om hormoonverstorend te werken - zoals insectengroeiregulators voor het bestrijden van insecten.

- Deze groep stoffen past goed in het kabinetsbeleid om de gewasbescherming verder te verduurzamen door hun specifieke werking en soms lage risico. Daarnaast kunnen deze stoffen zorgen voor noodzakelijke diversiteit in het middelenpakket, om zo resistenties te voorkomen.
- Het heeft de voorkeur van het kabinet om de criteria zuiver te houden ter identificatie van hormoonverstorende stoffen, en de uitzonderingen apart te positioneren. Ik zal me dan ook tot het uiterste inspannen om de criteria te scheiden van de mogelijkheid tot uitzonderingen.

- Dit stelt mij voor een dilemma: verduurzaming van gewasbescherming enerzijds en minder zuivere criteria anderzijds. Ik heb al toegelicht dat ik me tot het uiterste ga

inspannen om de geboden mogelijkheid tot uitzondering op een andere plek te krijgen.

- Mocht dat niet lukken, dan zal ik – met verduurzaming hoog in mijn vaandel - de mogelijkheid willen benutten om deze stoffen te kunnen beoordelen.
- Deze stoffen passen veelal in verdere verduurzaming van gewasbescherming, door hun specificiteit en soms lage risico's.
- Uiteraard moeten ook deze stoffen en middelen eerst en altijd worden beoordeeld om grond van het wettelijk Europees toetsingskader, voordat een goedkeuring of toelating mogelijk is.

Van: 5.1.2.e
Aan: 5.1.2.e
Cc: 5.1.2.e
Onderwerp: spreeklijn_AO-LVR_criteria-hormoonverstoorders
Datum: dinsdag 21 februari 2017 19:45:27
Bijlagen: [spreeklijn_AO-LVR_criteria-hormoonverstoorders.doc](#)¹
Prioriteit: Hoog

Beste 5.1.2.e,
Aangehecht de voorgestelde spreeklijn voor de staatssecretaris tbv het AO-LVR vanmorgen namiddag.
5.1.2.e is zo akkoord.
Groet,
5.1.2.e

Spreeklijn tbv AO-LVR van 22 februari.

- Ik heb van de Europese Commissie nieuwe voorstellen ontvangen ten aanzien van de criteria voor identificatie van hormoonverstorende stoffen. U bent hierover per brief geïnformeerd.
- De intentie van de Europese Commissie is te komen met duidelijke criteria op basis waarvan kan worden vastgesteld of een stof hormoonverstorend is. Die intentie steun ik. Samen met collega Dijksma van IenM heb ik eerder bij de Europese Commissie aangedrongen om snel tot deze criteria te komen. Deze zullen de huidige interim criteria vervangen, die niet meer wetenschappelijk actueel zijn.
- De Europese Commissie stelt ten opzichte van de voorstellen in december jongstleden op vier punten een wijziging voor:
 1. De Europese Commissie stelt voor de ervaringen met de criteria binnen zeven jaar te evalueren
 2. De criteria treden daadwerkelijk in werking zes maanden nadat de verordening van kracht is.

Deze twee voorstellen steun ik.

3. Eerder heeft de Europese Commissie in een apart voorstel de uitzonderingsclausule aangepast, om zodoende de Gewasbeschermingsmiddelenverordening in overeenstemming te brengen met de Biocidenverordening.

Deze uitzonderingsclausule is echter nu niet op de agenda. De Europese Commissie wil die op een later moment apart behandelen.

- Nederland heeft in december 2016 gepleit om de criteria en de uitzonderingsclausule samen te behandelen. De Europese Commissie heeft echter anders besloten.

4. De Europese Commissie stelt voor om onder de milieucriteria de mogelijkheid op te nemen bepaalde werkzame stoffen uit te zonderen. Stoffen namelijk die specifiek bedoeld zijn om hormoonverstorend te werken - zoals insectengroeiregulators voor het bestrijden van insecten.

- Uiteraard moeten ook deze stoffen en middelen eerst en altijd worden beoordeeld op grond van het wettelijk Europees toetsingskader, voordat een goedkeuring of toelating mogelijk is.
- Deze groep stoffen past goed in het kabinetsbeleid om de gewasbescherming verder te verduurzamen door hun specifieke werking en soms lage risico. Daarnaast kunnen deze stoffen zorgen voor noodzakelijke diversiteit in het middelenpakket, om zo resistenties te voorkomen.
- Het heeft de voorkeur van het kabinet om de criteria zuiver te houden ter identificatie van hormoonverstorende stoffen, en

de uitzonderingen apart te positioneren. Dit adviseren ook het RIVM en het Ctgb.

- Ik zal me dan ook tot het uiterste inspannen om de criteria te scheiden van de mogelijkheid tot uitzonderingen.

- Dit stelt mij voor een dilemma: verduurzaming van gewasbescherming enerzijds en minder zuivere criteria anderzijds.
- Ik heb al toegelicht dat ik me tot het uiterste ga inspannen om de geboden mogelijkheid tot uitzondering op een andere plek te krijgen.
- Ik kan niet garanderen dat dit lukt, omdat er in het EU-krachtenveld ook lidstaten zijn die met het huidige voorstel kunnen instemmen.
- Daarnaast wil ik niet in de situatie terecht komen dat de huidige interim criteria niet worden vervangen.
- Alles overwegende is voor mij de mogelijkheid om deze voor verduurzaming belangrijke stoffen te kunnen benutten van doorslaggevend belang.
- Uiteraard worden ook deze stoffen eerst beoordeeld op grond van het EU wettelijke toetsingskader, voor dat een goedkeuring of toelating mogelijk is.

Van: 5.1.2.e
Aan: 5.1.2.e
Cc: 5.1.2.e
Onderwerp: RE: spreeklijn_AO-LVR_criteria-hormoonverstoorders
Datum: dinsdag 21 februari 2017 19:47:42

Pardon, vergeet te melden:

Het stuk na de 'scheidslijn' zou de stas pas kunnen uitspreken, als de eerste lijn onvoldoende stand houdt.

Groet, 5.1.2.e

[Redacted]

[Redacted]

Ministry of Economic Affairs

DG Agriculture and Nature

Plant Health

P.O. Box 20401

NL 2500 EK The Hague

The Netherlands

**31 (0)70 5.1.2.e

[Redacted] @minez.nl

Van: 5.1.2.e

Verzonden: dinsdag 21 februari 2017 19:45

Aan: 5.1.2.e

CC: 5.1.2.e

Onderwerp: spreeklijn_AO-LVR_criteria-hormoonverstoorders

Urgentie: Hoog

Beste 5.1.2.e,

Aangehecht de voorgestelde spreeklijn voor de staatssecretaris tbv het AO-LVR vanmorgen namiddag.

5.1.2.e is zo akkoord.

Groet,

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e
Aan: 5.1.2.e
Onderwerp: Fwd: Kamerbrief hormoonverstorende stoffen en oplegnota
Datum: woensdag 22 februari 2017 07:47:28

....blijft werk aan de winkel.
Even zien wat stas nu precies bedoelt!

Ik begreep het ook niet. Had al een sms naar 5.1.2.e gestuurd gisteren, na het mailtje van stas.

Is het idd tegen stemmen? Of dat het stuk op een andere (welke??) plek moet?

Waar moet de brief anders?

Even wachten tot we horen welke kant het op moet van onze stas.

Dijksma is wel akkoord met huidige brief :-)

Groet! (Zit een half uur later in de trein. Ben er dan ca 8.45)

5.1.2.e

5.1.2.e

Ministry of Economic Affairs
 DG Agriculture and Nature
 The Netherlands
 Verstuurd vanaf mijn iPad

Begin doorgestuurd bericht:

Van: 5.1.2.e @minez.nl>
Datum: 21 februari 2017 23:30:50 CET
Aan: 5.1.2.e @minez.nl>
Kopie: 5.1.2.e
 5.1.2.e @minez.nl>, 5.1.2.e
 5.1.2.e @minez.nl>, 5.1.2.e @minez.nl>
Onderwerp: Antw.:^{FSI} Kamerbrief hormoonverstorende stoffen en oplegnota^{POI}

Ik bel morgenochtend wel even met 5.1.2.e, kijken of hij meer weet. Anders zal ik even bij stas zelf checken.

Groet,

5.1.2.e

Verstuurd vanaf mijn iPhone

Op 21 feb. 2017 om 22:40 heeft 5.1.2.e @minez.nl> het volgende geschreven:

Volgens mij wil de stas tegen stemmen?

Verstuurd vanaf mijn iPad

Op 21 feb. 2017 om 22:35 heeft 5.1.2.e

5.1.2.e [REDACTED] <[\[REDACTED\]@minez.nl](mailto:[REDACTED]@minez.nl)> het volgende geschreven:

Dit begrijp ik niet! Over welk standpunt van I&M heeft de stas het? Ik krijg zojuist bericht van I&M dat Dijkma akkoord is met deze brief!

5.1.2.e [REDACTED]

Verstuurd vanaf mijn iPad

Begin doorgestuurd bericht:

Van: "Dam, M.H.P. van (Martijn)"
 <M.H.P.vanDam@minez.nl>
 Datum: 21 februari 2017 21:08:57 CET
 Aan: 5.1.2.e [REDACTED]
 5.1.2.e <[\[REDACTED\]@minez.nl](mailto:[REDACTED]@minez.nl)>
 Kopie: 5.1.2.e [REDACTED]
 5.1.2.e <[\[REDACTED\]@minez.nl](mailto:[REDACTED]@minez.nl)>, 5.1.2.e [REDACTED]
 5.1.2.e [REDACTED]
 5.1.2.e <[\[REDACTED\]@minez.nl](mailto:[REDACTED]@minez.nl)>,
 5.1.2.e [REDACTED]
 5.1.2.e <[\[REDACTED\]@minez.nl](mailto:[REDACTED]@minez.nl)>, 5.1.2.e [REDACTED]
 5.1.2.e <[\[REDACTED\]@minez.nl](mailto:[REDACTED]@minez.nl)>, 5.1.2.e [REDACTED]
 5.1.2.e [REDACTED]
 5.1.2.e <[\[REDACTED\]@minez.nl](mailto:[REDACTED]@minez.nl)>
 Onderwerp: Antw.:^[FSI] Kamerbrief
 hormoonverstorende stoffen en
 oplegnota^[PDI]

5.1.2.e ea,

Dank. Ik deel het standpunt zoals I&M dat heeft ingebracht. Dat vergt aanpassing van de brief.
 Sowieso zijn de laatste twee alinea's nu niet goed te volgen.

Martijn

Op 21 feb. 2017 om 17:14 heeft 5.1.2.e [REDACTED]
 5.1.2.e <[\[REDACTED\]@minez.nl](mailto:[REDACTED]@minez.nl)> het
 volgende geschreven:

Martijn,
 Bijgaand de nota + Kamerbrief
 over hormoonverstorende
 stoffen. 5.1.2.e is akkoord, 5.1.2.e [REDACTED]
 leest parallel. Brief wordt ook aan
 I&M voorgelegd. Zie jij kans hier
 vanavond naar te kijken en mij te
 laten weten of je akkoord bent

met de brief?
Alvast bedankt,
Groet,
5.1.2.e

<DOMUS-#17024881-v1-
Wetenschappelijke_criteria_voor_identificatie_van_hor....docx>

<DOMUS-#17025248-v1-
Nota_aan_stas_-
_Advies_over_reactie_naar_TK_over_voor....docx>

Van: 5.1.2.e
Aan: 5.1.2.e
Cc: 5.1.2.e
Onderwerp: DOMUS-#17024881-v1-Wetenschappelijke_criteria_voor_identificatie_van_hor...
Datum: woensdag 22 februari 2017 08:20:14
Bijlagen: [DOMUS-#17024881-v1-Wetenschappelijke_criteria_voor_identificatie_van_hor...doc](#)¹
[ATT00001](#) ²

Hallo 5.1.2.e

Op jouw verzoek een poging om de laatste twee paragrafen wat op te helderen (tekstueel). Zag ook nog wat typo's die ik meteen heb gecorrigeerd. (Met wijzigingen aan in PAGES).

Groet, 5.1.2.e

Ministerie van Economische Zaken

Directoraat-generaal Agro en Natuur

Directie Plantaardige Agroketens en Voedselkwaliteit

BezoekadresBezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag**Postadres**Postbus 20401
2500 EK Den Haag**Factuuradres**Postbus 16180
2500 BD Den Haag**Overheidsidentificatienr**

00000001003214369000

T 070 379 8911 (algemeen)

www.rijksoverheid.nl/ez**Behandeld door**

5.1.2.e

T 070 5.1.2.e

M 06 5.1.2.e

5.1.2.e@minez.nl

Ons kenmerk

DGAN-PAV / 17024881

Uw kenmerk**Bijlage(n)**

2

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

De Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Binnenhof 4
2513 AA DEN HAAG**Datum**Betreft Wetenschappelijke criteria voor identificatie van hormoonverstorende
stoffen

Geachte Voorzitter,

Hierbij breng ik u - mede namens de staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu - op de hoogte van de recente ontwikkelingen ten aanzien van de criteria voor identificatie van hormoonverstorende stoffen bij gewasbeschermingsmiddelen en biociden. Deze criteria zijn door de Europese Commissie (EC) opgesteld op basis van de Verordening (EG) nr. 1107/2009 betreffende het op de markt brengen van gewasbeschermingsmiddelen en de Verordening (EU) 528/2012 betreffende het in

Directoraat-generaal Agro en Natuur
Directie Plantaardige Agroketens en Voedselkwaliteit

Ons kenmerk
DGAN-PAV / 17024881

de handel brengen en gebruik van biociden (hierna Gewasbeschermingsmiddelenverordening en Biocidenverordening).

De Gewasbeschermingsmiddelenverordening en de Biocidenverordening bevatten onder meer regels over het gebruik van hormoonverstorende stoffen in deze producten. De verordeningen schrijven voor dat de EC wetenschappelijke criteria vaststelt voor het identificeren van hormoonverstorende stoffen. Uitgangspunt voor de criteria is de WHO definitie van een hormoonverstorende stof. Deze definitie is algemeen aanvaard door wetenschappers en niet-gouvernementele organisaties. Om een stof als hormoonverstorend voor mensen en/of andere organismen te kunnen aanwijzen, moet volgens deze definitie aangetoond worden dat de beïnvloeding van het hormoonstelsel tot nadelige effecten bij het intacte organisme leidt. Om een stof als hormoonverstorend voor het milieu te kunnen aanwijzen zijn de eisen vergelijkbaar, maar moet duidelijk zijn dat de nadelige effecten relevant zijn op populatieniveau. Omdat het moeilijk is om sluitend bewijs te leveren voor een oorzakelijk verband (causaliteit) stelt de EC voor om dit op basis van aannemelijkheid (biologische plausibiliteit) te beoordelen.

In zowel de Gewasbeschermingsmiddelenverordening als in de Biocidenverordening worden werkzame stoffen met hormoonverstorende eigenschappen verboden op grond van de van de intrinsieke eigenschappen van de stof, de zogenoemde gevaarsbenadering. In beide verordening zijn echter uitzonderingsclausules opgenomen. De uitzonderingsclausules voor de Gewasbeschermingsmiddelenverordening en de Biocidenverordening zijn verschillend. De EC heeft steeds voorgesteld om deze uitzonderingen op één lijn te brengen.

De EC heeft op 8 februari 2017 aangepaste wetenschappelijk criteria om hormoonverstorende stoffen te identificeren voorgelegd aan de lidstaten. Deze nieuwe voorstellen stuur ik u toe (bijlagen). Zij zullen met de lidstaten worden besproken op 28 februari 2017, waarbij de EC een stemming nastreeft voor de Gewasbeschermingsmiddelenverordening.

De aangepaste voorstellen met de criteria zijn een vervolg op de eerdere voorstellen van de EC, waarover ik u heb geïnformeerd (Kamerstuk 34510, nr.6 en Kamerstuk 34510, nr. 7). In de formulering van de criteria blijft de definitie van de WHO het uitgangspunt. Ongewijzigd is ook de verheldering van het gebruik van biologische plausibiliteit als operationalisering van causaliteit. Dat betekent dat het gemakkelijker wordt een stof te identificeren als hormoonverstorende stof.

Aanvullend stelt de EC in de huidige voorstellen voor:

Directoraat-generaal Agro en Natuur
Directie Plantaardige Agroketens en Voedselkwaliteit

Ons kenmerk
DGAN-PAV / 17024881

- ☐ Om de toepassing van de criteria in het licht van de Gewasbeschermingsmiddelenverordening en de Biocidenverordening binnen zeven jaar te evalueren.
- ☐ Dat de criteria daadwerkelijk in werking treden zes maanden na het van kracht worden van de aanpassingen in de verordeningen.
- ☐ In tegenstelling tot de vorige set voorstellen (namelijk de criteria voor identificatie van hormoonverstorende stoffen en de uitzonderingsclausule) legt de EC nu slechts het voorstel voor criteria aan de lidstaten voor. Het voorstel om de uitzonderingsclausule van de Gewasbeschermingsverordening in overeenstemming te brengen met de Biocidenverordening is losgekoppeld en staat nu niet op de agenda van de vergadering van 28 februari 2017. De EC heeft het voornemen dit onderdeel op een later moment apart te behandelen.
- ☐ In de Gewasbeschermingsmiddelenverordening onder de milieucriteria¹ (dus niet onder de humane-criteria) de mogelijkheid op te nemen om werkzame stoffen die specifiek bedoeld zijn om hormoonverstorend op bepaalde doelwitorganismen te werken - denk aan insectengroeiregulatoren of plantenhormonen - te beoordelen op basis van het reguliere Europese toetsingskader voor gewasbeschermingsmiddelen of biociden, dit in plaats van een gevaarsbenadering.

Appreciatie

Algemeen

Nederland heeft in december 2016 gepleit voor het samen behandelen van en mogelijk ook stemmen over beide voorstellen: criteria voor identificatie en de uitzonderingsclausule. De EC heeft echter anders besloten.

Gesteund door het advies van het College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Ctgb) en het Rijksinstituut voor Milieu (RIVM) kan het kabinet akkoord gaan met twee aanvullende voorstellen van de EC om de criteria om hormoonverstorende stoffen te identificeren:

- ☐ Binnen zeven jaar de toepassing van de criteria te evalueren.
- ☐ De criteria daadwerkelijk in werking te laten treden 6 maanden na het van kracht worden van de verordeningen. Op die manier kan er een uitvoeringsrichtsnoer voor de toelatingsautoriteiten klaar zijn, om een geharmoniseerde uitvoering te waarborgen. Hiervoor zal Nederland - op advies van het Ctgb - blijven pleiten.

Aanpassing in milieucriterium van het EC voorstel

Onder de milieucriteria is nu als laatste toevoeging (paragraaf 3.8.2 punt 2 (4)) de mogelijkheid opgenomen om werkzame stoffen die specifiek bedoeld zijn om

¹ Verordening (EG) Nr. 1107/2009 betreffende het op de markt brengen van gewasbeschermingsmiddelen, bijlage 2, paragraaf 3.8.2. punt (4)

Directoraat-generaal Agro en Natuur

Directie Plantaardige Agroketens en Voedselkwaliteit

Ons kenmerk

DGAN-PAV / 17024881

hormoonversturend op bepaalde doelwitorganismen te werken – denk aan insectengroeiregulatoren of plantenhormonen - risicogebaseerd te kunnen beoordelen. Het RIVM heeft laten weten grote zorgen te hebben over de brede formulering van de geboden mogelijkheid voor deze groep stoffen en de huidige voorgestelde formulering niet acceptabel te vinden. Het Ctgb is van mening dat deze toevoeging aan de milieucriteria in principe niet thuis hoort op deze plaats in de Annex, maar wel van wezenlijk belang is. Deze groep stoffen past namelijk goed in het huidige beleid om gewasbescherming verder te verduurzamen door hun specifieke werking en soms lage risico. Daarnaast zorgen deze stoffen voor de noodzakelijke diversiteit in het middelenpakket om zo resistentie te voorkomen. Uiteraard moeten ook deze werkzame stoffen en middelen altijd individueel worden beoordeeld op grond van het wettelijke Europese toetsingskader, alvorens een goedkeuring of toelating mogelijk is.

Het heeft de voorkeur van het kabinet om de mogelijkheid om werkzame stoffen die specifiek bedoeld zijn om hormoonversturend op bepaalde doelwitorganismen te werken risicogebaseerd te kunnen beoordelen.. Gelet op de bezwaren van het RIVM en het Ctgb bij voorkeur op een aparte plaats in de verordening, onderscheiden van de criteria zelf. De EC voorstellen voor criteria zouden immers zuiver zijn gericht op de identificatie van hormoonversturende stoffen. Nederland zal zich tot het uiterste inspannen om de voorgestelde toevoeging (paragraaf 3.8.2 punt 2 (4) op een andere plek te positioneren.

Het kabinet streeft ernaar om nu zo snel mogelijk de criteria vast te stellen. Daarmee kunnen dan de interim criteria die nu worden gebruikt vervangen worden. De nu voorliggende voorgestelde criteria zijn een substantiële verbetering.

Verder kan dan ook het uitvoeringsrichtsnoer worden afgerond, zodat de lidstaten gewasbeschermingsmiddelen geharmoniseerd kunnen beoordelen op moment van inwerkingtreding van de criteria. Met de nu voorstelde criteria maken we een flinke stap voorwaarts om hormoonversturende stoffen in de Gewasbeschermings- en Biocidenverordening te kunnen identificeren.

Martijn van Dam
Staatssecretaris van Economische Zaken

Van: 5.1.2.e
Aan: 5.1.2.e
Onderwerp: DOMUS-#17024881-v1-
Wetenschappelijke_criteria_voor_identificatie_van_hormoonverstorende_stoffen.docx
Datum: woensdag 22 februari 2017 10:05:50
Bijlagen: [DOMUS-#17024881-v1](#) ¹
[Wetenschappelijke_criteria_voor_identificatie_van_hormoonverstorende_stoffen.docx](#) ²

Ha 5.1.2.e
Bijgevoegd het brief criteria HVS uit Domus (10.04 uur), met typo's aangepast.
5.1.2.e

Ministerie van Economische Zaken

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

De Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Binnenhof 4
2513 AA DEN HAAG

Datum

Betreft Wetenschappelijke criteria voor identificatie van hormoonverstorende stoffen

Geachte Voorzitter,

Hierbij breng ik u - mede namens de staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu - op de hoogte van de recente ontwikkelingen ten aanzien van de criteria voor identificatie van hormoonverstorende stoffen bij gewasbeschermingsmiddelen en biociden. Deze criteria zijn door de Europese Commissie (EC) opgesteld op basis van de Verordening (EG) nr. 1107/2009 betreffende het op de markt brengen van gewasbeschermingsmiddelen en de Verordening (EU) 528/2012 betreffende het in de handel brengen en gebruik van biociden (hierna Gewasbeschermingsmiddelenverordening en Biocidenverordening).

De Gewasbeschermingsmiddelenverordening en de Biocidenverordening bevatten onder meer regels over het gebruik van hormoonverstorende stoffen in deze producten. De verordeningen schrijven voor dat de EC wetenschappelijke criteria vaststelt voor het identificeren van hormoonverstorende stoffen. Uitgangspunt voor de criteria is de WHO definitie van een hormoonverstorende stof. Deze definitie is algemeen aanvaard door wetenschappers en niet-gouvernementele organisaties. Om een stof als hormoonverstorend voor mensen en/of andere organismen te kunnen aanwijzen, moet volgens deze definitie aangetoond worden dat de beïnvloeding van het hormoonstelsel tot nadelige effecten bij het intacte organisme leidt. Om een stof als hormoonverstorend voor het milieu te kunnen aanwijzen zijn de eisen vergelijkbaar, maar moet duidelijk zijn dat de nadelige effecten relevant zijn op populatieniveau. Omdat het moeilijk is om sluitend bewijs te leveren voor een oorzakelijk verband (causaliteit) stelt de EC voor om dit op basis van aannemelijkheid (biologische plausibiliteit) te beoordelen.

In zowel de Gewasbeschermingsmiddelenverordening als in de Biocidenverordening worden werkzame stoffen met hormoonverstorende eigenschappen verboden op grond van de van de intrinsieke eigenschappen van de stof, de zogenoemde gevaarsbenadering. In beide verordening zijn echter uitzonderingsclausules opgenomen. De uitzonderingsclausules voor de Gewasbeschermingsmiddelenverordening en de Biocidenverordening zijn verschillend. De EC heeft steeds voorgesteld om deze uitzonderingen op één lijn te brengen.

Directoraat-generaal Agro en Natuur

Directie Plantaardige Agroketens en Voedselkwaliteit

Bezoekadres

Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Postadres

Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Factuuradres

Postbus 16180
2500 BD Den Haag

Overheidsidentificatienr

00000001003214369000

T 070 379 8911 (algemeen)

www.rijksoverheid.nl/ez

Behandeld door

5.1.2.e

T 070 5.1.2.e

M 06 5.1.2.e

5.1.2.e@minez.n

Ons kenmerk

DGAN-PAV / 17024881

Uw kenmerk

Bijlage(n)

2

Directoraat-generaal Agro en Natuur
Directie Plantaardige Agroketens
en Voedselkwaliteit

Ons kenmerk
DGAN-PAV / 17024881

De EC heeft op 8 februari 2017 aangepaste wetenschappelijk criteria om hormoonverstorende stoffen te identificeren voorgelegd aan de lidstaten. Deze nieuwe voorstellen stuur ik u toe (bijlagen). Zij zullen met de lidstaten worden besproken op 28 februari 2017, waarbij de EC een stemming nastreeft voor de Gewasbeschermingsmiddelenverordening.

De aangepaste voorstellen met de criteria zijn een vervolg op de eerdere voorstellen van de EC, waarover ik u heb geïnformeerd (Kamerstuk 34510, nr.6 en Kamerstuk 34510, nr. 7). In de formulering van de criteria blijft de definitie van de WHO het uitgangspunt. Ongewijzigd is ook de verheldering van het gebruik van biologische plausibiliteit als operationalisering van causaliteit. Dat betekent dat het gemakkelijker wordt een stof te identificeren als hormoonverstorende stof.

Aanvullend stelt de EC in de huidige voorstellen voor:

- Om de toepassing van de criteria in het licht van de Gewasbeschermingsmiddelenverordening en de Biocidenverordening binnen zeven jaar te evalueren.
- Dat de criteria daadwerkelijk in werking treden zes maanden na het van kracht worden van de aanpassingen in de verordeningen.
- In tegenstelling tot de vorige set voorstellen (namelijk de criteria voor identificatie van hormoonverstorende stoffen en de uitzonderingsclausule) legt de EC nu slechts het voorstel voor criteria aan de lidstaten voor. Het voorstel om de uitzonderingsclausule van de Gewasbeschermingsverordening in overeenstemming te brengen met de Biocidenverordening is losgekoppeld en staat nu niet op de agenda van de vergadering van 28 februari 2017. De EC heeft het voornemen dit onderdeel op een later moment apart te behandelen.
- In de Gewasbeschermingsmiddelenverordening onder de milieucriteria¹ (dus niet onder de humane-criteria) de mogelijkheid op te nemen om werkzame stoffen die specifiek bedoeld zijn om hormoonverstorend op bepaalde doelwitorganismen te werken - denk aan insectengroeiregulatoren of plantenhormonen - te beoordelen op basis van het reguliere Europese toetsingskader voor gewasbeschermingsmiddelen of biociden, dit in plaats van een gevaarsbenadering.

Appreciatie

Algemeen

Nederland heeft in december 2016 gepleit voor het samen behandelen van en mogelijk ook stemmen over beide voorstellen: criteria voor identificatie en de uitzonderingsclausule. De EC heeft echter anders besloten.

Gesteund door het advies van het College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Ctgb) en het Rijksinstituut voor Milieu (RIVM) kan het kabinet akkoord gaan met twee aanvullende voorstellen van de EC om de criteria om hormoonverstorende stoffen te identificeren:

¹ Verordening (EG) Nr. 1107/2009 betreffende het op de markt brengen van gewasbeschermingsmiddelen, bijlage 2, paragraaf 3.8.2. punt 2 (4)

Directoraat-generaal Agro en Natuur
 Directie Plantaardige Agroketens
 en Voedselkwaliteit

Ons kenmerk
 DGAN-PAV / 17024881

- Binnen zeven jaar de toepassing van de criteria te evalueren.
- De criteria daadwerkelijk in werking te laten treden 6 maanden na het van kracht worden van de verordeningen. Op die manier kan er een uitvoeringsrichtsnoer voor de toelatingsautoriteiten klaar zijn, om een geharmoniseerde uitvoering te waarborgen. Hiervoor zal Nederland - op advies van het Ctgb - blijven pleiten.

Aanpassing in milieucriterium van het EC voorstel

Onder de milieucriteria is nu als laatste toevoeging (paragraaf 3.8.2 punt 2 (4)) de mogelijkheid opgenomen om werkzame stoffen die specifiek bedoeld zijn om hormoonversturend op bepaalde doelwitorganismen te werken – denk aan insectengroeiregulatoren of plantenhormonen - risicogebaseerd te kunnen beoordelen. Het RIVM heeft laten weten grote zorgen te hebben over de brede formulering van de geboden mogelijkheid voor deze groep stoffen en de huidige voorgestelde formulering niet acceptabel te vinden. Het Ctgb is van mening dat deze toevoeging aan de milieucriteria in principe niet thuis hoort op deze plaats in de Annex, maar wel van wezenlijk belang is. Deze groep stoffen past namelijk goed in het huidige beleid om gewasbescherming verder te verduurzamen door hun specifieke werking en soms lage risico. Daarnaast zorgen deze stoffen voor de noodzakelijke diversiteit in het middelenpakket om zo resistentie te voorkomen. Uiteraard moeten ook deze werkzame stoffen en middelen altijd individueel worden beoordeeld op grond van het wettelijke Europese toetsingskader, alvorens een goedkeuring of toelating mogelijk is.

Het heeft de voorkeur van het kabinet om de mogelijkheid om werkzame stoffen die specifiek bedoeld zijn om hormoonversturend op bepaalde doelwitorganismen te werken op te nemen. Gelet op de bezwaren van het RIVM en het Ctgb dient dit wel te gebeuren op een aparte plaats in de verordening, onderscheiden van de criteria. De EC voorstellen voor criteria zouden immers zuiver zijn gericht op de identificatie van hormoonverstorende stoffen. We zullen ons tot het uiterste inspannen om de voorgestelde toevoeging op een andere plek te positioneren.

Het kabinet streeft ernaar om nu zo snel mogelijk de criteria vast te stellen. Daarmee kunnen de interim criteria die nu worden gebruikt vervangen voor de voorgestelde criteria, die een verbetering zijn. Verder kan dan ook de uitvoeringsrichtlijn worden afgerond, zodat de lidstaten gewasbeschermingsmiddelen geharmoniseerd kunnen beoordelen op moment van inwerkingtreding van de criteria. Met de nu voorstelde criteria maken we een flinke stap voorwaarts om hormoonverstorende stoffen in de Gewasbeschermingsmiddelenverordening en de Biocidenverordening te kunnen identificeren.

Martijn van Dam
 Staatssecretaris van Economische Zaken

Van: 5.12 e
Aan: 5.12 e
Cc: 5.12 e
Onderwerp: DOMUS-#17024881-v1-Wetenschappelijke_criteria_voor_identificatie_van_hormoonverstorende_stoffen
Datum: woensdag 22 februari 2017 11:14:11
Bijlagen: [DOMUS-#17024881-v1](#)¹
[Wetenschappelijke_criteria_voor_identificatie_van_hormoonverstorende_stoffen.doc](#)²

Aanpassingen van vanochtend in Kamerbrief

Ministerie van Economische Zaken

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

De Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Binnenhof 4
2513 AA DEN HAAG

Datum

Betreft Wetenschappelijke criteria voor identificatie van hormoonverstorende stoffen

Geachte Voorzitter,

Hierbij breng ik u - mede namens de staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu - op de hoogte van de recente ontwikkelingen ten aanzien van de criteria voor identificatie van hormoonverstorende stoffen bij gewasbeschermingsmiddelen en biociden. Deze criteria zijn door de Europese Commissie (EC) opgesteld op basis van de Verordening (EG) nr. 1107/2009 betreffende het op de markt brengen van gewasbeschermingsmiddelen en de Verordening (EU) 528/2012 betreffende het in de handel brengen en gebruik van biociden (hierna Gewasbeschermingsmiddelenverordening en Biocidenverordening).

De Gewasbeschermingsmiddelenverordening en de Biocidenverordening bevatten onder meer regels over het gebruik van hormoonverstorende stoffen in deze producten. De verordeningen schrijven voor dat de EC wetenschappelijke criteria vaststelt voor het identificeren van hormoonverstorende stoffen. Uitgangspunt voor de criteria is de WHO definitie van een hormoonverstorende stof. Deze definitie is algemeen aanvaard door wetenschappers en niet-gouvernementele organisaties. Om een stof als hormoonverstorend voor mensen en/of andere organismen te kunnen aanwijzen, moet volgens deze definitie aangetoond worden dat de beïnvloeding van het hormoonstelsel tot nadelige effecten bij het intacte organisme leidt. Om een stof als hormoonverstorend voor het milieu te kunnen aanwijzen zijn de eisen vergelijkbaar, maar moet duidelijk zijn dat de nadelige effecten relevant zijn op populatieniveau. Omdat het moeilijk is om sluitend bewijs te leveren voor een oorzakelijk verband (causaliteit) stelt de EC voor om dit op basis van aannemelijkheid (biologische plausibiliteit) te beoordelen.

In zowel de Gewasbeschermingsmiddelenverordening als in de Biocidenverordening worden werkzame stoffen met hormoonverstorende eigenschappen verboden op grond van de van de intrinsieke eigenschappen van de stof, de zogenoemde gevaarsbenadering. In beide verordening zijn echter uitzonderingsclausules opgenomen. De uitzonderingsclausules voor de Gewasbeschermingsmiddelenverordening en de Biocidenverordening zijn verschillend, de uitzonderingsclausule bij gewasbeschermingsmiddelen volgt eveneens een gevaarsbenadering ('verwaarloosbare blootstelling'), terwijl de uitzondering bij de biociden nu al een risicobenadering kent ('verwaarloosbaar

Directoraat-generaal Agro en Natuur

Directie Plantaardige Agroketens en Voedselkwaliteit

Bezoekadres

Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Postadres

Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Factuuradres

Postbus 16180
2500 BD Den Haag

Overheidsidentificatienr

00000001003214369000

T 070 379 8911 (algemeen)

www.rijksoverheid.nl/ez

Behandeld door

5.1.2.e

T 070 5.1.2.e

M 06 5.1.2.e

5.1.2.e@minez.n

Ons kenmerk

DGAN-PAV / 17024881

Uw kenmerk

Bijlage(n)

2

Directoraat-generaal Agro en Natuur
Directie Plantaardige Agroketens
en Voedselkwaliteit

Ons kenmerk
DGAN-PAV / 17024881

risico'). De EC heeft steeds voorgesteld om deze uitzonderingen op één lijn te brengen, die van de biocidenverordening.

De EC heeft op 8 februari 2017 aangepaste wetenschappelijk criteria, zowel voor humane gezondheid als voor het milieu, om hormoonverstorende stoffen te identificeren voorgelegd aan de lidstaten. Deze nieuwe voorstellen stuur ik u toe (bijlagen). Zij zullen met de lidstaten worden besproken op 28 februari 2017, waarbij de EC een stemming nastreeft voor de Gewasbeschermingsmiddelenverordening. Bij de Biocidenverordening wordt niet gestemd, het gaat om een zogenoemde 'delegated act'. De aangepaste voorstellen met de criteria zijn een vervolg op de eerdere voorstellen van de EC, waarover ik u heb geïnformeerd (Kamerstuk 34510, nr.6 en Kamerstuk 34510, nr. 7). In de formulering van de criteria blijft de definitie van de WHO het uitgangspunt. Ongewijzigd is ook de verheldering van het gebruik van biologische plausibiliteit als operationalisering van causaliteit. Dat betekent dat het gemakkelijker wordt een stof te identificeren als hormoonverstorende stof.

Aanvullend stelt de EC in de huidige voorstellen voor:

- Om de toepassing van de criteria in het licht van de Gewasbeschermingsmiddelenverordening en de Biocidenverordening binnen zeven jaar te evalueren.
- Dat de criteria daadwerkelijk zes maanden na het van kracht worden van de aanpassingen in de verordeningen in werking treden.
- Om het voorstel tot gelijkschakeling van de uitzonderingsclausule van de Gewasbeschermingsmiddelenverordening met de Biocidenverordening los te koppelen van het voorstel voor criteria. De EC heeft het voornemen het voorstel voor de wijziging van de uitzonderingsclausule op een later moment apart te behandelen.
- In de Gewasbeschermingsmiddelenverordening onder de milieucriteria¹ (dus niet onder de humane-criteria) de mogelijkheid op te nemen om werkzame stoffen die specifiek bedoeld zijn om hormoonverstorend op bepaalde doelwitorganismen te werken - denk aan insectengroeiregulatoren of plantenhormonen - te beoordelen op basis van het reguliere Europese toetsingskader voor gewasbeschermingsmiddelen of biociden, dit in plaats van een gevaarsbenadering.

Appreciatie

Algemeen

Nederland heeft in december gepleit voor het samen behandelen van en mogelijk ook stemmen over beide voorstellen: criteria voor identificatie van hormoonverstorende stoffen en de uitzonderingsclausule daarop. De EC heeft echter besloten om nu eerst het voorstel voor criteria te behandelen.

¹ Verordening (EG) Nr. 1107/2009 betreffende het op de markt brengen van gewasbeschermingsmiddelen, bijlage 2, paragraaf 3.8.2. punt 2 (4)

Directoraat-generaal Agro en Natuur
Directie Plantaardige Agroketens
en Voedselkwaliteit

Ons kenmerk
DGAN-PAV / 17024881

Gesteund door adviezen van het College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Ctgb) en het Rijksinstituut voor Milieu (RIVM) kan het kabinet de volgende voorstellen van de EC steunen:

- Binnen zeven jaar de toepassing van de criteria te evalueren.
- De criteria daadwerkelijk in werking te laten treden 6 maanden na het van kracht worden van de verordeningen. Op die manier kan er een uitvoeringsrichtsnoer voor de toelatingsautoriteiten klaar zijn, om een geharmoniseerde uitvoering te waarborgen. Hiervoor zal Nederland - op advies van het Ctgb - blijven pleiten.

Aanpassing in milieucriterium van het EC voorstel

Het kabinet plaatst echter wel een kanttekening bij het voorstel van de EC om onder de milieucriteria als laatste toevoeging (paragraaf 3.8.2 punt 2 (4)) de mogelijkheid op te nemen om werkzame stoffen die specifiek bedoeld zijn om hormoonversturend op bepaalde doelwitorganismen te werken – denk aan insectengroeiregulators of plantenhormonen - risicogebaseerd te kunnen beoordelen. Dit is namelijk niet de aangewezen plek daarvoor. Het RIVM heeft daarnaast laten weten grote zorgen te hebben over de brede formulering van de geboden mogelijkheid voor deze groep stoffen en de huidige voorgestelde formulering niet acceptabel te vinden. Het Ctgb is van mening dat deze toevoeging aan de milieucriteria in principe niet thuis hoort op deze plaats in de Annex, maar wel van wezenlijk belang is. Deze groep stoffen past namelijk goed in het huidige beleid om gewasbescherming verder te verduurzamen door hun specifieke werking en soms lage risico. Daarnaast zorgen deze stoffen voor de noodzakelijke diversiteit in het middelenpakket om zo resistentie te voorkomen. Uiteraard moeten ook deze werkzame stoffen en middelen altijd individueel worden beoordeeld op grond van het wettelijke Europese toetsingskader, alvorens een goedkeuring of toelating mogelijk is.

Het heeft de voorkeur van het kabinet om de mogelijkheid om werkzame stoffen die specifiek bedoeld zijn om hormoonversturend op bepaalde doelwitorganismen te werken, risicogebaseerd te kunnen beoordelen. Gelet op de bezwaren van het RIVM en het Ctgb zou de mogelijkheid om stoffen uit te zonderen bij voorkeur op een aparte plaats in de verordening moeten staan, onderscheiden van de criteria. De EC voorstellen voor criteria zouden immers zuiver zijn gericht op de identificatie van hormoonverstorende stoffen. We zullen ons tot het uiterste inspannen om de voorgestelde toevoeging (punt 2 (4) in paragraaf 3.8.2) op een andere plek te positioneren.

Met deze toevoeging streeft het kabinet ernaar om nu zo snel mogelijk de criteria vast te stellen. Deze criteria zijn namelijk een verbetering ten opzichte van de interim criteria die nu worden gebruikt. Verder kan dan ook het uitvoeringsrichtsnoer worden afgerond, waar Nederland voor heeft gepleit, zodat de lidstaten gewasbeschermingsmiddelen geharmoniseerd kunnen beoordelen op moment van inwerkingtreding van de criteria. Met de voorgestelde criteria wordt een flinke stap voorwaarts om hormoonverstorende stoffen in de

**Directoraat-generaal Agro en
Natuur**
Directie Plantaardige Agroketens
en Voedselkwaliteit

Ons kenmerk
DGAN-PAV / 17024881

Gewasbeschermingsmiddelenverordening en de Biocidenverordening te kunnen identificeren. Dit is in het belang van mens, dier en milieu.

Martijn van Dam
Staatssecretaris van Economische Zaken

EERST: EC HEEFT 2 VOORSTELLEN IN 1 PAKKET:

< STOFFEN ^(=ED) (hormoonverstorend of niet) ^(niet ED) o.b.v. CRITERIA
 UITZONDERINGSCLAUSULE (van gevaar naar risicobewerting)

NU : EC LEGT 1 VOORSTEL VOOR: STOFFEN
 (verwachting dat uitzonderingsclausule sneuvelt)

Van: 5.1.2.e
Aan: 5.1.2.e
Onderwerp: FW: MinvEZ: Wetenschappelijke criteria voor identificatie van hormoonverstorende stoffen
Datum: woensdag 22 februari 2017 14:36:36
Bijlagen: [17024881.doc](#) 1
[17024881 bijlage 2.pdf](#) 2
[17024881 bijlage 1.pdf](#) 3

5.1.2.e
 5.1.2.e
 Ministry of Economic Affairs
 DG Agriculture and Nature
 Plant Health
 P.O. Box 20401
 NL 2500 EK The Hague
 The Netherlands
 **31 (0)70 5.1.2.e
 5.1.2.e @minez.nl

Van: 5.1.2.e
Verzonden: woensdag 22 februari 2017 14:36
Aan: 5.1.2.e
Onderwerp: FW: MinvEZ: Wetenschappelijke criteria voor identificatie van hormoonverstorende stoffen
 Hierbij

Van: Economische Zaken Kamerbrieven
Verzonden: woensdag 22 februari 2017 14:23
Aan: 'tkdocumenten@tweedekamer.nl'
CC: 'Eerste Kamer (griffie@eerstekamer.nl)'; 'd.nava@tweedekamer.nl'
Onderwerp: MinvEZ: Wetenschappelijke criteria voor identificatie van hormoonverstorende stoffen
Goedemiddag,
Hierbij zend ik u een kamerbrief met 2 bijlagen.
Met vriendelijke groet,

5.1.2.e
 Bureau Bestuursraad
 Coördinatie Stukkenstroom

Ministerie van Economische Zaken
 Be Zuidenhoutseweg 73 | 2594 AC 's-GRAVENHAGE |
 B-Passage II
 Postbus 20401 | 2500 EK 's-GRAVENHAGE
 Tel 070 5.1.2.e
 Mob 06 5.1.2.e
 E-mail 5.1.2.e @minez.nl

Ministerie van Economische Zaken

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

De Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Binnenhof 4
2513 AA DEN HAAG

Datum 22 februari 2017
Betreft Wetenschappelijke criteria voor identificatie van hormoonverstorende stoffen

Geachte Voorzitter,

Hierbij breng ik u - mede namens de staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu - op de hoogte van de recente ontwikkelingen ten aanzien van de criteria voor identificatie van hormoonverstorende stoffen bij gewasbeschermingsmiddelen en biociden. Deze criteria zijn door de Europese Commissie (EC) opgesteld op basis van de Verordening (EG) nr. 1107/2009 betreffende het op de markt brengen van gewasbeschermingsmiddelen en de Verordening (EU) 528/2012 betreffende het in de handel brengen en gebruik van biociden (hierna Gewasbeschermingsmiddelenverordening en Biocidenverordening).

De Gewasbeschermingsmiddelenverordening en de Biocidenverordening bevatten onder meer regels over het gebruik van hormoonverstorende stoffen in deze producten. De verordeningen schrijven voor dat de EC wetenschappelijke criteria vaststelt voor het identificeren van hormoonverstorende stoffen. Deze criteria bestaan uit een deel gericht op hormoonverstorende effecten op de menselijke gezondheid en een deel gericht op milieueffecten. Uitgangspunt voor de criteria is de WHO definitie van een hormoonverstorende stof. Deze definitie is algemeen aanvaard door wetenschappers en niet-gouvernementele organisaties. Om een stof als hormoonverstorend voor mensen en/of andere organismen te kunnen aanwijzen, moet volgens deze definitie aangetoond worden dat de beïnvloeding van het hormoonstelsel tot nadelige effecten bij het intacte organisme leidt. Om een stof als hormoonverstorend voor het milieu te kunnen aanwijzen zijn de eisen vergelijkbaar, maar moet duidelijk zijn dat de nadelige effecten relevant zijn op populatieniveau. Omdat het moeilijk is om sluitend bewijs te leveren voor een oorzakelijk verband (causaliteit) stelt de EC voor om dit op basis van aannemelijkheid (biologische plausibiliteit) te beoordelen.

In zowel de Gewasbeschermingsmiddelenverordening als in de Biocidenverordening worden werkzame stoffen met hormoonverstorende eigenschappen verboden op grond van de intrinsieke eigenschappen van de stof, de zogenoemde gevaarsbenadering. In beide verordeningen zijn uitzonderingsclausules opgenomen.

Directoraat-generaal Agro en Natuur
Directie Plantaardige Agroketens
en Voedselkwaliteit

Bezoekadres
Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Postadres
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Factuuradres
Postbus 16180
2500 BD Den Haag

Overheidsidentificatienr
00000001003214369000

T 070 379 8911 (algemeen)
www.rijksoverheid.nl/ez

Ons kenmerk
DGAN-PAV / 17024881

Bijlage(n)
2

Directoraat-generaal Agro en Natuur
Directie Plantaardige Agroketens
en Voedselkwaliteit

Ons kenmerk
DGAN-PAV / 17024881

De uitzonderingsclausules voor de Gewasbeschermingsmiddelenverordening en de Biocidenverordening zijn echter verschillend. De EC heeft steeds voorgesteld om deze uitzonderingen op één lijn te brengen.

De EC heeft op 8 februari 2017 aangepaste wetenschappelijk criteria om hormoonverstorende stoffen te identificeren voorgelegd aan de lidstaten. Deze nieuwe voorstellen stuur ik u hierbij toe (bijlagen). Zij zullen met de lidstaten worden besproken op 28 februari 2017, waarbij de EC een stemming nastreeft voor de Gewasbeschermingsmiddelenverordening.

De aangepaste voorstellen met de criteria zijn een vervolg op de eerdere voorstellen van de EC, waarover ik u heb geïnformeerd (Kamerstuk 34510, nr. 6 en Kamerstuk 34510, nr. 7). In de formulering van de criteria blijft de definitie van de WHO het uitgangspunt. Ongewijzigd is ook de verheldering van het gebruik van biologische plausibiliteit als operationalisering van causaliteit. Dat betekent dat het gemakkelijker wordt een stof te identificeren als hormoonverstorende stof.

Aanvullend stelt de EC in de huidige voorstellen voor:

- Om de toepassing van de criteria in het licht van de Gewasbeschermingsmiddelenverordening en de Biocidenverordening binnen zeven jaar te evalueren.
- Dat de criteria daadwerkelijk in werking treden zes maanden na het van kracht worden van de aanpassingen in de verordeningen.
- In tegenstelling tot de vorige set voorstellen (namelijk de criteria voor identificatie van hormoonverstorende stoffen en de uitzonderingsclausule) legt de EC nu slechts het voorstel voor criteria aan de lidstaten voor. Het voorstel om de uitzonderingsclausule van de Gewasbeschermingsverordening in overeenstemming te brengen met de Biocidenverordening is losgekoppeld en staat nu niet op de agenda van de vergadering van 28 februari 2017. De EC heeft het voornemen dit onderdeel op een later moment apart te behandelen.
- In de Gewasbeschermingsmiddelenverordening onder de milieucriteria¹ (dus niet onder de criteria die zich richten op menselijke gezondheid) een mogelijkheid tot een uitzondering op te nemen voor werkzame stoffen die specifiek bedoeld zijn om hormoonverstorend op bepaalde doelwitorganismen te werken - denk aan insectengroeiregulatoren of plantenhormonen.

Als het EC voorstel in de praktijk zou treden, betekent dat dat stoffen die hormoonverstorend zijn voor de mens niet toelaatbaar zijn. Stoffen die (onder de milieucriteria) enkel een bedoelde hormoonverstorende werking hebben op een doelwitorganisme kunnen echter wel worden beoordeeld.

¹ Verordening (EG) Nr. 1107/2009 betreffende het op de markt brengen van gewasbeschermingsmiddelen, bijlage 2, paragraaf 3.8.2. punt 2 (4)

Directoraat-generaal Agro en Natuur
Directie Plantaardige Agroketens
en Voedselkwaliteit

Ons kenmerk
DGAN-PAV / 17024881

De beoordeling van deze stoffen dient dan risicogebaseerd plaats te vinden, op grond van het huidige Europese toetsingskader.² Dit leidt al dan niet tot een goedkeuring en toelating.

Appreciatie

Algemeen

Nederland heeft in december 2016 gepleit voor het samen behandelen van en mogelijk ook stemmen over beide voorstellen: criteria voor identificatie van hormoonverstorende stoffen en de uitzonderingsclausule daarop. De EC heeft echter besloten om nu eerst het voorstel voor criteria te behandelen.

Gesteund door het advies van het College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Ctgb) en het Rijksinstituut voor Milieu (RIVM) kan het kabinet de volgende voorstellen van de EC steunen:

- Binnen zeven jaar de toepassing van de criteria te evalueren.
- De criteria daadwerkelijk in werking te laten treden 6 maanden na het van kracht worden van de verordeningen. Op die manier kan er een uitvoeringsrichtsnoer voor de toelatingsautoriteiten klaar zijn, om een geharmoniseerde uitvoering te waarborgen. Hiervoor zal Nederland - op advies van het Ctgb - blijven pleiten.

Aanpassing in milieucriterium van het EC voorstel

Het kabinet plaatst echter wel een kanttekening bij het voorstel van de EC om onder de milieucriteria als laatste toevoeging (paragraaf 3.8.2 punt 2 (4)) de mogelijkheid op te nemen om werkzame stoffen die specifiek bedoeld zijn om hormoonverstorend op bepaalde doelwitorganismen te werken – denk aan insectengroeiregulatoren of plantenhormonen - risicogebaseerd te kunnen beoordelen. Dit is namelijk niet de aangewezen plek daarvoor.

Het RIVM heeft daarnaast laten weten grote zorgen te hebben over de brede formulering van de geboden mogelijkheid voor deze groep stoffen en de huidige voorgestelde formulering niet acceptabel te vinden. Het Ctgb is van mening dat deze toevoeging aan de milieucriteria in principe niet thuis hoort op deze plaats in de Annex, maar wel van wezenlijk belang is. Deze groep stoffen past namelijk goed in het huidige beleid om gewasbescherming verder te verduurzamen door hun specifieke werking en soms lage risico. Daarnaast zorgen deze stoffen voor de noodzakelijke diversiteit in het middelenpakket om zo resistentie te voorkomen.

Het heeft de voorkeur van het kabinet om de mogelijkheid om werkzame stoffen die specifiek bedoeld zijn om hormoonverstorend op bepaalde doelwitorganismen te werken, op te nemen. Gelet op de bezwaren van het RIVM en het Ctgb dient dit wel te gebeuren op een aparte plaats in de verordening, onderscheiden van de

² De gevaarsbenadering gaat uit van de intrinsieke eigenschappen van de stof. De risicobenadering gaat niet alleen uit van de intrinsieke stoffeigenschappen, maar beoordeelt ook in hoeverre er blootstelling aan de stof is en of er bij dat blootstellingsniveau sprake is van een risico.

Directoraat-generaal Agro en NatuurDirectie Plantaardige Agroketens
en Voedselkwaliteit**Ons kenmerk**

DGAN-PAV / 17024881

criteria. De EC voorstellen voor criteria zouden immers zuiver zijn gericht op de identificatie van hormoonverstorende stoffen. We zullen ons daarom tot het uiterste inspannen om de voorgestelde toevoeging op een andere plek te positioneren. Daarnaast zullen we de EC vragen de voorstellen op het punt van het RIVM ten aanzien van de brede formulering te verduidelijken.

Het kabinet streeft ernaar om zo snel mogelijk de criteria vast te stellen. Deze criteria zijn namelijk een verbetering ten opzichte van de interimcriteria die nu worden gebruikt. Verder kan dan ook het uitvoeringsrichtsnoer worden afgerond, waar Nederland voor heeft gepleit, zodat de lidstaten gewasbeschermingsmiddelen geharmoniseerd kunnen beoordelen op moment van inwerkingtreding van de criteria. Met de voorgestelde criteria maken we een stap voorwaarts om hormoonverstorende stoffen in de Gewasbeschermingsmiddelenverordening en de Biocidenverordening te kunnen identificeren. Dit is in het belang van mens en milieu.

(w.g.)

Martijn van Dam

Staatssecretaris van Economische Zaken

Brussels, **XXX**
SANTE-2016-12020-REV 2
C(2016) 3751 projet

ANNEX 1

DRAFT

ANNEX

to the

COMMISSION REGULATION (EU) .../...

**amending Annex II to Regulation (EC) 1107/2009 by setting out scientific criteria for the
determination of endocrine disrupting properties**

EN

ANNEX

ex II to Regulation (EC) No 1107/2009 is amended as follows:

In Point 3.6.5. the following paragraphs are added after the fourth paragraph:

"From [date of application], an active substance, safener or synergist shall be considered as having endocrine disrupting properties that may cause adverse effect in humans if, based on points (1) to (3) of the sixth paragraph it is a substance that meets all of the following criteria, unless there is evidence demonstrating that the adverse effects identified are not relevant to humans:

- (1) it shows an adverse effect in an intact organism or its progeny, which is a change in the morphology, physiology, growth, development, reproduction or life span of an organism, system or (sub)population that results in an impairment of functional capacity, an impairment of the capacity to compensate for additional stress or an increase in susceptibility to other influences;
- (2) it has an endocrine mode of action, i.e. it alters the function(s) of the endocrine system;
- (3) the adverse effect is a consequence of the endocrine mode of action.

The identification of an active substance, safener or synergist as having endocrine disrupting properties that may cause adverse effect in humans in accordance with the fifth paragraph shall be based on all of the following:

- (1) all available relevant scientific data (in vivo studies or adequately validated alternative test systems predictive of adverse effects in humans or animals; as well as in vivo, in vitro, or, if applicable, in silico studies informing about endocrine modes of action):
 - (a) scientific data generated in accordance with internationally agreed study protocols, in particular those listed in the Commission Communications in the framework of setting out the data requirements for active substances and plant protection products, in accordance with this Regulation;
 - (b) other scientific data selected applying a systematic review methodology, in particular following guidance on literature data which is listed in the Commission Communications in the framework of setting out the data requirements for active substances and plant protection products, in accordance with this Regulation;
- (2) an assessment of the available relevant scientific data based on a weight of evidence approach in order to establish whether the criteria set out in the fifth paragraph are fulfilled; in applying the weight of evidence determination, the assessment of the scientific evidence shall, in particular, consider all of the following factors:
 - (a) both positive and negative results;
 - (b) the relevance of the study designs, for the assessment of adverse effects and of the endocrine mode of action;

- (c) the biological plausibility of the link between the adverse effects and the endocrine mode of action;
 - (d) the quality and consistency of the data, considering the pattern and coherence of the results within and between studies of a similar design and across different species;
 - (e) the route of exposure, toxicokinetic and metabolism studies;
 - (f) the concept of the limit dose, and international guidelines on maximum recommended doses and for assessing confounding effects of excessive toxicity;
- (3) adverse effects that are non-specific secondary consequences of other toxic effects shall not be considered for the identification of the substance as endocrine disruptor."

In Point 3.8.2. the following paragraphs are added after the sole paragraph:

"From [date of application], an active substance, safener or synergist shall be considered as having endocrine disrupting properties that may cause adverse effects on non-target organisms if, based on points (1) to (4) of the third paragraph, it is a substance that meets all of the following criteria, unless there is evidence demonstrating that the adverse effects identified are not relevant at the (sub)population level for non-target organisms:

- (1) it shows an adverse effect in non-target organisms, which is a change in the morphology, physiology, growth, development, reproduction or life span of an organism, system or (sub)population that results in an impairment of functional capacity, an impairment of the capacity to compensate for additional stress or an increase in susceptibility to other influences;
- (2) it has an endocrine mode of action, i.e. it alters the function(s) of the endocrine system;
- (3) the adverse effect is a consequence of the endocrine mode of action.

The identification of an active substance, safener or synergist as having endocrine disrupting properties that may cause adverse effects on non-target organisms in accordance with the second paragraph shall be based on all of the following:

- (1) all available relevant scientific data (in vivo studies or adequately validated alternative test systems predictive of adverse effects in humans or animals; as well as in vivo, in vitro, or, if applicable, in silico studies informing about endocrine modes of action):
 - (a) scientific data generated in accordance with internationally agreed study protocols, in particular, those listed in the Commission Communications in the framework of setting out the data requirements for active substances and plant protection products, in accordance with this Regulation;
 - (b) other scientific data selected applying a systematic review methodology, in particular following guidance listed in the Commission Communications in the framework of setting out the data requirements

for active substances and plant protection products, in accordance with this Regulation;

- (2) an assessment of the available relevant scientific data based on a weight of evidence approach in order to establish whether the criteria set out in the second paragraph are fulfilled; in applying the weight of evidence determination, the assessment of the scientific evidence shall consider all of the following factors:
 - (a) both positive and negative results, discriminating between taxonomic groups (e.g. mammals, birds, fish, amphibians) where relevant;
 - (b) the relevance of the study design for the assessment of the adverse effects and its relevance at the (sub)population level, and for the assessment of the endocrine mode of action;
 - (c) the adverse effects on reproduction, growth/development, and other relevant adverse effects which are likely to impact on (sub)populations. Adequate, reliable and representative field or monitoring data and/or results from population models shall as well be considered where available;
 - (d) the biological plausibility of the link between the adverse effects and the endocrine mode of action;
 - (e) the quality and consistency of the data, considering the pattern and coherence of the results within and between studies of a similar design and across different taxonomic groups;
 - (f) the concept of the limit dose and international guidelines on maximum recommended doses and for assessing confounding effects of excessive toxicity.
- (3) Adverse effects that are non-specific secondary consequences of other toxic effects shall not be considered for the identification of the substance as endocrine disruptor with respect to non-target organisms;
- (4) If the intended plant protection mode of action of the active substance being assessed, within the meaning of point 3.6. of Part A of the Annex to Commission Regulation (EU) No 283/2013*, consists of controlling target organisms via their endocrine systems, the effect on organisms being of the same taxonomic phylum as the targeted one, shall not be considered for the identification of the substance as endocrine disruptor with respect to non-target organisms.

* Commission Regulation (EU) No 283/2013 setting out the data requirements for active substances, in accordance with Regulation (EC) No 1107/2009 of the European Parliament and of the Council concerning the placing of plant protection products on the market (OJ L 93, 3.4.2013, p. 1)."

Brussels, **XXX**
SANTE-2016-12020-REV 2
C(2016) 3751 projet

DRAFT

COMMISSION REGULATION (EU) .../...

of **XXX**

**amending Annex II to Regulation (EC) 1107/2009 by setting out scientific criteria for the
determination of endocrine disrupting properties**

(Text with EEA relevance)

EN

COMMISSION REGULATION (EU) .../...

of **XXX**

amending Annex II to Regulation (EC) 1107/2009 by setting out scientific criteria for the determination of endocrine disrupting properties

(Text with EEA relevance)

EUROPEAN COMMISSION,

acting in accordance with the Treaty on the Functioning of the European Union,

acting in accordance with Regulation (EC) No 1107/2009 of the European Parliament and of the Council of 21 October 2009 concerning the placing of plant protection products on the market and repealing Council Directives 79/117/EEC and 91/414/EEC¹, and in particular Article 78(1)(a) and the second paragraph of point 3.6.5. of Annex II thereof,

considers:

Scientific criteria for the determination of endocrine disrupting properties of active substances, safeners and synergists, should be developed taking into account the objectives of Regulation (EC) No 1107/2009, which are to ensure a high level of protection of both human and animal health and the environment, in particular ensuring that substances or products placed on the market have no harmful effect on human or animal health or unacceptable effects on the environment, and to improve the functioning of the internal market while improving agricultural production.

In 2002, the World Health Organisation (WHO) through its International Programme for Chemical Safety proposed a definition for endocrine disruptors² and in 2009 a definition of adverse effects³. Those definitions have by now reached the widest consensus among scientists. The European Food Safety Authority ('the Authority') endorsed those definitions in its Scientific Opinion on endocrine disruptors adopted on 28 February 2013⁴ (hereinafter "the Scientific Opinion of the Authority"). It is also the view of the Scientific Committee on Consumer Safety⁵. It is therefore appropriate to base the criteria for the determination of endocrine disrupting properties on those WHO definitions.

¹ OJ L 309, 24.11.2009, p. 1.

² WHO/IPCS (World Health Organization/International Programme on Chemical Safety), 2002. Global Assessment of the State-of-the-science of Endocrine Disruptors. WHO/PCS/EDC/02.2, publicly available at http://www.who.int/ipcs/publications/new_issues/endocrine_disruptors/en/.

³ WHO/IPCS (World Health Organization/International Programme on Chemical Safety), 2009. Principles and Methods for the Risk Assessment of Chemicals in Food. Environmental Health Criteria 240, publicly available at <http://www.who.int/foodsafety/chem/principles/en/index1.html>.

⁴ "Scientific Opinion on the hazard assessment of endocrine disruptors: Scientific criteria for identification of endocrine disruptors and appropriateness of existing test methods for assessing effects mediated by these substances on human health and the environment", EFSA Journal 2013;11(3):3132, doi: 10.2903/j.efsa.2013.3132.

⁵ Scientific Committee on Consumer Safety, Memorandum on Endocrine disruptors, 16.12.2014 (SCCS/1544/14).

In order to implement those criteria, weight of evidence should be applied considering in particular the approach provided for in Regulation (EC) No 1272/2008 of the European Parliament and of the Council⁶ on the weight of evidence. Previous experience with the Guidance document on standardised test guidelines for evaluating chemicals for endocrine disruption of OECD⁷ should also be considered. In addition, the implementation of the criteria should be based on all relevant scientific evidence, including studies submitted in accordance with the current regulatory data requirements of Regulation (EC) No 1107/2009. These studies are mostly based on internationally agreed study protocols.

As the specific scientific criteria laid down by this Regulation reflect the current scientific and technical knowledge and are to be applied instead of the criteria currently set out in point 3.6.5. of Annex II to Regulation (EC) No 1107/2009, they should be provided for in that Annex.

In order to take into account the current scientific and technical knowledge, specific scientific criteria should also be specified in order to identify active substances, safeners or synergists having endocrine disrupting properties that may cause adverse effects on non-target organisms. Therefore point 3.8.2. of Annex II to Regulation (EC) No 1107/2009 should be amended to introduce these specific criteria. For active substances whose intended plant protection mode of action within the meaning of Commission Regulation (EU) No 283/2013 is to control target organisms via their endocrine system, this mode of action should not be considered for the identification of the endocrine disrupting properties for the taxonomic group to which the target organism belongs.

The Commission should assess, in light of the objectives of Regulation (EC) No 1107/2009, the experience gained from the application of the scientific criteria for the determination of endocrine disrupting properties introduced by the present Regulation.

The criteria for the determination of endocrine disrupting properties reflect the current state of scientific and technical knowledge and allow identifying active substances having endocrine disrupting properties more accurately. The new criteria should therefore apply as soon as possible, while taking into account the time necessary for Member States and the Authority to prepare for applying those criteria. Therefore, from [Date of application], those criteria should apply except where the relevant Committee has voted on the draft Regulation by [Date of application]. The Commission will consider the implications for each procedure pending under Regulation (EC) No 1107/2009 and, where necessary, take appropriate measures with due respect for the rights of the applicants. This may include a request for additional information from the applicant and/or for additional scientific input from the Rapporteur Member State and the Authority.

The measures provided for in this Regulation are in accordance with the opinion of the Standing Committee on Plants, Animals, Food and Feed,

Regulation (EC) No 1272/2008 of the European Parliament and of the Council of 16 December 2008 on classification, labelling and packaging of substances and mixtures, amending and repealing Directives 67/548/EEC and 1999/45/EC, and amending Regulation (EC) No 1907/2006 (OJ L 353, 31.12.2008, p. 1).

OECD Series on Testing and Assessment No. 150.

ADOPTED THIS REGULATION:

Article 1

Annex II to Regulation (EC) No 1107/2009 is amended in accordance with the Annex to this Regulation.

Article 2

Points 3.6.5 and point 3.8.2 of Annex II to Regulation (EC) No 1107/2009, as amended by this Regulation, shall apply as of [date of application], except for procedures where the Committee has voted on the draft Regulation by [date of application].

Article 3

[date of seven years from the date of application], the Commission shall assess, in light of the objectives of Regulation (EC) No 1107/2009, the experience gained from the application of the scientific criteria for the determination of endocrine disrupting properties introduced by the present Regulation.

Article 4

This Regulation shall enter into force on the twentieth day following that of its publication in the *Official Journal of the European Union*.

It shall apply from [6 months after date of EIF].

This Regulation shall be binding in its entirety and directly applicable in all Member States.

Done at Brussels,

For the Commission
The President
Jean-Claude JUNCKER

Van: 5.1.2.e
Aan: 5.1.2.e
Onderwerp: hormoon - graag reactie
Datum: woensdag 22 februari 2017 15:28:36

Graag korte reactie op vragen SP/PvdD

- SP: Veel endocrinologen zeggen dat gewijzigde criteria geen substantiële verbetering zijn. Gaat stas hun zorgen aankaarten in de Raad?
- Ouwehand: Nieuw voorstel hormoonverstorende stoffen. Kabinet eerder goede inzet. Criteria toch beetje in goede richting. Wat vindt stas van voorstel. Deskundigen zeggen nog steeds onevenredige bewijslast om stoffen te verbieden. Hoe ziet stas dat? Bereid achter EP te scharen ook hormoonverstorende stoffen in andere sectoren aan te pakken?

5.1.2.e

BBR – Team stas

0705.1.2.e / 065.1.2.e

Van: 5.1.2.e
Aan: 5.1.2.e
Cc: 5.1.2.e
Onderwerp: RE: hormoon - graag reactie
Datum: woensdag 22 februari 2017 15:35:15

- SP: Veel endocrinologen zeggen dat gewijzigde criteria geen substantiële verbetering zijn.
 Gaat stas hun zorgen aankaarten in de Raad?

Antwoord:

- Wij zijn met de EC uiteraard in gesprek over de nieuwe voorstellen. Daar zal op 28 februari het gesprek over gaan, samen met de andere lidstaten.
- De intentie van de Europese Commissie is te komen met duidelijke criteria op basis waarvan kan worden vastgesteld of een stof hormoonverstorend is. Die intentie steun ik. Samen met collega Dijksma van IenM heb ik eerder bij de Europese Commissie aangedrongen om snel tot deze criteria te komen. Deze zullen de huidige interim criteria vervangen, die niet meer wetenschappelijk actueel zijn.

5.1.2.e
 Ministry of Economic Affairs
 DG Agriculture and Nature
 Plant Health
 P.O. Box 20401
 NL 2500 EK The Hague
 The Netherlands
 **31 (0)70 5.1.2.e
 @minez.nl

Van: 5.1.2.e
Verzonden: woensdag 22 februari 2017 15:29
Aan: 5.1.2.e
Onderwerp: hormoon - graag reactie
 Graag korte reactie op vragen SP/PvdD

- SP: Veel endocrinologen zeggen dat gewijzigde criteria geen substantiële verbetering zijn.
 Gaat stas hun zorgen aankaarten in de Raad?
- Ouwehand: Nieuw voorstel hormoonverstorende stoffen. Kabinet eerder goede inzet.
 Criteria toch beetje in goede richting. Wat vindt stas van voorstel. Deskundigen zeggen nog steeds onevenredige bewijslast om stoffen te verbieden. Hoe ziet stas dat? Bereid achter EP te scharen ook hormoonverstorende stoffen in andere sectoren aan te pakken?

5.1.2.e
 BBR – Team stas
 070 5.1.2.e / 06 5.1.2.e

Van: 5.12 e
Aan: 5.12 e
Cc: 5.12 e
Onderwerp: antwoorden Hormoonverstorende stoffen lid ouwehand
Datum: woensdag 22 februari 2017 15:48:27

AO LVR 2202-2017

Vraag van lid Ouwehand:

Vraag 1

Nieuw voorstel hormoonverstorende stoffen. Kabinet eerder goede inzet. Criteria toch beetje in goede richting. Wat vindt stas van voorstel. Deskundigen zeggen nog steeds onevenredige bewijslast om stoffen te verbieden. Hoe ziet stas dat? Bereid achter EP te scharen ook hormoonverstorende stoffen in andere sectoren aan te pakken?

Antw.

- De bewijslast is juist verbeterd, het wordt gemakkelijker om een stof te identificeren als hormoonverstorend.
- De Europese Commissie heeft het aantonen aan de hand van biologische aannemelijkheid als operationalisering van het oorzakelijke verband in de criteria opgenomen. Dat betekent dat het juist gemakkelijker is om te bewijzen dat werkzame stoffen hormoonverstorend zijn.
- Ik heb dit ook gemeld in mijn brief van eind december 2016.

Vraag 2

Is de staatssecretaris bereid zich achter het EU parlement te stellen voor een brede aanpak om te zorgen dat de hormoonverstorende stoffen verdwijnen uit het cosmetica en drinkwater?

Antw.

- Het kabinet streeft voor de regulering van hormoonverstorende stoffen, zoals dat in het BNC-fiche staat dat het kabinet heeft in september 2016 is beschreven.
- Verder is dat de verantwoordelijkheid van betreffende bewindspersonen

Van: 5.1.2.e
Aan: 5.1.2.e
Onderwerp: FW: antwoorden Hormoonverstorende stoffen lid ouwehand
Datum: woensdag 22 februari 2017 15:54:04

Van: 5.1.2.e
Verzonden: woensdag 22 februari 2017 15:48
Aan: 5.1.2.e
CC: 5.1.2.e
Onderwerp: antwoorden Hormoonverstorende stoffen lid ouwehand
 AO LVR 2202-2017

Vraag van lid Ouwehand:

Vraag 1

Nieuw voorstel hormoonverstorende stoffen. Kabinet eerder goede inzet. Criteria toch beetje in goede richting. Wat vindt stas van voorstel. Deskundigen zeggen nog steeds onevenredige bewijslast om stoffen te verbieden. Hoe ziet stas dat? Bereid achter EP te scharen ook hormoonverstorende stoffen in andere sectoren aan te pakken?

Antw.

- De bewijslast is juist verbeterd, het wordt gemakkelijker om een stof te identificeren als hormoonverstorend.
- De Europese Commissie heeft het aantonen aan de hand van biologische aannemelijkheid als operationalisering van het oorzakelijke verband in de criteria opgenomen. Dat betekent dat het juist gemakkelijker is om te bewijzen dat werkzame stoffen hormoonverstorend zijn.
- Ik heb dit ook gemeld in mijn brief van eind december 2016.

Vraag 2

Is de staatssecretaris bereid zich achter het EU parlement te stellen voor een brede aanpak om te zorgen dat de hormoonverstorende stoffen verdwijnen uit het cosmetica en drinkwater?

Antw.

- Het kabinet streeft voor de regulering van hormoonverstorende stoffen, zoals dat in het BNC-fiche staat dat het kabinet heeft in september 2016 is beschreven.
- Verder is dat de verantwoordelijkheid van betreffende bewindspersonen

Van: 5.1.2.e
Aan: 5.1.2.e
Cc: 5.1.2.e
Onderwerp: Hormoonverstorende stoffen en stenografischverslag van AO LVR dd 22-02-2017
Datum: maandag 27 februari 2017 10:06:51

Ha 5.1.2.e

Vorige week wo 22-02-2017 was het AO LVR. Ik ben op zoek naar het stenografisch verslag van dat AO. Ik kan het op internet nog niet vinden, maar misschien is er wel een concept bij ons (EZ) beschikbaar. Zo ja, wil je het mij s.v.p. sturen. Wij zijn een standpunt aan het voorbereiden (incl. afstemming met IenM) voor de stemming in het Permanent Comité over de criteria voor identificatie van hormoonverstorende stoffen, die waarschijnlijk morgen 28-02-2017 gaat plaatsvinden. Daarvoor willen we precies weten wat de stas heeft gezegd in dat debat over de hormoonverstorende criteria. Vandaar!

Graag reactie.

Groet,

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e

Verzonden: vrijdag 24 februari 2017 17:38

Onderwerp: Nieuwe functie binnen BBR

Beste collega,

Vanaf 27 februari zal ik binnen BBR de voorbereiding van de ministerraad gaan doen. Dat betekent dat ik binnen BBR van team stas naar team minister zal overstappen en mij dus helaas voorlopig niet meer bezig zal houden met advisering op het terrein van de stas. Voor de collega's van PAV en ANK: jullie kunnen met vragen terecht bij mijn collega's 5.1.2.e

5.1.2.e en 5.1.2.e

Bedankt voor de samenwerking het afgelopen half jaar en we komen elkaar vast nog tegen.

Groet,

5.1.2.e

Bureau Bestuursraad

Ministerie van Economische Zaken

Bezuidenhoutseweg 73 | 2594 AC Den Haag |

Postbus 20401 | 2500 EK Den Haag

T 06 5.1.2.e

5.1.2.e @minez.nl

Van: 5.1.2.e
Aan: 5.1.2.e
Cc: 5.1.2.e
Onderwerp: Fwd: Instructie criteria ED ppp bpr V02
Datum: woensdag 1 maart 2017 09:46:37

Hallo gwbeschermers,

Zie onderstaande e-mail wisseling en korte highlightverslag uit de SCoPAFF vergadering van gisteren!

Bewogen vergadering en heel intensief. Heb mijn best gedaan (cf instructie) om alles goed voor het voetlicht te krijgen en NL is ook heel vaak aangehaald en bijgevallen! NL kreeg op alle punten een toezegging/actie vanuit de COM en kon daarom voor het EC voorstel voor criteria stemmen. Wilde echter niet baten!

Veel LS onthielden of stemden tegen; de meesten juist omdat de derogatie er niet mee bij was.

Uitzondering zijn daarop 5.1.2.a zij willen niet instemmen met de criteria om meer principiële reden en vinden de criteria juist niet streng genoeg.

Groet, 5.1.2.e

5.1.2.e

Ministry of Economic Affairs
 DG Agriculture and Nature
 The Netherlands
 Verstuurd vanaf mijn iPad

Begin doorgestuurd bericht:

Van: 5.1.2.e @minez.nl>
Datum: 28 februari 2017 15:35:52 CET
Aan: 5.1.2.e in@minez.nl>
Kopie: 5.1.2.e @minez.nl>, 5.1.2.e
 5.1.2.e @minbuza.nl>
Onderwerp: Antw.:^[FSI] Instructie criteria ED ppp bpr V02^[PDI]

Hallo 5.1.2.e

Het is mijn inschatting dat COM nu eerst de discussie afwacht in het biocidencomité. Dan moet de COM besluiten of zij de delegated act (bij de biociden dus) evengoed gaan aannemen (adoption). Dat kunnen zij doen, er wordt daar immers niet gestemd. Vervolgens gaat dat besluit naar het EP en de Council.

Ik denk ook dat COM het idee heeft gekregen dat er veel lidstaten de voorgestelde criteria grosso modo kunnen steunen, maar bijvoorbeeld vanwege de 'ontkoppeling' van de twee voorstellen (derogatievoorstel en criteriavoorstel) nu ook de criteria niet meer kunnen/willen steunen, omdat de uitzonderingen niet voldoende geborgd zijn. COM zal dit ook overbrengen op hun 'hiërarchie'. Dan kunnen zij in het EP bij

een discussie dit ook aangeven en vermelden dat mogelijk nu gebeurt wat niemand wil: namelijk dat de interim criteria (iig bij de PPP) van kracht blijven. Deze criteria zijn in wetenschappelijk opzicht achterhaald en 'not fit for purpose'. Daarover is vriend en vijand eens; het is ongeveer de enige 'common ground'.

Ik ben dus erg benieuwd naar de verloop in het biocidencomité 5.1.2.e [redacted], IenM zal rapporteren) en de verdere stappen van COM ihkv aannemen van de 'delegated act'. Dat zal wellicht niet direct vandaag bekend worden, maar door het "College of Commissioners" moeten en "cabinet" tot niveau Juncker.

Groet, 5.1.2.e

[redacted]
Ministry of Economic Affairs
DG Agriculture and Nature
The Netherlands
Verstuurd vanaf mijn iPad

Op 28 feb. 2017 om 13:06 heeft 5.1.2.e [redacted] @minez.nl> het volgende geschreven:

Wow, dat scheelt nog heel veel inderdaad. Wat gaat er nu gebeuren? Gaat Cie proberen 5 LS om te buigen van onthouden naar voorstemmen? Of gaan ze nu "plan B" inzetten?

Van 5.1.2.e [redacted]

Verzonden: dinsdag 28 februari 2017 12:36

Aan: 5.1.2.e [redacted]

CC: 5.1.2.e [redacted]

Onderwerp: Re: Instructie criteria ED ppp bpr V02

Hallo 5.1.2.e [redacted]

Zij (IenM) komen nu in de middag pas in actie (biociden). Dat loopt steeds op dezelfde dag.

Vanochtend heb ik 5.1.2.e [redacted] gevraagd om aanwezig te zijn bij het gewasbeschermingsgedeelte (PPPs).

Ja, wij zijn gisteren overeengekomen dat wij de punten maken en als COM beweegt, dat we dan voor konden stemmen. COM is dus op alle punten in beweging gekomen.

Net bleek in de indicatieve stemming dat er GEEN QMV in zicht is, dus gaat de COM niet over tot stemmen!

Het ziet er zo uit (indicatieve vote):

11 LS voor het voorstel, vertegenwoordigen 52,09 % vd bevolking

8 LS onthouden, vertegenwoordigen 27, 63 % vd bevolking

8 LS tegen, vertegenwoordigen 20,7 % vd bevolking

1 LS is absent, vertegenwoordigt 0,7 % vd bevolking

5.1.2.e [redacted]

Ministry of Economic Affairs
DG Agriculture and Nature
The Netherlands
Verstuurd vanaf mijn iPad

Op 28 feb. 2017 om 12:21 heeft 5.1.2.e [redacted] @minez.nl> het volgende geschreven:

Ienm is ook akkoord, zijn ze er bij?

Op 28 feb. 2017 om 13:17 heeft 5.1.2.e [redacted] @minez.nl> het volgende

geschreven:

5.1.2.e

Zie onderstaande e-mail.

Tijdens de discussies vandaag in Brussel over de criteria voor hormoonverstorende stoffen, heeft de EC op al onze voorstellen ingewilligd. (Zoals deze zijn afgestemd met IenM).

Daarmee kan ik instemmen met de criteria. Dat wilde ik je graag laten weten, voor dat we tot stemming overgaan; dat zal over enkele minuten gebeuren.

Groet uit Brussel,

5.1.2.e

5.1.2.e

Ministry of Economic Affairs
DG Agriculture and Nature
The Netherlands
Verstuurd vanaf mijn iPad

Begin doorgestuurd bericht:

Van: 5.1.2.e

5.1.2.e

5.1.2.e @minez.nl>

Datum: 28 februari 2017

12:12:43 CET

Aan: 5.1.2.e

5.1.2.e @minez.nl> ,

5.1.2.e

DGMI"

5.1.2.e @minienm.nl> ,

5.1.2.e

DGMI"

5.1.2.e @minienm.nl> ,

5.1.2.e

5.1.2.e @minvws.nl> ,

5.1.2.e

5.1.2.e @minvws.nl> ,

5.1.2.e

5.1.2.e @MINSZW.NL>

Kopie: 5.1.2.e

5.1.2.e

5.1.2.e @minez.nl> .

5.1.2.e

5.1.2.e @minbuza.nl>

Onderwerp: Antw.:^{FSI}

Instructie criteria ED ppp

bpr V02^{FSI}

Hallo collegae,

Het ziet er echt goed uit; COM heeft op onze punten ingegrepen en er acceptabele voorstellen voor gedaan:

1. COM gaat beter omschrijven dat vertebraten niet bedoeld zijn onder (nu nog) 3.8.2. 2 (4). Tekst: "
.....the effect on organisms,
other than vertebrates,
....."

2. COM gaat de uitzondering separeren door het op het niveau halen van de inleidende tekst (blijft wel onder de ecotox-tekst 3.8.2,

maar dus gescheiden van de criteria tekst). Ander juridisch niveau en dus andere status.

3. COM is verzocht om zsm het voorstel over derogation te agenderen en te behandelen door ons. Zullen zij doen; geen exacte datum, maar 'at a later stage'. Ook gevraagd door 5.1.2.e zsm

4. Op het guidance document zegt COM:

Opdracht aan EFSA en ECHA is duidelijk: public consultation in juni, consolidated draft in juli. EC zegt dat guidance gereed is voor entry into force van onderhavige verordening. (We worden gesteund door 5.1.2.e)

We gaan over 10 min stemmen en volgens mij kan ik nu dus instemmen!

5.1.2.e

5.1.2.e

Ministry of Economic Affairs
DG Agriculture and Nature
The Netherlands
Verstuurd vanaf mijn iPad

Op 27 feb. 2017 om 16:38

heeft 5.1.2.e

5.1.2.e

5.1.2.e @minez.nl> het volgende geschreven:

Veel dank voor
dit bericht,

5.2.1.e!

Wij zien elkaar
morgen in
Brussel. Ik ben
zeer benieuwd
hoe het gaat
lopen
morgen.....

Groet, 5.1.2.e

5.1.2.e

Ministry of
Economic Affairs
DG Agriculture
and Nature
Plant Health
P.O. Box 20401
NL 2500 EK The
Hague
The Netherlands
**31 (0)70 5.1.2.e

@minez.nl

Van:

5.1.2.e

DGMI

5.1.2.e [REDACTED] [\[REDACTED\]@minienm.nl](mailto:[REDACTED]@minienm.nl) Verzonden:

maandag 27
februari 2017
16:37

Aan: 5.1.2.e
5.1.2.e

DGMI; 5.1.2.e

5.1.2.e

CC: 5.1.2.e

Onderwerp:

RE: Instructie
criteria ED ppp
bpr V02

Dag 5.1.2.e,

Wij kunnen ons
vinden in de
tekst. Lijkt ons
prima om de
punten 1 t/m 6
op te sturen.
groeten, 5.2.1.e

.....
Ministerie van
Infrastructuur en
Milieu | Directie
Veiligheid en
Risico's
Plesmanweg 1-6
Postbus 20901 |
2500 EX | Den
Haag

.....
M 06 5.1.2.e

5.1.2.e [\[REDACTED\]@minienm.nl](mailto:[REDACTED]@minienm.nl)

.....
Van: 5.1.2.e

5.1.2.e

[\[REDACTED\]@minez.nl](mailto:[REDACTED]@minez.nl)

Verzonden:

maandag 27
februari 2017
16:32

Aan:

5.1.2.e

- DGMI; 5.1.2.e

5.1.2.e

Onderwerp: Instructie criteria ED ppp bpr V02
Urgentie:

Hoog

Hallo collega's, Nog een paar wijzigingen aangebracht, zie aangehecht.

Ik zou graag zo de tekst vanaf 1. t/m 6. opsturen naar de COM. Dit kan dan worden beschikbaar gemaakt aan de LS via CIRCABC. Is dat akkoord? Ook de vier hoofdpuntenpunten zojuist kenbaar gemaakt aan de COM, omdat we daar echt actie en reactie verwachten van de COM.

Voor de vier hoofdpunten zie mijn mail van vanmiddag, 13.06 uur, gedeeld met een ieder.

IenM is akkoord dat dat onze 4 punten op hoofdlijnen zijn.

Groet 5.1.2.e

Dit bericht
 kan
 informatie
 bevatten die
 niet voor u
 is bestemd.
 Indien u
 niet de
 geadresseerde
 bent of dit
 bericht
 abusievelijk
 aan u is
 gezonden,
 wordt u
 verzocht dat

aan de
afzender te melden en
het bericht
te
verwijderen.
De Staat aanvaardt
geen aansprakelijkheid voor schade, van welke
aard
ook, die verband
houdt met risico's verbonden
aan het elektronisch verzenden
van
berichten.

This message
may contain information that
is not intended
for you. If you
are not the addressee or if
this message
was sent to you
by mistake, you
are requested to inform the
sender and
delete the
message.
The State
accepts no
liability for
damage of any
kind resulting
from the
risks inherent in
the electronic transmission of messages.

Dit bericht kan
informatie bevatten
die niet voor u is

bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is toegezonden, wordt

u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen. De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message. The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

Van: 5.1.2.e
Aan: 5.1.2.e
Onderwerp: advies Ctgb RIVM HVS feb 2017
Datum: woensdag 22 maart 2017 14:35:06
Bijlagen: [proposed ed criteria rivm-ctgb 20170217 final2.doc](#)¹

First appreciation of the RIVM and Ctgb regarding the new proposed ED criteria

Date: 17-2-2017

Authors: RIVM and Ctgb

Version: final

1 INTRODUCTION

On the 28th of February 2017 a new proposal will be discussed on the SCoPAFF and CA meetings regarding the criteria for endocrine disrupting properties (EDs). These criteria are required to identify endocrine disrupting substances in the context of the biocides regulation and the plant protection products regulation.

In this document comments and advice from RIVM and CTGB are formulated. RIVM focuses in its comments on the effects of the proposal on methodology and outcome. CTGB focuses its comments from its role as competent authority on procedural and regulatory issues.

As the text of the act and annex for biocides is almost identical to the text for plant protection products, general terms are used to refer to both texts unless explicitly stated otherwise. For instance 'act' refers to both the draft delegated act for biocide as well as the act for PPP.

2 CHANGES COMPARED TO THE COMMISSION'S PROPOSED VERSION NOVEMBER 2016

2.1 Act

Main differences between the previous version:

- The Commission includes a new Article 3 where it is proposed to evaluate the experiences gained from the application of the scientific criteria within seven years.
- The Commission includes an addition to Article 4, where a transitional period of 6 months is proposed.
- Preamble 4: The Commission includes to take into account the current scientific and technical knowledge, specific scientific criteria should also be specified in order to identify substances having endocrine disrupting properties that may cause adverse effects on non-target organisms. The second part of preamble 4 excludes the mode of action of active substances whose intended mode of action is to control target harmful organisms via their endocrine system from ED identification.
The text in preamble 4 differs from the text regulating this point in the Annex, Section B(2)(e).
- Finally, the Commission has removed text from an earlier version that proposed changing the (PPP) Regulation wording from "*negligible exposure*" to "*negligible risk*", concerning an exemption for active substances with ED properties.

2.2 Annex

2.2.1 *Human Health*

For human health only few changes are made in the EU Commission's new version of the draft proposal compared to the version proposed in the December 2016 meeting.

- The passage below Section A(2)(d) BPR and (1)(3) PPPR has been deleted as this part was also represented under Section A1 BPR and (1) PPPR (A substance is considered an ED if it meets the criteria unless evidence demonstrates that the effects are not relevant for humans).
- Secondly the passage "*in vivo studies or adequately validated alternative test systems predictive of adverse effects in humans or animals; as well as in vivo, in vitro, or, if applicable, in silico studies informing about endocrine modes of action*" is more emphasised because it is placed higher in the text, however the same wording is used as in previous versions of the proposed criteria.

2.2.2 Environment

2.2.2.1 Section A(1)(a), (b) and (c) and Section B(1)(a), (b) and (c) BPR, (1)(1)(2)(3) and (2)(1)(2)(3) PPPR

The sections in Annex A(1)(a), (b) and (c) and B(1)(a), (b) and (c) BPR and (1)(1)(2)(3) and (2)(1)(2)(3) PPPR are a merger of the WHO/IPCS definitions of endocrine disruptor and adverse effect, respectively. These texts are not in line with the WHO/IPCS definitions, which results in an inconsistency with the preamble.

In addition, the text in Section B(1)(a) BPR or (2)(1)(2)(3) PPPR is not in line with that in Section A(1)(a) BPR or (1)(1)(2)(3) PPPR at crucial points (intact, organism, progeny).

2.2.2.2 Section B(2)(e) BPR and (2)(4) PPPR

It is proposed to leave an entire phylum out of scope of ED identification if the mode of action of the active substance is designed to be of an endocrine disrupting nature.

3 ADVISE RIVM

3.1 Act

RIVM agrees with the proposed evaluation within 7 years. RIVM notes the removal of the “negligible risk” text in the PPP Regulation. This results in a discrepancy between the exclusion criteria of the BPR and the PPPR. RIVM is in favour of harmonisation between the two.

RIVM does not agree with the text in Preamble 4 and Section B(2)(e), see below for detailed comments.

3.2 Annex

3.2.1 *Human health*

RIVM agrees with both proposed changes in the proposed criteria.

3.2.2 *Environment*

3.2.2.1 Section A(1)(a), (b) and (c) and Section B(1)(a), (b) and (c) BPR (1)(1)(2)(3) and (2)(1)(2)(3) PPPR

RIVM proposes to take the following action on Section B(1)(a), (b) and (c) and (2)(1)(2)(3) PPPR: Cite the WHO/IPCS definition correctly and completely.

The first line of B(1)(a) BPR or (2)(1) PPPR should be adapted as follows (additions given in red / underlined):

(a) *it shows an adverse effect in an intact ~~non-target~~ organisms, or its progeny, or (sub)populations, which is a change in the morphology, physiology, growth, development, reproduction or life span of an organism, system or (sub)population that results in an impairment of functional capacity, an impairment of the capacity to compensate for additional stress or an increase in susceptibility to other influences*

- Intact should be added because adverse effects can only be considered in intact animals
- non-target should be deleted because ED effects observed in target organisms need to also be considered in the identification process (see also explanation below)
- progeny should be added because effects may become apparent in later generations
- (sub)population should be added because it is part of the WHO/IPCS ED definition
- Each of these additions/deletions are crucial elements of the WHO/IPCS definition that should not be disregarded.

3.2.2.2 Section B(2)(e) BPR and (2)(4) PPPR

The implication of the suggested text is not acceptable. In both Regulations, the legislator has set out to exclude all substances being ED from the market, by hazard assessment (unless clauses art 5.2 BPR possible). Given this point of departure, it cannot be understood, nor accepted that if a substance is an intended ED, the exclusion criterion would not apply.

With the current text proposal, a rodenticide (BPR product type 14) that has an intended ED mode of action would not be considered for the identification as ED. For those substances, all Chordata are left out of the ED hazard assessment, which includes amongst others all vertebrates, e.g. birds, reptiles, amphibians and mammals, including humans. This implies that this substance cannot be identified as ED for human health.

Similarly, if the substance would be e.g. an insect growth regulator, all non-targets insects and other non-target insect families may be targeted, which is undesirable. The phylum Arthropoda includes insects (apart from target insect species, all other insects, e.g. bees, butterflies, mayflies, etc.) and also contains crustaceans (including daphnids, lobsters, crabs, shrimps), spiders, myriapods (millipedes, centipedes), etc., which are then neglected from the departure point of ED exclusion. As the endocrine system of invertebrates is not yet well understood, we do not know whether chemicals designed to target only one species group, will not also affect other taxa. The current proposal is therefore unacceptable.

4 ADVICE CTGB

4.1 Act

Ctgb agrees to the proposed evaluation within 7 years (article 3). We notice that the text for biocides is slightly different compared to the lines for plant protection. We prefer 'within 7 years' (over 'by 7 years').

As proposed a transitional period, counting from the moment the guidance is taken note or endorsed, is in our view obligatory as provision for the extra time needed to generate, submit and assess data, including studies, for issues related to the ED criteria. An applicant cannot start preparing a dossier when the requirements are not unambiguously set. It is unclear what the Ctgb should decide when requirements are doubted and data for an application inconclusive. The proposed changes do imply that existing approval periods for some active substances may need to be extended.

It remains unclear whether an active, for which an application has already been submitted, is also subject to requests for additional information. As a rule, authorities should not change the rules after submission of a dossier and therefore Ctgb proposes to implement the ED guidance for new notifications or renewals.

Concerning the length of the transitional period: it will not be possible to develop the final guidance within 6 months. Ctgb strongly advises the policy makers to urge upon the Commission not to apply the scientific criteria for ED before an adequate guidance is available. Otherwise many differences in

interpretations between member states are to be expected, just as conflicts with applicants. Ideally the ED criteria are applicable only to new applications.

Finally, recital (6) of the act for biocidal ED mentions “voted”. To our understanding the SCoPAFF can vote, but the SCBP will not vote on the ED criteria as the Commission is delegated to amend this act without a voting procedure.

4.2 Annex

4.2.1 *Human Health*

Regarding the additions to Section A article 2(a) -biocides- or Point 3.6.5 -PPP-, Ctgb advises to remove “*or animals*” as this section only refers to endocrine disruption properties to humans. Endocrine effects which are not relevant to humans should be regarded on the section on non-target organisms.

RIVM does not agree on this advice of the Ctgb.

4.2.2 *Environment*

Regarding the additions to Section B article 2(a) -biocides- or Point 3.8.2 -PPP-, Ctgb advises to remove “*humans or*” as this section only refers to endocrine disruption properties to organisms in the environment. Endocrine effects that are relevant to humans should not be regarded in the section on non-target organisms.

RIVM does not agree on this advice of the Ctgb.

With regard to separate proposals covering the grounds for derogating from an ED ban, Ctgb noticed that the text for biocides is slightly different when compared to the lines for plant protection. We prefer ‘this mode of action’ (over ‘the effect on organisms’).

Regarding the ‘same taxonomic phylum clause’: a chemical that is designed to have an effect on a target organism is either a biocide, plant protection product or (veterinary) medical product. As the intention of the legislator is to implement the ED criteria horizontally, any references to the intended mode of action (or effect) is by definition not relevant for REACH, cosmetics or Water Framework Directive and should thus be relocated. Also the scope of this clause should be reviewed to the views of Ctgb: excluding an entire phylum is too broad, as is already explained by RIVM in paragraph 3.2.2.2.

Given however that the initial suggested alignment of the PPPR and BPR (i.e. risk-based instead of hazard-based in both regulations) is not included in the current proposal, the principle of this (or another) clause is needed to be able to perform a case-by-case risk evaluation of this type of ED active substances instead of a cut-off. Many authorised plant protection products in the Netherlands are insect growth regulators or plant hormones. Although these pesticides act via endocrine disruption, they are generally considered to be of low risk to the user and the environment. Therefore, and also in the light of ensuring a chemical diverse pool of pesticides to minimize the development of resistance, a risk-based approach of this type of ED active substances should remain possible according to Ctgb. Taken into account that the clause should be relocated and the term ‘phylum’ should be revised, it’s intended purpose (i.e. the risk-based evaluation of an EDC) should however remain.

**ANNEX 1. DRAFT COMMISSION REGULATION (EU) AND ANNEX AMENDING ANNEX II TO
REGULATION (EC) 1107/2009 BY SETTING OUT SCIENTIFIC CRITERIA FOR THE
DETERMINATION OF ENDOCRINE DISRUPTING PROPERTIES [SANTE-2016-12020-REV 2]**

Pt. B 01.00 12020
PPP CRIT REV 2.1 me

**ANNEX 2. DRAFT COMMISSION DELEGATED REGULATION (EU) AND ANNEX SETTING OUT
SCIENTIFIC CRITERIA FOR THE DETERMINATION OF ENDOCRINE DISRUPTING
PROPERTIES PURSUANT TO REGULATION (EU) NO 528/2012**

Draft delegated regulation:

<https://circabc.europa.eu/d/d/workspace/SpacesStore/7175d2d8-01e5-49d9-9c3b-bdafa0e65df6/CA-Febr17-Doc.3.1.a draft delegated regulation.docx>

Draft annex:

<https://circabc.europa.eu/d/d/workspace/SpacesStore/b5232f49-1f94-4179-8d8d-059ab838c877/CA-Febr17-Doc.3.1.b Annex draft delegated regulation.docx.doc>

Van: 5.1.2.e
Aan: 5.1.2.e
Onderwerp: Fwd: spoed: hormoonverstoorders spreekpunten tbv com en Stas
Datum: donderdag 23 maart 2017 18:07:40

5.1.2.e heb jij dit opgepakt?
 Laat je kort even weten svp?

Thx,

Groet uit Brussel,

5.1.2.e

5.1.2.e

Ministry of Economic Affairs
 DG Agriculture and Nature
 The Netherlands
 Verstuurd vanaf mijn iPad

Begin doorgestuurd bericht:

Van: 5.1.2.e @minez.nl>
Datum: 23 maart 2017 14:53:19 CET
Aan: 5.1.2.e @minez.nl>, 5.1.2.e
 5.1.2.e @minez.nl>
Onderwerp: spoed: hormoonverstoorders spreekpunten tbv com en Stas

Hoi 5.1.2.e

N.a.v. het advies van Ctgb en RIVM, dat 5.1.2.e aan de journalist van Radio Reporter zal sturen, vraagt Com ons om uiterlijk spreekpunten op te stellen hierover, voor woordvoering van hen en ook voor de stas (nog niet helemaal duidelijk hoe ze gebruikt gaan worden). Het hoeft niet lang te zijn, maar in huis-tuin-en-keukentaal graag uitleggen waarom we hebben gestemd wat we hebben gestemd (want we vinden het belangrijk om niet die groep middelen te verliezen die zo belangrijk zijn voor de verduurzaming), wat die zinnetjes van RIVM betekenen 5.1.2.i

, en dat we niet "de sector hun zin hebben gegeven" maar daadwerkelijk vinden dat de criteria een stap vooruit zouden zijn geweest (maar dat er geen meerderheid voor was).

Kunnen jullie eea opschrijven en ook 5.1.2.e de nota die destijds naar de stas is gegaan, toesturen zodat hij zich kan inlezen? Ik zie graag morgen een ruwe versie, dan kunnen we uiterlijk maandagmorgen nog even afstemmen.

Dank!

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e
Aan: 5.1.2.e
Onderwerp: Re: spoed: hormoonverstoorders spreekpunten tbv com en Stas
Datum: vrijdag 24 maart 2017 08:06:16

Dat het speelt begreep k natuurlijk eerder.

Gaat mij om de vraag van 5.1.2.e (maken van spreeklijn voor stas), maar ik ga gezien je mail ervan uit dat ook dat 5.1.2.e?

Mocht je al een lijn hebben, wil je die dan svp sturen? Thx!

Groet, 5.1.2.e

5.1.2.e

Ministry of Economic Affairs
 DG Agriculture and Nature
 The Netherlands
 Verstuurd vanaf mijn iPad

Op 24 mrt. 2017 om 07:12 heeft 5.1.2.e <5.1.2.e@minez.nl> het volgende geschreven:

Ha 5.1.2.e,

Dit alles speelt al een paar dagen, ben er mee bezig ga straks weer verder.

Gr

5.1.2.e

Verstuurd vanaf mijn iPad

Op 23 mrt. 2017 om 18:07 heeft 5.1.2.e
 5.1.2.e <5.1.2.e@minez.nl> het volgende geschreven:

5.1.2.e heb jij dit opgepakt?
 Laat je kort even weten svp?

Thx,

Groet uit Brussel,

5.1.2.e

5.1.2.e

Ministry of Economic Affairs
 DG Agriculture and Nature
 The Netherlands
 Verstuurd vanaf mijn iPad

Begin doorgestuurd bericht:

Van: 5.1.2.e
 5.1.2.e <5.1.2.e@minez.nl>
Datum: 23 maart 2017 14:53:19 CET
Aan: 5.1.2.e

5.1.2.e [redacted] @minez.nl>, 5.1.2.e
 5.1.2.e [redacted] @minez.nl>

**Onderwerp: spoed: hormoonverstoorders
 spreekpunten tbv com en Stas**

Hoi 5.1.2.e [redacted],
 N.a.v. het advies van Ctgb en RIVM, dat 5.1.2.e aan de
 journalist van Radio Reporter zal sturen, vraagt Com
 ons om uiterlijk spreekpunten op te stellen hierover,
 voor woordvoering van hen en ook voor de stas (nog
 niet helemaal duidelijk hoe ze gebruikt gaan worden).
 Het hoeft niet lang te zijn, maar in huis-tuin-en-
 keukentaal graag uitleggen waarom we hebben gestemd
 wat we hebben gestemd (want we vinden het belangrijk
 om niet die groep middelen te verliezen die zo belangrijk
 zijn voor de verduurzaming), wat die zinnnetjes van RIVM
 betekenen 5.1.2.i [redacted]
 [redacted] en dat we niet "de
 sector hun zin hebben gegeven" maar daadwerkelijk
 vinden dat de criteria een stap vooruit zouden zijn
 geweest (maar dat er geen meerderheid voor was).
 Kunnen jullie eea opschrijven en ook 5.1.2.e de nota die
 destijds naar de stas is gegaan, toesturen zodat hij zich
 kan inlezen? Ik zie graag morgen een ruwe versie, dan
 kunnen we uiterlijk maandagmorgen nog even
 afstemmen.

Dank!

5.1.2.e [redacted]

Van: 5.1.2.e
Aan: 5.1.2.e
Onderwerp: Spreeklijn Voorstel Europese Commissie met criteria om hormoon verstorende stoffen te bepalen
Datum: vrijdag 24 maart 2017 11:40:22
Bijlagen: [Spreeklijn Voorstel Europese Commissie met criteria om hormoon verstorende stoffen te bepalen.doc](#)¹

Dank weer voor voorzet!

Wat dingen aangepast en geprobeerd iets korter te maken. Mag eventueel nog verder worden ingekort.

Kan DC eventueel zelf doen, als ze maar checken bij ons of tekst dan nog klopt.

Heb de vragen even genummerd, voor het gemak.

Ben benieuwd naar reactie 5.1.2.e

Groet, 5.1.2.e

Voorstel Europese Commissie met criteria om hormoon
verstorende stoffen te bepalen

1. Waarom heeft het kabinet ingestemd met het voorstel van de Europese Commissie?

- De Europese Commissie stelt nieuwe criteria voor waarmee je kunt bepalen of een stof hormoonverstorend is. Bijvoorbeeld in gewasbeschermingsmiddelen en biociden, samen de bestrijdingsmiddelen. Die criteriaberusten op de definitie van de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) en stoelen op de meest recente wetenschappelijke inzichten. De nieuwe criteria zijn een verbetering ten opzichte van de huidige interim criteria in de EU regelgeving.
- Als blijkt dat een stof hormoonverstorende eigenschappen heeft voor de mens, dan kan die stof niet worden goedgekeurd en toegelaten in een gewasbeschermingsmiddel, zo zogenoemde gevaarsbenadering.
- Voor gewasbeschermingsdoeleinden zijn echter ook stoffen specifiek ontwikkeld vanwege hun hormoonverstorende eigenschappen op plaagorganismen, zoals insectengroeiregulatoren, plantenhormonen of feromomen.
- Er is dan geen hormoonverstorende werking op de mens of gewervelden.
- Deze groep stoffen past goed in mijn beleid van verduurzaming, omdat ze over het algemeen specifiek werken en vaak een laag risico hebben, ook voor het milieu. Om die reden wil ik ze kunnen laten beoordelen en behouden als het toetsingskader dat toelaat.
- In het voorstel van de Europese Commissie is een mogelijkheid opgenomen – in de paragraaf van de milieucriteria – om deze specifieke en door mij gewenste

stoffen te kunnen beoordelen op toelaatbaarheid. Voor deze mogelijkheid komen uitsluitend stoffen in aanmerking die geen hormoonverstorende eigenschappen hebben voor de mens.

- Nederland heeft voorgestemd vanwege:
 1. Sterke verbetering van de criteria ten opzicht van de huidige verouderde interim criteria en
 2. het behouden van een groep stoffen die passen in mijn beleid van verduurzaming van gewasbescherming.

2. Het advies van het RIVM en Ctgb was toch minder positief dan uw standpunt?

- Het Ctgb heeft laten weten dat de toevoeging aan de milieucriteria in principe niet thuis hoort op deze plaats in de Annex, maar wel van wezenlijk belang is, omdat ze bijdrage aan verduurzaming vanwege hun specifieke werking. We hebben de Europese Commissie voorgesteld de toevoeging anders te positioneren om zo te onderscheiden van de criteria. De Europese Commissie was bereid daarin mee te gaan
- Het RIVM heeft inderdaad zorgen over de brede formulering van de geboden mogelijkheid. We hebben de Europese Commissie gevraagd om dit punt te verduidelijken. De Europese Commissie heeft dit gedaan.

3. Het advies van de het RIVM en Ctgb was niet eensluidend, kunt u dat duiden?

- [Ik heb dit punt bij Ctgb gelegd, ik begrijp dat wetenschappelijk/technisch geneuzel was en dat ze het wel met elkaar eens blijken te zijn]

Van: 5.1.2.e
Aan: 5.1.2.e
Cc: 5.1.2.e
Onderwerp: Spreeklijn Voorstel Europese Commissie met criteria om hormoon verstorende stoffen te bepalen 1
Datum: vrijdag 24 maart 2017 16:31:00
Bijlagen: [Spreeklijn Voorstel Europese Commissie met criteria om hormoon verstorende stoffen te bepalen 1.doc](#)¹

Hoi 5.1.2.e
Zie bijgaand een concept. Is zoiets wat je bedoelde? We kunnen er maandag nog verder aan sleutelen.
Groeten,
5.1.2.e

Voorstel Europese Commissie met criteria om hormoon verstorende stoffen te bepalen

1. Waarom heeft het kabinet ingestemd met het voorstel van de Europese Commissie?

- De Europese Commissie stelt nieuwe criteria voor waarmee je kunt bepalen of een stof hormoonverstorend is. Bijvoorbeeld in gewasbeschermingsmiddelen en biociden, samen de bestrijdingsmiddelen. Die criteria berusten op de definitie van de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) en stoelen op de meest recente wetenschappelijke inzichten. De nieuwe criteria zijn een verbetering ten opzichte van de huidige interim criteria in de EU regelgeving.
- Als blijkt dat een stof hormoonverstorende eigenschappen heeft voor de mens, dan kan die stof niet worden goedgekeurd en toegelaten in een gewasbeschermingsmiddel, de zogenoemde gevaarsbenadering.
- Voor gewasbeschermingsdoeleinden zijn echter ook stoffen specifiek ontwikkeld vanwege hun hormoonverstorende eigenschappen op plaagorganismen, zoals insectengroeiregulatoren, plantenhormonen of feromomen.
- Er is dan geen hormoonverstorende werking op de mens of gewervelden.
- Deze groep stoffen past goed in mijn beleid van verduurzaming, omdat ze over het algemeen specifiek werken en vaak een laag risico hebben, ook voor het milieu. Om die reden wil ik ze kunnen laten beoordelen en behouden als het toetsingskader dat toelaat.
- In het voorstel van de Europese Commissie is een mogelijkheid opgenomen – in de paragraaf van de milieucriteria – om deze specifieke en door mij gewenste stoffen te kunnen beoordelen op toelaatbaarheid. Voor

deze mogelijkheid komen uitsluitend stoffen in aanmerking die geen hormoonverstorende eigenschappen hebben voor de mens.

- Nederland heeft voorgestemd vanwege:
 1. Sterke verbetering van de criteria ten opzicht van de huidige verouderde interim criteria en
 2. het behouden van een groep stoffen die passen in mijn beleid van verduurzaming van gewasbescherming.

2. Het advies van het RIVM en Ctgb was toch minder positief dan uw standpunt?

- Het Ctgb heeft laten weten dat de toevoeging aan de milieucriteria in principe niet thuis hoort op deze plaats in de Annex, maar wel van wezenlijk belang is, omdat ze bijdragen aan verduurzaming vanwege hun specifieke werking. We hebben de Europese Commissie voorgesteld de toevoeging anders te positioneren om ze te onderscheiden van de criteria. De Europese Commissie was bereid daarin mee te gaan.
- Het RIVM heeft inderdaad zorgen over de brede formulering van de geboden mogelijkheid. We hebben de Europese Commissie gevraagd om dit punt te verduidelijken. De Europese Commissie heeft dit gedaan.

3. Het advies van de het RIVM en Ctgb was niet eensluidend, kunt u dat duiden?

- [Ik heb dit punt bij het Ctgb gelegd, ik begrijp dat wetenschappelijk/technisch geneuzel was en dat ze het wel met elkaar eens blijken te zijn]

Van: 5.1.2.e
Aan: 5.1.2.e
Cc: 5.1.2.e
Onderwerp: RE: Spreeklijn Voorstel Europese Commissie met criteria om hormoon verstorende stoffen te bepalen 1
Datum: maandag 27 maart 2017 12:07:47

Ha 5.1.2.e,
 Dank voor de spreekpunten. Nog een paar vragen hierover:
 -als we zeggen dat de criteria *beter* zijn dan de huidige interim regels, wat bedoelen we dan? Veiliger, strikter, meer gevaarlijke stoffen in beeld?
 -het laatste punt over wetenschappelijk geneuzel: kunnen we het wetenschappelijke geschil concretiseren? Dit is wel handig om toe te lichten.
 Dank alvast voor jullie aanvullingen.
 Groeten,
 5.1.2.e

Van: 5.1.2.e
Verzonden: vrijdag 24 maart 2017 16:31
Aan: 5.1.2.e
CC: 5.1.2.e
Onderwerp: Spreeklijn Voorstel Europese Commissie met criteria om hormoon verstorende stoffen te bepalen 1
 Hoi 5.1.2.e
 Zie bijgaand een concept. Is zoiets wat je bedoelde? We kunnen er maandag nog verder aan sleutelen.
 Groeten,
 5.1.2.e

Van: 5.1.2.e
Aan: 5.1.2.e
Cc: 5.1.2.e
Onderwerp: RE: Spreeklijn Voorstel Europese Commissie met criteria om hormoon verstorende stoffen te bepalen 1
Datum: maandag 27 maart 2017 13:10:30

Beste 5.1.2.e

Vraag twee zal 5.1.2.e beantwoorden, voor vraag één even deze voorzet:

De interim criteria staat in de Verordening 1107/2009 en zijn daarom al weer meer dan 7 jaar oud. De ontwikkeling van de nu voorliggende criteria in het EC voorstel hebben veel werk geleverd, het is complexe materie. Dus nu hebben we in het voorstel cf. de nieuwste stand der wetenschap criteria die ook nog specifiek hiervoor zijn ontwikkeld. Laatste feit dat ervoor spreekt is dat de basis voor de criteria nu in de WHO-definitie ligt, daar is wetenschappelijke en bij de LS brede consensus over!

Groet, 5.1.2.e

Ministry of Economic Affairs

DG Agriculture and Nature

Plant Health

P.O. Box 20401

NL 2500 EK The Hague

The Netherlands

**31 (0)70 5.1.2.e

5.1.2.e @minez.nl

Van: 5.1.2.e

Verzonden: maandag 27 maart 2017 12:08

Aan: 5.1.2.e

CC: 5.1.2.e

Onderwerp: RE: Spreeklijn Voorstel Europese Commissie met criteria om hormoon verstorende stoffen te bepalen 1

Ha 5.1.2.e

Dank voor de spreekpunten. Nog een paar vragen hierover:

-als we zeggen dat de criteria *beter* zijn dan de huidige interim regels, wat bedoelen we dan?

-Veiliger, strikter, meer gevaarlijke stoffen in beeld?

-het laatste punt over wetenschappelijk geneuzel: kunnen we het wetenschappelijke geschil concretiseren? Dit is wel handig om toe te lichten.

Dank alvast voor jullie aanvullingen.

Groeten,

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e

Verzonden: vrijdag 24 maart 2017 16:31

Aan: 5.1.2.e

CC: 5.1.2.e

Onderwerp: Spreeklijn Voorstel Europese Commissie met criteria om hormoon verstorende stoffen te bepalen 1

Hoi 5.1.2.e

Zie bijgaand een concept. Is zoiets wat je bedoelde? We kunnen er maandag nog verder aan sleutelen.

Groeten,

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e
Aan: 5.1.2.e
Cc: 5.1.2.e
Onderwerp: Bereikbaarheid morgen AO LVR
Datum: dinsdag 28 maart 2017 17:56:29

Hoi 5.1.2.e

Morgen zal 5.1.2.e meeluisteren en 5.1.2.e (zie cc). Willem ivm het mogelijke oppoppen van de neonicotinoiden.

Mocht er iets (Europees) zijn waar jullie niet uitkomen, ga mij dan sms, zoals besproken toen je belde! Dan loop ik uit de zaal.

Je hebt de factsheet glyfosaat en de hormoonverstorende stoffen info en 5.1.2.e heeft ook een nota gemaakt voor de stas.

Groet uit Berlijn,
5.1.2.e

5.1.2.e
Ministry of Economic Affairs
DG Agriculture and Nature
The Netherlands
Verstuurd vanaf mijn iPad

Van: 5.1.2.e
Aan: 5.1.2.e
Cc: 5.1.2.e
Onderwerp: Endocrine disruptors !!
Datum: donderdag 4 mei 2017 11:06:31

Hallo 5.1.2.e

Net een minuut geleden hoor ik van de Hongaarse collega hier dat intussen een agendawijziging er is voor het mei SCoPAFF: kennelijk staan de ED's nu toch op de agenda en nog wel ter stemming!!!!!!
Graag direct kijken via CIRCACB en check svp. Ik heb hier moeilijk toegang. Willen jullie mij svp de stukken sturen?

Ik ben heel erg benieuwd of en wat de wijzigingen zijn in de COM voorstellen!

5.1.2.e dit heeft dan uiteraard ook mogelijke impact op het AO LVR van volgende week dinsdagavond. Ik moest stand-bij staan en zal dat uiteraard doen (hopelijk na onze teamdag!) Heeben de ELVV-collega's 5.1.2.e 5.1.2.e al nadere gegevens hoe en wat?

Dank en groet,

5.1.2.e

5.1.2.e
Ministry of Economic Affairs
DG Agriculture and Nature
The Netherlands
Verstuurd vanaf mijn iPad

Van: 5.1.2.e
Aan: 5.1.2.e
Cc: 5.1.2.e
Onderwerp: RE: Endocrine disruptors !!
Datum: donderdag 4 mei 2017 11:17:49
Bijlagen: [Pt. B.08.01.12020 ANNEX PPP CRIT REV 3.4.doc](#) 1
[Pt. B.08.01.12020 PPP CRIT REV 3.4.doc](#) 2
[Pt. B.08.01.12020 PPP CRIT REV 3.4.merged.doc](#) 3

Bijgaand als service toegestuurd. Het LVR AO is 18.30 - 21.00.

Ik zal 5.1.2.e mailen dat dit geagendeerd voor ScoPAFF wordt en aangeven dat wij dit onderwerp ook voorbereiden voor LVR.

5.1.2.e

-----Oorspronkelijk bericht-----

Van: 5.1.2.e
Verzonden: donderdag 4 mei 2017 11:07
Aan: 5.1.2.e
CC: 5.1.2.e
Onderwerp: Endocrine disruptors !!

Hallo 5.1.2.e

Net een minuut geleden hoor ik van de Hongaarse collega hier dat intussen een agendawijziging er is voor het mei SCoPAFF: kennelijk staan de ED's nu toch op de agenda en nog wel ter stemming!!!!!!

Graag direct kijken via CIRCACB en check svp. Ik heb hier moeilijk toegang. Willen jullie mij svp de stukken sturen?

Ik ben heel erg benieuwd of en wat de wijzigingen zijn in de COM voorstellen!

5.1.2.e dit heeft dan uiteraard ook mogelijke impact op het AO LVR van volgende week dinsdagavond. Ik moest stand-bij staan en zal dat uiteraard doen (hopelijk na onze teamdag!) Hebben de ELVV-collega's (5.1.2.e) al nadere gegevens hoe en wat?

Dank en groet,

5.1.2.e

Ministry of Economic Affairs
 DG Agriculture and Nature
 The Netherlands
 Verstuurd vanaf mijn iPad

EUROPEAN
COMMISSION

Brussels, ~~XXX~~
SANTE-2016-12020-REV 3
C(2016) 3751 projet

ANNEX 1

DRAFT

ANNEX

to the

COMMISSION REGULATION (EU) .../...

**amending Annex II to Regulation (EC) 1107/2009 by setting out scientific criteria for the
determination of endocrine disrupting properties**

ANNEX

Annex II to Regulation (EC) No 1107/2009 is amended as follows:

- (1) In Point 3.6.5. the following paragraphs are added after the fourth paragraph:

"From [date of application], an active substance, safener or synergist shall be considered as having endocrine disrupting properties that may cause adverse effect in humans if, based on points (1) to (4) of the sixth paragraph, it is a substance that meets all of the following criteria, unless there is evidence demonstrating that the adverse effects identified are not relevant to humans:

- (1) it shows an adverse effect in an intact organism or its progeny, which is a change in the morphology, physiology, growth, development, reproduction or life span of an organism, system or (sub)population that results in an impairment of functional capacity, an impairment of the capacity to compensate for additional stress or an increase in susceptibility to other influences;
- (2) it has an endocrine mode of action, i.e. it alters the function(s) of the endocrine system;
- (3) the adverse effect is a consequence of the endocrine mode of action.

The identification of an active substance, safener or synergist as having endocrine disrupting properties that may cause adverse effect in humans in accordance with the fifth paragraph shall be based on all of the following points:

- (1) all available relevant scientific data (in vivo studies or adequately validated alternative test systems predictive of adverse effects in humans or animals; as well as in vivo, in vitro, or, if applicable, in silico studies informing about endocrine modes of action):
 - (a) scientific data generated in accordance with internationally agreed study protocols, in particular those listed in the Commission Communications in the framework of setting out the data requirements for active substances and plant protection products, in accordance with this Regulation;
 - (b) other scientific data selected applying a systematic review methodology, in particular following guidance on literature data which is listed in the Commission Communications in the framework of setting out the data requirements for active substances and plant protection products, in accordance with this Regulation;
- (2) an assessment of the available relevant scientific data based on a weight of evidence approach in order to establish whether the criteria set out in the fifth paragraph are fulfilled; in applying the weight of evidence determination, the assessment of the scientific evidence shall, in particular, consider all of the following factors:
 - (a) both positive and negative results;
 - (b) the relevance of the study designs, for the assessment of adverse effects and of the endocrine mode of action;

- (c) the quality and consistency of the data, considering the pattern and coherence of the results within and between studies of a similar design and across different species;
- (d) the route of exposure, toxicokinetic and metabolism studies;
- (e) the concept of the limit dose, and international guidelines on maximum recommended doses and for assessing confounding effects of excessive toxicity;

(3) using a weight of evidence approach, the link between the adverse effect(s) and the endocrine mode of action shall be established based on biological plausibility, which shall be determined in the light of current scientific knowledge and under consideration of internationally agreed guidelines;

(4) adverse effects that are non-specific secondary consequences of other toxic effects shall not be considered for the identification of the substance as endocrine disruptor."

(2) In Point 3.8.2. the following paragraphs are added after the sole paragraph:

"From [date of application], an active substance, safener or synergist shall be considered as having endocrine disrupting properties that may cause adverse effects on non-target organisms if, based on points (1) to (4) of the third paragraph, it is a substance that meets all of the following criteria, unless there is evidence demonstrating that the adverse effects identified are not relevant at the (sub)population level for non-target organisms:

- (1) it shows an adverse effect in non-target organisms, which is a change in the morphology, physiology, growth, development, reproduction or life span of an organism, system or (sub)population that results in an impairment of functional capacity, an impairment of the capacity to compensate for additional stress or an increase in susceptibility to other influences;
- (2) it has an endocrine mode of action, i.e. it alters the function(s) of the endocrine system;
- (3) the adverse effect is a consequence of the endocrine mode of action.

The identification of an active substance, safener or synergist as having endocrine disrupting properties that may cause adverse effects on non-target organisms in accordance with the second paragraph shall be based on all of the following points:

- (1) all available relevant scientific data (in vivo studies or adequately validated alternative test systems predictive of adverse effects in humans or animals; as well as in vivo, in vitro, or, if applicable, in silico studies informing about endocrine modes of action):
 - (a) scientific data generated in accordance with internationally agreed study protocols, in particular, those listed in the Commission Communications in the framework of setting out the data requirements for active substances and plant protection products, in accordance with this Regulation;
 - (b) other scientific data selected applying a systematic review methodology, in particular following guidance on literature data listed in the

Commission Communications in the framework of setting out the data requirements for active substances and plant protection products, in accordance with this Regulation;

- (2) an assessment of the available relevant scientific data based on a weight of evidence approach in order to establish whether the criteria set out in the second paragraph are fulfilled; in applying the weight of evidence determination, the assessment of the scientific evidence shall consider all of the following factors:
- (a) both positive and negative results, discriminating between taxonomic groups (e.g. mammals, birds, fish, amphibians) where relevant;
 - (b) the relevance of the study design for the assessment of the adverse effects and its relevance at the (sub)population level, and for the assessment of the endocrine mode of action;
 - (c) the adverse effects on reproduction, growth/development, and other relevant adverse effects which are likely to impact on (sub)populations. Adequate, reliable and representative field or monitoring data and/or results from population models shall as well be considered where available;
 - (d) the quality and consistency of the data, considering the pattern and coherence of the results within and between studies of a similar design and across different taxonomic groups;
 - (e) the concept of the limit dose and international guidelines on maximum recommended doses and for assessing confounding effects of excessive toxicity.
- (3) using a weight of evidence approach, the link between the adverse effect(s) and the endocrine mode of action shall be established based on biological plausibility, which shall be determined in the light of current scientific knowledge and under consideration of internationally agreed guidelines;
- (4) Adverse effects that are non-specific secondary consequences of other toxic effects shall not be considered for the identification of the substance as endocrine disruptor with respect to non-target organisms;

If the intended plant protection mode of action of the active substance being assessed, consists of controlling target organisms other than vertebrates via their endocrine systems, the effects on organisms of the same taxonomic phylum as the targeted one, shall not be considered for the identification of the substance as having endocrine disrupting properties with respect to non-target organisms."

Brussels, **XXX**
SANTE-2016-12020-REV 3
C(2016) 3751 projet

DRAFT

COMMISSION REGULATION (EU) .../...

of **XXX**

**amending Annex II to Regulation (EC) 1107/2009 by setting out scientific criteria for the
determination of endocrine disrupting properties**

(Text with EEA relevance)

COMMISSION REGULATION (EU) .../...

of **XXX**

amending Annex II to Regulation (EC) 1107/2009 by setting out scientific criteria for the determination of endocrine disrupting properties

(Text with EEA relevance)

THE EUROPEAN COMMISSION,

Having regard to the Treaty on the Functioning of the European Union,

Having regard to Regulation (EC) No 1107/2009 of the European Parliament and of the Council of 21 October 2009 concerning the placing of plant protection products on the market and repealing Council Directives 79/117/EEC and 91/414/EEC¹, and in particular Article 78(1)(a) and the second paragraph of point 3.6.5. of Annex II thereof,

Whereas:

- (1) Scientific criteria for the determination of endocrine disrupting properties of active substances, safeners and synergists, should be developed taking into account the objectives of Regulation (EC) No 1107/2009, which are to ensure a high level of protection of both human and animal health and the environment, in particular ensuring that substances or products placed on the market have no harmful effect on human or animal health or unacceptable effects on the environment, and to improve the functioning of the internal market while improving agricultural production.
- (2) In 2002, the World Health Organisation (WHO) through its International Programme for Chemical Safety proposed a definition for endocrine disruptors² and in 2009 a definition of adverse effects³. Those definitions have by now reached the widest consensus among scientists. The European Food Safety Authority ('the Authority') endorsed those definitions in its Scientific Opinion on endocrine disruptors adopted on 28 February 2013⁴ (hereinafter "the Scientific Opinion of the Authority"). Such is also the view of the Scientific Committee on Consumer Safety⁵. It is therefore appropriate to base the criteria for the determination of endocrine disrupting properties on those WHO definitions.

¹ OJ L 309, 24.11.2009, p. 1.

² WHO/IPCS (World Health Organization/International Programme on Chemical Safety), 2002. Global Assessment of the State-of-the-science of Endocrine Disruptors. WHO/PCS/EDC/02.2, publicly available at http://www.who.int/ipcs/publications/new_issues/endocrine_disruptors/en/.

³ WHO/IPCS (World Health Organization/International Programme on Chemical Safety), 2009. Principles and Methods for the Risk Assessment of Chemicals in Food. Environmental Health Criteria 240, publicly available at <http://www.who.int/foodsafety/chem/principles/en/index1.html>.

⁴ "Scientific Opinion on the hazard assessment of endocrine disruptors: Scientific criteria for identification of endocrine disruptors and appropriateness of existing test methods for assessing effects mediated by these substances on human health and the environment", EFSA Journal 2013;11(3):3132, doi: 10.2903/j.efsa.2013.3132.

⁵ Scientific Committee on Consumer Safety, Memorandum on Endocrine disruptors, 16.12.2014 (SCCS/1544/14).

- (3) In order to implement those criteria, weight of evidence should be applied considering in particular the approach provided for in Regulation (EC) No 1272/2008 of the European Parliament and of the Council⁶ on the weight of evidence. Previous experience with the Guidance document on standardised test guidelines for evaluating chemicals for endocrine disruption of OECD⁷ should also be considered. In addition, the implementation of the criteria should be based on all relevant scientific evidence, including studies submitted in accordance with the current regulatory data requirements of Regulation (EC) No 1107/2009. These studies are mostly based on internationally agreed study protocols.
- (4) The determination of endocrine disrupting properties should be based on human and/or animal evidence, therefore allowing for the identification of both known and presumed endocrine disrupting substances.
- (5) As the specific scientific criteria laid down by this Regulation reflect the current scientific and technical knowledge and are to be applied instead of the criteria currently set out in point 3.6.5. of Annex II to Regulation (EC) No 1107/2009, they should be provided for in that Annex.
- (6) In order to take into account the current scientific and technical knowledge, specific scientific criteria should also be specified in order to identify active substances, safeners or synergists having endocrine disrupting properties that may cause adverse effects on non-target organisms. Therefore point 3.8.2. of Annex II to Regulation (EC) No 1107/2009 should be amended to introduce these specific criteria.
- (7) One of the characteristics of endocrine disrupting substances is their endocrine mode of action. Several endocrine modes of action exist. Organisms belonging to different taxonomic phyla differ biologically on essential traits, involving different endocrine modes of action. Therefore, a certain endocrine mode of action relevant for a specific phylum may not be biologically plausible for organisms of a different phylum. Therefore, substances whose intended plant protection mode of action, within the meaning of point 3.6. of Part A of the Annex to Commission Regulation (EU) No 283/2013, is to control target organisms other than vertebrates via their endocrine system, are of particular interest for integrated pest management. When setting the criteria for the determination of endocrine disrupting properties that may cause adverse effects on non-target organisms, it is appropriate, in view of the objectives of Regulation (EC) No 1107/2009 and of Directive 2009/128/EC, to take account of this fact and therefore to provide that where the intended mode of action consists of controlling target organisms other than vertebrates via their endocrine systems, the effects on organisms of the same taxonomic phylum as the targeted one shall not be considered for the purposes of point 3.8.2. of Annex II of Regulation (EC) No 1107/2009. The active substances with such a mode of action may be approved only if, following a risk assessment, and taking into consideration specific data requirements set by Commission Regulation (EU) No 283/2013, their use does not lead to unacceptable effects on any non-target organism.

⁶ Regulation (EC) No 1272/2008 of the European Parliament and of the Council of 16 December 2008 on classification, labelling and packaging of substances and mixtures, amending and repealing Directives 67/548/EEC and 1999/45/EC, and amending Regulation (EC) No 1907/2006 (OJ L 353, 31.12.2008, p. 1).

⁷ OECD Series on Testing and Assessment No. 150.

- (8) The Commission should assess, in light of the objectives of Regulation (EC) No 1107/2009, the experience gained from the application of the scientific criteria for the determination of endocrine disrupting properties introduced by the present Regulation.
- (9) The criteria for the determination of endocrine disrupting properties reflect the current state of scientific and technical knowledge and allow identifying active substances having endocrine disrupting properties more accurately. The new criteria should therefore apply as soon as possible, while taking into account the time necessary for Member States and the Authority to prepare for applying those criteria. Therefore, from *[Date of application]*, those criteria should apply except where the relevant Committee has voted on a draft Regulation by *[Date of application]*. The Commission will consider the implications for each procedure pending under Regulation (EC) No 1107/2009 and, where necessary, take appropriate measures with due respect for the rights of the applicants. This may include a request for additional information from the applicant and/or for additional scientific input from the Rapporteur Member State and the Authority.
- (10) The measures provided for in this Regulation are in accordance with the opinion of the Standing Committee on Plants, Animals, Food and Feed.

HAS ADOPTED THIS REGULATION:

Article 1

Annex II to Regulation (EC) No 1107/2009 is amended in accordance with the Annex to this Regulation.

Article 2

Point 3.6.5 and point 3.8.2 of Annex II to Regulation (EC) No 1107/2009, as amended by this Regulation, shall apply as of *[date of application]*, except for procedures where the Committee has voted on a draft Regulation by *[Office of Publication please insert date of application]*.

Article 3

By *[Office of Publication please insert date of seven years from the date of application]*, the Commission shall present to the Committee referred to in Article 79 of Regulation (EC) No 1107/2009 an assessment of the experience gained from the application of the scientific criteria for the determination of endocrine disrupting properties introduced by this Regulation.

Article 4

This Regulation shall enter into force on the twentieth day following that of its publication in the *Official Journal of the European Union*.

It shall apply from *[Office of Publication please insert date of 6 months after date of EIF]*.

Pagina: 259

 Nummer: 1 Auteur: Author Datum: Onbepaald
Changed in the PAFF meeting 28 of Feb

This Regulation shall be binding in its entirety and directly applicable in all Member States.
Done at Brussels,

For the Commission
The President
Jean-Claude JUNCKER

Brussels, **XXX**
SANTE-2016-12020-REV 3
C(2016) 3751 projet

DRAFT

COMMISSION REGULATION (EU) .../...

of **XXX**

**amending Annex II to Regulation (EC) 1107/2009 by setting out scientific criteria for the
determination of endocrine disrupting properties**

(Text with EEA relevance)

COMMISSION REGULATION (EU) .../...

of **XXX**

amending Annex II to Regulation (EC) 1107/2009 by setting out scientific criteria for the determination of endocrine disrupting properties

(Text with EEA relevance)

THE EUROPEAN COMMISSION,

Having regard to the Treaty on the Functioning of the European Union,

Having regard to Regulation (EC) No 1107/2009 of the European Parliament and of the Council of 21 October 2009 concerning the placing of plant protection products on the market and repealing Council Directives 79/117/EEC and 91/414/EEC¹, and in particular Article 78(1)(a) and the second paragraph of point 3.6.5. of Annex II thereof,

Whereas:

- (1) Scientific criteria for the determination of endocrine disrupting properties of active substances, safeners and synergists, should be developed taking into account the objectives of Regulation (EC) No 1107/2009, which are to ensure a high level of protection of both human and animal health and the environment, in particular ensuring that substances or products placed on the market have no harmful effect on human or animal health or unacceptable effects on the environment, and to improve the functioning of the internal market while improving agricultural production.
- (2) In 2002, the World Health Organisation (WHO) through its International Programme for Chemical Safety proposed a definition for endocrine disruptors² and in 2009 a definition of adverse effects³. Those definitions have by now reached the widest consensus among scientists. The European Food Safety Authority ('the Authority') endorsed those definitions in its Scientific Opinion on endocrine disruptors adopted on 28 February 2013⁴ (hereinafter "the Scientific Opinion of the Authority"). Such is also the view of the Scientific Committee on Consumer Safety⁵. It is therefore appropriate to base the criteria for the determination of endocrine disrupting properties on those WHO definitions.

¹ OJ L 309, 24.11.2009, p. 1.

² WHO/IPCS (World Health Organization/International Programme on Chemical Safety), 2002. Global Assessment of the State-of-the-science of Endocrine Disruptors. WHO/PCS/EDC/02.2, publicly available at http://www.who.int/ipcs/publications/new_issues/endocrine_disruptors/en/.

³ WHO/IPCS (World Health Organization/International Programme on Chemical Safety), 2009. Principles and Methods for the Risk Assessment of Chemicals in Food. Environmental Health Criteria 240, publicly available at <http://www.who.int/foodsafety/chem/principles/en/index1.html>.

⁴ "Scientific Opinion on the hazard assessment of endocrine disruptors: Scientific criteria for identification of endocrine disruptors and appropriateness of existing test methods for assessing effects mediated by these substances on human health and the environment", EFSA Journal 2013;11(3):3132, doi: 10.2903/j.efsa.2013.3132.

⁵ Scientific Committee on Consumer Safety, Memorandum on Endocrine disruptors, 16.12.2014 (SCCS/1544/14).

- (3) In order to implement those criteria, weight of evidence should be applied considering in particular the approach provided for in Regulation (EC) No 1272/2008 of the European Parliament and of the Council⁶ on the weight of evidence. Previous experience with the Guidance document on standardised test guidelines for evaluating chemicals for endocrine disruption of OECD⁷ should also be considered. In addition, the implementation of the criteria should be based on all relevant scientific evidence, including studies submitted in accordance with the current regulatory data requirements of Regulation (EC) No 1107/2009. These studies are mostly based on internationally agreed study protocols.
- (4) The determination of endocrine disrupting properties should be based on human and/or animal evidence, therefore allowing for the identification of both known and presumed endocrine disrupting substances.
- (5) As the specific scientific criteria laid down by this Regulation reflect the current scientific and technical knowledge and are to be applied instead of the criteria currently set out in point 3.6.5. of Annex II to Regulation (EC) No 1107/2009, they should be provided for in that Annex.
- (6) In order to take into account the current scientific and technical knowledge, specific scientific criteria should also be specified in order to identify active substances, safeners or synergists having endocrine disrupting properties that may cause adverse effects on non-target organisms. Therefore point 3.8.2. of Annex II to Regulation (EC) No 1107/2009 should be amended to introduce these specific criteria.
- (7) One of the characteristics of endocrine disrupting substances is their endocrine mode of action. Several endocrine modes of action exist. Organisms belonging to different taxonomic phyla differ biologically on essential traits, involving different endocrine modes of action. Therefore, a certain endocrine mode of action relevant for a specific phylum may not be biologically plausible for organisms of a different phylum. Therefore, substances whose intended plant protection mode of action, within the meaning of point 3.6. of Part A of the Annex to Commission Regulation (EU) No 283/2013, is to control target organisms other than vertebrates via their endocrine system, are of particular interest for integrated pest management. When setting the criteria for the determination of endocrine disrupting properties that may cause adverse effects on non-target organisms, it is appropriate, in view of the objectives of Regulation (EC) No 1107/2009 and of Directive 2009/128/EC, to take account of this fact and therefore to provide that where the intended mode of action consists of controlling target organisms other than vertebrates via their endocrine systems, the effects on organisms of the same taxonomic phylum as the targeted one shall not be considered for the purposes of point 3.8.2. of Annex II of Regulation (EC) No 1107/2009. The active substances with such a mode of action may be approved only if, following a risk assessment, and taking into consideration specific data requirements set by Commission Regulation (EU) No 283/2013, their use does not lead to unacceptable effects on any non-target organism.

⁶ Regulation (EC) No 1272/2008 of the European Parliament and of the Council of 16 December 2008 on classification, labelling and packaging of substances and mixtures, amending and repealing Directives 67/548/EEC and 1999/45/EC, and amending Regulation (EC) No 1907/2006 (OJ L 353, 31.12.2008, p. 1).

⁷ OECD Series on Testing and Assessment No. 150.

- (8) The Commission should assess, in light of the objectives of Regulation (EC) No 1107/2009, the experience gained from the application of the scientific criteria for the determination of endocrine disrupting properties introduced by the present Regulation.
- (9) The criteria for the determination of endocrine disrupting properties reflect the current state of scientific and technical knowledge and allow identifying active substances having endocrine disrupting properties more accurately. The new criteria should therefore apply as soon as possible, while taking into account the time necessary for Member States and the Authority to prepare for applying those criteria. Therefore, from *[Date of application]*, those criteria should apply except where the relevant Committee has voted on a draft Regulation by *[Date of application]*. The Commission will consider the implications for each procedure pending under Regulation (EC) No 1107/2009 and, where necessary, take appropriate measures with due respect for the rights of the applicants. This may include a request for additional information from the applicant and/or for additional scientific input from the Rapporteur Member State and the Authority.
- (10) The measures provided for in this Regulation are in accordance with the opinion of the Standing Committee on Plants, Animals, Food and Feed,

HAS ADOPTED THIS REGULATION:

Article 1

Annex II to Regulation (EC) No 1107/2009 is amended in accordance with the Annex to this Regulation.

Article 2

Point 3.6.5 and point 3.8.2 of Annex II to Regulation (EC) No 1107/2009, as amended by this Regulation, shall apply as of *[date of application]*, except for procedures where the Committee has voted on a draft Regulation by *[Office of Publication please insert date of application]*.

Article 3

By *[Office of Publication please insert date of seven years from the date of application]*, the Commission shall present to the Committee referred to in Article 79 of Regulation (EC) No 1107/2009 an assessment of the experience gained from the application of the scientific criteria for the determination of endocrine disrupting properties introduced by this Regulation.

Article 4

This Regulation shall enter into force on the twentieth day following that of its publication in the *Official Journal of the European Union*.

It shall apply from *[Office of Publication please insert date of 6 months after date of EIF]*.

This Regulation shall be binding in its entirety and directly applicable in all Member States.

Done at Brussels,

For the Commission
The President
Jean-Claude JUNCKER

ANNEX

Annex II to Regulation (EC) No 1107/2009 is amended as follows:

- (1) In Point 3.6.5. the following paragraphs are added after the fourth paragraph:

"From [date of application], an active substance, safener or synergist shall be considered as having endocrine disrupting properties that may cause adverse effect in humans if, based on points (1) to (4) of the sixth paragraph, it is a substance that meets all of the following criteria, unless there is evidence demonstrating that the adverse effects identified are not relevant to humans:

- (1) it shows an adverse effect in an intact organism or its progeny, which is a change in the morphology, physiology, growth, development, reproduction or life span of an organism, system or (sub)population that results in an impairment of functional capacity, an impairment of the capacity to compensate for additional stress or an increase in susceptibility to other influences;
- (2) it has an endocrine mode of action, i.e. it alters the function(s) of the endocrine system;
- (3) the adverse effect is a consequence of the endocrine mode of action.

The identification of an active substance, safener or synergist as having endocrine disrupting properties that may cause adverse effect in humans in accordance with the fifth paragraph shall be based on all of the following points:

- (1) all available relevant scientific data (in vivo studies or adequately validated alternative test systems predictive of adverse effects in humans or animals; as well as in vivo, in vitro, or, if applicable, in silico studies informing about endocrine modes of action):
 - (a) scientific data generated in accordance with internationally agreed study protocols, in particular those listed in the Commission Communications in the framework of setting out the data requirements for active substances and plant protection products, in accordance with this Regulation;
 - (b) other scientific data selected applying a systematic review methodology, in particular following guidance on literature data which is listed in the Commission Communications in the framework of setting out the data requirements for active substances and plant protection products, in accordance with this Regulation;
- (2) an assessment of the available relevant scientific data based on a weight of evidence approach in order to establish whether the criteria set out in the fifth paragraph are fulfilled; in applying the weight of evidence determination, the assessment of the scientific evidence shall, in particular, consider all of the following factors:
 - (a) both positive and negative results;
 - (b) the relevance of the study designs, for the assessment of adverse effects and of the endocrine mode of action;

- (c) the quality and consistency of the data, considering the pattern and coherence of the results within and between studies of a similar design and across different species;
 - (d) the route of exposure, toxicokinetic and metabolism studies;
 - (e) the concept of the limit dose, and international guidelines on maximum recommended doses and for assessing confounding effects of excessive toxicity;
- (3) using a weight of evidence approach, the link between the adverse effect(s) and the endocrine mode of action shall be established based on biological plausibility, which shall be determined in the light of current scientific knowledge and under consideration of internationally agreed guidelines;
 - (4) adverse effects that are non-specific secondary consequences of other toxic effects shall not be considered for the identification of the substance as endocrine disruptor."

- (2) In Point 3.8.2. the following paragraphs are added after the sole paragraph:

"From [date of application], an active substance, safener or synergist shall be considered as having endocrine disrupting properties that may cause adverse effects on non-target organisms if, based on points (1) to (4) of the third paragraph, it is a substance that meets all of the following criteria, unless there is evidence demonstrating that the adverse effects identified are not relevant at the (sub)population level for non-target organisms:

- (1) it shows an adverse effect in non-target organisms, which is a change in the morphology, physiology, growth, development, reproduction or life span of an organism, system or (sub)population that results in an impairment of functional capacity, an impairment of the capacity to compensate for additional stress or an increase in susceptibility to other influences;
- (2) it has an endocrine mode of action, i.e. it alters the function(s) of the endocrine system;
- (3) the adverse effect is a consequence of the endocrine mode of action.

The identification of an active substance, safener or synergist as having endocrine disrupting properties that may cause adverse effects on non-target organisms in accordance with the second paragraph shall be based on all of the following points:

- (1) all available relevant scientific data (in vivo studies or adequately validated alternative test systems predictive of adverse effects in humans or animals; as well as in vivo, in vitro, or, if applicable, in silico studies informing about endocrine modes of action):
 - (a) scientific data generated in accordance with internationally agreed study protocols, in particular, those listed in the Commission Communications in the framework of setting out the data requirements for active substances and plant protection products, in accordance with this Regulation;
 - (b) other scientific data selected applying a systematic review methodology, in particular following guidance on literature data listed in the

Commission Communications in the framework of setting out the data requirements for active substances and plant protection products, in accordance with this Regulation;

- (2) an assessment of the available relevant scientific data based on a weight of evidence approach in order to establish whether the criteria set out in the second paragraph are fulfilled; in applying the weight of evidence determination, the assessment of the scientific evidence shall consider all of the following factors:
 - (a) both positive and negative results, discriminating between taxonomic groups (e.g. mammals, birds, fish, amphibians) where relevant;
 - (b) the relevance of the study design for the assessment of the adverse effects and its relevance at the (sub)population level, and for the assessment of the endocrine mode of action;
 - (c) the adverse effects on reproduction, growth/development, and other relevant adverse effects which are likely to impact on (sub)populations. Adequate, reliable and representative field or monitoring data and/or results from population models shall as well be considered where available;
 - (d) the quality and consistency of the data, considering the pattern and coherence of the results within and between studies of a similar design and across different taxonomic groups;
 - (e) the concept of the limit dose and international guidelines on maximum recommended doses and for assessing confounding effects of excessive toxicity.
- (3) using a weight of evidence approach, the link between the adverse effect(s) and the endocrine mode of action shall be established based on biological plausibility, which shall be determined in the light of current scientific knowledge and under consideration of internationally agreed guidelines;
- (4) Adverse effects that are non-specific secondary consequences of other toxic effects shall not be considered for the identification of the substance as endocrine disruptor with respect to non-target organisms;

If the intended plant protection mode of action of the active substance being assessed, consists of controlling target organisms other than vertebrates via their endocrine systems, the effects on organisms of the same taxonomic phylum as the targeted one, shall not be considered for the identification of the substance as having endocrine disrupting properties with respect to non-target organisms."

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e
Verzonden: maandag 15 mei 2017 15:37
Aan: 5.1.2.e
Onderwerp: FW: Kamerbrief hormoonverstorende stoffen en oplegnota
Bijlagen: DOMUS-#17024881-v1-
 Wetenschappelijke_criteria_voor_identificatie_van_hor....docx; DOMUS-#17025248-
 v1-Nota_aan_stas_-_Advies_over_reactie_naar_TK_over_voor....docx

Urgentie: Hoog

[Zoals besproken.....](#)

5.1.2.e

Co-ordinating senior officer
 Ministry of Economic Affairs
 DG Agriculture and Nature
 Plant Health
 P.O. Box 20401
 NL 2500 EK The Hague
 The Netherlands

**31 (0)70 5.1.2.e
 5.1.2.e @minez.nl

Van: 5.1.2.e
Verzonden: dinsdag 21 februari 2017 17:14
Aan: Dam, M.H.P. van (Martijn)
cc: 5.1.2.e

Onderwerp: FW: Kamerbrief hormoonverstorende stoffen en oplegnota

Urgentie: Hoog

Martijn,

Bijgaand de nota + Kamerbrief over hormoonverstorende stoffen. 5.1.2.e is akkoord, 5.1.2.e leest parallel. Brief
 wordt ook aan I&M voorgelegd. Zie jij kans hier vanavond naar te kijken en mij te laten weten of je akkoord bent
 met de brief?

Alvast bedankt,

Groet,

5.1.2.e

Ministerie van Economische Zaken

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

De Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Binnenhof 4
2513 AA DEN HAAG

Datum

Betreft Wetenschappelijke criteria voor identificatie van hormoonverstorende stoffen

Geachte Voorzitter,

Hierbij breng ik u - mede namens de staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu - op de hoogte van de recente ontwikkelingen ten aanzien van de criteria voor identificatie van hormoonverstorende stoffen bij gewasbeschermingsmiddelen en biociden. Deze criteria zijn door de Europese Commissie (EC) opgesteld op basis van de Verordening (EG) nr. 1107/2009 betreffende het op de markt brengen van gewasbeschermingsmiddelen en de Verordening (EU) 528/2012 betreffende het in de handel brengen en gebruik van biociden (hierna Gewasbeschermingsmiddelenverordening en Biocidenverordening).

De Gewasbeschermingsmiddelenverordening en de Biocidenverordening bevatten onder meer regels over het gebruik van hormoonverstorende stoffen in deze producten. De verordeningen schrijven voor dat de EC wetenschappelijke criteria vaststelt voor het identificeren van hormoonverstorende stoffen. Uitgangspunt voor de criteria is de WHO definitie van een hormoonverstorende stof. Deze definitie is algemeen aanvaard door wetenschappers en niet-gouvernementele organisaties. Om een stof als hormoonverstorend voor mensen en/of andere organismen te kunnen aanwijzen, moet volgens deze definitie aangetoond worden dat de beïnvloeding van het hormoonstelsel tot nadelige effecten bij het intacte organisme leidt. Om een stof als hormoonverstorend voor het milieu te kunnen aanwijzen zijn de eisen vergelijkbaar, maar moet duidelijk zijn dat de nadelige effecten relevant zijn op populatieniveau. Omdat het moeilijk is om sluitend bewijs te leveren voor een oorzakelijk verband (causaliteit) stelt de EC voor om dit op basis van aannemelijkheid (biologische plausibiliteit) te beoordelen.

In zowel de Gewasbeschermingsmiddelenverordening als in de Biocidenverordening worden werkzame stoffen met hormoonverstorende eigenschappen verboden op grond van de van de intrinsieke eigenschappen van de stof, de zogenoemde gevaarsbenadering. In beide verordening zijn echter uitzonderingsclausules opgenomen. De uitzonderingsclausules voor de Gewasbeschermingsmiddelenverordening en de Biocidenverordening zijn verschillend. De EC heeft steeds voorgesteld om deze uitzonderingen op één lijn te brengen.

Directoraat-generaal Agro en Natuur

Directie Plantaardige Agroketens en Voedselkwaliteit

Bezoekadres

Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Postadres

Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Factuuradres

Postbus 16180
2500 BD Den Haag

Overheidsidentificatienr

00000001003214369000

T 070 379 8911 (algemeen)

www.rijksoverheid.nl/ez

Behandeld door

5.1.2.e

T 070 5.1.2.e

M 06 5.1.2.e

5.1.2.e@minez.n

Ons kenmerk

DGAN-PAV / 17024881

Uw kenmerk

Bijlage(n)

2

Directoraat-generaal Agro en Natuur
Directie Plantaardige Agroketens en Voedselkwaliteit

Ons kenmerk
DGAN-PAV / 17024881

De EC heeft op 8 februari 2017 aangepaste wetenschappelijk criteria om hormoonverstorende stoffen te identificeren voorgelegd aan de lidstaten. Deze nieuwe voorstellen stuur ik u toe (bijlagen). Zij zullen met de lidstaten worden besproken op 28 februari 2017, waarbij de EC een stemming nastreeft voor de Gewasbeschermingsmiddelenverordening.

De aangepaste voorstellen met de criteria zijn een vervolg op de eerdere voorstellen van de EC, waarover ik u heb geïnformeerd (Kamerstuk 34510, nr.6 en Kamerstuk 34510, nr. 7). In de formulering van de criteria blijft de definitie van de WHO het uitgangspunt. Ongewijzigd is ook de verheldering van het gebruik van biologische plausibiliteit als operationalisering van causaliteit. Dat betekent dat het gemakkelijker wordt een stof te identificeren als hormoonverstorende stof.

Aanvullend stelt de EC in de huidige voorstellen voor:

- Om de toepassing van de criteria in het licht van de Gewasbeschermingsmiddelenverordening en de Biocidenverordening binnen zeven jaar te evalueren.
- Dat de criteria daadwerkelijk in werking treden zes maanden na het van kracht worden van de aanpassingen in de verordeningen.
- In tegenstelling tot de vorige set voorstellen (namelijk de criteria voor identificatie van hormoonverstorende stoffen en de uitzonderingsclausule) legt de EC nu slechts het voorstel voor criteria aan de lidstaten voor. Het voorstel om de uitzonderingsclausule van de Gewasbeschermingsverordening in overeenstemming te brengen met de Biocidenverordening is losgekoppeld en staat nu niet op de agenda van de vergadering van 28 februari 2017. De EC heeft het voornemen dit onderdeel op een later moment apart te behandelen.
- In de Gewasbeschermingsmiddelenverordening onder de milieucriteria¹ (dus niet onder de humane-criteria) de mogelijkheid op te nemen om werkzame stoffen die specifiek bedoeld zijn om hormoonverstorend op bepaalde doelwitorganismen te werken - denk aan insectengroeiregulators of plantenhormonen - te beoordelen op basis van het reguliere Europese toetsingskader voor gewasbeschermingsmiddelen of biociden, dit in plaats van een gevaarbenadering.

Appreciatie

Algemeen

Nederland heeft in december 2016 gepleit voor het samen behandelen van en mogelijk ook stemmen over beide voorstellen: criteria voor identificatie en de uitzonderingsclausule. De EC heeft echter anders besloten.

Gesteund door het advies van het College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Ctgb) en het Rijksinstituut voor Milieu (RIVM) kan het kabinet akkoord gaan met twee aanvullende voorstellen van de EC om de criteria om hormoonverstorende stoffen te identificeren:

¹ Verordening (EG) Nr. 1107/2009 betreffende het op de markt brengen van gewasbeschermingsmiddelen, bijlage 2, paragraaf 3.8.2. punt (4)

Directoraat-generaal Agro en Natuur
Directie Plantaardige Agroketens
en Voedselkwaliteit

Ons kenmerk
DGAN-PAV / 17024881

- Binnen zeven jaar de toepassing van de criteria te evalueren.
- De de criteria daadwerkelijk in werking te laten treden 6 maanden na het van kracht worden van de verordeningen. Op die manier kan er een uitvoeringsrichtsnoer voor de toelatingsautoriteiten klaar zijn, om een geharmoniseerde uitvoering te waarborgen. Hiervoor zal Nederland - op advies van het Ctgb - blijven pleiten.

Aanpassing in milieucriterium van het EC voorstel

Onder de milieucriteria is nu als laatste toevoeging (paragraaf 3.8.2 punt (4)) de mogelijkheid opgenomen om werkzame stoffen die specifiek bedoeld zijn om hormoonverstorend op bepaalde doelwitorganismen te werken – denk aan insectengroeiregulatoren of plantenhormonen - risicogebaseerd te kunnen beoordelen. Het RIVM heeft laten weten grote zorgen te hebben over de brede formulering van de geboden mogelijkheid voor deze groep stoffen en de huidige voorgestelde formulering niet acceptabel te vinden. Het Ctgb is van mening dat deze toevoeging aan de milieucriteria in principe niet thuis hoort op deze plaats in de Annex, maar wel van wezenlijk belang is. Deze groep stoffen past namelijk goed in het huidige beleid om gewasbescherming verder te verduurzamen door hun specifieke werking en soms lage risico. Daarnaast zorgen deze stoffen voor de noodzakelijke diversiteit in het middelenpakket om zo resistentie te voorkomen. Uiteraard moeten ook deze werkzame stoffen en middelen altijd individueel worden beoordeeld op grond van het wettelijke Europese toetsingskader, alvorens een goedkeuring of toelating mogelijk is.

Het heeft de voorkeur van het kabinet om de mogelijkheid om werkzame stoffen die specifiek bedoeld zijn om hormoonverstorend op bepaalde doelwitorganismen te werken op te nemen. Gelet op de bezwaren van het RIVM en het Ctgb dient dit wel te gebeuren op een aparte plaats in de verordening, onderscheiden van de criteria. De EC voorstellen voor criteria zouden immers zuiver zijn gericht op de identificatie van hormoonverstorende stoffen. We zullen ons tot het uiterste inspannen om de voorgestelde toevoeging op een andere plek te positioneren.

Het kabinet streeft ernaar om nu zo snel mogelijk de criteria vast te stellen. Daarmee kunnen de interim criteria die nu worden gebruikt vervangen voor de voorgestelde criteria, die een verbetering zijn.

Verder kan dan ook de uitvoeringsrichtlijn worden afgerond, zodat de lidstaten gewasbeschermingsmiddelen geharmoniseerd kunnen beoordelen op moment van inwerkingtreding van de criteria. Met de nu voorstelde criteria maken we een flinke stap voorwaarts om hormoonverstorende stoffen in de Gewasbeschermings- en Biocidenverordening te kunnen identificeren.

Martijn van Dam
Staatssecretaris van Economische Zaken

Ministerie van Economische Zaken

TER ONDERTEKENING

Aan de Staatssecretaris

nota

Directoraat-generaal Agro en Natuur
Directie Plantaardige Agroketens en Voedselkwaliteit

Auteur
5.1.2.e
T 070 5.1.2.e
5.1.2.e@minez.n

Datum
13 februari 2017

Kenmerk
DGAN-PAV / 17025248

BM 17027460

Kopie aan

Bijlage(n)

Parafenroute

Paraaf	Paraaf dig. akkoord 20/2	Paraaf dig. akkoord 20/2
DGAN	5.1.2.e	5.1.2.e
	5.1.2.e	5.1.2.e
Medeparaaf	Medeparaaf	Medeparaaf

BBR-paraaf

Mede namens/met akkoord van Staatssecretaris van IenM

Aanleiding

De Europese Commissie (EC) heeft op 8 februari jongstleden nieuwe voorstellen bekend gemaakt voor wetenschappelijke criteria om hormoonverstorende stoffen te identificeren.

Advies

Ik adviseer u in te stemmen met het voorstel van de EC maar er bij de EC wel voor te pleiten dat de mogelijkheid om bepaalde stoffen uit te zonderen op een andere plek in de voorstellen wordt opgenomen (zie hieronder). U treft een voorstel aan om de Tweede Kamer per brief te informeren.

Kernpunten

- In de nu voorliggende criteria van de EC wordt onveranderd uitgegaan van de definitie van de WHO. De eerder voorgestelde verhelderingen handhaaft de EC en deze zijn in lijn met wat in december en januari jongstleden aan de Kamer is gemeld.
- Ten opzichte van het voorstel van de EC van medio december zijn er twee belangrijke veranderingen. De uitzonderingsclausule wordt niet in dit voorstel behandeld, maar apart op een later moment.
- Daarnaast stelt de EC voor om onder de milieucriteria nu wel de mogelijkheid op te nemen om werkzame stoffen die juist bedoeld zijn om hormoonverstorend te werken te kunnen beoordelen op toelaatbaarheid. Het betreft veelal stoffen die goed passen in de verduurzaming van gewasbescherming. EZ wil daarom deze mogelijkheid behouden. De EC ziet dit als een oplossing voor het niet in stemming brengen van de uitzonderingsclausule en zo zien ook enkele grote lidstaten dit, zoals 5.1.2.a en 5.1.2.a.

Ontvangen BBR

Directoraat-generaal Agro en Natuur
Directie Plantaardige Agroketens en Voedselkwaliteit

Kenmerk
DGAN-PAV / 17025248

- De EC stelt voor om de mogelijkheid voor uitzonderingen te borgen in de criteria, omdat de twee voorstellen voor de uitzonderingsclausule en de criteria apart van elkaar worden behandeld. IenM is van mening dat in principe de uitzonderingen niet in de criteria thuis horen. Dit wordt gesteund door het advies van RIVM en Ctgb. Ctgb geeft echter aan dat ondanks deze constatering de geboden mogelijkheid wenselijk en noodzakelijk is om een stof risicogebaseerd te kunnen beoordelen. De in de uitzonderingsclausule betrokken stoffen zijn belangrijk voor verduurzaming.
- Het RIVM uit zorgen over de (te brede) formulering van de mogelijkheid voor uitzondering, echter daar staat tegenover dat er altijd een individuele beoordeling is van elke stof en middel conform toetsingskaders.

Toelichting

Voorstellen

- In de nu voorliggende criteria wordt onveranderd uitgegaan van de definitie van de WHO. Volgens de definitie moet worden aangetoond dat beïnvloeding van het hormoonstelsel tot nadelige effecten bij het intacte organisme leidt. Ongewijzigd is ook de verheldering van het gebruik van biologische plausibiliteit als operationaliseren van causaliteit. Dat betekent dat het gemakkelijker wordt een stof te identificeren als hormoonverstorend. Met deze lijn heeft u eerder ingestemd en dat gemeld – mede namens de staatssecretaris van IenM- aan de Tweede Kamer (Kamerstuk 34510-6 dd. 19-12-2016 en Kamerstuk 34510-7 dd. 17-01-2017 bijlagen).
- Ten opzichte van het voorstel van de EC van medio december zijn er in totaal vier wijzigingen aangebracht. De twee belangrijkste die hierboven al zijn genoemd:
 1. Het voorstel over de uitzonderingsclausule waarmee de EC de Gewasbeschermingsmiddelenverordening in overeenstemming wil brengen met de Biocidenverordening (van verwaarloosbare blootstelling naar verwaarloosbare risico) ligt nu niet voor. De EC wil dit op een later moment apart behandelen.
 2. Daarnaast stelt de EC voor om onder de milieucriteria de mogelijkheid op te nemen werkzame stoffen die specifiek bedoeld zijn om hormoonverstorend te werken (bijvoorbeeld insectgroeiregulators voor het bestrijden van insecten), te kunnen beoordelen.

En daarnaast nog twee andere wijzigingen:

3. De EC stelt nu voor om de ervaringen met de criteria binnen zeven jaar te evalueren.
4. En de inwerkingtreding van de criteria 6 maanden na van kracht worden van de verordening te laten ingaan.

Nederland kan ook met deze twee nieuwe voorstellen instemmen.

- Door beide voorstellen – de criteria en de uitzonderingsclausule – apart van elkaar te behandelen en de stemming niet tegelijkertijd te agenderen is er geen mogelijkheid om uitzonderingen met zekerheid te borgen, anders dan in

Directoraat-generaal Agro en Natuur
Directie Plantaardige Agroketens en Voedselkwaliteit

Kenmerk
DGAN-PAV / 17025248

de criteria zelf. De splitsing van beide voorstellen is ingegeven door een verzoek van enkele grote lidstaten, waaronder **5.1.2.a** (zie kopje krachtenveld).

- Het ministerie van IenM is geen voorstander van instemmen met het huidige voorstel. Het standpunt is dat de wetenschappelijke criteria zuiver moeten zijn om hormoonverstorende stoffen te kunnen identificeren. Dit is een principieel en in die zin een begrijpelijk vertrekpunt. Het voorstel van de EC bevat in ogen van IenM nu een uitzonderingsbepaling voor werkzame stoffen die specifiek bedoeld zijn om hormoonverstorend te werken. Dit hoort niet in de criteria thuis. Volgens IenM moeten uitzonderingen op een andere plaats in de regelgeving worden geregeld. Daarnaast is IenM van mening dat deze vast te stellen criteria ook in andere wetgeving moet kunnen worden gebruikt, zoals in REACH (wetgeving over chemicaliën).
- EZ is van mening dat stoffen die specifiek bedoeld en ontwikkeld zijn om hormoonverstorend te werken tegen doelgroep-plaagorganismen en een belangrijke groep gewasbeschermingsmiddelen zijn, denk aan insectengroeiregulatoren of ook planthormonen, zoals bloei- en groeiregulatoren. Deze stoffen passen bovendien in de verduurzaming van gewasbescherming, door hun specificiteit en soms lage risico's.
- Uiteraard moeten ook deze stoffen en middelen eerst en altijd worden beoordeeld op grond van het wettelijk Europees toetsingskader, alvorens een goedkeuring of toelating mogelijk is. Daarin voorziet het voorstel van de EC.
- Na interdepartementale afstemming is uiteindelijk overeenstemming met IenM bereikt om het Nederlandse stemgedrag niet te vermelden. Bij de EC zal ambtelijk voorafgaand aan de stemming worden gepleit voor een andere positionering in het voorstel van de mogelijkheid om de bewuste groep specifieke stoffen te kunnen beoordelen. Dit compromis is verwoord in de voorliggende Kamerbrief.
- VWS is ambtelijk akkoord met de Kamerbrief en ook met instemmen met het EC voorstel.

Krachtenveld

- Het Europese Parlement (EP) maakt bezwaar tegen het wijzigen van de uitzonderingsclausule in de gewasbeschermingsmiddelenverordening. Ook de lidstaten **5.1.2.a** **5.1.2.a** vinden dat de EC geen mandaat heeft om de uitzonderingsclausule van de Gewasbeschermingsmiddelenverordening aan te passen onder de huidige comitologieprocedure. Deze lidstaten zullen tevens de nu door de EC voorgestelde criteria niet steunen.
- **5.1.2.a** kan het voorstel voor de criteria naar het zich laat aanzien steunen, maar wil de uitzonderingsclausule - die het EC niet meer voorlegt - niet steunen. **5.1.2.a** heeft gepleit voor het uit elkaar trekken van beide EC voorstellen, dat is dus gebeurd. Borging van het vermijden van het ongewenste effect dat stofgroepen zoals insectgroeiregulatoren en planten hormonen zonder beoordeling wegvallen, ligt nu in het criteriavoorstel van de EC onder de milieuparagraaf in de Annex-aanpassing, laatste punt (4),

Directoraat-generaal Agro en Natuur
Directie Plantaardige Agroketens en Voedselkwaliteit

Kenmerk
DGAN-PAV / 17025248

onder 3.8.2 Dit is een door 5.1.2.a ingebracht punt en werd gesteund door bijvoorbeeld 5.1.2.a

- Ook andere grote lidstaten kunnen de criteria naar verwachting steunen, waaronder 5.1.2.a wil heel graag juist de uitzonderingen goed geregeld zien (de twee EC voorstellen in één pakket) en daarom is hun positie onduidelijk. Veel kleinere lidstaten, met name in Oost-Europa kijken naar 5.1.2.a en het 5.1.2.a.
- De posities van de meeste lidstaten zijn op dit moment niet openbaar gemaakt en liggen ook (nog) niet vast.

Proces

- Op 8 februari jongstleden heeft de EC aangepaste voorstellen voor wetenschappelijke criteria in hormoonverstorende stoffen te identificeren bekend gemaakt.
- U heeft toegezegd de Tweede Kamer te informeren zodra de EC nieuwe voorstellen heeft gedaan. Op 22 februari aanstaande is er een AO ter voorbereiding op de Landbouw en Visserijraad. Ik verwacht dat de Kamer met u over de hormoonverstorende stoffen wil spreken. Ter informatie stuurt u de bijgevoegde te ondertekenen brief aan de Kamer met de voorstellen van de EC en het standpunt van het kabinet.
- Op 21 december 2016 heeft de EC een extra vergadering van het permanente comité belegd. Tijdens deze vergadering is over de conceptcriteria voor hormoonverstorende stoffen gesproken met de lidstaten, EFSA en ECHA. Nederland heeft tijdens deze vergadering conform de motie van het lid Ouwehand aangegeven niet te kunnen stemmen, mocht het ter stemming komen. Naar aanleiding van het verloop van deze vergadering, waarin de lidstaten nogmaals hun standpunten naar voren brachten, heeft de EC besloten de criteria op dat moment niet in stemming te brengen.
- Het RIVM en het Ctgb adviseren u in technische zin. Zij melden dat ze kunnen instemmen met twee aanvullende voorstellen van de EC:
 1. na zeven jaren de toepassing van de criteria te evalueren
 2. met het voorstel om de inwerkingtreding van de criteria zes maanden na het van kracht worden van de verordening te laten ingaan. Op die manier kan er een uitvoeringsrichtlijn voor de toelatingsautoriteiten klaar zijn, om een geharmoniseerde uitvoering te waarborgen. Dit laatste was en is inzet van het kabinet.

Verder meldt het Ctgb ook dat de onder de milieucriteria nu als laatste toevoeging punt (4) de mogelijkheid er is om werkzame stoffen die specifiek bedoeld zijn om hormoonverstorend op bepaalde doelwitorganismen te werken – denk aan insectengroeiregulatoren of plantenhormonen – risicogebaseerd te kunnen beoordelen.

Het Ctgb meldt dat deze toevoeging aan de milieuparagraaf in principe niet thuis hoort in de criteria, maar wel noodzakelijk is voor een risicogebaseerde beoordeling die wenselijk is en daarom overeind zou moeten blijven. Het RIVM is

**Directoraat-generaal Agro en
Natuur**
Directie Plantaardige Agroketens
en Voedselkwaliteit

Kenmerk
DGAN-PAV / 17025248

het hiermee niet eens, zij vinden de tekst niet acceptabel en te breed
geformuleerd.

5.1.2.e

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e
Verzonden: maandag 15 mei 2017 15:46
Aan: 5.1.2.e
Onderwerp: FW: Kamerbrief hormoonverstorende stoffen en oplegnota

5.1.2.e

5.1.2.e

Ministry of Economic Affairs
 DG Agriculture and Nature
 Plant Health
 P.O. Box 20401
 NL 2500 EK The Hague
 The Netherlands
 **31 (0)70 5.1.2.e

5.1.2.e

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e
Verzonden: dinsdag 21 februari 2017 16:45
Aan: 5.1.2.e
CC: 5.1.2.e
Onderwerp: Re: Kamerbrief hormoonverstorende stoffen en oplegnota

5.1.2.e

Heb het hier even met 5.1.2.e besproken maar aanvullend contact met I&M is voor nu niet nodig. Er is overeenstemming over de brief en 5.1.2.e counterpart verwacht dat 5.1.2.e daar ook mee in kan stemmen. Hoe NL eventueel stemt tijdens het scopaff hoeven we volgens 5.1.2.e niet aan de Kamer te melden omdat Kamer daar niet over gaat. We kunnen daar ruimte voor onszelf houden. @ 5.1.2.e goed om even dat lijntje met 5.1.2.e af te stemmen. Ik zal brief dan zo aan stas sturen.

Groet,

5.1.2.e

Verstuurd vanaf mijn iPhone

Op 21 feb. 2017 om 16:05 heeft 5.1.2.e 5.1.2.e@minez.nl> het volgende geschreven:

Zie hieronder antwoord 5.1.2.e

5.1.2.e

Ministry of Economic Affairs
 DG Agriculture and Fisheries
 The Hague, the Netherlands
 Verstuurd vanaf mijn iPhone

Begin doorgestuurd bericht:

Van: 5.1.2.e@minez.nl>
Datum: 21 februari 2017 15:52:54 CET
Aan: 5.1.2.e@minez.nl>
Onderwerp: Antw. [5.1.2.e] Kamerbrief hormoonverstorende stoffen en oplegnota

Ik kan niet lezen voor half 6, zit in vergadering. Doe maar door met de opmerking dat ik parallel lees.

Heeft het nog zin dat ik bel met 5.1.2.e of anders dat stas contact heeft met stas

Dijksma?

Groet,

5.1.2.e

Verstuurd vanaf mijn iPad

Op 21 feb. 2017 om 15:19 heeft 5.1.2.e 5.1.2.e@minez.nl> het volgende geschreven:

Beste 5.1.2.e
Op verzoek van 5.1.2.e de laatste versies van Kamerbrief en oplegnota over de EC voorstellen voor criteria voor hormoonverstorende stoffen.

5.1.2.e heeft nogmaals met 5.1.2.e gebeld. Zij zijn erop uitgekomen dat er een aanpassing komt in de Kamerbrief onder het kopje Appreciatie; aanpassing in milieucriterium. Daar valt de zin weg, waarbij we eerder hadden aangegeven dat - na een uiterste inspanning bij de EC voor een andere plek - wij zouden instemmen.

Voor je gemak heb ik de plek geel gemaakt, daar waar de zin eerst aansloot.

Het is dus nu in de Kamerbrief niet duidelijk gemaakt of we instemmen met het EC voorstel.

Morgen kan de staatssecretaris in het AO-LVR echter wel hierop bevestigd worden. Hij moet dan uiteraard antwoorden. Daarvoor is een spreeklijn in de maak. Moeilijkheid is nu, dat we er in wezen niet uit zijn gekomen met IenM (wel over de Kamerbrief, maar niet over de Nederlandse positie).

VWS stemt ambtelijk overigens in met Kamerbrief en zij zouden ook akkoord zijn met instemmen in Brussel.

Als je akkoord bent melden wij dat bij IenM; zij leggen dan de Kamerbrief ook voor aan stas Dijkema.

Groet,

5.1.2.e

Ministry of Economic Affairs
DG Agriculture and Nature
Plant Health
P.O. Box 20401
NL 2500 EK The Hague
The Netherlands

**31 (0)70 5.1.2.e

5.1.2.e@minez.nl

<DOMUS-#17024881-v1-

Wetenschappelijke_criteria_voor_identificatie_van_hor....docx

>

<DOMUS-#17025248-v1-Nota_aan_stas_-

_Advies_over_reactie_naar_TK_over_voor....docx>

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e
Verzonden: maandag 15 mei 2017 15:52
Aan: 5.1.2.e
Onderwerp: FW: Kamerbrief hormoonverstorende stoffen - discussie met I&M

5.1.2.e

Ministry of Economic Affairs
 DG Agriculture and Nature
 Plant Health
 P.O. Box 20401
 NL 2500 EK The Hague
 The Netherlands

**31 (0)70 5.1.2.e

5.1.2.e @minez.nl

Van: 5.1.2.e
Verzonden: maandag 20 februari 2017 18:48
Aan: 5.1.2.e

Onderwerp: RE: Kamerbrief hormoonverstorende stoffen - discussie met I&M

Ja ik vind het eerlijk gezegd onbegrijpelijk, vraag me toch af of we daar niet harder in kunnen zijn. Wij kunnen toch zeggen, we gaan het zo doen? Ik zie dat ze nu ook weer aan het tracken zijn in tekstonderdelen over de gewasbeschermingsmiddelen verordening, daar gaan ze helemaal niet over. Maar goed.. Kun je mij aub op de hoogte houden als je meer hoort van contact 5.1.2.e ?

Thanks,
 5.1.2.e

Van: 5.1.2.e
Verzonden: maandag 20 februari 2017 18:40
Aan: 5.1.2.e

Onderwerp: RE: Kamerbrief hormoonverstorende stoffen - discussie met I&M

Mooie samenvatting!

En IenM speelt het hard, zoals je zag in hun mail zojuist (nieuwe tekstvoorstellen 'vanuit DG').

Morgenmiddag is kennelijk Dijksma weer in den lande.

Best pittig dat IenM ons oplegt hoe wij moeten gaan stemmen In 'ons' SCoPAFF-PPP.....

Groet 5.1.2.e

5.1.2.e

Ministry of Economic Affairs
 DG Agriculture and Nature
 Plant Health
 P.O. Box 20401
 NL 2500 EK The Hague
 The Netherlands

**31 (0)70 5.1.2.e

5.1.2.e @minez.nl

Van: 5.1.2.e
Verzonden: maandag 20 februari 2017 18:27
Aan: 5.1.2.e

cc: 5.1.2.e
Onderwerp: Kamerbrief hormoonverstorende stoffen - discussie met I&M

Ha 5.1.2.e

5.1.2.e mailde je vorige week over de Kamerbrief met hormoonverstorende stoffen. Er was discussie met I&M over hoe we als NL aankijken tegen de nieuwe voorstellen en hoe we daarover zouden stemmen indien de Commissie deze de 28^e ter tafel brengt. De discussie richt zich op de zogeheten uitzonderingsclausule. De commissie heeft in de nieuwe voorstellen besloten om de voorstellen voor de criteria en de voorstellen voor de uitzonderingsclausule los te trekken, maar tegelijkertijd onder de criteria wel een soort uitzonderingsbepaling op te nemen. I&M is principieel tegenstander van deze oplossing en vindt dat deze extra bepaling niet in de criteria thuis hoort. Zij willen daarom dat NL tegen de voorstellen stemt, tenzij de commissie dit punt weer terug verandert. 5.1.2.e schat in dat dit niet haalbaar is, omdat het op verzoek van 5.1.2.a uit elkaar is getrokken. Afgelopen vrijdag is er op directeursniveau overeenstemming bereikt over een compromis, maar I&M laat net weten dat hun DG daar niet mee kan leven en wil dat NL tegen de voorstellen stemt. 5.1.2.e schakelt hierover nu met 5.1.2.e om te kijken of de twee DG's nog contact kunnen hebben vanavond, maar ik wilde dit alvast bij je

signaleren en polsen of de stas hierover met Dijkma wil bellen. Het gaat namelijk ook over het punt hoe je je richting de Kamer opstelt, aangezien a.s. woensdag waarschijnlijk de laatste mogelijkheid is dat de Kamer zich kan uitspreken over de voorstellen, voordat deze de 28^e worden besproken. Needless to say dat het ook erg krap wordt voor a.s. woensdag.

Hoor graag hoe je hierover denkt.

Groet,

5.1.2.e

BBR – Team stas

070 5.1.2.e/06 5.1.2.e

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e
Verzonden: maandag 15 mei 2017 15:53
Aan: 5.1.2.e
Onderwerp: FW: DOMUS-#17024881-v1-
 Wetenschappelijke_criteria_voor_identificatie_van_hormoonverstorende_stoffen

5.1.2.e

Ministry of Economic Affairs
 DG Agriculture and Nature
 Plant Health
 P.O. Box 20401
 NL 2500 EK The Hague
 The Netherlands

**31 (0)70 5.1.2.e

5.1.2.e@minez.nl

-----Oorspronkelijk bericht-----

Van: 5.1.2.e
Verzonden: zondag 19 februari 2017 15:29
Aan: 5.1.2.e
Onderwerp: Re: DOMUS-#17024881-v1-
 Wetenschappelijke_criteria_voor_identificatie_van_hormoonverstorende_stoffen

Ha 5.1.2.e

Ik heb niets meer van 5.1.2.e gehoord, jullie? Misschien nog een reminder van jullie kant? Of zou ze daar later vandaag misschien nog naar kijken? Hebben jullie trouwens contact met I&M hoe ver ze daar zijn? Moet daar natuurlijk ook wel met spoed de lijn door :). Ik zal mijn counterpart ook even berichtje sturen om hem er vast op te attenderen.

Groet!

5.1.2.e

Verstuurd vanaf mijn iPhone

> Op 18 feb. 2017 om 11:19 heeft 5.1.2.e@minez.nl> het volgende geschreven:
 >

>tuurlijk !

> 5.1.2.e

> Ministry of Economic Affairs
 > DG Agriculture and Fisheries
 > The Hague, the Netherlands
 > Verstuurd vanaf mijn iPhone

>> Op 18 feb. 2017 om 11:09 heeft 5.1.2.e@minez.nl> het volgende geschreven:
 >>

>> Oké! Laat maar weten als het niet duidelijk is, hoop dat jullie zowel mijn opmerkingen als mijn tekstsuggesties zien, dat weet ik niet zeker. Ik laat het wel weten als ik iets van 5.1.2.e hoor.

>> Groet, 5.1.2.e

>>

>> Verstuurd vanaf mijn iPhone

>>

>>> Op 17 feb. 2017 om 19:51 heeft 5.1.2.e@minez.nl> het volgende geschreven:

>>>

>>> Dank voor je suggesties en opmerkingen, 5.1.2.e Volgens mij moeten we die kunnen verwerken, maar idd heb ik er nu even geen puf meer voor. Zo snel mogelijk pakken we op!

>>>

>>> Groet, 5.1.2.e

>>>

>>> 5.1.2.e

>>> Ministry of Economic Affairs

>>> DG Agriculture and Nature

>>> Plant Health

>>> P.O. Box 20401

>>> NL 2500 EK The Hague

>>> The Netherlands

>>> **31 (0)70 5.1.2.e

>>> 5.1.2.e@minez.nl

>>>

>>> -----Oorspronkelijk bericht-----

>>> Van: 5.1.2.e

>>> Verzonden: vrijdag 17 februari 2017 19:38

>>> Aan: 5.1.2.e

>>> Onderwerp: DOMUS-#17024881-v1-

Wetenschappelijke_criteria_voor_identificatie_van_hormoonverstorende_stoffen

>>>

>>> 5.1.2.e

>>> Hierbij mijn opmerkingen. Denk goed om te proberen nog iets duidelijker te maken hoe de criteria zich verhouden tot de uitzonderingsclausule. Dat komt niet echt duidelijk naar voren nu. Verder ook nog wat meer uitleg over hoe de milieucriteria terugkomen in het voorstel/zich verhouden tot de andere criteria. Deze term is zoals gezegd nieuw voor mij. Verder nog paar suggesties om passages te verduidelijken. Ook goed om nog even te kijken naar de precieze formulering van hoe het kabinet tegen de voorstellen kijkt, daar hebben jullie vast de meeste discussie met I&M over gehad, maar ik heb desondanks toch maar suggestie gedaan voor formulering. Kunnen jullie hier naar kijken wanneer jullie dat uitkomt (kan mij voorstellen dat jullie dit niet meer vanavond doen). Ik zal alvast doorsturen naar 5.1.2.e en dan voeg ik ook deze versie met mijn opmerkingen toe.

>>> Groet

>>> 5.1.2.e

>>>

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e
Verzonden: maandag 15 mei 2017 15:54
Aan: 5.1.2.e
Onderwerp: FW: DOMUS-#17025248-v1-
 Nota_aan_stas_-_Advies_over_reactie_naar_TK_over_voorstellen_van_de_Eurpese_Co
 mmissie_voor_wetenscah
Bijlagen: DOMUS-#17025248-v1-
 Nota_aan_stas_-_Advies_over_reactie_naar_TK_over_voorstellen_van_de_Eurpese_Co
 mmissie_voor_wetenscah.docx; ATT00001.htm

5.1.2.e

Ministry of Economic Affairs
 DG Agriculture and Nature
 Plant Health
 P.O. Box 20401
 NL 2500 EK The Hague
 The Netherlands
 **31 (0)70 5.1.2.e

5.1.2.e @minez.nl

Van: 5.1.2.e
Verzonden: vrijdag 17 februari 2017 19:44
Aan: 5.1.2.e
CC: 5.1.2.e
Onderwerp: Fwd: DOMUS-#17025248-v1-Nota aan stas -
 Advies over reactie naar TK over voorstellen van de Eurpese Commissie voor wetenscah
 5.1.2.e
 Bijgaand nog de begeleidende nota.
 Groet,

5.1.2.e

Verstuurd vanaf mijn iPad

Begin doorgestuurd bericht:

Van: 5.1.2.e @minez.nl>
Datum: 17 februari 2017 19:42:39 CET
Aan: 5.1.2.e @minez.nl>, 5.1.2.e
 5.1.2.e @minez.nl>, 5.1.2.e
Onderwerp: DOMUS-#17025248-v1-Nota aan stas -
 _Advies over reactie naar TK over voorstellen van de Eurpese Commissie voor w
 etenscah

Beste 5.1.2.e
 Aangehecht de nota bij de Kamerbrief die 5.1.2.e een kwartier geleden al heeft verstuurd aan jullie.
 Ik heb de nota aangepast, omdat 5.1.2.e echt dringend naar een afspraak moest.
 Samen hebben we – met de nodige zweet, bloed en tranen – de Kamerbrieftekst uiteindelijk
 uitonderhandeld met de collega's van IenM. Ik denk dat we alle vier na een uur letters omkeren
 redelijk gesloopt waren, maar wék met een afgestemde Kamerbrief de doelstreep hebben bereikt!
 5.1.2.e hield me overeind, prima samenwerking hier.
 We hebben jullie en met name 5.1.2.e daardoor behoorlijk op de geduldspreek moeten stellen.
 Maar stukken kunnen nu naar 5.1.2.e
 Blij dat we de steun van 5.1.2.e hadden, dat hielp zeker wel mee.
 Groet, 5.1.2.e

Ministerie van Economische Zaken

TER ONDERTEKENING

Aan de Staatssecretaris

nota

Directoraat-generaal Agro en Natuur
Directie Plantaardige Agroketens en Voedselkwaliteit

Auteur
5.1.2.e
T 070 5.1.2.e
5.1.2.e@minez.n

Datum
13 februari 2017

Kenmerk
DGAN-PAV / 17025248

BM 17027460

Kopie aan

Bijlage(n)

Parafenroute

Paraaf	Paraaf	Paraaf
	5.1.2.e	5.1.2.e
DGAN	5.1.2.e	5.1.2.e
Medenaraaf	Medenaraaf	Medenaraaf

BBR-paraaf

Mede namens/met akkoord van Staatssecretaris van IenM

Aanleiding

De Europese Commissie (EC) heeft op 8 februari jongstleden nieuwe voorstellen bekend gemaakt voor wetenschappelijke criteria om hormoonverstorende stoffen te identificeren.

Advies

Ik adviseer u in te stemmen met het voorstel van de EC en dit standpunt - indien nodig - te bespreken met de staatssecretaris van IenM. U treft een brief aan ter ondertekening, waarmee u mede namens staatssecretaris Dijkzma de Kamer informeert. Brief is bij IenM nog in de lijn, maar ambtelijk afgestemd.

Kernpunten

- In de nu voorliggende criteria van de EC wordt onveranderd uitgegaan van de definitie van de WHO. De eerder voorgestelde verhelderingen zijn niet veranderd en in lijn met wat in december en januari jongstleden aan de Kamer is gemeld.
- Ten opzichte van het voorstel van de EC van medio december zijn er twee belangrijke veranderingen. De uitzonderingsclausule wordt niet in dit voorstel behandeld, maar apart op een later moment. Daarnaast stelt de EC voor om onder de milieucriteria de mogelijkheid op te nemen om werkzame stoffen die bedoeld zijn om hormoonverstorend te werken te kunnen beoordelen op toelaatbaarheid. Het betreft veelal stoffen die goed passen in de verduurzaming van gewasbescherming. EZ wil daarom deze mogelijkheid behouden. De EC ziet dit als een oplossing voor het niet in stemming brengen van de uitzonderingsclausule.
- Door de uitzonderingsclausule en de criteria apart van elkaar te behandelen is er geen mogelijkheid om met zekerheid uitzonderingen te borgen, anders dan

Ontvangen BBR

Directoraat-generaal Agro en Natuur
Directie Plantaardige Agroketens en Voedselkwaliteit

Kenmerk
DGAN-PAV / 17025248

in de criteria zelf, zoals de EC voorstelt. IenM is van mening dat ten principale de uitzonderingen niet in de criteria thuis horen.

Toelichting

Voorstellen

- In de nu voorliggende criteria wordt onveranderd uitgegaan van de definitie van de WHO. Volgens de definitie moet worden aangetoond dat beïnvloeding van het hormoonstelsel tot nadelige effecten bij het intacte organisme leidt. Ongewijzigd is ook de verheldering van het gebruik van biologische plausibiliteit als operationaliseren van causaliteit. Dat betekent dat het gemakkelijker wordt een stof te identificeren als hormoonverstorend. Met deze lijn heeft u eerder ingestemd en dat gemeld – mede namens de staatssecretaris van IenM- aan de Tweede Kamer (Kamerstuk 34510-6 dd. 19-12-2016 en Kamerstuk 34510-7 dd. 17-01-2017 bijlagen).
 - Ten opzicht van het voorstel van de EC van medio december zijn in totaal vier veranderingen, waaronder de twee belangrijkste die onder het kopje kernpunten zijn genoemd:
 1. De EC stelt nu voor om de ervaringen met de criteria binnen zeven jaar te evalueren
 2. En de inwerkingtreding van de criteria 6 maanden na van kracht worden te laten ingaan.
- Nederland kan met deze twee nieuwe voorstellen instemmen.
3. Het voorstel over de uitzonderingsclausule waarmee de EC de Gewasbeschermingsmiddelenverordening in overeenstemming wil brengen met de Biocidenverordening (van verwaarloosbare blootstelling naar verwaarloosbare risico) ligt nu niet voor. De EC wil dit op een later moment apart behandelen.
 4. Daarnaast stelt de EC voor om onder de milieucriteria de mogelijkheid op te nemen werkzame stoffen die specifiek bedoeld zijn om hormoonverstorend te werken (bijvoorbeeld insectgroeiregulatoren voor het bestrijden van insecten), te kunnen beoordelen.
- Door beide voorstellen – de criteria en de uitzonderingsclausule – apart van elkaar te behandelen en de stemming niet tegelijkertijd te agenderen is er geen mogelijkheid om uitzonderingen met zekerheid te borgen, anders dan in de criteria zelf. De splitsing van beide voorstellen is ingegeven door een verzoek van enkele grote lidstaten, waaronder **5.1.2.a** (zie kopje krachtenveld).
 - Het ministerie van IenM heeft als standpunt dat de wetenschappelijke criteria zuiver moeten zijn en dienen om hormoonverstorende stoffen te kunnen identificeren. Dit is een principieel en in die zin een begrijpelijk vertrekpunt. Het voorstel van de EC bevat in ogen van IenM nu een uitzonderingsbepaling, die niet in de criteria thuishoort. Volgens IenM moeten uitzonderingen op een andere plaats in de regelgeving worden geregeld. Daarnaast is IenM van mening dat deze vast te stellen criteria ook in andere wetgeving moet kunnen worden gebruikt, zoals in REACH (wetgeving over chemicaliën).

Directoraat-generaal Agro en Natuur
Directie Plantaardige Agroketens en Voedselkwaliteit

Kenmerk
DGAN-PAV / 17025248

- EZ is van mening dat stoffen die specifiek bedoeld en ontwikkeld zijn om hormoonverstorend te werken tegen doelgroep-plaagorganismen en daarom ook een belangrijke groep gewasbeschermingsmiddelen zijn - denk aan insectengroei-regulatoren of ook planthormonen, zoals bloei- en groei-regulatoren – risicogebaseerd moeten kunnen worden beoordeeld. Deze groep stoffen past in de verduurzaming van gewasbescherming, door hun specificiteit en soms lage risico's.
- Uiteraard moeten ook deze stoffen en middelen worden beoordeeld op grond van het wettelijk Europees toetsingskader, alvorens een goedkeuring of toelating mogelijk is. Daarin voorziet het voorstel van de EC.

Krachtenveld

- Het Europese Parlement (EP) maakt bezwaar tegen het wijzigen van de uitzonderingsclausule. Ook de lidstaten 5.1.2.a, 5.1.2.a en 5.1.2.a vinden dat de EC geen mandaat heeft om de uitzonderingsclausule van de Gewasbeschermingsmiddelenverordening aan te passen onder de comitologie. Deze lidstaten zullen ook de nu voorgestelde criteria niet steunen.
- 5.1.2.a kan het voorstel voor de criteria naar het zich laat aanzien steunen, maar wil de uitzonderingsclausule - die de EC niet meer voorlegt - niet steunen. Borging van het vermijden van het ongewenste effect dat stofgroepen zoals insectgroeiregulatoren en plantenhormonen zonder beoordeling wegvallen, ligt nu in het voorstel van de EC onder de milieuparagraaf in de Annex-aanpassing, laatste punt (4), onder 3.8.2 Dit is een door 5.1.2.a ingebracht punt.
- Ook andere grote lidstaten kunnen de criteria naar verwachting steunen, waaronder 5.1.2.a, 5.1.2.a en 5.1.2.a. Het 5.1.2.a wil heel graag de uitzonderingen goed geregeld zien en daarom is hun positie onduidelijk. Veel kleinere lidstaten, met name in Oost-Europa, kijken naar 5.1.2.a en het 5.1.2.a.

Opties

- Nederland stemt tégen het hele voorstel. In dat geval is de kans reëel dat er geen gekwalificeerde meerderheid in het permanent comité is en er dus geen criteria kunnen worden vastgesteld. De EC kan dan besluiten de huidige interim criteria te handhaven, zoals opgenomen in de Gewasbeschermingsmiddelenverordening. Deze interim criteria zijn niet 'fit for purpose' en ook niet wetenschappelijk actueel, zo is het advies van Ctgb en RIVM. Dit is onwenselijk en strijdig met de Nederlandse inzet voor een hoog beschermingsniveau, overigens is ook IenM het hiermee eens. Ik adviseer u daarom niet tegen te stemmen.
- Nederland stemt vóór de criteria, mits de bepaling in de Annex onder punt 3.8.2. door de EC wordt verwijderd. (Het IenM standpunt). Zij bepleiten dat deze bepaling wordt toegevoegd aan de tekst van de uitzonderingsclausule. Naar verwachting haalt dit voorstel van de EC echter geen gekwalificeerde meerderheid. Ook is de vraag of de EC een dergelijk Nederlands voorstel zou willen volgen, gezien de positie van enkele grote lidstaten, waaronder 5.1.2.a. Ik adviseer u dan ook deze positie van IenM niet te steunen, omdat

Directoraat-generaal Agro en Natuur
Directie Plantaardige Agroketens en Voedselkwaliteit

Kenmerk
DGAN-PAV / 17025248

gewenste stoffen die passen in de verduurzaming van gewasbescherming dan niet meer kunnen worden beoordeeld en goedgekeurd.

- Nederland stemt in met het hele voorstel van de EC. (Het EZ standpunt) Daarmee is het mogelijk om stoffen goed te keuren met een specifiek beoogd hormoonverstorend effect tegen doelwitorganismen, mits het risico aanvaardbaar is. Deze stoffen passen in de verduurzaming van gewasbescherming.
- Ik adviseer u in te stemmen met het EC voorstel, maar bij de EC te pleiten voor een andere positionering in het voorstel van de mogelijkheid om de bewuste groep specifieke stoffen te kunnen beoordelen. Hiermee stemt IenM in. Dit is verwoord in de voorliggende Kamerbrief.

Proces

- Op 8 februari jongstleden heeft de EC aangepaste voorstellen voor wetenschappelijke criteria om hormoonverstorende stoffen te identificeren bekend gemaakt.
- U heeft toegezegd de Tweede Kamer te informeren zodra de EC nieuwe voorstellen heeft gedaan. Op 22 februari aanstaande is er een AO ter voorbereiding op de Landbouw- en Visserijraad. Ik verwacht dat de Kamer met u over de hormoonverstorende stoffen wil spreken. Ter informatie stuurt u de bijgevoegde te ondertekenen brief aan de Kamer met de voorstellen van de EC en het standpunt van het kabinet.
- Op 21 december 2016 heeft de EC een extra vergadering van het permanente comité belegd. Tijdens deze vergadering is over de conceptcriteria voor hormoonverstorende stoffen gesproken met de lidstaten, EFSA en ECHA. Nederland heeft tijdens deze vergadering conform de motie van het lid Ouwehand aangegeven niet te kunnen stemmen, mocht het ter stemming komen. Naar aanleiding van het verloop van deze vergadering, waarin de lidstaten nogmaals hun standpunten naar voren brachten, heeft de EC besloten de criteria op dat moment niet in stemming te brengen.
- Het RIVM en het Ctgb adviseren u in technische zin. Zij melden dat ze kunnen instemmen met de twee aanvullende voorstellen van de EC:
 1. binnen zeven jaar de toepassing van de criteria te evalueren
 2. de inwerkingtreding van de criteria zes maanden na het van kracht worden te laten ingaan. Op die manier kan er een uitvoeringsrichtlijn voor de toelatingsautoriteiten klaar zijn, om een geharmoniseerde uitvoering te waarborgen. Dit laatste was en is inzet van het kabinet.

Verder meldt het Ctgb ook dat de onder de milieuparagraaf nu als laatste toevoeging punt (4) de mogelijkheid is opgenomen om werkzame stoffen die specifiek bedoeld zijn om hormoonverstorend op bepaalde doelwitorganismen te werken – denk aan insectengroeiregulators of plantenhormonen – risicogebaseerd te kunnen beoordelen.

**Directoraat-generaal Agro en
Natuur**
Directie Plantaardige Agroketens
en Voedselkwaliteit

Kenmerk
DGAN-PAV / 17025248

Het Ctgb meldt dat deze toevoeging aan de milieuparagraaf ten principale niet thuis hoort in de criteria, maar wel noodzakelijk is voor een risicogebaseerde beoordeling die wenselijk is en daarom overeind zou moeten blijven.

5.1.2.e

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e
Verzonden: maandag 15 mei 2017 15:56
Aan: 5.1.2.e
Onderwerp: FW: Hormoonverstorende stoffen

5.1.2.e

Ministry of Economic Affairs
 DG Agriculture and Nature
 Plant Health
 P.O. Box 20401
 NL 2500 EK The Hague
 The Netherlands

31/01/2017 5.1.2.e
 5.1.2.e@minie.nl

Van: 5.1.2.e
Verzonden: woensdag 11 januari 2017 16:44
Aan: 5.1.2.e
CC: 5.1.2.e
Onderwerp: RE: Hormoonverstorende stoffen

De Kamer heeft tijdens de Regeling van Werkzaamheden voor het reces besloten om onderwerp hormoonverstorende stoffen te bespreken tijdens het AO volgende week, dus zal zeker aan de orde komen. Goed om dat dus mee te nemen in de voorbereidingen!

Groet

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e
Verzonden: woensdag 11 januari 2017 16:36
Aan: 5.1.2.e
CC: 5.1.2.e
Onderwerp: RE: Hormoonverstorende stoffen

Uit betrouwbare bron heb ik vernomen dat de Kamer naar alle waarschijnlijkheid volgende week op de stvz hormoonverstorende stoffen terugkomt. Ook zal de Kamer mogelijk nog willen vernemen hoe zij geïnformeerd wordt over de verdere implementatie en uitwerking van het plantgezondheidspakket. 5.1.2.e zorg jij dat wij hiervoor nog een spreektekst komt tbv het AO?

Groeten,

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e
Verzonden: woensdag 11 januari 2017 12:41
Aan: 5.1.2.e
CC: 5.2.1.e
Onderwerp: Hormoonverstorende stoffen

Hoi allen,

5.1.2.e liep net bij me langs. 5.1.2.e is, in samenwerking met BZ, I&M en VWS bezig met een brief aan de TK over stavaza hormoonverstorende stoffen. Deze gaat mogelijk begin volgende week uit. Omdat PvdD er steeds over begint dat de criteria voor hormoonverstorende stoffen mogelijk afgezwakt worden onder druk van handelspartners, wordt hierover ook een zin opgenomen. Mede gezien het feit dat handel op de Raadsagenda staat, achten wij de kans aanwezig dat de TK tijdens het AO LVR vragen zal stellen over de brief. Susanne heeft dit ook al besproken met 5.1.2.e. Hij opperde dat 5.1.2.e aanschuift bij het vooroverleg voor het AO met de Stas. Wat denk jij hiervan, 5.1.2.e

5.1.2.e houdt ons op de hoogte van de vorderingen. Dank je wel voor de heads up, 5.1.2.e

Mogelijk zullen we begin volgende week dus nog een brief en factsheet moeten toevoegen aan het AO-dossier. Dan weten we dat hierbij allemaal alvast ©

5.1.2.e stelde verder voor dat we voor het AO wat Q&A's voorbereiden. Ik zal dat doen voor handel, en 5.1.2.e doet het voor AMTF/prijsvolatiliteit.

Groeten 5.1.2.e

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e
Verzonden: maandag 15 mei 2017 15:57
Aan: 5.1.2.e
Onderwerp: FW: Kamerbriefje stemming over hormoonverstorende stoffen

5.1.2.e

Ministry of Economic Affairs
 DG Agriculture and Nature
 Plant Health
 P.O. Box 20401
 NL 2500 EK The Hague
 The Netherlands
 **31 (0)70 5.1.2.e

5.1.2.e @minez.nl

Van: 5.1.2.e
Verzonden: donderdag 22 december 2016 14:06
Aan: 5.1.2.e
Onderwerp: RE: Kamerbriefje stemming over hormoonverstorende stoffen

Top! Ik ken alleen 5.1.2.e van BZ, dat moet haast dezelfde zijn. In de Rijksadresgids vind ik ook geen 5.1.2.e bij AZ. Dit zijn 5.1.2.e zijn gegevens:

- 5.1.2.e @minbuza.nl
- +31 70 5.1.2.e

Groet,

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e
Verzonden: donderdag 22 december 2016 13:57
Aan: 5.1.2.e
CC: 5.1.2.e
Onderwerp: Re: Kamerbriefje stemming over hormoonverstorende stoffen

Hallo 5.1.2.e

Ik ga ermee aan de slag, zodra ik op kantoor ben. Zal ook 5.1.2.e aanhaken uiteraard, zodat geheel snel richting DGS kan.

Zojuist hebde een collega van AZ (die ken jij wellicht veel beter :-)) :-)
 Een 5.1.2.e meen ik. 5.1.2.e was in de veronderstelling dat hij mij een mail zou hebben gestuurd, maar die zie ik niet in mijn in-box!
 Heb jij een mailadres?
 Ik heb 5.1.2.e toegezegd dat als de Kamerbrief bij ons door de lijn is dat ik 5.1.2.e dan ook die versie zou sturen!

Dank alvast voor je bericht,

5.1.2.e

5.1.2.e

Ministry of Economic Affairs
 DG Agriculture and Nature
 The Netherlands
 Verstuurd vanaf mijn iPad

Op 22 dec. 2016 om 10:39 heeft 5.1.2.e @minez.nl> het volgende geschreven:

Ha 5.1.2.e

Zoals besproken lijkt het mij goed vandaag een Kamerbrief de lijn in te doen nav de motie Ouwehand en bespreking in SCoPAFF gisteren. Dan kan deze vanavond naar de stas en morgen uit, dan zijn we nog net op tijd voordat het reces echt begint. Hoeft zoals gezegd geen lang briefje te zijn, is puur bedoeld om de Kamer even te informeren en hun de gelegenheid te geven op basis van dit briefje te besluiten wat ze verder willen doen met het voorbehoud. Volgens mij zou zo'n briefje de volgende elementen kunnen bevatten:

- Tijdens stemmingen over debat over de uitkomsten van de Europese Top van 15 en 16 december 2016 nam Kamer motie Ouwehand aan
- Motie verzocht regering om tijdens stemming een parlementair voorbehoud te maken
- Woensdag is in SCoPAFF over de voorstellen gesproken, NL heeft cf motie parlementair voorbehoud gemaakt
- Op basis van discussie heeft Commissie besloten stemming uit te stellen (nog niet precies bekend tot wanneer, mogelijk eind januari).
- Ik wissel daarom voorafgaand aan de stemming graag nog met uw Kamer van gedachten over de voorstellen.

Stas heeft daarnaast zoals gezegd naar aanleiding van de tweede motie van Ouwehand (waarin NL werd verzocht om tegen te stemmen), verzocht om wat meer informatie te ontvangen over wie die experts zijn die waarschuwen dat de criteria zwak zijn en waar zij zich op baseren (en onze reactie daar op). Kunnen jullie dat in kaart brengen? Zou uiteraard mooi zijn als dat in 1x mee kon, mocht dat qua tijd niet haalbaar zijn dan komt dat later.

Voor jullie trouwens wellicht interessant om nog even het relevante gedeelte van het verslag van het debat terug te lezen. Heb ik toegevoegd. Ouwehand is in de veronderstelling dat door het uitlekken van de notulen van de bespreking die de Commissie met VS/CAN heeft gehad (en waar ze mondelinge vragen over heeft gesteld) de Commissie heeft besloten om versneld over de voorstellen te stemmen. Ze neemt het dus vooral de Commissie kwalijk en vindt dat het kabinet de Kamer 'op zich netjes' heeft geïnformeerd.

Groet,

5.1.2.e

<Steno.docx>

5.1.2.e

Van: **5.1.2.e**
Verzonden: maandag 15 mei 2017 15:58
Aan: **5.1.2.e**
Onderwerp: FW: Aangenomen motie Ouwehand over stemming hormoonverstorende stoffen
Bijlagen: 2016-12-20-PHOTO-00000004.jpg; ATT00001.txt; 2016-12-20-PHOTO-00000005.jpg; ATT00002.txt

5.1.2.e

Ministry of Economic Affairs
 DG Agriculture and Nature
 Plant Health
 P.O. Box 20401
 NL 2500 EK The Hague
 The Netherlands
 31 (0)70 **5.1.2.e

5.1.2.e @minez.nl

-----Oorspronkelijk bericht-----

Van: **5.1.2.e**
Verzonden: dinsdag 20 december 2016 22:57
Aan: Dam, M.H.P. van (Martijn)
cc: **5.1.2.e**

5.1.2.e**Onderwerp:** Aangenomen motie Ouwehand over stemming hormoonverstorende stoffen

Hoi Martijn,

Zojuist heeft Ouwehand tijdens het debat over de uitkomsten van de Europese Top twee moties ingediend over de voorstellen van de Commissie voor criteria voor hormoonverstorende stoffen, MP heeft beide moties ontraden, maar desondanks is de 1e motie, over het maken van een parlementair voorbehoud, toch aangenomen (op het 1e gezicht met vrij ruime meerderheid, oa PvdA stemde voor). De 2e motie, over het tegenstemmen, is verworpen (maar ook hier stemde de PvdA voor). Dat de 1e motie is aangenomen betekent mijns inziens (in overleg met **5.1.2.e** van PAV), dat **5.1.2.e** zich morgen in SCoPAFF zal moeten onthouden van stemming. Wat dit betekent voor de stemming is zoals gezegd lastig te zeggen omdat andere lidstaten de kaarten tegen de borst houden, gisteren ben je geïnformeerd over het globale krachtenveld. Ik stel voor dat we dit morgenochtend even bespreken tijdens het notaoverleg en eventueel nog even met **5.2.1.e** schakelen die dan onderweg is naar Brussel. De vergadering in Brussel begint 11.30.

Hoop je zo voldoende te hebben geïnformeerd, anders hoor ik het graag.

Groet,

5.1.2.e

Verstuurd vanaf mijn iPad

Begin doorgestuurd bericht:

>

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat er op zeer korte termijn een stemming is aangekondigd over de gewijzigde Europese criteria voor hormoonverstorende stoffen,

overwegende dat de Kamer deze criteria nog niet heeft kunnen bespreken met het kabinet,

verzoekt de regering een parlementair voorbehoud te maken bij de stemming in de ingelaste vergadering van het Standing Committee on Plants, Animals, Food and Feed (SCoPAFF) van 21 december aanstaande,

en gaat over tot de orde van de dag.

Ouwehand

De Kamer

gehoort de beraadslaging,

constaterende dat wetenschappers de noodklok luiden over hormoonverstorende stoffen omdat ze gelinkt worden aan een groeiende lijst van chronische aandoeningen zoals IQ-verlies, autisme en kanker,

constaterende dat er op zeer korte termijn een stemming is aangekondigd over de gewijzigde Europese criteria voor hormoonverstorende stoffen,

constaterende, dat experts waarschuwen dat de nu voorgestelde criteria zo zwak zijn dat ze de grote bulk van de hormoonverstorende stoffen gewoon op de markt zullen houden, met alle gevolgen van dien voor de gezondheid van mens en dier,

constaterende dat het voorstel van de Europese Commissie het lidstaten vrijwel onmogelijk maakt om hun bevolking te beschermen tegen hormoonverstorende stoffen, omdat er een excessieve bewijslast gaat gelden als zij deze stoffen willen verbieden of uitsfaseren,

verzoekt de regering bij de stemming in de ingelaaste vergadering van het Standing Committee on Plants, Animals, Food and Feed (SCoPAFF) van 21 december aanstaande tegen de voorgestelde criteria voor hormoonverstorende stoffen te stemmen,

en gaat over tot de orde van de dag

Onverhand

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e
Verzonden: maandag 15 mei 2017 15:59
Aan: 5.1.2.e
Onderwerp: FW: MinvEZ: Criteria hormoonverstorende stoffen inzake de Europese Gewasbeschermings- en Biocidenverordening
Bijlagen: 16193319.docx; ATT00001.htm

5.1.2.e

5.1.2.e

Ministry of Economic Affairs
 DG Agriculture and Nature
 Plant Health
 P.O. Box 20401
 NL 2500 EK The Hague
 The Netherlands

**31 (0)70 5.1.2.e
 5.1.2.e@minez.nl

Van: 5.1.2.e

Verzonden: maandag 19 december 2016 19:01

Aan: 5.1.2.e

CC: 5.1.2.e

Onderwerp: Fwd: MinvEZ: Criteria hormoonverstorende stoffen inzake de Europese Gewasbeschermings- en Biocidenverordening

Brief is uit!

Verstuurd vanaf mijn iPhone

Begin doorgestuurd bericht:

Van: Economische Zaken Kamerbrieven <kbrmeli@minez.nl>

Datum: 19 december 2016 19:00:24 CET

Aan: "Tweede Kamer (tkdocumenten@tweedekamer.nl)" <tkdocumenten@tweedekamer.nl>

Kopie: 5.1.2.e @tweedekamer.nl; 5.1.2.e @tweedekamer.nl; "Eerste Kamer (griffie@eerstekamer.nl)" <griffie@eerstekamer.nl>

Onderwerp: MinvEZ: Criteria hormoonverstorende stoffen inzake de Europese Gewasbeschermings- en Biocidenverordening

Goedenavond,

Hierbij zend ik u een kamerbrief.

Met vriendelijke groet,

5.2.1.e
 Coördinatie Stukkenstroom

Bureau Bestuursraad
 Ministerie van Economische Zaken
 Bezuidenhoutseweg 73 | 2594 AC | Den Haag | B-passagie 2
 Postbus 20401 | 2500 EK | Den Haag

5.1.2.e
 5.1.2.e@minez.nl

Ministerie van Economische Zaken

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

De Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Binnenhof 4
2513 AA DEN HAAG

Datum 19 december 2016
Betreft Criteria hormoonverstorende stoffen inzake de Europese
Gewasbeschermings- en Biocidenverordening

Geachte Voorzitter,

Hierbij breng ik u mede namens de staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu op de hoogte van de ontwikkelingen met betrekking tot criteria voor de identificatie van hormoonverstorende stoffen bij gewasbeschermingsmiddelen en biociden. Deze criteria zijn opgesteld op basis van de Verordening (EG) nr. 1107/2009 betreffende het op de markt brengen van gewasbeschermingsmiddelen en de Verordening (EU) 528/2012 betreffende het in de handel brengen en gebruik van biociden. De Europese Commissie (EC) heeft Nederland zeer recent informeel laten weten voornemens te zijn de criteria in stemming te brengen in de ingelaste vergadering van het Standing Committee on Plants, Animals, Food and Feed (SCoPAFF) van 21 december aanstaande.

Eerder heeft u het verslag ontvangen van de Landbouw en Visserijraad van 14 november 2016 (TK 21501-32, nr. 950) en van de Milieuraad van 17 oktober 2016 (TK 21501-08, nr. 657), waarin wij onze wensen ten aanzien van deze criteria naar voren hebben gebracht.

De EC heeft ondertussen de voorstellen aangepast en deze nieuwe documenten stuur ik u hierbij toe.¹ In de formulering van de criteria blijft de definitie van de WHO het uitgangspunt. In de nieuwe voorstellen is het gebruik van biologische plausibiliteit als operationalisering van causaliteit verhelderd. Dat betekent dat het makkelijker wordt een stof te identificeren als hormoonverstorende stof. Verder stelt de EC een aantal technische wijzigingen voor naar aanleiding van commentaar van de lidstaten. Deze aanpassingen zijn voor Nederland een verbetering en een verheldering van de criteria.

Nederland heeft voorgesteld in aanvulling op de criteria een richtsnoer op te stellen. Zo'n richtsnoer zou een getrapte benadering moeten inhouden: als blijkt dat hormoonverstoring door een stof aannemelijk is (potentieel hormoonverstorend), moet indien nodig om meer informatie gevraagd kunnen

Directoraat-generaal Agro en Natuur
Directie Plantaardige Agroketens
en Voedselkwaliteit

Bezoekadres
Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Postadres
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Factuuradres
Postbus 16180
2500 BD Den Haag

Overheidsidentificatienr
00000001003214369000

T 070 379 8911 (algemeen)
www.rijksoverheid.nl/ez

Ons kenmerk
DGAN-PAV / 16193319

Bijlage(n)
2

¹ bijlage 1: Herziene criteria biociden; bijlage 2: Herziene criteria gewasbeschermingsmiddelen

Directoraat-generaal Agro en Natuur

Directie Plantaardige Agroketens en Voedselkwaliteit

Ons kenmerk

DGAN-PAV / 16193319

worden door de aangewezen autoriteiten. De EC heeft ondertussen - mede op verzoek van Nederland - de Europese Autoriteit voor Voedselveiligheid (EFSA), het Europees Chemicaliënagentschap (ECHA) en het Joint Research Centre (JRC) gevraagd gezamenlijk een richtsnoer op te stellen en daarbij experts uit de lidstaten te betrekken.² Nederland zal het belang van een richtsnoer blijven benadrukken waardoor een geharmoniseerde beoordeling in de lidstaten mogelijk wordt en direct kan worden gebruikt als de criteria van kracht worden.

De EC brengt de criteria voor gewasbeschermingsmiddelen in stemming in het SCoPAFF. Mocht er een gekwalificeerde meerderheid voor het voorstel zijn, dan zijn de criteria daarmee vastgesteld. Mocht er een gekwalificeerde meerderheid tegen het voorstel zijn, dan zal de EC opnieuw criteria moeten opstellen. Mocht de stemverhouding daartussen liggen, dan zal de EC zich beraden op verder te nemen stappen. Voor de Biocidenverordening besluit de EC eigenstandig nadat ze de Meeting of Competent Authorities for the Biocidal Products Regulation heeft geraadpleegd.

Het kabinet streeft er naar om de criteria nu snel vast te stellen, zodat de Europese werkgroep op zo kort mogelijke termijn ook het gevraagde uitvoeringsrichtsnoer kan afronden. De nieuwste voorstellen zijn een aanscherping ten opzichte van de eerdere voorstellen op twee punten: allereerst wordt nauwer aangesloten bij de formulering van de WHO-definitie, die algemeen aanvaard is door wetenschappers en non-gouvernementele organisaties. Daarnaast is plausibiliteit makkelijker aan te tonen dan causaliteit waardoor het nu makkelijker wordt een stof te identificeren als hormoonverstorende stof. Het RIVM en het College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Ctgb) bevestigen dit. Op basis van bovenstaande kan Nederland met de voorstellen instemmen.

Daarnaast maak ik van de gelegenheid gebruik uw Kamer drie rapporten toe te sturen die relevant zijn voor de discussie over hormoonverstorende stoffen, maar niet specifiek betrekking hebben op beide genoemde verordeningen. Op verzoek van het kabinet heeft het RIVM twee rapporten opgesteld waarin vergeleken wordt hoe in de verschillende Europese regelgeving wordt omgegaan met hormoonverstorende stoffen.^{3 4} Daaruit blijkt dat zowel de aanpak als de informatievereisten nogal verschillen. Het RIVM adviseert de regelgeving uit te breiden door er testen -om hormoonverstoring aan te tonen- aan toe te voegen en daarmee de regelgeving consistentier te maken. Daarnaast adviseert het RIVM om een slimme teststrategie te ontwikkelen waarmee de noodzakelijke informatie zo efficiënt mogelijk beschikbaar zal komen. De staatssecretaris van Infrastructuur

² Opdrachtbrief EC aan EFSA en ECHA:

http://ec.europa.eu/health/endocrine_disruptors/docs/hazardbasedcriteria_mandate_en.pdf

³http://www.rivm.nl/Documenten_en_publicaties/Wetenschappelijk/Rapporten/2016/oktober/Endocrine_disrupting_chemicals_within_EU_legal_frameworks_human_health_perspective

⁴http://www.rivm.nl/Documenten_en_publicaties/Wetenschappelijk/Rapporten/2016/oktober/Endocrine_disrupting_chemicals_within_EU_legal_frameworks_environmental_perspective

**Directoraat-generaal Agro en
Natuur**
Directie Plantaardige Agroketens
en Voedselkwaliteit

Ons kenmerk
DGAN-PAV / 16193319

en Milieu heeft het RIVM gevraagd alvast mogelijke onderdelen voor zo'n strategie te inventariseren.

In OESO-verband zijn inmiddels diverse testen ontwikkeld die zonder proefdieren kunnen laten zien of verschillende delen van het hormoonstelsel worden beïnvloed. Op verzoek van de Staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu heeft de VU een rapport uitgebracht over de toereikendheid van deze testen.⁵ De uitkomsten van al deze onderzoeken zal zij uiteraard aan de EC doorgeven.

(w.g.) Martijn van Dam
Staatssecretaris van Economische Zaken

⁵ <http://www.ivm.vu.nl/en/research-new/chemistry-and-biology/projects/reach-ed/index.aspx>

5.1.2.e

Van: **5.1.2.e**
Verzonden: maandag 15 mei 2017 16:00
Aan: **5.1.2.e**
Onderwerp: FW: Krachtenveld en NL positie tav criteria hormoonverstorende stoffen

5.1.2.e
5.1.2.e
 Ministry of Economic Affairs
 DG Agriculture and Nature
 Plant Health
 P.O. Box 20401
 NL 2500 EK The Hague
 The Netherlands
 31 (0)70 **5.1.2.e
5.1.2.e@minez.nl

Van: **5.1.2.e**
Verzonden: maandag 19 december 2016 9:52
Aan: **5.1.2.e**
CC: **5.1.2.e**
Onderwerp: Re: Krachtenveld en NL positie tav criteria hormoonverstorende stoffen

5.1.2.e

We hebben het net besproken, stas wil toch graag nog even met jullie over doorspreken voor hij akkoord gaat. Twijfelt over krachtenveld en grote lidstaten die onthouden of tegen zijn. Wil kijken of er strategische mogelijkheid is dat we aankijken en indien gekwalificeerde mogelijkheid voor voorstel zich aftekent dat we dan voorstemmen en zo niet dan evt onthouden. Hij zit vanmiddag id tweede kamer ivm debat, dus wil het graag daar even rond de lunch bespreken met jou en **5.1.2.e** Ik bel je over half uurtje nog even maar dan weet je dat alvast.

Groet,

5.1.2.e

Verstuurd vanaf mijn iPhone

Op 19 dec. 2016 om 09:08 heeft **5.1.2.e** [@minez.nl](mailto:minez.nl) het volgende geschreven:

5.1.2.e

Heb niets meer gehoord van stas, maar heb om 9.30 overlegje bij hem wellicht dat het dan even ter sprake komt. Had nog 1 vraag over onderstaande: er staat 'termijn van inwerkingtreding kan geregeld worden in voorstellen tot criteria'. Betekent dat dat dit inzet van onderhandeling kan zijn a.s. woensdag?

Groet,

5.1.2.e

Van: **5.1.2.e**
Verzonden: zondag 18 december 2016 13:54
Aan: **5.1.2.e**
Onderwerp: FW: Krachtenveld en NL positie tav criteria hormoonverstorende stoffen

Ter info en dank nogmaals voor snelle actie. Even afwachten of dit voldoende is zo.

Verstuurd vanaf mijn iPhone

Begin doorgestuurd bericht:

Van: 5.1.2.e @minez.nl>

Datum: 18 december 2016 13:53:07 CET

Aan: "Dam, M.H.P. van (Martijn)" <M.H.P.vanDam@minez.nl>

Kopie: 5.1.2.e @minez.nl>, 5.1.2.e

5.1.2.e @minez.nl>, 5.1.2.e

5.1.2.e @minez.nl>

Onderwerp: Doorst.: Krachtenveld en NL positie tav criteria
hormoonverstorende stoffen

Hoi Martijn,

Naar aanleiding van je vraag over het krachtenveld ten aanzien van de voorstellen van de EC over criteria voor hormoonverstorende stoffen hebben de collega's van PAV onderstaande op een rijtje gezet. Aangezien de meeste LS hun positie nog niet officieel bekend hebben gemaakt is lastig te zeggen wat ze zullen stemmen. De informatie hieronder is opgesteld op basis van het voortraject. De NLe positie is je bekend, maar voor de volledigheid nogmaals opgenomen. Mocht je meer informatie willen dan zijn de collega's van PAV uiteraard graag bereid dit te verschaffen.

Groet,

5.1.2.e

PS. Je had het erover dat de brief maandagochtend vroeg uit moest. Dat was mij niet bekend, of is dat jouw specifieke wens? (uiteraard kan dat en kunnen we daarvoor zorgen, maar vroeg het mij even af).

Verstuurd vanaf mijn iPhone

Begin doorgestuurd bericht:

1. COM is volgens eigen zeggen van plan om komende woensdag (21 dec) over te gaan tot stemming over hun voorstel over criteria om hormoonverstorende stoffen te identificeren en de aanpassing van de Annex vd VO (huidige interim criteria).

2. NL heeft al in het BNC-fiche richting TK aangegeven dat wij in principe voor deze voorstellen zijn. Er waren nog enkele punten die wij opgehelderd wilden zien (zie ook nota's). Daarvan heeft de COM werk gemaakt. Grotendeels zijn onze verzoeken gehonoreerd (zie ook nota) en onder uw leiding heeft NL in de LVR gevraagd om een werkgroep die een uitvoeringsrichtsnoer maakt ten einde geharmoniseerd te kunnen beoordelen. Hieraan is -cf verzoek - gehoor gegeven.

3. NL blijft uitdragen dat dit uitvoeringsrichtsnoer er moet zijn op moment dat de (nieuwe) criteria van kracht worden; ook tijdens het extra permanente comité op 21 december. **Termijn van inwerkingtreding kan geregeld worden in de voorstellen tot criteria.**

4. Uw experts zijn van mening dat wij kunnen instemmen met de criteria. Deze criteria zijn een grote verbetering ten aanzien van de huidige interim-criteria die (uiteraard) niet specifiek zijn toegespitst.

5. Krachtenveld:

Lastig te zeggen, LS houden de kaarten tegen de borst.

TEGEN:

Verwachting is dat 5.1.2.a tegen de criteria zullen stemmen. Zij willen een extra categorie stoffen, waartoe de EC zegt geen mandaat te hebben. Intussen is dit probleem in NL ogen opgelost (zie nota).

ONTHOUDEN:

Een aantal LS vinden dat zij nog langer tijd moeten krijgen om over de EC voorstellen na te denken. Het 5.1.2.a heeft dit officieel laten weten. Dit kan leiden tot een onthouden van stem van het 5.1.2.a

Mogelijk zal ook 5.1.2.a gaan onthouden (zie positie glyfosaat), omdat hun federale recht ze ertoe dwingt als de betrokken ministeries niet tot een positie kunnen komen. (Dit is mede een partijpolitieke kwestie).

VOOR:

Enkele kleinere LS hebben vooralsnog aangegeven de COM te kunnen steunen in de voorstellen. Dat zijn bijv. 5.1.2.a en ook 5.1.2.a was positief. Ook NL heeft aangegeven in principe positief te staan tegenover de voorstellen, mits er een uitvoeringsrichtsnoer ligt op moment van in werking trekking, zodat een geharmoniseerde beoordeling mogelijk is. (Zie nota's)

6. Veel LS hebben nog geen 'final position' en maken die ook nog niet bekend. Het zal naar verwachting een spannende vergadering worden op 21 december.

5.1.2.a

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e
Verzonden: maandag 15 mei 2017 16:01
Aan: 5.1.2.e
Onderwerp: FW: hormoonverstoorders

5.1.2.e

Ministry of Economic Affairs
 DG Agriculture and Nature
 Plant Health
 P.O. Box 20401
 NL 2500 EK The Hague
 The Netherlands

**31 (0)70 5.1.2.e

5.1.2.e @minez.nl

Van: 5.1.2.e
Verzonden: dinsdag 13 december 2016 9:52
Aan: 5.1.2.e
Onderwerp: hormoonverstoorders

5.1.2.e

Heb je iets meer info over het voorstel dat nu voorligt en waarover wordt gestemd? En kun je inschatten of dit in lijn is met wat de Kamer wil/tegemoet is gekomen aan de bezwaren/zorgen die eerder in de Kamer zijn geuit?

Alvast bedankt,

Groet,

5.1.2.e

5.1.2.e

BBR – Team stas

070 5.1.2.e/06 5.1.2.e

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e
Verzonden: maandag 15 mei 2017 16:01
Aan: 5.1.2.e
Onderwerp: FW: Kamerbrief hormoonverstoorders

5.1.2.e

5.1.2.e

Ministry of Economic Affairs
 DG Agriculture and Nature
 Plant Health
 P.O. Box 20401
 NL 2500 EK The Hague
 The Netherlands

**31 (0)70 5.1.2.e

5.1.2.e@minez.nl

Van: 5.1.2.e**Verzonden:** dinsdag 13 december 2016 12:48**Aan:** 5.1.2.e**CC:** 5.1.2.e**Onderwerp:** Kamerbrief hormoonverstoorders

5.1.2.e

Tav Kamerbrief hormoonverstoorders: heb even contact gehad met I&M over ondertekening en urgentie.

- Ondertekening: over eens dat logisch is als wij hem versturen, dus stel voor zo voor te leggen aan de stas. Bij I&M was brief inmiddels al lijn door tot aan de stas.
- Urgentie: morgen inderdaad een AO waarbij het ter sprake kan komen, maar vanuit hun BBR (DBO) werd niet urgentie gevoeld dat brief persé voor AO uit moest. Ik deel dat standpunt. Collega daar zal wel Dijkema inseinen dat brief eraan komt en dat onderwerp morgen ter sprake kan komen.

Willen jullie op basis hiervan de nieuwe versie van de brief de lijn in brengen met begeleidende nota? Als kan graag daarin ook inschatting over krachtenveld Kamer/zorgen die zijn geuit & wat stas daarover heeft gezegd vs voorstel dat er nu ligt. Als brief voorbij DG is zal ik 5.1.2.e ook wel even inseinen dat dit eraan komt en even met 5.2.1.e bespreken of het nog nodig is dit met PvdA te bespreken.

Groet,

5.1.2.e

5.1.2.e

BBR – Team stas

5.1.2.e / 06 5.1.2.e

5.1.2.e

Van:

5.1.2.e

Verzonden:

woensdag 7 juni 2017 15:20

Aan:

5.1.2.e

Onderwerp:

Re: Hormoonverstorende stoffen mw Ouwehand

Dank. Ik had een factsheet hierover voorbereid en deze gebruikt.
Is zelfde strekking als jou antwoord

Verstuurd vanaf mijn iPad

Op 7 jun. 2017 om 15:07 heeft 5.1.2.e @minez.nl> het volgende geschreven:

Vraag lid Ouwehand

De Europese Commissie zou al in 2013 criteria moeten hebben om hormoonverstorende stoffen te identificeren. Tot op dit moment zijn er geen criteria vastgesteld, terwijl Nederland daarmee wel graag aan de slag wil. Wat is de stand van zaken?

De Europese Commissie heeft de voorstellen nog niet instemming gebracht. Ik streef er naar om de criteria zo snel mogelijk vast te stellen. De laatste voorstellen van de commissie zijn een verbetering ten opzicht van de interim criteria die nu worden gebruikt. Ook heeft de Europese Commissie aangegeven welwillend te staan tegenover over de Nederlandse voorstellen voor verdere verbetering van de criteria, zoals dat staat in mijn brief aan uw Kamer van 22 februari jl.

5.1.2.e**Van:****5.1.2.e****Verzonden:**

woensdag 7 juni 2017 16:43

Aan:**5.1.2.e****5.1.2.e****Onderwerp:**

Terugkoppeling AO LVR vandaag

Dag collega's,

Vandaag in het AO LVR voor gewasbescherming alleen vragen over de stand van zaken van het dossier hormoonverstorende stoffen. (Lid-Ouwehand en lid-Visser VVD). Was niet geagendeerd....

Stas heeft lijn aan gehouden zoals door mij en **5.1.2.e** voorbereid.

Recenste stemmingen scopaff niet doorgedaan en voorstel com gewijzigd op drietal punten tov versie 8 februari; die in lijn met NL standpunt zijn. Ouwehand wees op behandelvoorbehoud

Stas heeft toegezegd de Kamer voor de zomer te informeren over de drie wijzigingen.

@ **5.1.2.e** dit kunnen/moeten we mi meenemen in de veegbrief.
Morgen verder bespreken!

Fijne avond, **5.1.2.e**

Verstuurd vanaf mijn iPad

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e
Verzonden: donderdag 8 juni 2017 22:24
Aan: 5.1.2.e
Onderwerp: Kamerbrief hormoonverstoorders (1)
Bijlagen: neo's 7 juni.docx; ATT00001.htm; SPR Maleine hydrazide AO LVR 7 mei 2017.docx; ATT00002.htm; FTS gebruik buiten de landbouw AO LVR 7 mei.docx; ATT00003.htm; Motie Ouwehand Verbod buiten de landbouw VAO 10 mei 2017.docx; ATT00004.htm; SPR hormoonverstorende stoffen AO LVR juni.docx; ATT00005.htm

Ha 5.1.2.e

Lukt het jou morgen een tekstblokje te maken voor in de veegbrief over het laatste voorstel van COM voor de criteria voor hormoonverstorende stoffen?

Bijgaand stuur ik jou zoals beloofd de factsheet voor het AO 7/6.

Groeten, 5.1.2.e

Groeten, 5.1.2.e

Verstuurd vanaf mijn iPad

Begin doorgestuurd bericht:

Van: 5.1.2.e @minez.nl>
Aan: 5.1.2.e @minez.nl>
Onderwerp: aanvullende AO spreeklijnen en/of factsheets

Dag 5.1.2.e
 Bijgaand de spreeklijnen en/of factsheets voor aanpalende onderwerpen tijdens het LVR AO.
 Neo's
 MH
 Hormoonverstoorders
 Buiten de landbouw
 Hoor graag je reactie,

5.1.2.e

Maleïne hydrazide

- In het standing Committee on Plants, Animals, Food and Feed (ScoPAFF) van 17 en 18 mei 2017 is gesproken over de verlenging van de goedkeuring van maleïne hydrazide op basis van de concept EFSA conclusies.
- Eerdere discussies over de hernieuwing van maleïne hydrazine richtten zich op de aanwezigheid van de genotoxische onzuiverheid hydrazine. Deze stof geeft volgens EFSA redenen tot bezorgdheid.
- In het nog op te stellen voorstel wil de Europese Commissie de eisen voor hydrazine aanscherpen.
- De aanvrager heeft aangegeven hier aan te kunnen voldoen.
- Volgens het Ctgb kan de verlenging van de goedkeuring met deze aanscherping worden ondersteund.
- Naar verwachting zal de Commissie het voorstel in juli in het ScoPAFF ter stemming agenderen.

Gebruik buiten de landbouw

Actuele politieke ontwikkelingen

- Kamerlid Ouwehand heeft tijdens het VAO Landbouw- en Visserijraad op 10 mei een motie ingediend met het verzoek aan de regering om zich in te zetten voor een volledig Europees verbod van gewasbeschermingsmiddelen en biociden buiten de landbouw.
- U heeft deze motie ontraden. De motie is aangehouden.

Achtergrond en stand van zaken

- De staatssecretaris van IenM heeft maatregelen getroffen om het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen buiten de landbouw te beperken:
 - professioneel gebruik op verhardingen verboden sinds maart 2016.
 - professioneel gebruik op overige terreinen verboden vanaf 1 november 2017.
 - vooralsnog geen verbod op particulier gebruik, vanwege ontbreken juridische grondslag. Inzet op niet-wettelijke maatregelen, waaronder een Green Deal verantwoord particulier gebruik gewasbeschermingsmiddelen.
- Op het verbod zijn enkele uitzonderingen van kracht zoals voor sportvelden en recreatieterreinen omdat hier meer tijd nodig is om het gebruik af te bouwen. Voor deze sectoren zijn Green Deals gesloten met afspraken om het gebruik in 2020 te hebben afgebouwd.
- De maatregelen geven invulling aan de wens van de Kamer om het gebruik buiten de landbouw te beperken.
- Er is sprake van het verbieden van het vermijdbare gebruik van gewasbeschermingsmiddelen. Gebleken is dat er voldoende haalbare en betaalbare alternatieven zijn voor het gebruik van chemie buiten de landbouw. Volgens de beginselen van Geïntegreerde gewasbescherming zoals genoemd in de Richtlijn Duurzaam Gebruik moet dan worden ingezet op preventieve en niet-chemische maatregelen.
- Voor het gebruik binnen de landbouw zijn er nog onvoldoende alternatieven voor het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen. Het beleid van EZ is erop gericht om de gewasbescherming te verduurzamen om effecten op het milieu te minimaliseren.

Spreeklijn AO

- Mijn collega staatssecretaris van IenM heeft verschillende malen met Uw Kamer overlegd over de maatregelen buiten de landbouw.
- Door deze maatregelen wordt het gebruik buiten de landbouw sterk beperkt.

Motie verbod gewasbeschermingsmiddelen buiten de landbouw

Tijdens het VAO op 10 mei 2017 heeft Kamerlid Ouwehand de volgende motie ingediend. U heeft deze ontraden. Kamerlid Ouwehand heeft vervolgens de motie aangehouden.

MOTIE VAN HET LID OUWEHAND NR 21 501-32

De Kamer, gehoord de beraadslaging,

constaterende dat Frankrijk het initiatief neemt om het gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen buiten de landbouw in de gehele Europese Unie te verbieden;
constaterende dat de Kamer al diverse moties aannam om het gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen en biociden buiten de landbouw in eigen land fors te beperken;

verzoekt de regering, zich in te zetten voor een volledig Europees verbod op het gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen en biociden buiten de landbouw, en gaat over tot de orde van de dag

Uw reactie tijdens het VAO van 10 mei 2017:

- In de motie op stuk nr. 1019 van mevrouw Ouwehand wordt de regering verzocht zich in te zetten voor een volledig Europees verbod op het gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen en biociden buiten de landbouw.
- Dat betekent in feite een verandering van de huidige Europese systematiek, waarin Europees wordt bepaald of stoffen worden toegelaten en de lidstaten bepalen op welke manier zij het gebruik reguleren.
- Ik zie geen aanleiding om nu de hele Europese systematiek op dit punt overhoop te halen. Dit is echt een beslissing die de lidstaten zelf nemen.
- Mevrouw Ouwehand heeft bij herhaling met mijn collega-staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu gesproken over de maatregelen die zij neemt om het gebruik van diverse middelen buiten de landbouw tegen te gaan.
- Deze motie moet ik in haar huidige vorm ontraden.

Reactie mevrouw **Ouwehand** (PvdD):

Voorzitter, ik wil mijn motie op stuk nr. 1019 graag aanhouden.

Opmerking:

De motie vraagt ook om een geheel verbod van biociden buiten de landbouw. Dit gaat voorbij aan talloze toepassingen waarbij het gebruik van biociden onvermijdelijk is, zoals ontsmettingen van ziekenhuizen, aangroeiwering van schepen, bestrijding van ongedierte etc.

Spreeklijn hormoonverstorende stoffen.

- De Europese Commissie heeft medio 2016 voorstellen gedaan voor wetenschappelijke criteria om hormoonverstorende stoffen te kunnen identificeren.
- Op 8 februari heeft de Europese Commissie nieuwe voorstellen bekend gemaakt, waarover ik u per brief heb geïnformeerd (Kamerstuk 34510 nr 8). De Europese Commissie heeft deze voorstellen aangehouden.
- De Europese Commissie heeft in het Europese standing committee for plants, animals, food and feed, het zogeheten SCoPAFF een nieuw voorstel ter stemming geagendeerd, aangaande wetenschappelijke criteria om hormoonverstorende stoffen te identificeren. Zowel op 18 en 19 mei als op 30 mei is de stemming uiteindelijk niet doorgegaan, omdat de Europese Commissie geen ruime gekwalificeerde meerderheid zag voor haar voorstel.
- Het voorstel voor de criteria is op een drietal punten gewijzigd ten opzichte van het voorstel van 8 februari. De wijzigingen betreffen in alle gevallen een verduidelijking of verbetering. Ze zijn in lijn met het Nederlandse standpunt, zoals ik u eerder per brief heb gemeld.
- De uitzonderingsclausule lag niet ter stemming voor. De Europese Commissie wil dit apart ter stemming agenderen, zo snel mogelijk nadat de criteria zijn goedgekeurd.
- De Europese Commissie beraad zich nog op haar volgende stappen. Ik wacht dit af.

5.1.2.e**Van:****Verzonden:****Aan:****Onderwerp:****Bijlagen:****5.1.2.e**

donderdag 8 juni 2017 22:31

5.1.2.e

Kamerbrief hormoonverstorende stoffen (2)

ATT00001.htm; Pt. B 08.01 12020 ANNEX PPP CRIT REV 3.4.docx; ATT00002.htm; Pt. B 08.01 12020 PPP CRIT REV 3.4.docx; ATT00003.htm; Pt. B 08.01 12020 PPP CRIT REV 3.4 merged.pdf; ATT00004.htm

Ha **5.1.2.e**

Voor de wijzigingen tov 8 februari:

Zie daarvoor de voorstellen van scopaff 17-18 mei (al in jouw bezit)

Tijdens de vergadering zijn recital 7 en 3 nog gewijzigd (gevoegd!)

5.1.2.e

EUROPEAN
COMMISSION

Brussels, ~~XXX~~
SANTE-2016-12020-REV 3
C(2016) 3751 projet

ANNEX 1

DRAFT

ANNEX

to the

COMMISSION REGULATION (EU) .../...

**amending Annex II to Regulation (EC) 1107/2009 by setting out scientific criteria for the
determination of endocrine disrupting properties**

ANNEX

Annex II to Regulation (EC) No 1107/2009 is amended as follows:

- (1) In Point 3.6.5. the following paragraphs are added after the fourth paragraph:

"From [date of application], an active substance, safener or synergist shall be considered as having endocrine disrupting properties that may cause adverse effect in humans if, based on points (1) to (4) of the sixth paragraph, it is a substance that meets all of the following criteria, unless there is evidence demonstrating that the adverse effects identified are not relevant to humans:

- (1) it shows an adverse effect in an intact organism or its progeny, which is a change in the morphology, physiology, growth, development, reproduction or life span of an organism, system or (sub)population that results in an impairment of functional capacity, an impairment of the capacity to compensate for additional stress or an increase in susceptibility to other influences;
- (2) it has an endocrine mode of action, i.e. it alters the function(s) of the endocrine system;
- (3) the adverse effect is a consequence of the endocrine mode of action.

The identification of an active substance, safener or synergist as having endocrine disrupting properties that may cause adverse effect in humans in accordance with the fifth paragraph shall be based on all of the following points:

- (1) all available relevant scientific data (in vivo studies or adequately validated alternative test systems predictive of adverse effects in humans or animals; as well as in vivo, in vitro, or, if applicable, in silico studies informing about endocrine modes of action):
 - (a) scientific data generated in accordance with internationally agreed study protocols, in particular those listed in the Commission Communications in the framework of setting out the data requirements for active substances and plant protection products, in accordance with this Regulation;
 - (b) other scientific data selected applying a systematic review methodology, in particular following guidance on literature data which is listed in the Commission Communications in the framework of setting out the data requirements for active substances and plant protection products, in accordance with this Regulation;
- (2) an assessment of the available relevant scientific data based on a weight of evidence approach in order to establish whether the criteria set out in the fifth paragraph are fulfilled; in applying the weight of evidence determination, the assessment of the scientific evidence shall, in particular, consider all of the following factors:
 - (a) both positive and negative results;
 - (b) the relevance of the study designs, for the assessment of adverse effects and of the endocrine mode of action;

- (c) the quality and consistency of the data, considering the pattern and coherence of the results within and between studies of a similar design and across different species;
- (d) the route of exposure, toxicokinetic and metabolism studies;
- (e) the concept of the limit dose, and international guidelines on maximum recommended doses and for assessing confounding effects of excessive toxicity;

(3) using a weight of evidence approach, the link between the adverse effect(s) and the endocrine mode of action shall be established based on biological plausibility, which shall be determined in the light of current scientific knowledge and under consideration of internationally agreed guidelines;

- (4) adverse effects that are non-specific secondary consequences of other toxic effects shall not be considered for the identification of the substance as endocrine disruptor."

(2) In Point 3.8.2. the following paragraphs are added after the sole paragraph:

"From [date of application], an active substance, safener or synergist shall be considered as having endocrine disrupting properties that may cause adverse effects on non-target organisms if, based on points (1) to (4) of the third paragraph, it is a substance that meets all of the following criteria, unless there is evidence demonstrating that the adverse effects identified are not relevant at the (sub)population level for non-target organisms:

- (1) it shows an adverse effect in non-target organisms, which is a change in the morphology, physiology, growth, development, reproduction or life span of an organism, system or (sub)population that results in an impairment of functional capacity, an impairment of the capacity to compensate for additional stress or an increase in susceptibility to other influences;
- (2) it has an endocrine mode of action, i.e. it alters the function(s) of the endocrine system;
- (3) the adverse effect is a consequence of the endocrine mode of action.

The identification of an active substance, safener or synergist as having endocrine disrupting properties that may cause adverse effects on non-target organisms in accordance with the second paragraph shall be based on all of the following points:

- (1) all available relevant scientific data (in vivo studies or adequately validated alternative test systems predictive of adverse effects in humans or animals; as well as in vivo, in vitro, or, if applicable, in silico studies informing about endocrine modes of action):
 - (a) scientific data generated in accordance with internationally agreed study protocols, in particular, those listed in the Commission Communications in the framework of setting out the data requirements for active substances and plant protection products, in accordance with this Regulation;
 - (b) other scientific data selected applying a systematic review methodology, in particular following guidance on literature data listed in the

Commission Communications in the framework of setting out the data requirements for active substances and plant protection products, in accordance with this Regulation;

- (2) an assessment of the available relevant scientific data based on a weight of evidence approach in order to establish whether the criteria set out in the second paragraph are fulfilled; in applying the weight of evidence determination, the assessment of the scientific evidence shall consider all of the following factors:
- (a) both positive and negative results, discriminating between taxonomic groups (e.g. mammals, birds, fish, amphibians) where relevant;
 - (b) the relevance of the study design for the assessment of the adverse effects and its relevance at the (sub)population level, and for the assessment of the endocrine mode of action;
 - (c) the adverse effects on reproduction, growth/development, and other relevant adverse effects which are likely to impact on (sub)populations. Adequate, reliable and representative field or monitoring data and/or results from population models shall as well be considered where available;
 - (d) the quality and consistency of the data, considering the pattern and coherence of the results within and between studies of a similar design and across different taxonomic groups;
 - (e) the concept of the limit dose and international guidelines on maximum recommended doses and for assessing confounding effects of excessive toxicity.
- (3) using a weight of evidence approach, the link between the adverse effect(s) and the endocrine mode of action shall be established based on biological plausibility, which shall be determined in the light of current scientific knowledge and under consideration of internationally agreed guidelines;
- (4) Adverse effects that are non-specific secondary consequences of other toxic effects shall not be considered for the identification of the substance as endocrine disruptor with respect to non-target organisms;

If the intended plant protection mode of action of the active substance being assessed, consists of controlling target organisms other than vertebrates via their endocrine systems, the effects on organisms of the same taxonomic phylum as the targeted one, shall not be considered for the identification of the substance as having endocrine disrupting properties with respect to non-target organisms."

Pagina: 318

 Nummer: 1 Auteur: Author Datum: Onbepaald
Added for consistency with HH criteria

 Nummer: 2 Auteur: Author Datum: Onbepaald
Deleted and moved to the respective recital

 Nummer: 3 Auteur: Author Datum: Onbepaald
Agreed with MS 28 of Feb.

Brussels, **XXX**
SANTE-2016-12020-REV 3
C(2016) 3751 projet

DRAFT

COMMISSION REGULATION (EU) .../...

of **XXX**

**amending Annex II to Regulation (EC) 1107/2009 by setting out scientific criteria for the
determination of endocrine disrupting properties**

(Text with EEA relevance)

COMMISSION REGULATION (EU) .../...

of **XXX**

amending Annex II to Regulation (EC) 1107/2009 by setting out scientific criteria for the determination of endocrine disrupting properties

(Text with EEA relevance)

THE EUROPEAN COMMISSION,

Having regard to the Treaty on the Functioning of the European Union,

Having regard to Regulation (EC) No 1107/2009 of the European Parliament and of the Council of 21 October 2009 concerning the placing of plant protection products on the market and repealing Council Directives 79/117/EEC and 91/414/EEC¹, and in particular Article 78(1)(a) and the second paragraph of point 3.6.5. of Annex II thereof,

Whereas:

- (1) Scientific criteria for the determination of endocrine disrupting properties of active substances, safeners and synergists, should be developed taking into account the objectives of Regulation (EC) No 1107/2009, which are to ensure a high level of protection of both human and animal health and the environment, in particular ensuring that substances or products placed on the market have no harmful effect on human or animal health or unacceptable effects on the environment, and to improve the functioning of the internal market while improving agricultural production.
- (2) In 2002, the World Health Organisation (WHO) through its International Programme for Chemical Safety proposed a definition for endocrine disruptors² and in 2009 a definition of adverse effects³. Those definitions have by now reached the widest consensus among scientists. The European Food Safety Authority ('the Authority') endorsed those definitions in its Scientific Opinion on endocrine disruptors adopted on 28 February 2013⁴ (hereinafter "the Scientific Opinion of the Authority"). Such is also the view of the Scientific Committee on Consumer Safety⁵. It is therefore appropriate to base the criteria for the determination of endocrine disrupting properties on those WHO definitions.

¹ OJ L 309, 24.11.2009, p. 1.

² WHO/IPCS (World Health Organization/International Programme on Chemical Safety), 2002. Global Assessment of the State-of-the-science of Endocrine Disruptors. WHO/PCS/EDC/02.2, publicly available at http://www.who.int/ipcs/publications/new_issues/endocrine_disruptors/en/.

³ WHO/IPCS (World Health Organization/International Programme on Chemical Safety), 2009. Principles and Methods for the Risk Assessment of Chemicals in Food. Environmental Health Criteria 240, publicly available at <http://www.who.int/foodsafety/chem/principles/en/index1.html>.

⁴ "Scientific Opinion on the hazard assessment of endocrine disruptors: Scientific criteria for identification of endocrine disruptors and appropriateness of existing test methods for assessing effects mediated by these substances on human health and the environment", EFSA Journal 2013;11(3):3132, doi: 10.2903/j.efsa.2013.3132.

⁵ Scientific Committee on Consumer Safety, Memorandum on Endocrine disruptors, 16.12.2014 (SCCS/1544/14).

- (3) In order to implement those criteria, weight of evidence should be applied considering in particular the approach provided for in Regulation (EC) No 1272/2008 of the European Parliament and of the Council⁶ on the weight of evidence. Previous experience with the Guidance document on standardised test guidelines for evaluating chemicals for endocrine disruption of OECD⁷ should also be considered. In addition, the implementation of the criteria should be based on all relevant scientific evidence, including studies submitted in accordance with the current regulatory data requirements of Regulation (EC) No 1107/2009. These studies are mostly based on internationally agreed study protocols.
- (4) The determination of endocrine disrupting properties should be based on human and/or animal evidence, therefore allowing for the identification of both known and presumed endocrine disrupting substances.
- (5) As the specific scientific criteria laid down by this Regulation reflect the current scientific and technical knowledge and are to be applied instead of the criteria currently set out in point 3.6.5. of Annex II to Regulation (EC) No 1107/2009, they should be provided for in that Annex.
- (6) In order to take into account the current scientific and technical knowledge, specific scientific criteria should also be specified in order to identify active substances, safeners or synergists having endocrine disrupting properties that may cause adverse effects on non-target organisms. Therefore point 3.8.2. of Annex II to Regulation (EC) No 1107/2009 should be amended to introduce these specific criteria.
- (7) One of the characteristics of endocrine disrupting substances is their endocrine mode of action. Several endocrine modes of action exist. Organisms belonging to different taxonomic phyla differ biologically on essential traits, involving different endocrine modes of action. Therefore, a certain endocrine mode of action relevant for a specific phylum may not be biologically plausible for organisms of a different phylum. Therefore, substances whose intended plant protection mode of action, within the meaning of point 3.6. of Part A of the Annex to Commission Regulation (EU) No 283/2013, is to control target organisms other than vertebrates via their endocrine system, are of particular interest for integrated pest management. When setting the criteria for the determination of endocrine disrupting properties that may cause adverse effects on non-target organisms, it is appropriate, in view of the objectives of Regulation (EC) No 1107/2009 and of Directive 2009/128/EC, to take account of this fact and therefore to provide that where the intended mode of action consists of controlling target organisms other than vertebrates via their endocrine systems, the effects on organisms of the same taxonomic phylum as the targeted one shall not be considered for the purposes of point 3.8.2. of Annex II of Regulation (EC) No 1107/2009. The active substances with such a mode of action may be approved only if, following a risk assessment, and taking into consideration specific data requirements set by Commission Regulation (EU) No 283/2013, their use does not lead to unacceptable effects on any non-target organism.

⁶ Regulation (EC) No 1272/2008 of the European Parliament and of the Council of 16 December 2008 on classification, labelling and packaging of substances and mixtures, amending and repealing Directives 67/548/EEC and 1999/45/EC, and amending Regulation (EC) No 1907/2006 (OJ L 353, 31.12.2008, p. 1).

⁷ OECD Series on Testing and Assessment No. 150.

- (8) The Commission should assess, in light of the objectives of Regulation (EC) No 1107/2009, the experience gained from the application of the scientific criteria for the determination of endocrine disrupting properties introduced by the present Regulation.
- (9) The criteria for the determination of endocrine disrupting properties reflect the current state of scientific and technical knowledge and allow identifying active substances having endocrine disrupting properties more accurately. The new criteria should therefore apply as soon as possible, while taking into account the time necessary for Member States and the Authority to prepare for applying those criteria. Therefore, from *[Date of application]*, those criteria should apply except where the relevant Committee has voted on a draft Regulation by *[Date of application]*. The Commission will consider the implications for each procedure pending under Regulation (EC) No 1107/2009 and, where necessary, take appropriate measures with due respect for the rights of the applicants. This may include a request for additional information from the applicant and/or for additional scientific input from the Rapporteur Member State and the Authority.
- (10) The measures provided for in this Regulation are in accordance with the opinion of the Standing Committee on Plants, Animals, Food and Feed.

HAS ADOPTED THIS REGULATION:

Article 1

Annex II to Regulation (EC) No 1107/2009 is amended in accordance with the Annex to this Regulation.

Article 2

Point 3.6.5 and point 3.8.2 of Annex II to Regulation (EC) No 1107/2009, as amended by this Regulation, shall apply as of *[date of application]*, except for procedures where the Committee has voted on a draft Regulation by *[Office of Publication please insert date of application]*.

Article 3

By *[Office of Publication please insert date of seven years from the date of application]*, the Commission shall present to the Committee referred to in Article 79 of Regulation (EC) No 1107/2009 an assessment of the experience gained from the application of the scientific criteria for the determination of endocrine disrupting properties introduced by this Regulation.

Article 4

This Regulation shall enter into force on the twentieth day following that of its publication in the *Official Journal of the European Union*.

It shall apply from *[Office of Publication please insert date of 6 months after date of EIF]*.

Pagina: 322

 Nummer: 1 Auteur: Author Datum: Onbepaald
Changed in the PAFF meeting 28 of Feb

This Regulation shall be binding in its entirety and directly applicable in all Member States.
Done at Brussels,

For the Commission
The President
Jean-Claude JUNCKER

Brussels, **XXX**
SANTE-2016-12020-REV 3
C(2016) 3751 projet

DRAFT

COMMISSION REGULATION (EU) .../...

of **XXX**

**amending Annex II to Regulation (EC) 1107/2009 by setting out scientific criteria for the
determination of endocrine disrupting properties**

(Text with EEA relevance)

COMMISSION REGULATION (EU) .../...

of **XXX**

amending Annex II to Regulation (EC) 1107/2009 by setting out scientific criteria for the determination of endocrine disrupting properties

(Text with EEA relevance)

THE EUROPEAN COMMISSION,

Having regard to the Treaty on the Functioning of the European Union,

Having regard to Regulation (EC) No 1107/2009 of the European Parliament and of the Council of 21 October 2009 concerning the placing of plant protection products on the market and repealing Council Directives 79/117/EEC and 91/414/EEC¹, and in particular Article 78(1)(a) and the second paragraph of point 3.6.5. of Annex II thereof,

Whereas:

- (1) Scientific criteria for the determination of endocrine disrupting properties of active substances, safeners and synergists, should be developed taking into account the objectives of Regulation (EC) No 1107/2009, which are to ensure a high level of protection of both human and animal health and the environment, in particular ensuring that substances or products placed on the market have no harmful effect on human or animal health or unacceptable effects on the environment, and to improve the functioning of the internal market while improving agricultural production.
- (2) In 2002, the World Health Organisation (WHO) through its International Programme for Chemical Safety proposed a definition for endocrine disruptors² and in 2009 a definition of adverse effects³. Those definitions have by now reached the widest consensus among scientists. The European Food Safety Authority ('the Authority') endorsed those definitions in its Scientific Opinion on endocrine disruptors adopted on 28 February 2013⁴ (hereinafter "the Scientific Opinion of the Authority"). Such is also the view of the Scientific Committee on Consumer Safety⁵. It is therefore appropriate to base the criteria for the determination of endocrine disrupting properties on those WHO definitions.

¹ OJ L 309, 24.11.2009, p. 1.

² WHO/IPCS (World Health Organization/International Programme on Chemical Safety), 2002. Global Assessment of the State-of-the-science of Endocrine Disruptors. WHO/PCS/EDC/02.2, publicly available at http://www.who.int/ipcs/publications/new_issues/endocrine_disruptors/en/.

³ WHO/IPCS (World Health Organization/International Programme on Chemical Safety), 2009. Principles and Methods for the Risk Assessment of Chemicals in Food. Environmental Health Criteria 240, publicly available at <http://www.who.int/foodsafety/chem/principles/en/index1.html>.

⁴ "Scientific Opinion on the hazard assessment of endocrine disruptors: Scientific criteria for identification of endocrine disruptors and appropriateness of existing test methods for assessing effects mediated by these substances on human health and the environment", EFSA Journal 2013;11(3):3132, doi: 10.2903/j.efsa.2013.3132.

⁵ Scientific Committee on Consumer Safety, Memorandum on Endocrine disruptors, 16.12.2014 (SCCS/1544/14).

- (3) In order to implement those criteria, weight of evidence should be applied considering in particular the approach provided for in Regulation (EC) No 1272/2008 of the European Parliament and of the Council⁶ on the weight of evidence. Previous experience with the Guidance document on standardised test guidelines for evaluating chemicals for endocrine disruption of OECD⁷ should also be considered. In addition, the implementation of the criteria should be based on all relevant scientific evidence, including studies submitted in accordance with the current regulatory data requirements of Regulation (EC) No 1107/2009. These studies are mostly based on internationally agreed study protocols.
- (4) The determination of endocrine disrupting properties should be based on human and/or animal evidence, therefore allowing for the identification of both known and presumed endocrine disrupting substances.
- (5) As the specific scientific criteria laid down by this Regulation reflect the current scientific and technical knowledge and are to be applied instead of the criteria currently set out in point 3.6.5. of Annex II to Regulation (EC) No 1107/2009, they should be provided for in that Annex.
- (6) In order to take into account the current scientific and technical knowledge, specific scientific criteria should also be specified in order to identify active substances, safeners or synergists having endocrine disrupting properties that may cause adverse effects on non-target organisms. Therefore point 3.8.2. of Annex II to Regulation (EC) No 1107/2009 should be amended to introduce these specific criteria.
- (7) One of the characteristics of endocrine disrupting substances is their endocrine mode of action. Several endocrine modes of action exist. Organisms belonging to different taxonomic phyla differ biologically on essential traits, involving different endocrine modes of action. Therefore, a certain endocrine mode of action relevant for a specific phylum may not be biologically plausible for organisms of a different phylum. Therefore, substances whose intended plant protection mode of action, within the meaning of point 3.6. of Part A of the Annex to Commission Regulation (EU) No 283/2013, is to control target organisms other than vertebrates via their endocrine system, are of particular interest for integrated pest management. When setting the criteria for the determination of endocrine disrupting properties that may cause adverse effects on non-target organisms, it is appropriate, in view of the objectives of Regulation (EC) No 1107/2009 and of Directive 2009/128/EC, to take account of this fact and therefore to provide that where the intended mode of action consists of controlling target organisms other than vertebrates via their endocrine systems, the effects on organisms of the same taxonomic phylum as the targeted one shall not be considered for the purposes of point 3.8.2. of Annex II of Regulation (EC) No 1107/2009. The active substances with such a mode of action may be approved only if, following a risk assessment, and taking into consideration specific data requirements set by Commission Regulation (EU) No 283/2013, their use does not lead to unacceptable effects on any non-target organism.

⁶ Regulation (EC) No 1272/2008 of the European Parliament and of the Council of 16 December 2008 on classification, labelling and packaging of substances and mixtures, amending and repealing Directives 67/548/EEC and 1999/45/EC, and amending Regulation (EC) No 1907/2006 (OJ L 353, 31.12.2008, p. 1).

⁷ OECD Series on Testing and Assessment No. 150.

- (8) The Commission should assess, in light of the objectives of Regulation (EC) No 1107/2009, the experience gained from the application of the scientific criteria for the determination of endocrine disrupting properties introduced by the present Regulation.
- (9) The criteria for the determination of endocrine disrupting properties reflect the current state of scientific and technical knowledge and allow identifying active substances having endocrine disrupting properties more accurately. The new criteria should therefore apply as soon as possible, while taking into account the time necessary for Member States and the Authority to prepare for applying those criteria. Therefore, from *[Date of application]*, those criteria should apply except where the relevant Committee has voted on a draft Regulation by *[Date of application]*. The Commission will consider the implications for each procedure pending under Regulation (EC) No 1107/2009 and, where necessary, take appropriate measures with due respect for the rights of the applicants. This may include a request for additional information from the applicant and/or for additional scientific input from the Rapporteur Member State and the Authority.
- (10) The measures provided for in this Regulation are in accordance with the opinion of the Standing Committee on Plants, Animals, Food and Feed,

HAS ADOPTED THIS REGULATION:

Article 1

Annex II to Regulation (EC) No 1107/2009 is amended in accordance with the Annex to this Regulation.

Article 2

Point 3.6.5 and point 3.8.2 of Annex II to Regulation (EC) No 1107/2009, as amended by this Regulation, shall apply as of *[date of application]*, except for procedures where the Committee has voted on a draft Regulation by *[Office of Publication please insert date of application]*.

Article 3

By *[Office of Publication please insert date of seven years from the date of application]*, the Commission shall present to the Committee referred to in Article 79 of Regulation (EC) No 1107/2009 an assessment of the experience gained from the application of the scientific criteria for the determination of endocrine disrupting properties introduced by this Regulation.

Article 4

This Regulation shall enter into force on the twentieth day following that of its publication in the *Official Journal of the European Union*.

It shall apply from *[Office of Publication please insert date of 6 months after date of EIF]*.

This Regulation shall be binding in its entirety and directly applicable in all Member States.

Done at Brussels,

For the Commission
The President
Jean-Claude JUNCKER

ANNEX

Annex II to Regulation (EC) No 1107/2009 is amended as follows:

- (1) In Point 3.6.5. the following paragraphs are added after the fourth paragraph:

"From [date of application], an active substance, safener or synergist shall be considered as having endocrine disrupting properties that may cause adverse effect in humans if, based on points (1) to (4) of the sixth paragraph, it is a substance that meets all of the following criteria, unless there is evidence demonstrating that the adverse effects identified are not relevant to humans:

- (1) it shows an adverse effect in an intact organism or its progeny, which is a change in the morphology, physiology, growth, development, reproduction or life span of an organism, system or (sub)population that results in an impairment of functional capacity, an impairment of the capacity to compensate for additional stress or an increase in susceptibility to other influences;
- (2) it has an endocrine mode of action, i.e. it alters the function(s) of the endocrine system;
- (3) the adverse effect is a consequence of the endocrine mode of action.

The identification of an active substance, safener or synergist as having endocrine disrupting properties that may cause adverse effect in humans in accordance with the fifth paragraph shall be based on all of the following points:

- (1) all available relevant scientific data (in vivo studies or adequately validated alternative test systems predictive of adverse effects in humans or animals; as well as in vivo, in vitro, or, if applicable, in silico studies informing about endocrine modes of action):
 - (a) scientific data generated in accordance with internationally agreed study protocols, in particular those listed in the Commission Communications in the framework of setting out the data requirements for active substances and plant protection products, in accordance with this Regulation;
 - (b) other scientific data selected applying a systematic review methodology, in particular following guidance on literature data which is listed in the Commission Communications in the framework of setting out the data requirements for active substances and plant protection products, in accordance with this Regulation;
- (2) an assessment of the available relevant scientific data based on a weight of evidence approach in order to establish whether the criteria set out in the fifth paragraph are fulfilled; in applying the weight of evidence determination, the assessment of the scientific evidence shall, in particular, consider all of the following factors:
 - (a) both positive and negative results;
 - (b) the relevance of the study designs, for the assessment of adverse effects and of the endocrine mode of action;

- (c) the quality and consistency of the data, considering the pattern and coherence of the results within and between studies of a similar design and across different species;
 - (d) the route of exposure, toxicokinetic and metabolism studies;
 - (e) the concept of the limit dose, and international guidelines on maximum recommended doses and for assessing confounding effects of excessive toxicity;
- (3) using a weight of evidence approach, the link between the adverse effect(s) and the endocrine mode of action shall be established based on biological plausibility, which shall be determined in the light of current scientific knowledge and under consideration of internationally agreed guidelines;
 - (4) adverse effects that are non-specific secondary consequences of other toxic effects shall not be considered for the identification of the substance as endocrine disruptor."

- (2) In Point 3.8.2. the following paragraphs are added after the sole paragraph:

"From [date of application], an active substance, safener or synergist shall be considered as having endocrine disrupting properties that may cause adverse effects on non-target organisms if, based on points (1) to (4) of the third paragraph, it is a substance that meets all of the following criteria, unless there is evidence demonstrating that the adverse effects identified are not relevant at the (sub)population level for non-target organisms:

- (1) it shows an adverse effect in non-target organisms, which is a change in the morphology, physiology, growth, development, reproduction or life span of an organism, system or (sub)population that results in an impairment of functional capacity, an impairment of the capacity to compensate for additional stress or an increase in susceptibility to other influences;
- (2) it has an endocrine mode of action, i.e. it alters the function(s) of the endocrine system;
- (3) the adverse effect is a consequence of the endocrine mode of action.

The identification of an active substance, safener or synergist as having endocrine disrupting properties that may cause adverse effects on non-target organisms in accordance with the second paragraph shall be based on all of the following points:

- (1) all available relevant scientific data (in vivo studies or adequately validated alternative test systems predictive of adverse effects in humans or animals; as well as in vivo, in vitro, or, if applicable, in silico studies informing about endocrine modes of action):
 - (a) scientific data generated in accordance with internationally agreed study protocols, in particular, those listed in the Commission Communications in the framework of setting out the data requirements for active substances and plant protection products, in accordance with this Regulation;
 - (b) other scientific data selected applying a systematic review methodology, in particular following guidance on literature data listed in the

Commission Communications in the framework of setting out the data requirements for active substances and plant protection products, in accordance with this Regulation;

- (2) an assessment of the available relevant scientific data based on a weight of evidence approach in order to establish whether the criteria set out in the second paragraph are fulfilled; in applying the weight of evidence determination, the assessment of the scientific evidence shall consider all of the following factors:
 - (a) both positive and negative results, discriminating between taxonomic groups (e.g. mammals, birds, fish, amphibians) where relevant;
 - (b) the relevance of the study design for the assessment of the adverse effects and its relevance at the (sub)population level, and for the assessment of the endocrine mode of action;
 - (c) the adverse effects on reproduction, growth/development, and other relevant adverse effects which are likely to impact on (sub)populations. Adequate, reliable and representative field or monitoring data and/or results from population models shall as well be considered where available;
 - (d) the quality and consistency of the data, considering the pattern and coherence of the results within and between studies of a similar design and across different taxonomic groups;
 - (e) the concept of the limit dose and international guidelines on maximum recommended doses and for assessing confounding effects of excessive toxicity.
- (3) using a weight of evidence approach, the link between the adverse effect(s) and the endocrine mode of action shall be established based on biological plausibility, which shall be determined in the light of current scientific knowledge and under consideration of internationally agreed guidelines;
- (4) Adverse effects that are non-specific secondary consequences of other toxic effects shall not be considered for the identification of the substance as endocrine disruptor with respect to non-target organisms;

If the intended plant protection mode of action of the active substance being assessed, consists of controlling target organisms other than vertebrates via their endocrine systems, the effects on organisms of the same taxonomic phylum as the targeted one, shall not be considered for the identification of the substance as having endocrine disrupting properties with respect to non-target organisms."

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e
Verzonden: donderdag 8 juni 2017 22:42
Aan: 5.1.2.e
Onderwerp: Hormoonverstoorders 3
Bijlagen: mime-attachment.gif; ATT00001.htm; Pt B 01.00 Summary Report Pt B 08.00 PAFF 17-18 May.pdf; ATT00002.htm

Zie hier een heel handige samenvatting van COM tbv extra SCOPAFF 30 mei van de wijzigingen tov februari. Gebruiken!!!

5.1.2.e

Verstuurd vanaf mijn iPad

Begin doorgestuurd bericht:

Van: <[DIGIT-CIRCABC@nomail.ec.europa.eu](mailto:5.1.2.e@minez.nl)>
Datum: 8 juni 2017 22:33:32 CEST
Aan: 5.1.2.e @minez.nl>
Onderwerp: CIRCABC - download document: Pt B 01.00 Summary Report Pt B 08.00 PAFF 17-18 May.pdf

Dear 5.1.2.e

You will find enclosed [Pt B 01.00 Summary Report Pt B 08.00 PAFF 17-18 May.pdf](#) the document you have downloaded from the interest group [PLANT PROTECTION PRODUCTS AND THEIR RESIDUES](#) (Category: [Health and Food Safety](#)).

The properties of this document are summarised below:

- Author: 5.1.2.e (SANCO-EXT)
- Title: Pt B 01.00 Summary Report Pt B 08.00 PAFF 17-18 May.pdf
- Language: en
- Creator: 5.1.2.e
- Created Date: May 29, 2017 3:38:17 PM
- Modifier: 5.1.2.e
- Modified Date: May 29, 2017 3:38:17 PM
- Status: DRAFT
- path: /Library/document_shop/May 2017 (30)_ Standing Committee (points to be voted, to be discussed and for information)/Pt B 01.00 Summary Report Pt B 08.00 PAFF 17-18 May.pdf
- direct access: <https://circabc.europa.eu/w/browse/b532554c-3e91-4912-9c1f-18e61654ff4a>
- direct download url: <https://circabc.europa.eu/d/d/workspace/SpacesStore/b532554c-3e91-4912-9c1f-18e61654ff4a/Pt B 01.00 Summary Report Pt B 08.00 PAFF 17-18 May.pdf>

Best regards,

The CIRCABC Team.

Please consider the environment before deciding to print this e-mail.

EUROPEAN COMMISSION

HEALTH AND FOOD SAFETY DIRECTORATE-GENERAL

**EXTRACT FROM THE
SUMMARY REPORT OF THE
STANDING COMMITTEE ON PLANTS, ANIMALS, FOOD AND FEED
HELD IN BRUSSELS ON 17-18 MAY 2017
(Section Phytopharmaceuticals - Plant Protection Products - Legislation)**

The Complete Summary Report is available at the CIRCABC Link:

<https://circabc.europa.eu/w/browse/3b2f1718-61bc-4d2d-b713-a3dedb8bed9c>

Pt B 08.00 Exchange of views and possible opinion of the Committee on a draft Commission Regulation amending Annex II to Regulation (EC) No 1107/2009 by setting out scientific criteria for the determination of endocrine disrupting properties.

The Commission reminded that after the last discussion of this Standing Committee on Plants, Animals, Food and Feed (SC PAFF) on criteria to identify endocrine disruptors (EDs) on 28 February 2017, a meeting on the ED-criteria took place on 7 April 2017 with the Member States Competent Authorities for biocidal products. This meeting focused on the growth regulators provision, which had been already agreed in the SC PAFF.

After a discussion on the way forward concerning EDs in the College on 16 May, the Commission has now decided to progress first on the legal act for plant protection products.

The Commission recalled that a revised text for the criteria on plant protection products had been uploaded on CIRCABC two weeks before the meeting. The Commission presented the changes introduced in the last revised version of the criteria. The main changes with respect to the draft discussed on 28 February are:

- 1) in recital 4, it is clarified that the criteria identify known and presumed EDs with respect to human health;
- 2) in recital 7, the provision on growth regulators (GR) is better explained;
- 3) in the annex, the provision on biological plausibility is redrafted and given more prominence in the text;
- 4) in the annex, the provision on growth regulators is unchanged, except for one sentence which has been moved to the corresponding recital.

The Commission presented few additional minor clarifications introduced to the text uploaded in CIRCA in the last days. A paper copy was distributed to the Member States delegates and the corresponding file uploaded on CIRCABC. The changes are:

- 1) in recital 4, it is explained in clearer terms that this recital is only relevant for human health;
- 2) in recital 7, it is specified why growth regulators are not expected to pose a risk to vertebrates and that even organisms of the same phylum of the target organisms will be subject to a risk assessment.

Three MS asked the Commission to clarify when the text on the amendment to point 3.6.5 of Annex II of Regulation 1107/2009 will be tabled.

One MS asked to clarify which guidelines are referred to in the revised provision on biological plausibility. The same MS asked whether the provision on growth regulators could specify that ED properties for invertebrates will be sufficiently assessed in the risk assessment. In their view, this would be necessary because current data requirements do not specify this enough. In order to do so, this MS suggested inserting in the text that "particular attention should be paid to the ED properties of GR in non-target invertebrates". A revised text was agreed upon addressing this comment.

One MS asked whether the words "unacceptable effect" in recital 7 should rather read "unacceptable risk". The Commission clarified that the wording comes from Regulation (EC) No 1107/2009.

One MS indicated that they appreciate the modification in recital 4 to clarify that this recital only applies to human health. They would suggest a different wording, but they can accept the wording proposed by the Commission, since it is equivalent in meaning. This MS also indicated that they would like to see, in the approval regulation of each GR approved, a recital which transparently acknowledges that the substance can be approved as growth regulator and under consideration of the provision on GR of the ED criteria.

The Commission reassured that it is standard procedure to clarify in the recitals in the approval regulations for single substances the specific conditions allowing their approval; in the case of substances with intended mode of action as GR, it would be appropriate to mention – if applicable - that the substance falls under the provision of the ED criteria specific for GR.

One MS thanked the Commission for having made all efforts to accommodate as much as possible the comments coming from different MS and encouraged all MS to consider this fact. This MS indicated that they wish all MS will implement the criteria in a harmonized way. In order to do so, they urge the Commission to make sure that the agencies finalize the guidance document (GD) in time for when the criteria are adopted. This MS also stressed it is in favour of the amendment to point 3.6.5 and would like to resume discussions on it.

One MS thanked the Commission for all the efforts done to accommodate comments on the criteria. Regarding recital 4, they agree with the clarification that the recital applies only to human health, but they believe that *in vitro* and *in silico* data should be mentioned as well, next to animal and human data. Moreover, for consistency with the wording used in the criteria, "scientific evidence" should be replaced by "scientific data". Finally, this MS believes that the provision on GR is too wide and that it is not in line with the principles of Regulation (EC) No 1107/2009. On the provision regarding biological plausibility, this MS would like to delete the text referring to "internationally agreed guidelines", because they fear this can be interpreted as the OECD guidance on the Adverse Outcome Pathways (AOP)

conceptual framework. In their opinion this would not be appropriate because it would further increase the burden of evidence required to identify EDs.

One MS indicated that it could support the criteria, provided the amendment to point 3.6.5 is put back on the table and a precise timetable concerning the discussions of this amendment is provided by the Commission. For the moment, it abstains, but could support the criteria if this is done.

One MS and one EEA country regretted that the Commission had not taken into account their comments, in particular concerning their opinion that the burden of evidence required by the criteria is too high and that the criteria lack precaution and consistency with other legislation. As regards the revised provision on biological plausibility, they reiterated that they would like the criteria to be able to identify EDs for which not enough evidence is available and that the criteria should mirror the fact that science is not yet ready to establish a causal link between the endocrine mode of action and the adverse effect. They also regretted that the wording "read across" is not explicitly mentioned in the criteria, considering cases where not enough evidence would be available on either the adverse effect or the endocrine mode of action. This EEA country expressed concerns that adverse effects may not be identified if the mode of action is not known. On the provision on GR, this MS stated that despite the clarifications made with the revised recital, they believe the current text still mixes hazard identification and risk management issues. This MS agrees that GR should be given the possibility to be approved, but that the considerations of risk management should be separated by those of hazard identification. Finally, this MS believes that "phylum" should be replaced by "order" because the taxonomic phylum is too wide and will not allow adequate protection of the environment.

The Commission explained that they are aware of the concerns of two MS and one EEA country, as their points were already raised in all previous meetings. The Commission had already widely explained why it disagrees with their views. Regarding the proposal to reduce the scope of the GR provision to the taxonomic "order", the Commission reiterated that this would make the provision useless. The Commission reminded that the scope of the GR provision has been already reduced as much as possible compared to the initial proposals from MS, which was to define non-target-organisms as non-target-vertebrate-organisms. The Commission clarified that the international guidelines mentioned in the provision on biological plausibility refer to the GD which is currently being developed by the European agencies ECHA and EFSA, with the support of the Joint Research Centre (JRC). A more specific reference to a GD was not added in the criteria to be able to consider any further revision or development of that GD. On the question of read across, the Commission reminded that this approach is never mentioned in Regulation (EC) No 1107/2009 or Regulation (EU) No 283/2013 and thus it would be inappropriate to introduce this concept in the criteria. As regards the concern that adverse effects may not be detected if tests on the mode of action are not available, the Commission reminded that in the impact assessment report it is clearly documented that most pesticide active substances known to have endocrine disrupting properties today, have been already removed from the market during the past years because of their adverse effects, even without knowing their specific mode of action.

One MS appreciated the efforts of the Commission to accommodate all comments from MS, which were even coming from opposite positions. This MS appreciates the clarification made to recital 4 and 7, although on recital 7 they would suggest the Commission considering

splitting this long recital in two parts, one addressing the hazard identification part and the second one addressing the risk assessment issues.

One MS thanked the efforts made by the Commission in finding a qualified majority. They indicated they will support the Commission proposal on the criteria, provided the amendment to point 3.6.5 is not re-introduced.

The Commission reassured that the GD development is progressing well, despite a slight delay with respect to the original time planning. Therefore, it can be expected that a GD (or at least a very advanced draft GD ready for use) would be available when the criteria become applicable. The Commission invited EFSA to give an update on the GD development. EFSA indicated that they received over 1000 individual comments during the first round of consultation of the Consulting Group. The agencies are now analysing these comments and will have a consolidated version ready for the second commenting round which is expected to be from mid-July until end August 2017. In September, the agencies will analyse and address the comments received. A consolidated revision of the GD is expected to be ready by early October 2017 for public consultation.

The Commission addressed the question coming from four MS on when the text on the amendment to point 3.6.5 would be tabled. The Commission recalled that the amendment was initially included in the same legal text as the criteria. In December 2016, the criteria were split from the amendment in order to give MS the possibility to express their views separately on these two aspects. The decision to keep the two texts separate is still valid. The Commission reassured MS that it will resume work on the amendment to point 3.6.5 once the criteria are adopted. The postponement was decided to focus the discussion first on the criteria. The exact timing depends on when a qualified majority for the criteria is reached.

The Commission asked the MS to express their indicative vote in a tour de table on 17 May. It then invited the delegations not supporting the criteria due to the absence of the amendment to point 3.6.5 to get back to their capitals and see whether with the new information provided (the Commission reassures that it will resume work on the amendment to point 3.6.5 once the criteria are adopted) a change in position could be expected on 18 May.

On 18 May, the Commission presented and circulated a further revised text where some suggestions on recital 4 and recital 7 were taken over. The Commission asked the MS to express their indicative vote in a tour de table and the positions of MS were the following:

- 15 MS supporting;
- 8 MS abstaining, 7 MS because the amendment to point 3.6.5 is not tabled and 1 MS because of the GR provision;
- 3 MS against, 2 MS due to too high burden of evidence required and 1 MS because the amendment to point 3.6.5 is not tabled;
- 1 MS no position.

Two MS abstained, but could support provided the Commission makes an additional commitment (besides the commitment to resume the discussion on the amendment to point 3.6.5 when criteria are adopted) that the EFSA/ECHA GD concerning the implementation of the criteria will be subject to the advisory procedure for endorsement.

The Commission informed that a formal vote will not be taken during this meeting and that a new meeting is planned (30 May 2017, subject to confirmation). On that day, the intention would be to take vote and not reopen detailed discussion.

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e
Verzonden: maandag 12 juni 2017 16:44
Aan: 5.1.2.e
Onderwerp: RE: Behandelvoorbehoud hormoonverstorende stoffen?

Beste 5.1.2.e

De TK commissie heeft een brief over hormoonverstorende stoffen controversieel verklaard (TK 34 510 nr. 8). Dat betekent dat zij deze brief niet meer behandelen met de huidige staatssecretaris.

Dus lijkt me goed om in de nota op te nemen dat de TK de bovenstaande brief controversieel heeft verklaard tijdens de procedurevergadering 5 april. Maar verder gewoon door te gaan met brief. Uiteraard is er dan wel de kans dat deze nieuwe brief ook controversieel wordt verklaard. Maar dat betekent niet dat Europese zaken geen doorgang meer vinden.

Groeten, 5.1.2.e

Van: 5.1.2.e
Verzonden: maandag 12 juni 2017 16:08
Aan: 5.1.2.e
Onderwerp: Behandelvoorbehoud hormoonverstorende stoffen?

Ha 5.1.2.e

Bij het AO LVRaad van vorige week woensdag noemde mw Ouwehand dat er een behandel voorbehoud ligt op de voorstellen voor de criteria om hormoonverstorende stoffen te identificeren. Naar mijn beste weten is dat behandelvoorbehoud er af. Kan jij ergens nagaan hoe dat zit? Graag snel reactie, want dan kan ik dat meenemen in de toezegging dat de stas de TK informeert over de recente technische aanpassingen van het EC-voorstel. Er ligt nl een 'veegbrief' klaar waar deze toezegging bij kan. Vandaar!

Groet,
5.1.2.e

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e
Verzonden: maandag 12 juni 2017 22:40
Aan: 5.1.2.e
Onderwerp: Stukje veegbrief hormoonverstoorders
Bijlagen: In het Algemeen Overleg met uw Kamer over de agenda van de Landbouw en Visserij Raad van 12 juni 2017 heb ik toegezegd u.docx; ATT00001.txt

Ha 5.1.2.e
Dank voor de meer dan prima voorzet. Ik doe in de blijage een voorstel (zie onderste blokje) Dit is jouw tekst met een aantal aanvullingen.
Als je het eens bent met de aanvullingen, wil je het tekstblok dan afstemmen met de interdepartementale collega's?
Dank en groetjes,
5.1.2.e

In het Algemeen Overleg met uw Kamer over de agenda van de Landbouw en Visserij Raad van 12 juni 2017 heb ik toegezegd u te informeren over het voorstel van de Europese Commissie betreffende de technische wijzigingen in de criteria voor identificatie van hormoonverstorende stoffen.

De Europese Commissie heeft in het document ontwerp 'Amending Annex II to Regulation (EC) 1107/2009' dd. 03-05-2017 in overweging (4) verduidelijkt dat de criteria betrekking hebben op de menselijke gezondheid voor bekende en vermoedelijke hormoonverstorende stoffen. In overweging (7) wordt de bepaling over de insectengroei-regulatoren beter uitgelegd. In de bijlage is de tekst over biologische plausibiliteit herzien en heeft een meer prominente plaats gekregen. Tot slot is in de bijlage de bepaling over insectengroei-regulatoren van paragraaf 3.8.2 punt 2 (4) verplaatst naar een nieuwe alinea onder paragraaf 3.8.2 en is één zin verplaatst naar de aangepaste tekst in overweging (7) van het ontwerp. Met deze voorstellen komt de Europese Commissie tegemoet aan het Nederlandse verzoek om de bepaling over de insectengroei-regulatoren op een andere plaats in de bijlage positioneren en om de formulering van de geboden mogelijkheid voor deze groep stoffen te verbeteren.

In het Algemeen Overleg met uw Kamer over de agenda van de Landbouw en Visserij Raad van 12 juni 2017 heb ik toegezegd u te informeren over het vervolg van de Europese besluitvorming over het nieuwe voorstel voor wetenschappelijke criteria om hormoonverstorende stoffen te kunnen identificeren van 8 februari jl. (Kamerstuk 34510 nr. 8). De Europese Commissie was van plan dit voorstel ter stemming te agenderen in het Europese standing committee for plants, animals, food and feed, het zogeheten SCoPAFF. Zowel op 18 en 19 mei als op 30 mei is de stemming hierover uiteindelijk niet doorgegaan, omdat de Europese Commissie geen ruime gekwalificeerde meerderheid zag voor haar voorstel.

In het nu voorliggende voorstel zijn door de Europese Commissie een viertal aanvullende technische wijzigingen doorgevoerd. Deze wijzigingen betreffen in alle gevallen een verduidelijking of verbetering; deze zijn in lijn met het Nederlandse standpunt, zoals met u gedeeld:

- * In overweging 4 is verduidelijkt dat de criteria betrekking hebben op de menselijke gezondheid voor bekende en vermoedelijke hormoonverstorende stoffen;
- * In overweging 7 wordt de bepaling over de insectengroei-regulatoren beter uitgelegd;
- * In de bijlage is de tekst over biologische plausibiliteit als operationalisering van causaliteit verduidelijkt en heeft dit een meer prominente plaats gekregen;
- * In de bijlage is de bepaling over insectengroei-regulatoren verplaatst (van paragraaf 3.8.2 punt 2 (4) naar een nieuwe alinea onder paragraaf 3.8.2) en is één zin verplaatst naar de aangepaste tekst in overweging 7.
- *
- * Met deze wijzigingen komt de Europese Commissie tegemoet aan het Nederlandse verzoek om de bepaling over de insectengroei-regulatoren op een andere plaats in de bijlage te positioneren en om de formulering van de geboden mogelijkheid voor deze groep stoffen te verbeteren. Naar verwachting zal de EC het voorstel in juli in het SCoPAFF ter stemming agenderen.

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e
Verzonden: dinsdag 13 juni 2017 10:09
Aan: 5.1.2.e
Onderwerp: RE: Behandelvoorbehoud hormoonverstorende stoffen?
Bijlagen: ing_(groslijst_controversieel_verklaren)_vaste_commissie_voor_Economische_Zaken_op_5_april_2017_.pdf; Controversieel verklaarde brieven gewasbescherming

Beste 5.1.2.e

Excuses, je hebt gelijk. Ik had in het overzicht gekeken dat 5.1.2.e heeft gemaakt (en daar staat niet aangegeven dat het niet controversieel is verklaard).

Maar zie besluitenlijst van 5 april, waarin de meeste brieven zijn besproken door de TK en waar bepaald is wel of niet controversieel.

Groeten, 5.1.2.e

Van: 5.1.2.e
Verzonden: dinsdag 13 juni 2017 10:00
Aan: 5.1.2.e
Onderwerp: RE: Behandelvoorbehoud hormoonverstorende stoffen?

Ha 5.1.2.e

In het kader van meedenken.

De brief Wetenschappelijke criteria voor identificatie van hormoonverstorende stoffen (TK 34 510 nr. 8) kunnen wij in onze overzichten over controversieel verklaren niet terug vinden. We waren ons er ook niet van bewust. Waarop baseer jij je? Hebben wij wat gemist?

Graag je reactie.

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e
Verzonden: maandag 12 juni 2017 16:44
Aan: 5.1.2.e
Onderwerp: RE: Behandelvoorbehoud hormoonverstorende stoffen?

Beste 5.1.2.e

De TK commissie heeft een brief over hormoonverstorende stoffen controversieel verklaard (TK 34 510 nr. 8). Dat betekent dat zij deze brief niet meer behandelen met de huidige staatssecretaris.

Dus lijkt me goed om in de nota op te nemen dat de TK de bovenstaande brief controversieel heeft verklaard tijdens de procedurevergadering 5 april.

Maar verder gewoon door te gaan met brief. Uiteraard is er dan wel de kans dat deze nieuwe brief ook controversieel wordt verklaard.

Maar dat betekent niet dat Europese zaken geen doorgang meer vinden.

Groeten, 5.1.2.e

Van: 5.1.2.e
Verzonden: maandag 12 juni 2017 16:08

Aan: 5.1.2.e

Onderwerp: Behandelvoorbehoud hormoonverstorende stoffen?

Ha 5.1.2.e

Bij het AO LVRaad van vorige week woensdag noemde mw Ouwehand dat er een behandel voorbehoud ligt op de voorstellen voor de criteria om hormoonverstorende stoffen te identificeren. Naar mijn beste weten is dat behandelvoorbehoud er af. Kan jij ergens nagaan hoe dat zit? Graag snel reactie, want dan kan ik dat meenemen in de toezegging dat de stas de TK informeert over de recente technische aanpassingen van het EC-voorstel. Er ligt nl een 'veegbrief' klaar waar deze toezegging bij kan. Vandaar!

Groet,
5.1.2.e

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

Den Haag, 6 april 2017

Voortouwcommissie:	vaste commissie voor Economische Zaken		
Volgcommissie(s):	BiZa	i.v.m. agendapunt	2, 9, 145
	BuHa-OS	i.v.m. agendapunt	21, 130
	BuZa	i.v.m. agendapunt	93
	EU	i.v.m. agendapunt	15, 25, 27, 28, 76, 84, 87, 89, 92, 118, 120, 127, 135, 138, 139, 140, 141, 142, 147
	FIN	i.v.m. agendapunt	10, 130, 134
	I&M	i.v.m. agendapunt	21, 68, 69, 74, 77, 78, 85, 88, 90, 92, 97, 107, 115, 116, 123, 144
	KR	i.v.m. agendapunt	98
	OCW	i.v.m. agendapunt	44, 123, 134, 136
	V&J	i.v.m. agendapunt	37, 57, 134
	VWS	i.v.m. agendapunt	21, 43, 49, 50, 51, 52, 55, 87, 115
	WR	i.v.m. agendapunt	57, 144
Document:	Besluitenlijst van de procedurevergadering van woensdag 5 april 2017		

Ia. Wetsvoorstellen plenaire behandeling begonnen

- Agendapunt:** **Voorstel van wet van het lid Kuiken houdende regels voor het vaststellen van parkeertarieven per minuut bij kortdurend parkeren (Wet vaststelling parkeertarieven per minuut)**

Zaak: Initiatiefwetgeving - Tweede Kamerlid, A.H. Kuiken (PvdA) - 14 augustus 2013
Voorstel van wet van het lid Kuiken houdende regels voor het vaststellen van parkeertarieven per minuut bij kortdurend parkeren (Wet vaststelling parkeertarieven per minuut) - 33707

Besluit: Niet controversieel verklaren.
- Agendapunt:** **Voorstel van wet van het lid Kuiken houdende regels voor het vaststellen van parkeerbelasting per minuut bij kortdurend parkeren (Wet vaststelling parkeerbelasting per minuut)**

Zaak: Initiatiefwetgeving - Tweede Kamerlid, A.H. Kuiken (PvdA) - 21 maart 2013
Voorstel van wet van het lid Kuiken houdende regels voor het vaststellen van parkeerbelasting per minuut bij kortdurend parkeren (Wet vaststelling parkeerbelasting per minuut) - 33587

Besluit: Niet controversieel verklaren.

Volgcommissie(s): BiZa

Ib. Wetsvoorstellen gereed gemeld voor plenaire behandeling

Geen agendapunten**Ic. Wetsvoorstellen voorbereidend onderzoek voltooid, nog niet gereed gemeld voor plenaire behandeling**

3. Agendapunt: **Wijziging van de Elektriciteitswet 1998 en van de Gaswet (voortgang energietransitie)**
- Zaak:** Wetgeving - minister van Economische Zaken, H.G.J. Kamp - 8 december 2016
Wijziging van de Elektriciteitswet 1998 en van de Gaswet (voortgang energietransitie) - 34627
- Besluit:** Controversieel verklaren.
4. Agendapunt: **Wijziging van de Gezondheids- en welzijnswet voor dieren en de Wet dieren in verband met de herziening van het heffingenstelsel ten behoeve van de kosten van de bestrijding en het weren van besmettelijke dierziekten, zoönosen en zoönoseverwekkers (herziening heffingenstelsel Diergezondheidsfonds)**
- Zaak:** Wetgeving - staatssecretaris van Economische Zaken, M.H.P. van Dam - 11 oktober 2016
Wijziging van de Gezondheids- en welzijnswet voor dieren en de Wet dieren in verband met de herziening van het heffingenstelsel ten behoeve van de kosten van de bestrijding en het weren van besmettelijke dierziekten, zoönosen en zoönoseverwekkers (herziening heffingenstelsel Diergezondheidsfonds) - 34570
- Besluit:** Niet controversieel verklaren.

Id. Wetsvoorstellen in afwachting van nota n.a.v. het verslag**Geen agendapunten****Ie. Wetsvoorstellen inbrengdatum verslag vastgesteld of nog niet vastgesteld**

5. Agendapunt: **Wijziging van de Handelsregisterwet 2007 in verband met de evaluatie van die wet, alsmede regeling van enkele andere aan het handelsregister gerelateerde onderwerpen in het Burgerlijk Wetboek, de Handelsregisterwet 2007 en de Wet op de Kamer van Koophandel**
- Zaak:** Wetgeving - minister van Economische Zaken, H.G.J. Kamp - 6 maart 2017
Wijziging van de Handelsregisterwet 2007 in verband met de evaluatie van die wet, alsmede regeling van enkele andere aan het handelsregister gerelateerde onderwerpen in het Burgerlijk Wetboek, de Handelsregisterwet 2007 en de Wet op de Kamer van Koophandel - 34687
- Besluit:** Controversieel verklaren.

II. Voorgehangen algemene maatregelen van bestuur (AMvB's)

6. Agendapunt: **Besluit tot wijziging van het Besluit gebruik meststoffen en het Uitvoeringsbesluit Meststoffenwet**
- Zaak:** Brief regering - staatssecretaris van Economische Zaken, M.H.P. van Dam - 17 november 2015
Besluit tot wijziging van het Besluit gebruik meststoffen en het Uitvoeringsbesluit Meststoffenwet - 33037-164
- Besluit:** Controversieel verklaren.

7. Agendapunt: **Ontwerpbesluit tot wijziging van het Besluit diergeneeskundigen en het Besluit houders van dieren in verband met diverse wijzigingen op het gebied van dierenwelzijn**
- Zaak:** Brief regering - staatssecretaris van Economische Zaken, M.H.P. van Dam - 1 juni 2016
Ontwerpbesluit tot wijziging van het Besluit diergeneeskundigen en het Besluit houders van dieren in verband met diverse wijzigingen op het gebied van dierenwelzijn - 28286-878
- Besluit:** Controversieel verklaren.
8. Agendapunt: **Ontwerpbesluit tot wijziging van het Tijdelijk besluit postbezorgers 2011 in verband met het vervallen van de uitzondering ingeval van een collectieve arbeidsovereenkomst**
- Zaak:** Brief regering - minister van Economische Zaken, H.G.J. Kamp - 23 december 2016
Ontwerpbesluit tot wijziging van het Tijdelijk besluit postbezorgers 2011 in verband met het vervallen van de uitzondering ingeval van een collectieve arbeidsovereenkomst - 29502-134
- Besluit:** Controversieel verklaren.
9. Agendapunt: **Ontwerp instellingsbesluit Adviescollege Toetsing Regeldruk**
- Zaak:** Brief regering - minister van Economische Zaken, H.G.J. Kamp - 23 maart 2017
Ontwerp instellingsbesluit Adviescollege Toetsing Regeldruk - 29515-398
- Besluit:** Niet controversieel verklaren.
- Volgcommissie(s):** BiZa

III. Notities en brieven

DEEL LANDBOUW, NATUUR EN VISSERIJ

10. Agendapunt: **Beleidsvaluatie van de Natuurschoonwet 1928**
- Zaak:** Brief regering - staatssecretaris van Economische Zaken, M.H.P. van Dam - 31 oktober 2016. Beleidsvaluatie van de Natuurschoonwet 1928 - 33576-90
- Besluit:** Aangehouden tot de volgende procedurevergadering.
- Volgcommissie(s):** FIN
11. Agendapunt: **Evaluatierapport 'Wie stuurt de herder - Concurrentie of coöperatie? natuur- en cultuurproductie met schaapskuddes'**
- Zaak:** Brief regering - staatssecretaris van Economische Zaken, M.H.P. van Dam - 25 april 2016. Evaluatierapport 'Wie stuurt de herder - Concurrentie of coöperatie? natuur- en cultuurproductie met schaapskuddes' - 33576-82
- Besluit:** Niet controversieel verklaren.
12. Agendapunt: **Convenant onbedwelmd slachten volgens religieuze riten**
- Zaak:** Brief regering - staatssecretaris van Economische Zaken, M.H.P. van Dam - 17 februari 2016
Convenant onbedwelmd slachten volgens religieuze riten - 31571-27
- Besluit:** Niet controversieel verklaren.

- Zaak:** Brief regering - staatssecretaris van Economische Zaken, M.H.P. van Dam - 28 april 2016
Verslag van een schriftelijk overleg over het Convenant onbedwelmd slachten volgens religieuze riten. - 31571-28
Besluit: Niet controversieel verklaren.
13. **Agendapunt:** **Reactie op verzoek commissie om toestemming voor een technische briefing inzake het maatregelenpakket fosfaatreductie 2017**
Zaak: Brief regering - minister van Economische Zaken, H.G.J. Kamp - 15 februari 2017
Reactie op verzoek commissie om toestemming voor een technische briefing inzake het maatregelenpakket fosfaatreductie 2017 - 2017Z02529
Besluit: Niet controversieel verklaren.
14. **Agendapunt:** **Fosfaatreductieplan 2017**
Zaak: Brief regering - staatssecretaris van Economische Zaken, M.H.P. van Dam - 2 maart 2017
Fosfaatreductieplan 2017 - 33037-192
Besluit: Niet controversieel verklaren.
15. **Agendapunt:** **Reactie op vier ingediende moties die zijn aangenomen bij de stemmingen over de moties Landbouw- en Visserijraad (VAO op donderdag 9 februari 2017)**
Zaak: Brief regering - staatssecretaris van Economische Zaken, M.H.P. van Dam - 21 februari 2017
Reactie op vier aangenomen moties die zijn ingediend tijdens het VAO Landbouw- en Visserijraad van 9 februari 2017 - 21501-32-971
Besluit: Niet controversieel verklaren.
Volgcommissie(s): EU
16. **Agendapunt:** **Uitvoering moties VAO Landbouw- en Visserijraad van 23 februari 2017**
Zaak: Brief regering - staatssecretaris van Economische Zaken, M.H.P. van Dam - 17 maart 2017
Uitvoering moties VAO Landbouw- en Visserijraad van 23 februari 2017 - 21501-32-992
Besluit: Niet controversieel verklaren.
17. **Agendapunt:** **Tussenrapportage erkenning producenten- en brancheorganisaties en verbindend verklaren**
Zaak: Brief regering - minister van Economische Zaken, H.G.J. Kamp - 22 februari 2017
Tussenrapportage erkenning producenten- en brancheorganisaties en verbindend verklaren - 33910-26
Besluit: Niet controversieel verklaren.
18. **Agendapunt:** **Toezeggingen inzake precisielandbouw en het agroloket**
Zaak: Brief regering - staatssecretaris van Economische Zaken, M.H.P. van Dam - 14 maart 2017
Toezeggingen inzake precisielandbouw en het agroloket - 34550-XIII-131
Besluit: Niet controversieel verklaren.

19. Agendapunt: **Rapport zouttolerantie van landbouwgewassen**
- Zaak:** Brief regering - staatssecretaris van Economische Zaken, M.H.P. van Dam - 23 februari 2017
Rapport zouttolerantie van landbouwgewassen - 27858-378
- Besluit:** Niet controversieel verklaren.
20. Agendapunt: **Initiatiefnota van het lid Van Gerven: "Groeikansen voor de biologische landbouw. Van stiefkind naar oogappel"**
- Zaak:** Initiatiefnota - Tweede Kamerlid, H.P.J. van Gerven (SP) - 14 september 2016
Initiatiefnota van het lid Van Gerven: "Groeikansen voor de biologische landbouw. Van stiefkind naar oogappel" - 34539
- Besluit:** Niet controversieel verklaren.
21. Agendapunt: **Slotverklaring Nationale Voedseltop op 26 januari 2017**
- Zaak:** Brief regering - staatssecretaris van Economische Zaken, M.H.P. van Dam - 23 februari 2017
Slotverklaring Nationale Voedseltop op 26 januari 2017 - 31532-180
- Besluit:** Controversieel verklaren.
- Volgcommissie(s):** BuHa-OS, I&M, VWS
22. Agendapunt: **Resultaten onderzoek naar vermelding houdbaarheidsdata in relatie tot voedselverspilling bij consumenten**
- Zaak:** Brief regering - staatssecretaris van Economische Zaken, M.H.P. van Dam - 27 maart 2017
Resultaten onderzoek naar vermelding houdbaarheidsdata in relatie tot voedselverspilling bij consumenten - 31532-181
- Besluit:** Niet controversieel verklaren.
23. Agendapunt: **Uitvoering van de motie van het lid Dijkgraaf c.s. over aanpassing van het visstandonderzoek in het IJsselmeer**
- Zaak:** Brief regering - staatssecretaris van Economische Zaken, M.H.P. van Dam - 17 februari 2017
Uitvoering van de motie van het lid Dijkgraaf c.s. over aanpassing van het visstandonderzoek in het IJsselmeer - 29664-173
- Besluit:** Niet controversieel verklaren.
24. Agendapunt: **Wetenschappelijke vangstadvis IJsselmeer 2017-2018**
- Zaak:** Brief regering - staatssecretaris van Economische Zaken, M.H.P. van Dam - 23 maart 2017
Wetenschappelijke vangstadvis IJsselmeer 2017-2018 - 29664-174
- Besluit:** Niet controversieel verklaren.
25. Agendapunt: **Import Noorse biologische zalm**
- Zaak:** Brief regering - staatssecretaris van Economische Zaken, M.H.P. van Dam - 24 maart 2017
Import Noorse biologische zalm - 21501-32-996
- Besluit:** Niet controversieel verklaren.
- Volgcommissie(s):** EU

26. Agendapunt: **Initiatiefnota van het lid Koser Kaya over een duurzame toekomst voor vis en visser**
- Zaak:** Initiatiefnota - Tweede Kamerlid, F. Koser Kaya (D66) - 1 september 2016
Initiatiefnota van het lid Koser Kaya over een duurzame toekomst voor vis en visser - 34526
- Besluit:** Niet controversieel verklaren.
27. Agendapunt: **Stand van zaken over de vogelgriepsituatie in Europa, in Nederland en over het voortduren van de landelijke maatregelen voor vogelgriep**
- Zaak:** Brief regering - staatssecretaris van Economische Zaken, M.H.P. van Dam - 10 maart 2017
Stand van zaken over de vogelgriepsituatie in Europa, in Nederland en over het voortduren van de landelijke maatregelen voor vogelgriep - 28807-209
- Besluit:** Niet controversieel verklaren.
- Volgcommissie(s):** EU
28. Agendapunt: **Stand van zaken vogelgriep**
- Zaak:** Brief regering - staatssecretaris van Economische Zaken, M.H.P. van Dam - 29 maart 2017
Stand van zaken vogelgriep - 28807-210
- Besluit:** Niet controversieel verklaren.
- Volgcommissie(s):** EU
29. Agendapunt: **Uitvoering motie van de leden Grashoff en Leenders over een nationaal plan van aanpak voor weidevogels (Kamerstuk 34550-XIII, nr. 98)**
- Zaak:** Brief regering - staatssecretaris van Economische Zaken, M.H.P. van Dam - 17 maart 2017
Uitvoering motie van de leden Grashoff en Leenders over een nationaal plan van aanpak voor weidevogels - 33576-97
- Besluit:** Controversieel verklaren.
30. Agendapunt: **Omissie in het wetsvoorstel grondgebonden groei melkveehouderij (Kamerstuk 34295)**
- Zaak:** Brief regering - staatssecretaris van Economische Zaken, M.H.P. van Dam - 20 maart 2017
Omissie in het wetsvoorstel grondgebonden groei melkveehouderij - 34295-19
- Besluit:** Niet controversieel verklaren.
31. Agendapunt: **Reactie op moties inzake Initiatiefnota van de leden Van Gerven, Grashoff en Koser Kaya over wei voor de koe (Kamerstuk 34313)**
- Zaak:** Brief regering - staatssecretaris van Economische Zaken, M.H.P. van Dam - 20 maart 2017
Reactie op moties inzake initiatiefnota van de leden Van Gerven, Grashoff en Koser Kaya over wei voor de koe - 34313-16
- Besluit:** Controversieel verklaren.

32. Agendapunt: **Reactie op het rapport 'Stropen met lange honden in Nederland' van de Stichting Dutch Galgo Lobby**
- Zaak:** Brief regering - staatssecretaris van Economische Zaken, S.A.M. Dijkema - 18 mei 2015
Reactie op het rapport "Stropen met lange honden in Nederland" van de Stichting Dutch Galgo Lobby - 28286-812
- Besluit:** Niet controversieel verklaren.
33. Agendapunt: **Voortgangsbrief Natuur**
- Zaak:** Brief regering - staatssecretaris van Economische Zaken, M.H.P. van Dam - 21 november 2016
Voortgangsbrief Natuur - 33576-93
- Besluit:** Controversieel verklaren.
34. Agendapunt: **Uitvoering van de motie van de leden Rudmer Heerema en Geurts over het overdragen aan de provincie Flevoland van het dierenwelzijn in de Oostvaardersplassen (Kamerstuk 32 563, nr. 58)**
- Zaak:** Brief regering - staatssecretaris van Economische Zaken, M.H.P. van Dam - 8 december 2016
Uitvoering van de motie van de leden Rudmer Heerema en Geurts over het overdragen aan de provincie Flevoland van het dierenwelzijn in de Oostvaardersplassen (Kamerstuk 32 563, nr. 58) - 32563-65
- Besluit:** Niet controversieel verklaren.
35. Agendapunt: **Maatschappelijke betrokkenheid Staatsbosbeheer en uitvoering van de motie van het lid Lodders over een systeem van vouchers in natuur**
- Zaak:** Brief regering - staatssecretaris van Economische Zaken, M.H.P. van Dam - 8 februari 2017
Maatschappelijke betrokkenheid Staatsbosbeheer en uitvoering motie-Lodders over een systeem van vouchers in natuur - 29659-146
- Besluit:** Niet controversieel verklaren.
36. Agendapunt: **Evaluatie Natuurpact**
- Zaak:** Brief regering - staatssecretaris van Economische Zaken, M.H.P. van Dam - 25 januari 2017
Evaluatie Natuurpact - 33576-96
- Besluit:** Controversieel verklaren.
37. Agendapunt: **Handhaving en toezicht in natuur**
- Zaak:** Brief regering - staatssecretaris van Economische Zaken, S.A.M. Dijkema - 4 december 2013
Handhaving en toezicht in natuur - 28286-703
- Besluit:** Controversieel verklaren.
- Volgcommissie(s):** V&J

38. Agendapunt: **Reactie op de brief van de Stichting ter behoud van het Schoorlse- en Noord-Kennemerduingebied over het Schoorlse- en Noord-Kennemerduingebied en het inrichtingsplan Schoorlse Duinen**
- Zaak:** Brief regering - staatssecretaris van Economische Zaken, M.H.P. van Dam - 17 maart 2017
Reactie op de brief van de Stichting ter behoud van het Schoorlse- en Noord-Kennemerduingebied over het Schoorlse- en Noord-Kennemerduingebied en het inrichtingsplan Schoorlse Duinen - 2017Z03819
- Besluit:** Niet controversieel verklaren.
39. Agendapunt: **Evaluatierapport Wettelijke Onderzoekstaken (WOT) Natuur en Milieu**
- Zaak:** Brief regering - staatssecretaris van Economische Zaken, M.H.P. van Dam - 22 maart 2017
Evaluatierapport WOT Natuur en Milieu - 34550-XIII-132
- Besluit:** Controversieel verklaren.
40. Agendapunt: **Reactie op motie van het lid Wassenberg over het overdragen van vijf java-apen door het BPRC aan Stichting AAP**
- Zaak:** Brief regering - staatssecretaris van Economische Zaken, M.H.P. van Dam - 19 april 2016
Reactie op motie van het lid Wassenberg over het overdragen van vijf java-apen door het BPRC aan Stichting AAP - 32336-59
- Besluit:** Controversieel verklaren.
41. Agendapunt: **Reactie op het verzoek van het lid Wassenberg, gedaan tijdens de Regeling van Werkzaamheden van 20 april 2016, over het bericht dat het 'Proefdieronderzoek onjuiste informatie oplevert'**
- Zaak:** Brief regering - staatssecretaris van Economische Zaken, M.H.P. van Dam - 20 mei 2016
Reactie op het verzoek van het lid Wassenberg, gedaan tijdens de Regeling van Werkzaamheden van 20 april 2016, over het bericht dat het 'Proefdieronderzoek onjuiste informatie oplevert' - 32336-60
- Besluit:** Controversieel verklaren.
42. Agendapunt: **Reactie op adviezen van het Nationaal Comité advies dierproevenbeleid (NCad)**
- Zaak:** Brief regering - staatssecretaris van Economische Zaken, M.H.P. van Dam - 9 juni 2016
Reactie op adviezen van het Nationaal Comité advies dierproevenbeleid (NCad) - 32336-61
- Besluit:** Controversieel verklaren.
43. Agendapunt: **Voortgangsrapportage Plan van aanpak Dierproeven en alternatieven**
- Zaak:** Brief regering - staatssecretaris van Economische Zaken, M.H.P. van Dam - 15 december 2016
Voortgangsrapportage Plan van aanpak Dierproeven en alternatieven - 32336-64
- Besluit:** Controversieel verklaren.
- Volgcommissie(s):** VWS

44. Agendapunt: **Verkenning "Van aap naar beter" van het Rathenau Instituut**
- Zaak:** Brief regering - staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, S. Dekker - 15 februari 2017
Verkenning "Van aap naar beter" van het Rathenau Instituut - 32336-65
- Besluit:** Controversieel verklaren.
- Volgcommissie(s):** OCW
45. Agendapunt: **Afschrift antwoord op de brief van Koningin Sophia-Vereeniging tot Bescherming van Dieren m.b.t. aanpak gezondheidsproblemen bij rashonden**
- Zaak:** Brief regering - staatssecretaris van Economische Zaken, M.H.P. van Dam - 25 januari 2017
Afschrift antwoord op de brief van Koningin Sophia-Vereeniging tot Bescherming van Dieren m.b.t. aanpak gezondheidsproblemen bij rashonden - 2017Z01084
- Besluit:** Niet controversieel verklaren.
46. Agendapunt: **Stand van zaken Huisdierenlijst zoogdieren (positieflijst)**
- Zaak:** Brief regering - staatssecretaris van Economische Zaken, M.H.P. van Dam - 30 januari 2017
Stand van zaken Huisdierenlijst zoogdieren (positieflijst) - 31389-152
- Besluit:** Niet controversieel verklaren.
47. Agendapunt: **Zienswijze Raad voor Dierenaangelegenheden inzake hoogrisicohonden**
- Zaak:** Brief regering - staatssecretaris van Economische Zaken, M.H.P. van Dam - 28 februari 2017
Zienswijze Raad voor Dierenaangelegenheden inzake hoogrisicohonden - 28286-904
- Besluit:** Controversieel verklaren.
48. Agendapunt: **Zienswijze van de Raad voor dierenaangelegenheden betreffende paardenmarkten**
- Zaak:** Brief regering - staatssecretaris van Economische Zaken, M.H.P. van Dam - 17 maart 2017
Zienswijze van de Raad voor dierenaangelegenheden betreffende paardenmarkten - 28286-905
- Besluit:** Controversieel verklaren.
49. Agendapunt: **5e Voortgangsrapportage Plan van Aanpak NVWA over de eerste helft van 2016**
- Zaak:** Brief regering - staatssecretaris van Economische Zaken, M.H.P. van Dam - 26 oktober 2016
5e Voortgangsrapportage Plan van Aanpak NVWA over de eerste helft van 2016 - 33835-47
- Besluit:** Niet controversieel verklaren.
- Volgcommissie(s):** VWS

50. Agendapunt: **Kabinetsreactie op het bericht 'Halve dierentuin in lamsvlees'**
- Zaak:** Brief regering - minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, E.I. Schippers - 25 oktober 2016
Kabinetsreactie op het bericht 'Halve dierentuin in lamsvlees' - 31532-171
- Besluit:** Niet controversieel verklaren.
- Volgcommissie(s):** VWS
51. Agendapunt: **Internationale vergelijking kosten keuring en toezicht NVWA en toets aan Maat Houden**
- Zaak:** Brief regering - staatssecretaris van Economische Zaken, M.H.P. van Dam - 18 november 2016
Internationale vergelijking kosten keuring en toezicht NVWA en toets aan Maat Houden - 33835-48
- Besluit:** Controversieel verklaren.
- Volgcommissie(s):** VWS
- Zaak:** Brief regering - staatssecretaris van Economische Zaken, M.H.P. van Dam - 13 december 2016
Antwoorden op vragen van de commissie over internationale vergelijking kosten keuring en toezicht NVWA en toets aan Maat Houden - 33835-51
- Besluit:** Controversieel verklaren.
52. Agendapunt: **Herijkt Plan van Aanpak NVWA: 'NVWA 2020'**
- Zaak:** Brief regering - staatssecretaris van Economische Zaken, M.H.P. van Dam - 9 december 2016
Herijkt Plan van Aanpak NVWA: 'NVWA 2020' - 33835-49
- Besluit:** Niet controversieel verklaren.
- Volgcommissie(s):** VWS
53. Agendapunt: **Uitvoering motie van het lid Geurts c.s. over het voortzetten van de controle op handelsnormen door de NVWA**
- Zaak:** Brief regering - staatssecretaris van Economische Zaken, M.H.P. van Dam - 23 december 2016
Uitvoering motie van het lid Geurts c.s. over het voortzetten van de controle op handelsnormen door de NVWA - 29664-172
- Besluit:** Niet controversieel verklaren.
54. Agendapunt: **Informatievoorziening Herijkt Plan van Aanpak 'NVWA 2020' / Rapporten NVWA**
- Zaak:** Brief regering - staatssecretaris van Economische Zaken, M.H.P. van Dam - 17 februari 2017. Informatievoorziening herijkte Plan van Aanpak 'NVWA 2020' / Rapporten NVWA - 33835-55
- Besluit:** Niet controversieel verklaren.
55. Agendapunt: **Openbaarmaking vertrouwelijk rapport van KPMG inzake verantwoordingsinformatie NVWA**
- Zaak:** Brief regering - minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, E.I. Schippers - 17 februari 2017
Openbaarmaking vertrouwelijk rapport van KPMG inzake verantwoordingsinformatie NVWA - 33835-54
- Besluit:** Niet controversieel verklaren.
- Volgcommissie(s):** VWS

56. Agendapunt: **Naleving wet- en regelgeving in pluimveeslachthuizen**
- Zaak:** Brief regering - staatssecretaris van Economische Zaken, M.H.P. van Dam - 16 februari 2017
- Besluit:** Naleving wet- en regelgeving in pluimveeslachthuizen - 26991-483
Niet controversieel verklaren.
57. Agendapunt: **Start van de evaluatie pacht en pachtnormen 2013, rapport 'Evaluatie pachtregelgeving', Pachtnormen 2014, beleidsstandpunt inzake de evaluatie van het pachtstelsel, gewijzigde tarieven grondkamers, afschrift van het antwoord op de brief over het uitgiftebeleid voor geliberaliseerde pachtprizen van het Rijksvastgoedbedrijf (voormalig RVOB en Domeinen) en het verslag van het schriftelijk overleg over deze stukken**
- Zaak:** Brief regering - staatssecretaris van Economische Zaken, S.A.M. Dijksma - 26 april 2013
- Besluit:** Start van de evaluatie pacht en pachtnormen 2013 - 27924-58
Niet controversieel verklaren.
- Zaak:** Brief regering - staatssecretaris van Economische Zaken, S.A.M. Dijksma - 15 april 2014
- Besluit:** Rapport 'Evaluatie pachtregelgeving' - 27924-59
Niet controversieel verklaren.
- Volgcommissie(s):** V&J
- Zaak:** Brief regering - staatssecretaris van Economische Zaken, S.A.M. Dijksma - 13 mei 2014
- Besluit:** Pachtnormen 2014 - 27924-60
Niet controversieel verklaren.
- Zaak:** Brief regering - staatssecretaris van Economische Zaken, S.A.M. Dijksma - 15 oktober 2014
- Besluit:** Beleidsstandpunt inzake de evaluatie van het pachtstelsel - 27924-61
Niet controversieel verklaren.
- Volgcommissie(s):** V&J
- Zaak:** Brief regering - staatssecretaris van Economische Zaken, S.A.M. Dijksma - 5 november 2014
- Besluit:** Gewijzigde tarieven grondkamers - 27924-62
Niet controversieel verklaren.
- Zaak:** Brief regering - minister voor Wonen en Rijksdienst, S.A. Blok - 25 november 2014
- Besluit:** Afschrift van het antwoord op de brief van de heer en mevrouw H. d.d. 8 juli jl. 2014 over het uitgiftebeleid voor geliberaliseerde pachtprizen van het Rijksvastgoedbedrijf (voormalig RVOB en Domeinen) - 2014Z21622
Niet controversieel verklaren.
- Volgcommissie(s):** WR
- Zaak:** Brief regering - staatssecretaris van Economische Zaken, S.A.M. Dijksma - 1 mei 2015
- Besluit:** Antwoorden op vragen van de commissie over over Pacht - 27924-63
Niet controversieel verklaren.

58. Agendapunt: **Pachtnormen 2015**
- Zaak:** Brief regering - staatssecretaris van Economische Zaken, S.A.M. Dijkema - 18 mei 2015
Pachtnormen 2015 - 27924-64
- Besluit: Niet controversieel verklaren.
59. Agendapunt: **LEI-rapport 'Flexibele pacht en prijsstoetsing in economisch perspectief'**
- Zaak:** Brief regering - staatssecretaris van Economische Zaken, S.A.M. Dijkema - 1 juni 2015
LEI-rapport 'Flexibele pacht en prijsstoetsing in economisch perspectief' - 27924-65
- Besluit: Niet controversieel verklaren.
60. Agendapunt: **Pachtnormen 2016 en voortgang herziening pachtstelsel**
- Zaak:** Brief regering - staatssecretaris van Economische Zaken, M.H.P. van Dam - 23 mei 2016
Pachtnormen 2016 en voortgang herziening pachtstelsel - 27924-66
- Besluit: Niet controversieel verklaren.
61. Agendapunt: **Bemiddelaar pachtherziening**
- Zaak:** Brief regering - staatssecretaris van Economische Zaken, M.H.P. van Dam - 9 december 2016
Bemiddelaar pachtherziening - 27924-68
- Besluit: Niet controversieel verklaren.
62. Agendapunt: **Faillissementen in de land- en tuinbouw, specifiek de groentesector en de champignonenteelt**
- Zaak:** Brief regering - staatssecretaris van Economische Zaken, S.A.M. Dijkema - 2 juni 2014
Faillissementen in de land- en tuinbouw, specifiek de groentesector en de champignonenteelt - 32627-16
- Besluit: Niet controversieel verklaren.
63. Agendapunt: **Meerjarenafspraak energietransitie glastuinbouw 2014-2020**
- Zaak:** Brief regering - staatssecretaris van Economische Zaken, S.A.M. Dijkema - 3 juli 2014
Meerjarenafspraak energietransitie glastuinbouw 2014-2020 - 32627-17
- Besluit: Controversieel verklaren.
64. Agendapunt: **Stand van zaken en ontwikkelingen rond de recente vondst van Potato Spindle Tuber Viroid (PSTVd) bij een aardappelveredelingsbedrijf in de gemeente Reimerswaal**
- Zaak:** Brief regering - staatssecretaris van Economische Zaken, S.A.M. Dijkema - 10 juni 2014
Stand van zaken en ontwikkelingen rond de recente vondst van Potato Spindle Tuber Viroid (PSTVd) bij een aardappelveredelingsbedrijf in de gemeente Reimerswaal - 27858-272
- Besluit: Niet controversieel verklaren.

65. Agendapunt: **Uitkomsten bestuurlijk overleg tuinbouw**
- Zaak:** Brief regering - staatssecretaris van Economische Zaken, S.A.M. Dijksma - 8 oktober 2014
- Besluit:** Uitkomsten bestuurlijk overleg tuinbouw - 32627-18
Controversieel verklaren.
66. Agendapunt: **Invulling van de functie van Verbindingsofficier PAS**
- Zaak:** Brief regering - staatssecretaris van Economische Zaken, S.A.M. Dijksma - 13 oktober 2015
- Besluit:** Invulling van de functie van Verbindingsofficier PAS - 32670-104
Niet controversieel verklaren.
67. Agendapunt: **Effecten buitenland op de PAS, opzet evaluatie na 1 jaar en stand van zaken toezeggingen**
- Zaak:** Brief regering - staatssecretaris van Economische Zaken, M.H.P. van Dam - 18 december 2015
- Besluit:** Effecten buitenland op de PAS, opzet evaluatie na 1 jaar en stand van zaken toezeggingen - 33037-174
Niet controversieel verklaren.
68. Agendapunt: **Voortgang van het Programma Aanpak Stikstof (PAS)**
- Zaak:** Brief regering - staatssecretaris van Economische Zaken, M.H.P. van Dam - 28 april 2016
- Besluit:** Voortgang van het Programma Aanpak Stikstof (PAS) - 32670-108
Niet controversieel verklaren.
- Volgcommissie(s):** I&M
69. Agendapunt: **Voortgangsrapportage Programma Aanpak Stikstof (PAS) 1 juli 2015-1 juli 2016**
- Zaak:** Brief regering - staatssecretaris van Economische Zaken, M.H.P. van Dam - 18 oktober 2016
- Besluit:** Voortgangsrapportage Programma Aanpak Stikstof (PAS) 1 juli 2015-1 juli 2016 - 32670-111
Niet controversieel verklaren.
- Volgcommissie(s):** I&M
70. Agendapunt: **Inwerkingtreding herziening Programma Aanpak Stikstof (PAS)**
- Zaak:** Brief regering - staatssecretaris van Economische Zaken, M.H.P. van Dam - 17 maart 2017
- Besluit:** Inwerkingtreding herziening Programma Aanpak Stikstof (PAS) - 32670-113
Niet controversieel verklaren.
71. Agendapunt: **Voortgang inzake fraudemaatregelen meststoffenwet**
- Zaak:** Brief regering - staatssecretaris van Economische Zaken, S.A.M. Dijksma - 13 oktober 2015
- Besluit:** Voortgang inzake fraudemaatregelen meststoffenwet - 33037-160
Aangehouden tot de volgende procedurevergadering.

72. Agendapunt: **Inventarisatie van de knelpunten in de graszaadsector**
- Zaak:** Brief regering - staatssecretaris van Economische Zaken, M.H.P. van Dam - 25 november 2015
Inventarisatie van de knelpunten in de graszaadsector - 33037-165
- Besluit:** Aangehouden tot de volgende procedurevergadering.
73. Agendapunt: **Openbaarmaking inspectieresultaten covergisters**
- Zaak:** Brief regering - staatssecretaris van Economische Zaken, M.H.P. van Dam - 26 november 2015
Openbaarmaking inspectieresultaten covergisters - 33037-166
- Besluit:** Aangehouden tot de volgende procedurevergadering.
74. Agendapunt: **Planning van de evaluatie van de Meststoffenwet en van het zesde Actieprogramma Nitraatrichtlijn**
- Zaak:** Brief regering - staatssecretaris van Economische Zaken, M.H.P. van Dam - 9 december 2015
Planning van de evaluatie van de Meststoffenwet en van het zesde Actieprogramma Nitraatrichtlijn - 33037-168
- Besluit:** Aangehouden tot de volgende procedurevergadering.
- Volgcommissie(s):** I&M
75. Agendapunt: **Percentages verplichte mestverwerking 2016**
- Zaak:** Brief regering - staatssecretaris van Economische Zaken, M.H.P. van Dam - 10 december 2015
Percentages verplichte mestverwerking 2016 - 33037-169
- Besluit:** Aangehouden tot de volgende procedurevergadering.
76. Agendapunt: **Toelichting op de kosten van fraudemaatregelen meststoffenwet**
- Zaak:** Brief regering - staatssecretaris van Economische Zaken, M.H.P. van Dam - 14 december 2015
Toelichting op de kosten van fraudemaatregelen meststoffenwet - 33037-170
- Besluit:** Aangehouden tot de volgende procedurevergadering.
- Volgcommissie(s):** EU
77. Agendapunt: **Invulling van de ex ante evaluatie van de Meststoffenwet 2016**
- Zaak:** Brief regering - staatssecretaris van Economische Zaken, M.H.P. van Dam - 3 februari 2016
Invulling van de ex ante evaluatie van de Meststoffenwet 2016 - 33037-176
- Besluit:** Aangehouden tot de volgende procedurevergadering.
- Volgcommissie(s):** I&M
78. Agendapunt: **Vrijstelling vergunningplicht Natuurbeschermingswet 1998 voor weiden en gebruiken meststoffen**
- Zaak:** Brief regering - staatssecretaris van Economische Zaken, M.H.P. van Dam - 2 maart 2016
Vrijstelling vergunningplicht Natuurbeschermingswet 1998 voor weiden en gebruiken meststoffen - 32670-106
- Besluit:** Aangehouden tot de volgende procedurevergadering.
- Volgcommissie(s):** I&M

79. Agendapunt: **Reactie op de moties van het lid Dijkgraaf c.s. over aanpassing van de meststoffenregelgeving en over overtreding van de randvoorwaarden voor inkomenssteun**
- Zaak:** Brief regering - staatssecretaris van Economische Zaken, M.H.P. van Dam - 28 april 2016
Reactie op de moties van het lid Dijkgraaf c.s. over aanpassing van de meststoffenregelgeving en over overtreding van de randvoorwaarden voor inkomenssteun - 34300-XIII-171
- Besluit: Aangehouden tot de volgende procedurevergadering.
80. Agendapunt: **Besluit over uitstel uitrijdverbod mest en zuiveringsslib**
- Zaak:** Brief regering - staatssecretaris van Economische Zaken, M.H.P. van Dam - 30 augustus 2016
Besluit over uitstel uitrijdverbod mest en zuiveringsslib - 33037-180
- Besluit: Aangehouden tot de volgende procedurevergadering.
81. Agendapunt: **Voortgang ammoniakonderzoek**
- Zaak:** Brief regering - staatssecretaris van Economische Zaken, M.H.P. van Dam - 27 oktober 2016
Voortgang ammoniakonderzoek - 33037-182
- Besluit: Aangehouden tot de volgende procedurevergadering.
82. Agendapunt: **Zesde actieprogramma Nitraatrichtlijn (2018-2021), Stand van zaken mestbeleid 2016, Mestverwerkingspercentages en het verslag schriftelijk overleg over deze stukken**
- Zaak:** Brief regering - staatssecretaris van Economische Zaken, M.H.P. van Dam - 20 december 2016
Zesde actieprogramma Nitraatrichtlijn (2018-2021) - 33037-183
- Besluit: Aangehouden tot de volgende procedurevergadering.
- Zaak:** Brief regering - staatssecretaris van Economische Zaken, M.H.P. van Dam - 20 december 2016
Stand van zaken mestbeleid 2016 - 33037-184
- Besluit: Aangehouden tot de volgende procedurevergadering.
- Zaak:** Brief regering - staatssecretaris van Economische Zaken, M.H.P. van Dam - 22 december 2016
Mestverwerkingspercentages - 33037-186
- Besluit: Aangehouden tot de volgende procedurevergadering.
- Zaak:** Brief regering - staatssecretaris van Economische Zaken, M.H.P. van Dam - 20 februari 2017
Antwoorden op vragen van de commissie over het mestbeleid - 33037-190
- Besluit: Aangehouden tot de volgende procedurevergadering.
83. Agendapunt: **Reactie op het rapport "Ammoniak in Nederland"**
- Zaak:** Brief regering - staatssecretaris van Economische Zaken, M.H.P. van Dam - 20 februari 2017
Reactie op het rapport "Ammoniak in Nederland" - 33037-191
- Besluit: Controversieel verklaren.

84. Agendapunt: **Reactie op twee moties van het lid Dijkgraaf c.s. over het verlagen van de percentages verplichte mestverwerking voor 2017 (Kamerstuk 21501-32-987) en over een proefproject met e-CMR als alternatieve registratiemethode (Kamerstuk 21501-32-988)**
- Zaak:** Brief regering - staatssecretaris van Economische Zaken, M.H.P. van Dam - 10 maart 2017
Reactie op twee moties van het lid Dijkgraaf c.s. over het verlagen van de percentages verplichte mestverwerking voor 2017 (Kamerstuk 21501-32-987) en over een proefproject met e-CMR als alternatieve registratiemethode (Kamerstuk 21501-32-988) - 21501-32-991
- Besluit:** Niet controversieel verklaren.
- Volgcommissie(s):** EU
85. Agendapunt: **Reactie op de gewijzigde motie van het lid Lodders over een vrijstelling van CRISPR/Cas9**
- Zaak:** Brief regering - staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu, S.A.M. Dijksma - 21 maart 2017
Reactie op de gewijzigde motie van het lid Lodders over een vrijstelling van CRISPR/Cas9 - 27428-345
- Besluit:** Niet controversieel verklaren.
- Volgcommissie(s):** I&M
86. Agendapunt: **Reactie naar aanleiding van moties over gewasbeschermingsmiddelen**
- Zaak:** Brief regering - staatssecretaris van Economische Zaken, M.H.P. van Dam - 1 april 2016
Reactie naar aanleiding van moties over gewasbeschermingsmiddelen - 27858-362
- Besluit:** Controversieel verklaren.
87. Agendapunt: **Reactie op diverse verzoeken inzake gewasbescherming**
- Zaak:** Brief regering - staatssecretaris van Economische Zaken, M.H.P. van Dam - 13 mei 2016
Reactie op diverse verzoeken inzake gewasbescherming - 27858-365
- Besluit:** Controversieel verklaren.
- Volgcommissie(s):** VWS, EU
88. Agendapunt: **Diverse toezeggingen gewasbeschermingsmiddelen**
- Zaak:** Brief regering - staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu, S.A.M. Dijksma - 12 juli 2016
Diverse toezeggingen gewasbeschermingsmiddelen - 27858-370
- Besluit:** Controversieel verklaren.
- Volgcommissie(s):** I&M

89. Agendapunt: **Reactie op motie van de leden Grashoff en Leenders over tegen het voorstel van de Commissie voor hernieuwde toelating van glyfosaat stemmen (Kamerstuk 27 858, nr. 352) en motie van de leden Geurts en Dijkgraaf over de naleving en handhaving van de zuiveringsplicht voor de glastuinbouw (Kamerstuk 27 858, nr. 353)**
- Zaak:** Brief regering - staatssecretaris van Economische Zaken, M.H.P. van Dam - 4 maart 2016
Reactie op motie van de leden Grashoff en Leenders over tegen het voorstel van de Commissie voor hernieuwde toelating van glyfosaat stemmen (Kamerstuk 27 858, nr. 352) en motie van de leden Geurts en Dijkgraaf over de naleving en handhaving van de zuiveringsplicht voor de glastuinbouw (Kamerstuk 27 858, nr. 353) - 27858-360
- Besluit:** Niet controversieel verklaren.
- Volgcommissie(s):** EU
90. Agendapunt: **Systeemaanpak duurzame gewasbescherming**
- Zaak:** Brief regering - staatssecretaris van Economische Zaken, M.H.P. van Dam - 5 oktober 2016. Systeemaanpak duurzame gewasbescherming - 27858-371
- Besluit:** Controversieel verklaren.
- Volgcommissie(s):** I&M
91. Agendapunt: **Reactie op het bericht dat tuinders nog altijd gif lozen op sloten in Delfland en op de uitzending van Radio Reporter van 3 april 2016**
- Zaak:** Brief regering - staatssecretaris van Economische Zaken, M.H.P. van Dam - 17 oktober 2016
Reactie op het bericht dat tuinders nog altijd gif lozen op sloten in Delfland en op de uitzending van Radio Reporter van 3 april 2016 - 27625-377
- Besluit:** Niet controversieel verklaren.
92. Agendapunt: **Recente ontwikkelingen ten aanzien van de criteria voor identificatie van hormoonverstorende stoffen bij gewasbeschermingsmiddelen en biociden**
- Zaak:** Brief regering - staatssecretaris van Economische Zaken, M.H.P. van Dam - 22 februari 2017. Recente ontwikkelingen ten aanzien van de criteria voor identificatie van hormoonverstorende stoffen bij gewasbeschermingsmiddelen en biociden - 34510-8
- Besluit:** Niet controversieel verklaren.
- Volgcommissie(s):** I&M, EU
93. Agendapunt: **Reactie op het verzoek van het lid Gesthuizen, gedaan tijdens de Regeling van Werkzaamheden van 15 november 2016, over de verslechterde situatie bij het Europees Octrooibureau**
- Zaak:** Brief regering - staatssecretaris van Economische Zaken, M.H.P. van Dam - 29 november 2016
Reactie op het verzoek van het lid Gesthuizen, gedaan tijdens de Regeling van Werkzaamheden van 15 november 2016, over de verslechterde situatie bij het Europees Octrooibureau - 25883-283
- Besluit:** Niet controversieel verklaren.
- Zaak:** Brief regering - staatssecretaris van Economische Zaken, M.H.P. van Dam - 2 maart 2017. Antwoord op vragen commissie over de verslechterde situatie bij het Europees Octrooibureau - 25883-288
- Besluit:** Niet controversieel verklaren.
- Volgcommissie(s):** BuZa

DEEL ENERGIE, ECONOMIE EN INNOVATIE

94. Agendapunt: **Balans tussen de bescherming van de kwetsbare natuur op de Noordpool en onze economische en energiepolitieke belangen**
- Zaak:** Brief regering - minister van Economische Zaken, H.G.J. Kamp - 1 mei 2014
Balans tussen de bescherming van de kwetsbare natuur op de Noordpool en onze economische en energiepolitieke belangen - 29023-167
- Besluit:** Controversieel verklaren.
95. Agendapunt: **Stroomstoring Noord-Holland en Flevoland op 27 maart 2015**
- Zaak:** Brief regering - minister van Economische Zaken, H.G.J. Kamp - 30 september 2016
Stroomstoring Noord-Holland en Flevoland op 27 maart 2015 - 29023-209
- Besluit:** Controversieel verklaren.
96. Agendapunt: **Reactie op brief gemeente Stadskanaal over duurzame energie**
- Zaak:** Brief regering - minister van Economische Zaken, H.G.J. Kamp - 16 december 2016
Reactie op brief gemeente Stadskanaal over duurzame energie - 2016Z24249
- Besluit:** Niet controversieel verklaren.
97. Agendapunt: **Evaluatie Rijkscoördinatieregeling en voortgang omgevingsmanagement energieprojecten**
- Zaak:** Brief regering - minister van Economische Zaken, H.G.J. Kamp - 23 januari 2017
Evaluatie Rijkscoördinatieregeling en voortgang omgevingsmanagement energieprojecten - 31239-254
- Besluit:** Controversieel verklaren.
- Volgcommissie(s):** I&M
98. Agendapunt: **Plan voor een betaalbare en duurzame energievoorziening in Caribisch Nederland**
- Zaak:** Brief regering - minister van Economische Zaken, H.G.J. Kamp - 15 februari 2017
Plan voor een betaalbare en duurzame energievoorziening in Caribisch Nederland - 34089-16
- Besluit:** Controversieel verklaren.
- Volgcommissie(s):** KR
99. Agendapunt: **Evaluatie Innovatieagenda Energie en reactie op moties over het onderzoekscentrum voor de energietransitie**
- Zaak:** Brief regering - minister van Economische Zaken, H.G.J. Kamp - 9 februari 2017
Evaluatie Innovatieagenda Energie en reactie op moties over het onderzoekscentrum voor de energietransitie - 31530-2
- Besluit:** Controversieel verklaren.

100. Agendapunt: **Initiatiefnota van het lid Van Veldhoven: "Geen woorden, maar daden en energie besparen – voorstellen voor efficiënte energiebesparing in de energie-intensieve industrie"**
- Zaak:** Initiatiefnota - Tweede Kamerlid, S. van Veldhoven (D66) - 25 oktober 2016
Initiatiefnota van het lid Van Veldhoven: "Geen woorden, maar daden en energie besparen – voorstellen voor efficiënte energiebesparing in de energie-intensieve industrie" - 34582
- Besluit:** Controversieel verklaren.
101. Agendapunt: **380 kV hoogspanningsverbinding Eemshaven-Vierverlaten**
- Zaak:** Brief regering - minister van Economische Zaken, H.G.J. Kamp - 24 februari 2017
380 kV hoogspanningsverbinding Eemshaven-Vierverlaten - 29023-214
- Besluit:** Controversieel verklaren.
102. Agendapunt: **Stand van zaken uitvoering gewijzigde motie van het lid Smaling c.s. over een gezamenlijk locatiebeleid voor aanbieders van verschillende brandstoffen (Kamerstuk 29398-545)**
- Zaak:** Brief regering - minister van Economische Zaken, H.G.J. Kamp - 22 maart 2017
Stand van zaken uitvoering gewijzigde motie van het lid Smaling c.s. over een gezamenlijk locatiebeleid voor aanbieders van verschillende brandstoffen - 31305-228
- Besluit:** Niet controversieel verklaren.
103. Agendapunt: **Reactie op een tweetal amendementen van het lid Jan Vos c.s. over een rendementseis voor kolencentrales**
- Zaak:** Brief regering - minister van Economische Zaken, H.G.J. Kamp - 28 februari 2017
Reactie op een tweetal amendementen van het lid Jan Vos c.s. over een rendementseis voor kolencentrales - 34627-11
- Besluit:** Controversieel verklaren.
104. Agendapunt: **Reactie op het rapport 'Fiscale barrières voor smart charging' van ELaadNL**
- Zaak:** Brief regering - minister van Economische Zaken, H.G.J. Kamp - 17 maart 2017
Reactie op het rapport 'Fiscale barrières voor smart charging' van ELaadNL - 2017Z03810
- Besluit:** Controversieel verklaren.
105. Agendapunt: **Voortgang onderzoeken met betrekking tot schadeafhandeling in Groningen**
- Zaak:** Brief regering - minister van Economische Zaken, H.G.J. Kamp - 24 maart 2017
Voortgang onderzoeken met betrekking tot schadeafhandeling in Groningen - 33529-326
- Besluit:** Niet controversieel verklaren.
106. Agendapunt: **Jaarrapportage 2016 Onafhankelijke Raadsman Groningen**
- Zaak:** Brief regering - minister van Economische Zaken, H.G.J. Kamp - 28 maart 2017
Jaarrapportage 2016 Onafhankelijke Raadsman Groningen - 33529-327
- Besluit:** Niet controversieel verklaren.

107. Agendapunt: **Reactie op moties op het gebied van mijnbouw**
- Zaak:** Brief regering - minister van Economische Zaken, H.G.J. Kamp - 24 maart 2017
 Reactie op moties op het gebied van mijnbouw - 32849-112
- Besluit:** Controversieel verklaren.
- Volgcommissie(s):** I&M
108. Agendapunt: **Reactie op verzoek van het lid Van Tongeren, gedaan tijdens de Regeling van werkzaamheden van 23 maart 2017, over de toegenomen aantallen aardbevingen in Groningen, vooral in het gebied rond Loppersum**
- Zaak:** Brief regering - minister van Economische Zaken, H.G.J. Kamp - 29 maart 2017
 Reactie op verzoek van het lid Van Tongeren, gedaan tijdens de Regeling van werkzaamheden van 23 maart 2017, over de toegenomen aantallen aardbevingen in Groningen, vooral in het gebied rond Loppersum - 33529-328
- Besluit:** Niet controversieel verklaren.
109. Agendapunt: **Reactie op moties inzake de Energieagenda**
- Zaak:** Brief regering - minister van Economische Zaken, H.G.J. Kamp - 24 maart 2017
 Reactie op moties inzake de Energieagenda - 31510-65
- Besluit:** Controversieel verklaren.
110. Agendapunt: **Initiatiefnota van de leden Ziengs en Verhoeven over de Wet Markt en Overheid**
- Zaak:** Initiatiefnota - Tweede Kamerlid, E. Ziengs (VVD) - 14 oktober 2015
 Initiatiefnota van de leden Ziengs en Verhoeven over de Wet Markt en Overheid - 34316
- Besluit:** Controversieel verklaren.
- Zaak:** Brief regering - minister van Economische Zaken, H.G.J. Kamp - 3 juni 2016
 Beleidsreactie evaluatie Wet markt en overheid - 34487-1
- Besluit:** Controversieel verklaren.
111. Agendapunt: **Strategische Agenda Onderzoeksfaciliteiten TO2-instellingen**
- Zaak:** Brief regering - minister van Economische Zaken, H.G.J. Kamp - 17 januari 2017
 Strategische Agenda Onderzoeksfaciliteiten TO2-instellingen - 27406-225
- Besluit:** Controversieel verklaren.
112. Agendapunt: **Toekomst onderzoek nanotechnologie**
- Zaak:** Brief regering - minister van Economische Zaken, H.G.J. Kamp - 22 december 2016. Toekomst onderzoek nanotechnologie - 33009-36
- Besluit:** Controversieel verklaren.
113. Agendapunt: **Tweede Monitor Vestigingsklimaat**
- Zaak:** Brief regering - minister van Economische Zaken, H.G.J. Kamp - 16 december 2016. Tweede Monitor Vestigingsklimaat - 32637-271
- Besluit:** Controversieel verklaren.

114. Agendapunt: **Evaluatie Technologiestichting STW 2011-2015**
- Zaak:** Brief regering - minister van Economische Zaken, H.G.J. Kamp - 24 januari 2017
Evaluatie Technologiestichting STW 2011-2015 - 34550-XIII-128
- Besluit:** Controversieel verklaren.
115. Agendapunt: **Nationale Iconen 2016**
- Zaak:** Brief regering - minister van Economische Zaken, H.G.J. Kamp - 18 oktober 2016
Nationale Iconen 2016 - 33009-32
- Besluit:** Controversieel verklaren.
- Volgcommissie(s):** VWS, I&M
116. Agendapunt: **Reactie op de motie van het lid Bruins over een subsidieregeling voor innovatieve scheepsbouw**
- Zaak:** Brief regering - minister van Economische Zaken, H.G.J. Kamp - 30 november 2016
Reactie op de motie van het lid Bruins over een subsidieregeling voor innovatieve scheepsbouw - 31409-128
- Besluit:** Controversieel verklaren.
- Volgcommissie(s):** I&M
117. Agendapunt: **Nota Ruimtevaartbeleid 2016**
- Zaak:** Brief regering - minister van Economische Zaken, H.G.J. Kamp - 25 november 2016
Nota Ruimtevaartbeleid 2016 - 24446-60
- Besluit:** Controversieel verklaren.
118. Agendapunt: **Fiche: Mededeling Ruimtestrategie voor Europa**
- Zaak:** Brief regering - minister van Buitenlandse Zaken, A.G. Koenders - 2 december 2016
Fiche: Mededeling Ruimtestrategie voor Europa - 22112-2255
- Besluit:** Niet controversieel verklaren.
- Volgcommissie(s):** EU
119. Agendapunt: **Eindrapport evaluatie van de MIT-regeling (MKB Innovatiestimulering Topsectoren)**
- Zaak:** Brief regering - minister van Economische Zaken, H.G.J. Kamp - 17 maart 2017
Eindrapport evaluatie van de MIT-regeling (MKB Innovatiestimulering Topsectoren) - 32637-276
- Besluit:** Controversieel verklaren.

120. Agendapunt: **Analyse met betrekking tot het bereiken van de 2,5%-doelstelling voor R&D en het centraler stellen van maatschappelijke uitdagingen in het topsectorenbeleid**
- Zaak:** Brief regering - minister van Economische Zaken, H.G.J. Kamp - 17 maart 2017
Analyse met betrekking tot het bereiken van de 2,5%-doelstelling voor R&D en het centraler stellen van maatschappelijke uitdagingen in het topsectorenbeleid - 33009-40
- Besluit:** Controversieel verklaren.
- Volgcommissie(s):** EU
121. Agendapunt: **Rapport evaluatie toegepaste onderzoeksorganisaties TO2**
- Zaak:** Brief regering - minister van Economische Zaken, H.G.J. Kamp - 8 maart 2017
Rapport evaluatie toegepaste onderzoeksorganisaties TO2 - 32637-274
- Besluit:** Controversieel verklaren.
122. Agendapunt: **Rapportage Economische Structuurversterking Zuidwest-Nederland**
- Zaak:** Brief regering - minister van Economische Zaken, H.G.J. Kamp - 24 februari 2017
Rapportage Economische Structuurversterking Zuidwest-Nederland - 29697-33
- Besluit:** Controversieel verklaren.
123. Agendapunt: **Verslag van de ESA Ministersconferentie 2016**
- Zaak:** Brief regering - minister van Economische Zaken, H.G.J. Kamp - 24 maart 2017
Verslag van de ESA Ministersconferentie 2016 - 24446-61
- Besluit:** Niet controversieel verklaren.
- Volgcommissie(s):** I&M, OCW
124. Agendapunt: **Reactie op diverse moties en toezeggingen op het terrein van marktwerking en mededinging**
- Zaak:** Brief regering - minister van Economische Zaken, H.G.J. Kamp - 10 oktober 2016
Reactie op diverse moties en toezeggingen op het terrein van marktwerking en mededinging - 24036-415
- Besluit:** Niet controversieel verklaren.
125. Agendapunt: **Hoofdpijnen wetsvoorstel algemene gelding duurzaamheidsinitiatieven**
- Zaak:** Brief regering - minister van Economische Zaken, H.G.J. Kamp - 24 oktober 2016
Hoofdpijnen wetsvoorstel algemene gelding duurzaamheidsinitiatieven - 30196-480
- Besluit:** Controversieel verklaren.
126. Agendapunt: **Rapport 'Onderzoek naar tenderkostenvergoedingen bij ingetrokken aanbestedingen'**
- Zaak:** Brief regering - minister van Economische Zaken, H.G.J. Kamp - 22 december 2016
Rapport 'Onderzoek naar tenderkostenvergoedingen bij ingetrokken aanbestedingen' - 32440-94
- Besluit:** Controversieel verklaren.

127. Agendapunt: **Uitvoering aanbeveling Algemene Rekenkamer over CE markering**
- Zaak:** Brief regering - minister van Economische Zaken, H.G.J. Kamp - 22 februari 2017
Uitvoering aanbeveling Algemene Rekenkamer over CE markering - 27879-58
- Besluit:** Niet controversieel verklaren.
- Volgcommissie(s):** EU
128. Agendapunt: **Bevindingen op het ACM-jaarverslag 2016**
- Zaak:** Brief regering - minister van Economische Zaken, H.G.J. Kamp - 29 maart 2017
Bevindingen op het ACM-jaarverslag 2016 - 27879-60
- Besluit:** Niet controversieel verklaren.
129. Agendapunt: **Reactie op de motie van het lid Monasch c.s. over een aparte mkb-toets dan wel mkb-statuuat en op de motie van het lid Graus over het toetsen van voorgenomen beleidsregels op uitvoerbaarheid in het mkb**
- Zaak:** Brief regering - minister van Economische Zaken, H.G.J. Kamp - 14 februari 2017
Reactie op de motie van het lid Monasch c.s. over een aparte mkb-toets dan wel mkb-statuuat en op de motie van het lid Graus over het toetsen van voorgenomen beleidsregels op uitvoerbaarheid in het mkb - 31311-179
- Besluit:** Controversieel verklaren.
130. Agendapunt: **De oprichting van een Nederlandse financierings- en ontwikkelingsinstelling: Invest-NL**
- Zaak:** Brief regering - minister van Economische Zaken, H.G.J. Kamp - 10 februari 2017
De oprichting van een Nederlandse financierings- en ontwikkelingsinstelling: Invest-NL - 28165-266
- Besluit:** Controversieel verklaren.
- Volgcommissie(s):** FIN, BuHa-OS
131. Agendapunt: **Beleidsprioriteiten informatie en ICT bij het Ministerie van Economische Zaken**
- Zaak:** Brief regering - minister van Economische Zaken, H.G.J. Kamp - 30 januari 2017
Beleidsprioriteiten informatie en ICT bij het Ministerie van Economische Zaken - 26643-442
- Besluit:** Niet controversieel verklaren.
132. Agendapunt: **Evaluatie Winkeltijdenwet**
- Zaak:** Brief regering - minister van Economische Zaken, H.G.J. Kamp - 23 december 2016
Evaluatie Winkeltijdenwet - 34647-1
- Besluit:** Controversieel verklaren.
- Zaak:** Brief regering - minister van Economische Zaken, H.G.J. Kamp - 9 maart 2017
Antwoorden op vragen van de commissie over Evaluatie Winkeltijdenwet - 34647-2
- Besluit:** Controversieel verklaren.